

Таиф Аұьба

АИЗГА

Q-шәкәыкны

Актәи ашәкәы

Ақәа

Аңхәынтшәкәтыжырта

2019

УДК 821.35
ББК 84(5Абх) 6-5
А 98

Аиқәыршәара, ацхәажәә
Валентин Кәағәаниа

Ацъба, Т. Шь.

А98 Аизга: ƣ-шәкәыкны: актәи ашәкәы: ажәеи-
нраалақәеи апоемақәеи, ахәыцқәа рзы ажәеи-
нраалақәеи апоемақәеи / Таиф Ацъба. – Аҕәа:
Апхәынтшәкәтыжырта, 2019. – 728 д.

г/р 978-5-122-03-01019

Хаамтазтәи ацсуа поет ду Таиф Ацъба (1939–1992)
иҕымтақәа реизга актәи ашәкәы ианылеит ипоезиатә
рҕиамтақәа зегы, убрахь иналатцаны ахәыцқәа рзы
ииҕхьаз ажәеинраалақәеи апоемақәеи, иеиҕагамтақәеи.

УДК 821.35
ББК 84(5Абх) 6-5

© Ацъба, Т. Шь., атынхацәа, 2019
© Апхәынтшәкәтыжырта, 2019

«СЫМЦЕИТ САРА БАША СЫМФАС...»

Таиф Ацъба иңстазаареи ирѣиамтақәеи ирызкны

Ацсны ацсуаа ианратәеишьоз, Анцәа иазихәеит ари адгъыли уи иқъынхо ауаапсыреи хеибартәааларц, ажәлар ирылиааларц рыламыси рыуафреи еихазхалаша ауаа цқьақәа – амилаҭ рѣахәхәафцәа. Насың дууп ацсуаа хзы усеипш икоу атцеицәа рира, аха еитахәашьа змам гәырѣацәгьоуп рыетцәахә акыдшәара...

Таиф Ацъба... Дышхалагылам агәра гара хцәыхъантоуп, уи афыза ххафы аагара макъана игәагыгуацәоуп, икалап ихақымзаргъы, аха аамта наскъацыпхъаза хгәыгра ка-дыңц хампытдышшоит. Ацсуа литература иапхаз апоет лаша хизхәыцпыхъаза ихьу-хьууа хъаак хаймнадоит, нас хназыхынхәуеит шәкызқь маза рыла итахәхәоу уи ипстазаара, ипоезиа ахьымѣахәаста.

Таиф Ацъба диит 1939 шықәса, март 11 рзы Гәыдоута араион, Ачандара ақытан, анхаф нага итаацәарафы. Абжьаратә школ даналга ашьтахь, ақытарпыс, иқәлацәа азәырѣы реипш, арраматцурахь дцеит. Амала, уахь дцеит агәтыха шимаз...

Иахгәалахаршәап закә аамтаз усқан иказ. Атәыла ааттытит «амилатқәа зегь раб» Сталин икамчпцатца. Хрушьчов ишәшьыра ззылыпхаз ацсуа милат ашьақьар аужьра иафын, афыцаамта иафыгәхәааны иафыхәон ацсуа хьыбѣар. Убри абицара дреиуан Таиф Ацъбагъы: гәыграла дытәны иапхъака дыңшуан, ихы абзиа иазикырц игәахәон, аха аамта удафын, макъана апынгылақәа рацәан.

Запхъака ипоетхараны иказ Т. Ацъба 1962 шықәсазы игәтыха назеит: ажьагъырѣага дкылсзаргъы, даанахәеит Ақәатәи арцафратә институт (атцара итцон афилологиатә факультет, атәымбызшәақәа рыкәшәфы). Алакә фырхатца

апстазаара» (1983). Цабыргны, Т. Ацба Москва ихигаз аамта даеа цстазаарахеит, днацшаапшны иибаз, иахаз рацеоуп, ақәлацәа ирхаит, афызцәа ирхаит (уи азы шахатра руеит апоет ихатә архивае ишьтоу, ифызцәа рысалам шәкәкәа). Аха зегь реиха ихадоу – уа иара иацитцеит крызтцазкуа афым-та ҫыцқәа.

Т. Ацба аора далагеит ашкол дантаз ашықәсқәа раан, аха акыпцхәае дцәыртцүеит акыр ихьшәаны. Рацхәатәи иажәеинраала кыпцхын 1962 шықәсазы, ажунал «Алашара» аҕны. Мацк ихьшәаноуп адунеи шабо «Ажәеинраалақәа» (1968) хәа хьзыс изауз рацхәатәи ипоезиатә аизгагьы. Уи инашьтаххуеит афбатәи ишәкәы – «Атцхи амши» (1970). Апоет ихьзи ижәлеи еидкылан ирхәо иказтцаз шәкәхеит 1973 шықәсазы итытцыз «Амш ианацло». Ари аизга иагәылалаз афымтақәа ргьырак иреигьу ирҕеиамтақәа ирхипцхәазалон апоет.

Т. Ацба дракторуп апоезиатә еизгақәа жәаба инреиханы (урт рхыпцхәазарае иҕоуп урысшәалеи кыртшәалеи итытцхәоугьы). 1989 шықәсазы, апоет 50 шықәса ихытцра аиубилеи ахьзала ашәкәтыжьырта «Алашара» итнажыит иреигьу иажәеинраалақәеи ипоемақәеи еидызкыло аизга ду «Аныхәапцхьыз».

Т. Ацба поет-лирикк иахасабала иацитцеит хәанчара злам ихатә поезиатә дунеи. Уи адунеи хьтцхыртас, дацс-пашәс иамоу зегь рацхәа иргыланы ацсуа жәлар рсахьаркыратә ажәоуп, рыцстазааратә философиоуп. Ацсуа жәлар рҕапыцтә рҕеиамтақәеи апоет ирҕеиареи итцаулоу адоухатә еимадара рыбжьоуп.¹

Апцхәаза, заатәи иажәеинраалақәа рҕы, апоет еиҳарак хшыҕышыштра рзиуеит афольклортә сиужетқәа поезиатә формала реитаҳәара (ажәеинраалақәа «Қәацәи Машьеи», «Ахатцеибейи апцхәысеибейи», «Апцхәыс» уб. егь.), аха анафстәи иапцтамтақәа рҕы автор, шамахазақ акәымзар, мап ацәикуеит жәлар рапцтамта асиужет ишиашоу аитаҳәара;

¹ Ари аизга азыхәан 1998 шықәсазы автор ианашьан Апсны иреихазоу ахамта – Д. И. Гәлиа ихьз зху Ахәынткарратә премия.

афольклортә дуней ахәаакәа иеыртагзаны, апоет иа-
циттоит ихатә хәыцрақәеи ицәаныррақәеи шытас измоу
ажәеинраалақәа, иаххәап: «Алакә аҕнытә», «Алакәқәа»,
«Абрыскыыл изхәыцра», «Ажәа», «Ахәрашәа» уб. егь.

Т. Ацъба заатәи иажәеинраалақәа жанрлеи тематикалеи
атбаатыцәра рыцәмачуп, аха урыдырхалоит реилыххарала.
Урт ирныцшуеит автор ажәақәа «мыргәаҕккәа» ихшыөтцак
аарпшра шилшо, ажәартәара дшазәлымхау, ацәахәақәа
ритмикалеи интонациалеи еилыхха рышыақәыргылар
дшазыманшәалоу, дшазҕазоу. «Уааи сыфныҕа!», «Абри
ашьха ду ақәцән сызхалар...», «Жәытә ҕазшьала», «Ааит,
ахахаи!» ухәа актәи ашәкәы иагәылоу, данқәыцшыз ииөыз
иажәеинраалақәа рҕны автор даабоит ажәа уамашәа
изныруа, зәапыц беиоу, апстазаара ақәаматцамақәа по-
езиатә хафсахьаны рцәыргара зәанызшәо, ибзиангьы
изцааиуа поетны. Ажәакала, Т. Ацъба заа иерыдихалеит
наҕ-наҕ ирәиарафәы иәахәхәаган изыҕалаз алитературатә
принципқәеи аестетикатә хшыөзцарақәеи. Урт рахьтә
ихадоуп хәа ипхьазатәуп апоет аханатә зықәныҕәара
далагаз апсуа жәеинраала азҕаза ду Б. Шьынқәба ипоезиатә
хәахьа:

Ажәа ртәамзар, ицшзахашам,
Ғәыла ирцхамзар, уи поезиам.

Т. Ацъба илитературатә естетикатә цәафә ашыақәгы-
ларафәы анырра ду ҕанатцеит, апсуа фольклори апоезиеи
инарцыданы, дышқәыцшыз иеызгәылеихалаз Европатәи
алитература, зегь рапхьа иргылан аурыс классикатә поезиа.
А. Пушкин, М. Лермонтов, Ф. Тиутчев, А. Блок рпоезиа
апсабара – ажәеинраала ашьтыбжыгашьа аума, иатцоу
ахақәитратә пафос аума – акыр иеазааигәаитәит, ихы-
игәы итиршеит. Апсуа литература атоурых афәы ус иагьы-
рацәафым арәиаөцәа, Т. Ацъба иеипш зажәа, зцәахәа
иашьклапшуаз, абырцкал икылхума ухәо еихышәшәо ашыа-
қәыргылар алзыршоз, иара убриаамтазгьы зажәеинраала

атцакы хшыѡзышьтра тцаула азтоз. Аха ажэеинраала аихыршэшэара уи мчыла, хэцэыррхарала иалиршомызт – имарианы игэаќынтэи иаауан. Даеакала иухэозар, Т. Ацба иѡымтаќаа – агэаќынтэи иаауа, настгы агэышьтыхратэ пафос зцоу лирикоуп. «Сашэа» захьзу ажэеинраалае апоет иѡеит:

Изтахугы
Сашэа хысхан ицхьаза –
Уи камлааит
Са сгэырѡеипш ихьантаза.

Сашэа иалаз
Сара сыччапшь ашэахэа,
Иеырбалааит, нас, шэахэала
Са сцэахэа.

Т. Ацба ипеизажтэ, ифилософиатэ, ибзиабаратэ лирика иатцоу апхарра, аќэыгара, ацэанырра лашаќаа ирыбзоураны, иабицара иатцанакуа даеа поетк дааиламѡашьо ирѡеиамтаќаа ирласны, иухэар ауазар, ахышэтхэа ажэлар ргэаеы инеит, ирнырит. Иажэеинраалаќаа еихышэшэашьала ашэа иа-зааигэоуп, уимоу иќоуп ашэатцас иацитцаз аѡымтаќаагы (иаххэап: «Ашэа», «Ацандараќа», «Хар рзы ашэа» уб. егъ.) Иагыцашьатэым апоет илексикаеы «сажэеинраала» аиха «сашэа» апыжэара заито, иагыцашьатэым иара убас иажэеинраалаќаа жэпакы ирылхны акомпозиторцэа ашэаќаа ахьапыртцаз. Аха иаххэаз амалахазгы иаанагом уи алитературае амариа дашьтан, аформа алкааны, атцакы хырѡ азиуан хэа. Мап, изаќаразаалак. Ирѡеиамтаќаа рѡы жьи-цэеи реипш атцаки аформеи хеибартэаауеит, итибагоит. Апоет ицсыеу ажэеинраала ауимахым, аха цабьргыла иухэозар, икалам ицимыжыт, ахыпхьазара ќастцоит хэа, «иеырбо» – цшрей-сахьалеи иѡычоу, арахь «гэатцэа зызтам» рѡеиамтакгы.

Поетк иахасабала Т. Ацба аамта кьае иалагзаны дшэит, дшьяќылыт. Ажэа амыррацэара, ќазарыла агэылыршэара,

инткааны агэтыхахэара – шөкэык акынтэи даеа шөкэыкае
иаабоз абарт аказшақеа идуртабыргуан автор есаaira
ишьата шихауаз, есаaira идунеихэацшышьа шытбаахоз.
Апое ирфеира дагэышьакоуп Ауафы: дазаатгылоит иацтэи
имш, иахьатэи имш; апстазаара ағацхьа итакпхықара.
Илирикатэ фырхатца, ари адунеи иалахэу азэ иеипш,
иаамта ауадафрақеа зегь ихтигоит, деимырхха дыркуп
ацэгьей абзиеи, ахэхэеи аиашеи. Аха уи гэыграла иапхьака
дыцшуеит:

Атцабырги амци еилгап,
Анасыц адгьыл иахьзап...
Мышкызны сзышьтоу зегь калап,
Мышкызны сзышьтоу зегь калап.

Уаанза ишлазаргьы схахэы,
Мыцхэы икэадахаргьы сшьамхы,
Ма скамлазаргьы зынзас –
Сымцеит сара баша сымфас.

Иагьа игэғэазахаргьы апсра,
Уи иалшом зынзатцэка сышьра –
Мышкызны сзышьтоу зегь калоит,
Мышкызны сзышьтоу зегь калоит.

Т. Ацьба дэахыла рацэак инирцшуамызт ипатриоттэ
цэаныррақеа, апсуа жэлэр рыгэтыхахэараз иахьейднагалоз
аизара дукэа рфеы дықэгылан бжытгала ацэажэара
итэышьтрамызт. Аха ус шакэызгьы, иаацоушьаратэы
иара гэыла-цсыла дырзааигэан, дрымадан дызлытцыз ижэ-
лар, уамашэа иныруан рхьаа-баа, еснагь гэытцхас иман
Апсына уатцэтэи ацеипш. Уи дырцабыргуеит аграждантэ
лирика иатцанакуа иажэеинраала хьыршэыгэқеа: «Апсшэа
агэхьаагара», «Са сбаагэара», «Апсуашэа», «Ари адгьыл»,
«Апсуара», «Апсны агимн» уб. егь.

Сыдгыл гәакъа тлак анықәсаа –
Дак насылсаауеит сарггы.
Харт хазәыкны цеипш насыцла
Хақан, хакоуп ескынггы.
Са сиоызам дггылк атцарае
Зыцсы цәытцатәахны итәоу.
Са сыцсадггып – са сбаагәароуп!
Нас – сыцстазаарагь қәпароуп, –

ихәоит апоет «Са сбаагәара» захьзу ажәеинраалаҕы. Ари –
еһырцәажәарам, ииашахатоуп. Т. Ацъба убриаҕара ижәлар
доухала, шьала-дала дрымадан – урт цсык еицырхоуп, гәык
рызтоуп ухәаратәы. Иагыцъашьатәым, ацсуаа ирықәкны
итыркъаз аҕа ихы иара дахьаҕашәаз!

Апоет ибзианы еиликаауан ацсуаа рхьыцшымра
азтцаара, рмилаптә гәынамзарақәа апартией аихабырей
рықәтцарақәа рыла шьатанкыла збашьа шамамыз, урт
ақәтцарақәа шеижьагаз, шаамтагагаз. Жәлар рпоезиа афор-
ма иееиуатәны ажәеинраала «Ирхәази исхәази» аҕны
автор дақәызбоит зажәеи зуси еимадамыз ахәынтқарратә
система, абиуроократизм, аерацшра:

Зныкгы еизеит, рхәеит,
Фынтәгы еизеит, рхәеит,
Хынтәгы еизеит, рхәеит,
Уа зегь рызбеит рхәеит...

Нас аамта цеитеи, схәеит,
Итцуазеи, кыртцуеитеи, схәеит,
Ирхәазгы рхәеит, аха
Иалтцыз хамбеитеи, схәеит...

Аизара еизароуп,
Уанеиза – иузбароуп,
Ианузба – инаугзароуп,
Еггы зегь – барбарроуп, схәеит.

Ас иаахтны ацѣажѣара, ахѣыцра ангѣагыуацѣаз асовет аамтазы иѣу ари ажѣеинраала иханахѣоит апоет агѣагы шизтаз, агѣагырагы шимаз. Убаскѣнтѣи аамтаз иѣуп такѣаамта ацензура иахырмыжыуаз, аполитикатѣ лирикахь ихѣапшуа ажѣеинраала «Арѣашкѣагы». Арака ажѣлар мацкѣа, апсуаагы убрахь иналатцаны, изтагылаз амчымхара, ирхыргоз ақѣымчра символ хасабла иаарпшуп. Арѣаш ахаѣсахыала автор ицѣыригоит игѣтакы хада:

Арѣашкѣа реипшым
Азиас тбаа дукѣа,
Зѣеитцыхны кѣафла
Архакѣа ирну.

Азиас тбаа дукѣа
Ирдыррангы иѣам
Арѣашкѣа ирхѣау,
Ирхырго закѣу.

Иааидкылан ахѣыцкѣа ишырзынархоугы, ѣашѣарада, аполитикатѣ цатцгѣы рымоуп Т. Ацѣба ипоемакѣагы, хыызхѣала иаххѣозар – «Абна лакѣ», «Амц-уаа рлакѣ».

Апсны аѣоурых, апсуара аиқѣырхара, апсуа жѣлар рлахьынтѣа атема инартбааны дырзаатгылоит апоет «Кѣалышь ибака», «Апхынтѣи ашѣа», «Ацыпцѣаха» хѣа зыхьзкѣоу инеитцыху иепикатѣ рѣиамтакѣа – ипоемакѣа рѣгы. Аепикатѣ рѣиамтакѣа анаххѣах (урт рхыпхѣазараѣ иѣоуп хлитература аѣоурыхаѣ зѣиуахк даара имачу афантастикатѣ поэма «Ицѣоит азиас»), ашѣха хѣарак еипш иаарылыхѣхѣоит аѣоурыхтѣ шѣата змоу апоема «Кѣалышь ибака». XVIII ашѣышықѣса антѣамтѣи XIX ашѣышықѣса алагамтѣи ирытцаркуа Апсны аѣоурых адакѣақѣа еихыршѣшѣо, акрызтцазкуа ахтыскѣа дрызхѣапшуа, автор хѣыцыртас ишѣтихуеит иуашѣшѣыроу, зны-зынлагь ашѣартара згѣытатѣахны измоу иахѣатѣи аамта. Дарбанзаалак Апсынреи апсуа жѣлари згѣы рзыбылуа ауафы

изааигэоуп апоема афырхатца хада, ахара ипшуа ах Қыалышь
абарт ихэыцрақәа:

Хажәларгы абакаху уаанзеипш уажәы, –
Иалазхьеит аамта еикәшара.
Хтак еицтадыршәуама инхазгы еикәшәаны,
Рымчқәа псақьоуп хара-бгъара.

Шьоук алада иахеит, шьоук асада ихытт,
Шьоукыхгы – жыхәтак иахъаниаша.
Ачархәацәа ракәзар, ифеиет – ахыцәхәыц!
Ихашьклапшуа ихашьтоуп реырәашәа.

Еидкылашәа рмоукәа, абас ианынха,
Уағеимшхароуп хажәлар зызкылсуа.
Нак-аак хәгацәа зегь еицхажәлап хаха,
Игәыткыагахап ашьтыбж ирхылтцуа...

Хәарас иатахузеи, аепикатә ҫымтақәа рапцараҫы
Т. Ацъба шьарда илиршеит, еицакра зқәым ахаҫсахьа-
қәа апитцеит, аха зегь акоуп, хгәанала, алирикаҫ ауп уи
иаха иеахьиртцаулаз, настгы, илирика иабзоураноуп
чыдала апхьаоцәа дызларылатцәахьоу. Илирикатә поезиа,
лымкаала ифилософиатә лирика кәзшәа чыдас иамоу –
апстазаара ганк мацарала иаанарпшуам. Нацънатәаахыс
аиреи апсреи ишеицнарго еипш, апстазаара ахаарагь
ашарагь шатцоу еипш, Т. Ацъба ипоезиаҫгы урт рышьхәа
еивтцаноуп ишцәыргоу. Баша ихәом «Уарада, гәышәа...»
зыхьзтцаз иажәеинраалаҫы, «Ацәгьагь абзиагь ашәакны
еиццоит, Уарада, гәышәа!» хәа. Иаха интқааны иаххәозар,
ифилософиатә лирика шака аоптимизмра агәылыжжуа
акара – убриакара иагәытцатцәахуп ауаҫытәыҫса ипстазаара
иацу адрамагы. Апоеит икәрахь днаскыапыпхьаза илирика
иаха итцарны ишьтнакаауа иалагеит заашәа иапцаз
иажәеинраала кәиматқәа «Амра ссируп аташәамтаз»,
«Атәатцла», «Ари амшгы цсит ашьшьыхәа...», «Ауаҫы» ухәа

рҕны иаабахъаз ахэыцрақәеи афилософиатә мотивқәеи. Адгьыл ақәзаара тҕакыс иамоу, ииасыз аамтә азхьра, адунеи шуаароу азхэыцра – абарт азтҕаарақәа роуп бжеиҳан лацәажартас имоу автор иуафрахъ днықәло даналага иа-цитҕаз афилософиатә жәеинраалақәа рҕы. Урт иреиуоуп: «Иаххьаауп, иаххэаргьы ихамхэаргьы...», «Апхыз ашьтахъ», «Ауаара», «Шьтә уахьза уи амш лашара...», «Атдлақәа» уб. егь.

Апоет илирика иахухәааша рацәоуп, ирҕеиамтәқәа рпоетика чыдала итҕтаатәу проблемоуп, аха уи азы иатахуп ицстазаареи ирҕеиареи итҕегь аеагәылахалара.

Т. Ацьба ииашахатан дыцхьазоуп ацсуа хэычтәы лите-ратураҕы иналукааша қазаны, икалам итижыит ахэычтәы литература ахьтәы фонд иагәылалаз ажәеинраалақәеи алакә-поемақәеи. Измаҳацда, ргәыбылра зымкыцда ахэычқәа рзы иоу ирҕеиамтәқәа: «Сара сбызшәа», «Цьит», «Сымзырха», «Аапын ашәа», «Аибадырра», «Сабажәгәлеи», «Лакә иқытантәи алакә»! Урт рацәоуп, ирацәазоуп. Апоет иааипмырқьазакәа ахэычқәа рзы афра нап аиркит атаацәа-ра даналала, ихэычқәа рыба хаа дантацшы инаркны. Ахэыцра адунеи апхарра згәаҕы иҕымцәаацыз уафык иахасабала Т. Ацьба «цъашьатәыла ицшза-ҳалалны», узхара иузымбо, «иухәо ахьықало цшья-тыцны» ицәыригоит «зны-затцәык ҳазлоу» ахэыцра ацстазаара. Закә хьааузеи иузцәырнаго еимгеимцаран ииасыз уи «аҳамтә»! Абар, зыбзиарак абаха имазас ихэычқәа Алисеи Алиаси рахъ дынхьацшны ииоуа апоет:

Схэычқәа сыхәацшуеит: «Ҳа ҳаб
Рыцҳа, деилагеит!»
Сеилагап, сеилагацәап –
Са схэыцра цазеит.

Са схэыцреихагьы иласны
Ицоит схэычқәа рхэыцра.
Са схэыцреихагьы обаны
Ихьаазгоит иара.

Т. Ацъба дреиуоуп, Д. Гәлиеи Б. Шьынқәбеи ртрадициақәа инарыпщыуа, ахәаанырцәтәи алитература аклассикцәа азәырфы (А. Пушкин, Е. Баратынски, Ф. Тиутчев, А. Блок, И. Гиоте ухәа) рырфеиамтақәа ахьхьахәа ацсышәала изырцәажәаз ацсуа поетцәа. Абрака ихәатәуп айтагара аусаф апоет ихатә знеишьа шимаз: еитеигон игәтыха изырхәоз афымтақәа, доухала изааигәаз апоетцәа (урт руазәк – Ф. Тиутчев изкны ифхьан астатиагы). Убри акынтә, еилкаау усуп, иеиҭагамтақәа иара ихатә рфеиара хадыртәауеит, иузафәымтхо иалазфоиит.

Т. Ацъба ацсуа литература атоурыхаф поет-лирикк иахасабала мацаракәым дшаанхо. Уи ишьта нижбит критикк, публицистк иахасабалагы. Лассы-лассы акьыпхьаф дцәыртцуан агьамеи ахшыфои згым алитературатә-критикатә усумтақәа, арецензиақәа рыла, лымкаала гәытхас иман, изныкымкәагы дазаатгылахьан ацсуа хәычтәы литература. Ажәа рхихәаахьан иара хлитература аклассикцәа реипш, иабицара иатцанакуаз апоетцәагы (П. Бебиа, С. Таркьыл, В. Ахьйба), иара убас афарацәагы (Р. Смыр, В. Цытанаа, А. Лагәлаа).

Ипстазаара атцыхәтәантәи ашықәсқәа рзы Т. Ацъба иецишәо далагеит апрозафы. Уи, хәарас иаҭахузеи, имащәырны икамлеит. Иахгәаламшәарц залшом А. Пушкин еицырдыруа ицәахәа – «Лета к суровой прозе клонят». Зуафбжара итысыз апоет алирика абызшәала изымхәоз ажәа прозала ахәара иеазикуеит, икьыпхьит ажәабжь кьафқәа акык-фбак. Апроза фышәала аус адулара дшафызгьы, зегь акоуп ихы-игәы змадаз, иқәфеиарақәагь ахьибоз апоезиаф акәын.

Ааи, имацым дзыхьяз, илиршаз Т. Ацъба ирфеиаратә усура 30 шықәса иалагзан. Зтәымта итагылаз апоет ирфеиаратә гәҭакқәа иахагы ирацәан. Аха, иазууазеи, иацьал ааигәазаарын... 1992 шықәса, жьтаарамза 9 аены, аибашьра хлымзаах асакьахәымтаз, ақыртүа мпытцахалафцәа иуада дындәылганы дыргеит ашәахәараз Анцәа иишаз, зашәахә Апсны иахытәахьаз апоет. Уинахыс ихабар камлеит –

дыбжъазит. Иахъа уажәраанзагы избахә ала еилкаа хамам. (Амала, хәанхәахла ихәхәит уи такәаамта аґацәа дырхәацәо-дыргәакуа дрыман, ашьтахъы дацырырхит хәа.) Хара ихаздырам Апоети Ацсәахәи ахъеицылаз, ишеицылаз, аха еилкаауп зыгәра хазхамтцо акы: дыкам, дыкагәышьам Таиф Ацба – Анцәа ихәтәеишьаз ауаф псыцкба, иаацәоушьартә апсуаа ргәы иакәшәоз, рыгәтыхагъ ахәара иафыз ашәахәаф.

Шака жәеинраала бафхәтәрала иацитцахъааз, шака рәиамта итгегъ иапитцаран дыкааз! Ари ацәыз – хмилиґ зегъ еицырзеицшу хъаауп.

Афада ишаххәахәоу еицш, Т. Ацба зыжәлар рґеицш згәытхаз, ахара ицшуаз, инартцаулан ихәыцуаз шәкәыффын, патриотын. Уи артцабыргуеит аґацәа дрымпытцашәаанза иааицмыркбазакәа мазала иифуаз амшынтца. Машәыршәа еикәхаз ари имшынтца 1994 шықәсазы «Бзиала иахзырша!...» (аурыс еитагагъ ацны) хаз шәкәны итытцит.

Иаництоз Акәа иалахан иказ апоет имшынтцафы?

Хатала иибаз – аибашьра Ацсны зтанаргылаз арыцхара; ипсадгъыли иуаажәлари рлахынтца иадхәалоу ихәыцпракәа; акыртуа гвардиаа имфапыргоз ахәашгашпракәа – архәракәа; акәардә татаз зыжәлар зызкәа реиазырхаз апсуа «патриотцәа» рхымфапгашьакәа...

...Апшатлакә иафызаха аамта цоит. Уажәшьта иныкәлеит апоет Таиф Ацба набыцра зкәым афбатәи ипстазаара – абицаракәа ирхаанхо, апсуа поезиа иагәадуроу ирәиамтакәа раамта. Урт арәиамтакәа апызтцаз, хымпада, хлитература атоурыхаф цсра-зра зкәым поетны даанхоит.

Валентин Кәагәаниа
1999

АЖӘЕИНРААЛАҚӘА

АИЗГА «АЖӘЕИНРААЛАҚӘА» АҚНЫТӘ¹
(1968)

СЫҢСАДГЫЛ

Сара сахьцалакгы,
Сара сзықәшәалакгы,
Сыңсадгыл, сыңсадгыл
Сгәы иҫоуп иҫахәхә.
Абахчара шәтышуп,
Адәыиатцә кәымшәышәуп,
Ацха иафызоуп
Амра ашәахә.

Адгыл аффы хаа, –
Аффы хаа умбаци, –
Ушьа-уда ирталан
Убас уеимнадоит,
Ааңын аңхара
Зцу аңсабара,
Аблақәа ахаччо,
Иеырбоит, иеырбоит.

Хәычтас аңсабара
Уғаңшуеит гәрагарала –
Гәнаҳак тәахымзааит
Угәатцә цъара!
Асеипш атәылағ,
Са с-Аңсынтәылағ
Дарбан – ашьаң
Аркыацратцәкыа згәағъра?!

¹ Анафстәи ишәкәкәа ркны автор иалеигалаз арееирақәа арака еикәырхоуп.

Адгъыл лашароуп,
Ажәсан лашароуп,
Цъанатзар калап
Уажә сахьыкоу абра:
Адгъылгъы сықәуп,
Ажәсангъы салоуп,
Амтәыжәсақәа сымоуп,
Смаалықъуп сара.

УААИ СЫҢНЫКА

Лнапы ргъежъуа сан дудылап,
Апсшәа уеихәап саб дыччо,
Нак-аак сашьцәа аауагылап,
Сахәшъа дцәыртцып дыцхашьо.

Урыма илеип аоныка рысас,
Хатыр уқәтан удыртәап.
Саб дызхаану, саб дызхысыз –
Ажәабжь ссирқәа уа иуахап.

Са сыґны икалом агәғыґра,
Иумбазакәа угәы азхалап.
Сахәшъа лышьтыбжь мыргазакәа,
Асас уфатә лырхиалап...

Нас астал ахь – афара-ажәра,
Шәгәырґап уа, шәыччап, шәкәашап,
Атәца шьтыхны саб данцәажәо,
Сашьцәа ргылашьақәа убап.

Цқъа судырп, субап, сеилукаап,
Итцегь, итцегь сугәацхап,

Икалозар, уааи сыфныка –
Итцегь бзиа хаибабап.

АПСЫНТӘЫЛА

Амшын Еикәа көандашьшьыра,
Сыла ихыбу ашьхақәа,
Амра цеира, азыхь, ашәшьыра,
Ишәтыкакачу архақәа...

Абахча дуқәа шәырла ихыбуп,
Атцла гылоуп иатцақуа.
Арфаш цагьа ашьтыбжь духа
Иалкьа илеиуеит ацакьа.

Абахә гылоуп ахы шьткәыцәаа,
Жәфәан иатцәара иатцасуеит.
Ашәарацаф зара-ткәыцәаа
Избахә абахә иаласоуп.

Атцарақәа абри атәылаз
Рашәабжь гоит аеышьтыхны!
Абағыргы абра ицлабуеит,
Акарматцысқәа ирымакны.

О, сыцсы алоуп са стәыла ссир,
Дунеи акәакьқәа ртаца хәыч!
Ицъашьатәума уи иазкызар
Сара ысылшаз сашәа хәыч!

ЖӘЫТӘ ҚАЗШЬАЛА

Амѡахѡаста лакь-лакьуа,
Цьа илбаауеит, ихѡноит цьара.
‘Еьуаѡык днеиуеит дыццакуа –
Азѡ дацсоуп икачкьара.
Апкара-пкара, апкара-пкара,
Аееимаа амца ацрыдды,
Аеыхѡа кѡаруа, ишыткьара –
Ладеи ѡадеи еибарганы,

Ацсуа пхѡызба лымзырха
Италап. Арцыс деырбазап!
Лара лакѡзар, дымраха
Ацсуа хатца диѡаччап.

Амѡахѡаста лакь-лакьуа,
Цьа илбаауеит, ихѡноит цьара.
‘Еьуаѡык днеиуеит дыццакуа –
Азѡ дацсоуп икачкьара.

РАИДА

Цыхѡацтѡада, сахьцалакь, есқьынгы
Иқѡыѡуеит ашѡабжы «Раида» са сгѡы.
«Раида» гѡыргьароуп,
«Раида» гѡырѡоуп,
«Раида» бзиароуп,
«Раида» цѡгьароуп.

Абзиабара «Раида» иахѡоит,
Ацѡымграгы «Раида» иахѡоит;
Адгьылаѡ икоу «Раида» иахѡоит,
Ажѡѡанаѡ икоугь «Раида» иахѡоит.

Иҗазам «Раида» иамхәо акгы,
«Раида» иацуп агәыграқәа шәкы.
«Раида» цсыуашәоуп, ифашьом иара,
«Раида» цстазаароуп, иақәым апсра.

«ААИТ, АҲАҲАИ!»

Санатцоу аидара исзышьтымхуа,
Еибафо сыпсахы,
Сзеитамтца сапхьа, сышьтахьҕа,
Сазнымкыло сшьамхы,

«Ааит, аҳаҳаи!» – апсышәала,
Ахатца игәы тызго абжы,
Саҳааит убыскан! Ёышәала
Еизызгоит сымчқәа зеггы.

Ақәпараҕ ахызатцә сықәшәаны,
Исытқьаса ицозааит ашьа,
Сышьтазааит сымчқәа зегь сылшәшәаны,
Аха иудыруаз, сашья:

«Ааит, аҳаҳаи, иуқәшәазеи?!» –
Исаҳааит убжы ҕацаза,
Ашырхәа сәатқьап ак змыхьзас иеипш,
Старза.

О, изакә гәамчүзеи иатцоу
«Ухатцами, ааит, аҳаҳаи!»
Мап, аказыҳәангы схьатцуам,
Исыцнатцы «Ааит, аҳаҳаи!»

АУЫРА

Снақәтәеит алаша, иуыроуп макъана.
Ипоит еитдасны, исзынкылом ахы!
Ауыра ахы иаужь, исмыбжьар пхашьарамы
Сканажьыргь сеитақәтәоит, саагылом сшәаны.

Знык ианспыхьашәа, иаусыжьюам ағәра.
Скамчы амацәыс иафызоуп, иаргоит «апқаца».
Сақәтәоуп ауыра, ианақәск, исыбжьароуп.
Сгьежьюама, сеибгазар, изқәыскыз камта!

Сағәра – сыхшыџ ауп, уи ауп пхьақа сназго!
Апоезиа – ауырауп, исымоу бжьатәыс.
Ахы цәгьоуп, иацныкәом ағәра макъана;
Скалам ауп имацәысуа иску камчыс!

АГӘЫҒРА

Ашьха цәхәыра уқәхеит, амра аеатцәахт,
Атцх лашьцара ажәџа еитцыхны иухаңеит;
Агыгшәыгқәа утаркт, шыафакгы ихьатцуам,
Уахьџо уздыруам, амџа уцәызит, ус унхеит.

Афыртынгы аацәыртцт асы еиларџынтуа,
Апсабара уа иуағоушәа иуеагылт.
Царта умоуа, арахь цьаракгы узымтәо,
Апсцәахаггы иц хырцбаңа ушьта дхылт.

Аха уазхәыци алашьцара шхытцуа,
Лашар уеитақәшәахп умџа, умшәан, акгы!
Умчқәа еизга! Уцшыз агәығра уцәмызкәа!
Иудыруаз амра шгылахуа уатцәгы!

* * *

Абри ашьха ду ақәцәан сызхалар,
Схәыцуан убас сара зны,
Убрантә нас етәакгы шапшапуа
Искып хәа снапы ҕақзаны.

Уи ашьха сагъхалатцәкьеит ашьтахь,
Икьаҕеит дырҕегь са снапы,
Са сыетцә зынзакгы иааигәамхеит,
Жәған ҳаракхеит иахаггы.

ҲАИ, СААУКӘЫХШОУП, АХАТЦА!

Аштә еиужь ду, аштә кьақьа
Тынчра, тынчроуп иахатәоу.
Схала сықәхеит иахьа абрақа,
Сааигәа дыкам аңсы зхоу.

Ашәа рхәом атцар чырчыруа,
Ицәажәом арҕаш еилыхха.
Сыңсы штатцәкьоу цқьа исыздыруам,
Са исыздыруам сызлаха...

Ус, закәызеи?! Аштә атдыхәахь
Сылаңш иқәшәеит афцырқьа:
Хатцак датцәкьеит иҕыхәа,
Ицрит аҳауаҕ ихтырца!

Схәыцра еиқәара схытц ишцаца!
Сыңсы тоуп, итоуп сыңсы!
Ҳаи, сааукәыхшоуп, ахатца!
Убас, убас, убас уңры!

* * *

Сара агәәкра сақәшәәхьеит,
Аха сыбға азмырхәазеит.
Сара ашәара сақәшәәхьеит,
Аха, мап, сапырымтзеит.

Ахьта, ацаа сықәнакхьеит,
Аха, мап, сазымгазеит.
Афыртынғыы сыжәлахьеит,
Аха сгылан, скамхәзеит.

Ацәқәырца дуқәа анхалазоз,
Амшынғыы зны сыххалахьеит,
Уигь са сеиха аламзаап, –
Саиааит, сызхытцит, саламхеит.

Ус сышнеиуаз сцагъаза,
Ба бааспылеит сшымгәыцзоз:
Сналахт быбла тшашақәа
Афыртын-мца исыжәртцоз...

Уажә ба быбла, быблақәа
Сара ахатца исхыччатцәкьоит!
Исылахәмаруа ишыртаху,
Сеимырхәа сырхәынчону?!

ШЬЫБЖЬОН

Сыцсы сшьон шьыбжьон ашәшьырағ,
Апшахь асуан ихааза.
Жәфән иатцасуаз абахә цагъа
Сағапшуан ихарақза.
Саргъы сықан саапса-скара,

Еразнак ацәа станагалт.
Аха сәҫыхеит нас сытрысны,
Ахысбжь атцықьхәа ианга.
«Икалазеи, хай!» – хәа сәатцкьеит,
Аха дааиуеит саб дыччо!
Ажәабжь: – Хгәыла Шьрыф па диоуит,
Цшынофажәи хәба шықәса иртоу!

УШЬТЫЦ!

Еснагь иугәтыхаз,
Уашьтаз аҫыц.
Уашьтаз абзиа,
Ацәгәа уакәытц!

Уиацлаб иуеигъу,
Иашала ушьыц.
Уашьтал уи уапхәақа
Хара думышьтырц.

Амца уафызаз,
Бцъартцас ухыс.
Тыцк аҫы унымхан,
Узтцысуа уахыс.

Унасыц аҫышьтых,
Ицшуп ишыцшыц.
Уи азы ақәпара
Уаҫыз ушаҫыц.

Удгъыл игәакьоу
Итцегь ишәтырц,
Уқәымхан адгъыл,
Жәфәан ахь ушьтытц!

ААЦЫНТЭИ АШЬЫЖЪ

Ашьяц кәымшәышәза ифеиуеит, –
Адгьыл иатцәза.
Иахылтцүеит ацсабара
Убас еипш фык хааза...

Иубом ихчылаз анакә,
Издыруада иахьца!
Иныкәбеит нак, ишашаза
Амра анахьза.

Илаша-лашоит ашьхақәа,
Рызқәақәа цхаза.
Ишәтышха ишьтоуп акаршәрақәа,
Акаршәрақәа цшзаза.

Ацьеицш итоуп амшын ду,
Азиас цоит иччо.
Аа, шәыцши, ацхәызба
Иахьа шака дкаччо!

КӘАНТЫР

Ачу, Кәантыр! Кәантыр, ачу!
Шьябыстами са сыетцыс.
Са сыетцыс-хәыч, зықәра мацу,
Ишнеиуа жәбанда, ҳаит, ишьтхыс!

Агәра ағам, ахы иакәитуп,
Макьана иамбацт акәадыр.
Ифуа, ицо, ихәмаруа идәыкәуп.
Ангьы иацхьоит икьыркьыр.

Ачу, Кэантыр! Кэантыр, ачу!
Шъабыстами са сыетцыс.
Са сыетцыс хэыч, зықәра мачу,
Ишнеиуа жәбанда, хайт, ишьтхыс!

АМЦА

Улахэызар, хьта уакызар,
Амца уашьтал, амца цшаа,
Амца цхароуп, амца хаароуп,
Даара ибзиоуп аказшьа.

Аха амца уаграгылар,
Ускан уаблып, уигы дыр!
Нас саргы сымцоуп, иудыруаз,
Саргы ысылшоит усыблыр!

АЦСТАЗААРА ИАЗКНЫ

Ицәқәырцоит, еилашуеит, иазымкуашәа атра,
Шпыла иагәйдлан иасуеит ақәара.
Ахцша-цәгъа иаршәазгы дыкоуп амшын,
Ауаа зегъ фырхацәам, зегъ гәыла еипшым!

Ацстазаара гылам – еснагъ цхьақа ицоит.
Ацстазаара мшынуп – ишуеит, ицәқәрцоит.
Умгылан, афыза, узыгәзыгәуа настха,
Уеалажъ, еимыцкьа амшын ацәқәырца!

АГӘИЛИ, АҚӘЫЦИ, АМҒАСҒИ

А г ә и л

– Сқәыңшуп, схаауп, сыңшзоуп, сышәтышуп,
Са сқалалуп, са сқәымшәышәуп.
Шәә шәызсывыхәхәои, ақәыңқәә,
Иңқәфыруа, ишқамза шәыңқәә?

А қ ә ы ц

– Издыруеит, ашәтыш, уара угәала...
Аха узынхом хаңыңда цшәала.
Агәилқәә ахьчара шәтахуп,
Макъана ақәыңқәә хматәахәуп!

А м ғ а с ғ ы

– Еех!
Сахьзанда аамта иахзаауа,
Агәилқәә қәыңда анрызхауа!

АТҚЫС

Саңхәа атқла амахә таруан.
Ишааиуаз атқыс хәың пыруа,
Инықәтәеит уи ақәцә, аханза,
Атқыс иатқәә, ссиршәә игәықза!

Ицәырнагеит ашәә хааза,
Ишқастахыз иақәымтдыр зынза!
Ах, сықандаз снейны снакысуа!
Ичырчыруа иахьықәтәоу атқыс уа!

Исызкыр итастдарын сыкәә,
Иаусыжбуамызт сызхара имгәзыкәә!
«Усцәымшәән уара аңшқа, уара,
Ушқастаху, шыри, уара!»

Аха инықәпрааит, жәфәан ахь ихәлеит,
Са сакәзар, сгәы еибафеит, сеицрәлеит,
Ашырхәа снакәтәеит уа срашь,
Апшза хәыч снашьталт спыруа.

* * *

Акы ахы алада ирханы,
Егъи ахы афада ирханы,
Абас ицәкәа тәхәаны,
Ауардын рыцрахәаны,
Иара рыхәдахь дыхәнаны,
Нас артәаахәа дыхәхәаны,
Ирасатә быца рыхканы,
«Шәца пхәака» хәа деибакны,
«Шәыхгъы шәшьапгъы»... хәа дыцәханы,
«Бжъара зкәым» хәа ипхәазаны,
Акьат аза иарганы,
Ицәкәа рыбзкәа тхәаны,
Хатыр зкәу азәы ааигәа зны,
Дгъежьюа дшыкәыз ахәаны,
Са дызбеит шыбжъагәаны!

ҚӘАЦӘИ МАШЬЕИ

Қәацә ипхәыс акы даршуан,
Қәацә ипхәыс еснагь дашшуан,
«Умца еикәым» хәа Қәацә дылкуан,
Есымша мәаагара длышьтуан.

Аха Қәацә мыжда даашьон.
Ишицәымгыз абнахь дцон,

Фархь-мархьқәак аарлахәа иааигон.
Ипхәысгыи баша лгәы дагон.

Ҷенак ус дшааиуаз абнахтә Қәацә,
Дыцшызар, амца ацран иқәацә:
Иҗнымаҗәақәа: ичуан, имхатцә,
Ицәардгәы, ихыза... Амца рхатцә!

Амца пхара ду лныршуа,
Дтәан ипхәыс агәарцаҗ уа.
Қәацәгыи днәин дыццакуа
Дналыдтәалеит длызгәыкуа:

«Бааскыа, Машыа, сызкәыхшоу,
Амҗы, амҗы хәа уажә башшуоу?
Иббома хамца ду зеипшроу!
Анцәа дхацхраауеит, иббоу!»

Қәацәи Машыи тынч, абас,
Еицәажәо рымца ишахатәаз,
Иналкыан рқәацә ибылуаз,
Ахәынап натқкәеит, ишәакыаз.

Даамақарит Қәацә уа: «Аац!
Ахәынапгыи утыхәтәа птәап!
Уа утәаз егыкәам, шыта иуфап!
Утыхә җызза, уахыцәо збап!»

АХАТЦЕИБЕИ АПХӘЫСЕИБЕИ

Дыкан зықәрахь инеихыаз хатцеибак.
Дааигеит уи хәынтә икарыжыхыаз пхәысеибак.
Апхәысеиба лхатца иалхәеит илзымтцәахуаз акы,
Казшыас лара илымаз, изрыцәгьоз лразкы:

– Иуасхэоит уажэнатэ, уи усгыи исыззом,
Агра иахьа иутцэахыргыи, уатцэи ицэырмагъи аузом.
Исзааилоит «ахкэажэрак» аамтала сара,
Занаатс ускан исымоуп сшыамхы еикэыршэ атэара.

– Аа, уигыи бзиоуп, – ихэеит лхатца ускан убра, –
Саргыи акы згым сакэым, исымоуп саргыи агра:
Исзааилоит аамтала, ишцасхэари, «мшэрак»,
Ахага сифызахоит ускан сара...
Абарткэа рышытахь имтцыцкэа рацэак,
Апцхэысеиба «лахкэажэра» аакылсит ус енак –

Днеин ашэшъыраф лшыамхы еикэыршэ днатэеит.
Лакхэажэра шааиз лхатцагыи ибеит.
– Уа, бара, еи! – ихэеит, лыкхэитт ипцхэыс,
Аха ахкэажэ – дахкэажэуп, дылкуазма уи хыс!

Нас «имшэра» аацэырмагъи лхатцагыи уа,
Ипцхэыс даалызцэыркхэит дыббуа, дыхэхэауа.
Даалысуа, даалысуа, даалысуа дипкоит,
Дипкоит, дипказоит, лцэа зы аанамго дкаитцоит...

Иангэалта дшылкэамтцуаз ма игыи цтэаны,
Апцхэыс мыжда дцэажэеит лымч еизганы:
– Сухэоит анцэа даахэан, исхэо хатца,
Ишьтастцоит са «сахкэажэра», уа «умшэрагъ» шытатца.

АПЦХЭЫС

Ицэгъахагэышыеит
Лыбз апцхэыс.
Лхатца митэеикэатцэан
Илахь ианыз.

Агәылацәа лмыхәеит,
Итылкьеит рхы.
Лхатцагы атыхәтәан
Ицтәеит игәахы.

Атыша цәула,
Агәылшьап дузза зтаз,
Днага дтаижыит
Ицхәыс дналыгәтас.

«Слылгеит, ох, гәышьа» хәа
Аҗныҗа дхынхәит.
Гәырҗада анхара
Нап аиркит...

Җнак ныкәарантә
Уи ахатца дшаауаз,
Даахықәгылт атыша,
Ицхәыс дызиргаз.

Иҗоу ибарцаз
Уи дахытапшыз,
Алаламбатә, ассир,
Абар, дызлапшыз:

Лыбз ду тых,
Даҗагыла агәылшьап,
Даҗәымтцзакәа аишра
Даҗәымзи «аац, аац!»

Илыцлан, дузымдыруа
Дыҗан ацхәыс.
Агәылшьап рыцҗа иагхан,
Иаҗаран анацәкыс.

АРЫЦҘА ИБЖЫ

– Аагарта сақәшәеит, саха изгалап,
Дарбан сызраргамо, смал иазхалап,
Еиқәыжьюа, еиқәыжьюа, еиқәыжьюа истцәахлап.
«Охгы» схәалап – ҫахракгы сфалап!

Сеидара хьамтоушәа ауаа идсырбалап,
Схашәала маңушәа адәныҕа изжыалап.
Срыцхаушәа рбар, нас сыгәра ргалап,
«Охгы» схәалап – ҫахракгы сфалап!

Азә дысхыгчаргы – егәаурым, дыгчалап!
Сара стәы здыруеит – са стәала сцалап.
Исцәалазуа егыҕам, есымша сықылап,
«Охгы» схәалап – ҫахракгы сфалап!

АЛАСБАҚӘА

Ивагьежьюан, идрыбзон ишьаргәытц,
Иалшәар ҕалозма настгы ихахәыц!
Рыцшәма дышцартахыз аласбақәа!
Иааишьклахәуа ишьтан иқьақьауа...

Аха данықәнага рыцшәма зымҕа,
Аласбақәа ирмоузеит уи азын агәырҕа.
Аңшәма ҫыцгы ишьышыуеит рыхқәа,
Даргы қьақьахуеит цәсеипш еита.

АГӘАЛАШӘАРА

Иара дсышьтан, сара снейуан,
Сышьта ихыршәлатцәҕьан даауан,

Сикыр сшипкоз сара издыруан:
Са саткыс иара деихан.
Абар, сара сакуеит есаaira,
Ахауа мацхеит, исызхом.
Абар, дсыхъзоит, абар, дахъааиуа...
Ных, шыта усгыы сзицѐцазом,

«Исыхълакъ сыхъааит!» – сгѐы сыцсахын,
Стацкѐым ратѐаны саагылт,
Иара ишка игѐагъны схъахѐын,
Снеиѐагылт – иаргыы даангылт.

«Иутахузеи, ааит, узсышьтеи?!»,
Бжык хѐа ѳтысцеит игѐгѐаза.
Ассир збоит: сзыпкарц исышьтаз,
Даахѐын, дытцкѐеит дыкѐкѐаза.

«Ааит!» – снаишьталт. Иара дыѳуан,
Сара сишьтан, иара дѐон.
Сишьтан, сишьтан, сишьтан сыѳуа,
Аха сыхъзатѐкъархѐагъы сшѐон!

АЦХЪАѳ ИАЖѐА

Лассы-лассы укыпцхълоит,
Аѳра уаѐзоуп уааѳѐымтцкѐа.
Лассы-лассы срыпцхълоит
Уажѐеинраала ѳыццкѐа.

Аха исыззом аиаша, мап!
Сара усгѐапхом аргаме.
Исыт ма азла, аша – ма!
Исыт измоу агъаме!

Ө-ГӘАНАГАРАК АЗӘЫ ЛЗЫ

I

Ауафытәыџса ипстазаараџ
Иџоуп иагъа рыцъара,
Иахъәап: абри бара бзымбац
Иибахъоузеи, рыцъа!

II

Ауафытәыџса ипстазаараџ
Иџоуп иагъа рыцъара:
Бара быда ҕазә дзымбо,
Иибахъоузеи, рыцъа!

АТЫЦХА

Иамалкуеит амра,
Иамалкуеит амза,
Ашьха зыхъ еипш уи апхәызба дыцкъоуп.
Лцәажәашъа еинаала,
Лыблақәа хаара...
Уаха дихаштуама знык дызбахъоу.

Ашәтыш игәылтцыз,
Ашәтыш игәылтәаау,
Аацын ашьыжъ азаза зҕахәхәу!
Дацпытит ашәтыш,
Дацгәылт абахча,
Дацшәтит, дацгылеит аацын хазну.

Апстазаара лгәахәо,
Дубоит уи дыччо-ччо,
Ирхубало иџам гәырџак ллакта!
Бзиабарак дамам

Макъана дыргѣамтѣуа,
Уажѣоуп ианылзырхѣо аарла «атыпѣа».

Арѣарѣѣа еиѣлабны
Иѣырѣоит лара лаѣхѣа,
Иахѣа дызѣалакѣгы лара дыргѣуаѣхоит.
Нас, дарѣан уи лынасыѣ,
Дарѣан уи иалылхѣуа?
Шѣысѣымтѣаан, сыздыруам...
Сарѣгы лаѣхѣа сѣырѣоит.

* * *

Амѣа ианыршѣла ашаѣаѣѣа
Бѣон. Ахарантѣ са снабхѣыѣшит.
Сѣамѣышьтѣыбѣжѣ геит апѣаѣаѣѣа,
Уи акѣхеит, снабышьтѣалт, сыѣрит.

Саѣхѣаѣа сѣмѣа мариамхеит –
Иаша исѣагылеит аѣша.
Аха сеитѣамхеит, сеитѣамхеит,
Уажѣ сѣеиѣеит исхѣымзартѣ аѣѣа.

О, гѣышьтѣыхроуп асеиѣш анеира,
Уи еиѣѣу калашам ѣъарѣгы.
Баанымѣасын, бѣеила бышнеилаѣ,
Сѣеилап сышнеилаѣ сарѣгы!

СЫБЗИАБАРА БАЃРАМГЫЛАН

Сухаштѣроуп хѣа саѣымхѣан.
Исыдѣымтѣан исылымшо.
Бѣызѣѣа рахѣгы схѣабмырѣшын,
Издыруѣит бѣызѣѣа шыраѣѣоу.

Сыбзиабара башоума?
Икалома баграгыларгы?
Сара ба бысхаштуама,
Иагъа хара бсыцэгыларгы?

Исеигъугы дуццоит хэа
Сабхэоит, уи сартынчуама!
Батэхэар амца сырцэоит хэа,
Иаха игэгэахоит, ибзырцэома!

* * *

Атыпхацэа, – «Учара аабароуп,
Узыпши, шыта цхэыс дааугароуп», –
Хэа сархэеит, саргы исыхэтоуп!..
Аха дызбом, дызбом сзышьтоу:

Зыхцэы духаз – лыхшыф кьафхеит,
Зыхшыф бзиоу – лыхцэы кьафхеит,
Са истаххеит абриггы, абриггы:
Икьафымкэа лыхцэгы лыхшыфгы!

БА ИБЫМУТЦӘКЪОЗААП

Ибтахума цкъа сеилыбкаар?
Бсылахэмаруама мамзар?
Ибтахума са сгэы фыбкаар?
Ибтахума сыббылзар?

Агэарахэа амшын ду хытцыр,
Уи иаиуеит иахьцара!
Ба ибымутцәкьозаап сакэытцыр
Ажэеинраалақэа рыфара!

* * *

Быбла ршанхагақәа
Зыжышәа ииатәоуп.
Быцымшықәа шытыхны –
Икыду мзаҭоуп.

Бхы-бҭы гьежь тәахахауп,
Ицшзоуп бныкәашәа.
Иткәашааза быхәда,
Ичацоуп уамашәа.

Быгәчамақәа хыгьежьаа,
Бзара паны.
Бшьапы цшзақәа ибытцоу
Уаста напла «ицәны»...

Иреигъу хәа иалсхуа
Ба бакәхон, бара,
Бсахьа мацара
Сызхозар сара!

* * *

Амза лашараҭ ашәт бгыцқәа хиаало,
Абаҳчара ианытцоу икәандоу ацша,
Уахынла, ақыта зегь ацәа ианалоу,
Хәнеидтәалоу ххала хнапқәа еикәырша,

Сбыхәоит, бысмыхәан ублақәа хты хәа,
Еилабымган хамтәк атынчра иаххатәоу,
Сбыхәоит, ссызхәыцуагы басхәарц бысмыхәан,
Салбымхын, сбыхәоит, ацхыз хаа сызлоу.

* * *

Ибымдыруеи, сыхаара,
Бара шбакәу сгәыгырта!
Сыңстазаара башахоит,
Бнаскыа бгылар ахара.

Аетдәакәа мачхәума,
Аха урт зегъ сзеипшума?
Са сиетдәахә кыдшәазар,
Иатцанакуа сыкәзаароуп!

Слахынтцацәгыа иамуит хәа,
Стәашам снапы сгәытцапса.
Алахынтца хәа егыыказам,
Са сгәырфашам схыркәакәо.

Саб иуапа мтдәыжәәа ду,
Атх лашә еипш еикәатдәоу,
Ба бымтарсны бнылахәа,
Сыңрып иаша ашьхарахь.

Изтахугы дсышьталааит,
Сара сышьта рзыңшаауам.
Сара сшеибгоу, бсымцааны,
Азәы бысцәиги зыкалом.

Бара са саныбтахха,
Са иансабхәа жәа затдәык,
Ирхәаалаит иртаху,
Са быстәуп – сара затдәык.

* * *

Тынчмѡа сымто, сгѡы бтыхо,
Исгѡалашѡит са сышгѡатеиуаз,
Ақыта лақѡа аасыцрыхѡ,
Мѡахѡастала бышка сышнеиуаз.

Снархымцшылар ѡназатѡык быблақѡа,
Исзычѡауа сыказма уаанза?
Еех, ацѡанырра, ацѡаныррақѡа,
Рыхѡашья шпадыруеи аамта!

АШѡА

Ажѡѡан дузза хыбрас иѡазхоит,
Ашьяц тата иартас иѡалоит,
Амра шаша хыхынтѡ харцхалоит,
Арѡаш хышѡашѡа рыжѡтѡуп, еилаѡеѡит.

Ахѡы цшзақѡа цсшьартас иѡахтѡит,
Ахра ѡѡьара саркѡоуп, иаѡѡацѡит,
Агѡырѡыхага царақѡа шѡахѡит,
Амѡақѡа иахьяхтаху харгоит.

Ашѡарахқѡагь ахраѡ иѡырѡит,
Аетѡақѡа хыхь икѡалкѡацѡит,
Абна-ккара-еиужьра ду зазоит,
Ацша кѡанда аѡѡы хаақѡа аанагоит...

Хацстазаара шѡтышхоит, ицшзахоит,
О, мачхѡума, хмал ду рацѡахоит,
Абарт зегьы еицахтѡуп, еицѡазхоит –
Сылашара, бсыцца нас, бызгоит!

ИРЕИҖБУ АТЦХ

Сымацара сиан ауадаҕ,
Спенцьыр ҕаҕыаза иаартын.
Иахыызбартаз жәфәан ахәтакаҕ
Етәә гәартак са исзыпшын.

Ацәә хаара, хәыцрашәк шыыхуа,
Инархысит каршәрей, бнеи.
Иқәха инеиуеит атцх ашышыхәа,
Ацәә иалоуп адунеи.

Сара сыцәам... сыцәоуп... сыцәам...
Сеидроу пхызу лабҕабоу.
Хәцрашәк схоуп – акгы сазхәыцуам.
Акгы сзеилкаауам сызлоу.

Алакә иафызоуп артцу рашәа,
Слымхаҕ иааиуеит изфаны...
Сыпстазаара сызкәыхшаша,
Мшәан, сабоуго тцхагәаны?!

Нак сындәылтцит, сцоит, сабацо?
Иарбан гәыгроу сызхыпшуа?
Сама ицоит итыхо сгәатца,
Хәаа ссирзак сеиларшуа.

О, дзымбакәа сылашара,
Сгъежны афныка сызцазом.
Сишь... – Уи амфәан лымацара
Дгылоуп, дгылоуп, дқәацазом!

Илашеит уа абла, абла хаара!
Уи дааиуа, дааиуа, дааскәазеит...
Нас дгьылгы жәфәангы хфыцәа ххала
Хразкы мацара аеахнагзеит.

Сееибыта амѡа санықәлоз
(Уи са исыздыруам избан)
Азәырѡы, са исыуаз, исықәлаз,
Аргаматцәкѡа исархәон «умцан!»

«Чоу» хәаны ашта сынтѣтит,
Иаша снанылт ацшахәа.
Адгьыл ацәа иаатазызеит,
Санѡышьтытѣуаз артцәаа сыхәхәа.

Снеиуан зны жәѡан ахь сышьтытѣуа,
Адгьыл ахь зныхгы слакәлон,
Апцтхәақәа шызбоз еилытѣуан,
Сымѡа есаaira ицқяхон.

Иарбан иацызго са сеылас,
Имцацшьын са сышьта еитцыхәхәа!
Дарбан са сымѡа иацгылоз?
Хапыцлатцәкѡа искрын ах-цақәа!

Исѣагыларггы ашьха баагәаран,
Абас санагәйдла ибгарын.
Ишьтытѣырггы амшын ду мақаруа,
Сгәы ашырала уи табарын!

Сееибыта амѡа санықәлоз,
(Уи са исыздыруам избан)
Азәырѡы са исыуаз, исықәлаз
Башатцәкѡа исархәон «умцан».

Ацшацәгъара еимыцкѡаауа шцыла,
Сацхъака сымѡа нашьтын!
Избанзар, издыруан бшысцылоз,
Избанзар, бара бысыцшын.

* * *

Издыруада сышка баазга?
Издыруада ибгэазырпха?
Издыруада нас бнаскъазга,
Ас бказтцаз уажэ бтэымуаѳха?

Даара схэыцит, даара схэыцит,
Амши атѳхи еиларѳынт.
Аха схэыцра, абар, иахылтцит
Сажэеинраала, баазырѳы:

Ашьхаѳынтэи ацша иасыз,
Пѳеикэатцэа дук аанагеит,
Аха агантэ ацша иасыз
Дырѳегь ашьхаѳа иагеит.

* * *

Устахуп хэа лхала исалхэеит,
Иарбан нас шыта исылымшо!
Исыбаргэузеи, сымчкэа ирыцлеит,
Дсымоуп сымѳа зырлашо!

Ѵыстуеит шыта зегъы ирахартэ еипш,
Бзиа дшызбо цэырзымгои!
Дрыцхауп, дрыцхауп, дрыцхауп арпыс,
Пѳэызбак бзиа илымбо!

* * *

Бназғапшыз дыбтәуп, уи ауп:
Дыбшьяҳазшәа уа даагылоит,
Рхыпхьазара рацәазоуп,
Шақаф бышьтоу, шақаф бцыло!

Акрыбдыруеит, крыббахьеит,
Бцәажәоит, бцәажәоит тыхәапцәада...
Са сгәы цыбтәеит, саапсазеит:
Ақыта чкәын, сызматәада!

Сара амцхәара стахзам,
Сгәы итам сыбз исзархәашам.
Бара бзыхәан са сшазам,
Бара башта са стахашам.

Цьюукгы быкәшан иеырбоит,
Ирибамто бнапы акырта.
Сара ба сыбдыртны сцоит:
Дсыпхьоит сымаалыкь ақытахь.

ИАЦИ ИАХЬЕИ

Бара быччон – сара амца скын,
Бара быччон – сара сыпшын,
Бара беилган – сара схәашьын,
Бара быхәмаруан – са схәапшфын.

Ицеит уи амш, ихәлеит, ишеит,
Игылеит амра, ишеишеит.
Иахзааиз амш зынза еакхеит,
Зынзаск еипшым иаци иахьеи:

Сара сыччоит – бара амца бкуп!
Сара сыччоит – бара быцшуп!
Сара сеилгоуп – бара бхэашьуп,
Сара сыхэмаруеит – ба бхэацшөуп.

АПСШЬАРА

Сееитдыхны ашыацра кэымшэышэра
Сылаиоуп, сгэы афада ирха.
Аетцэа рыба кэеицеиуеит,
Ажэџан кеикеиуеит уаха.

Иасуеит абахчае апша хаа,
Арџаш абжы сахауеит,
Иссирзоуп ашыацрае апсшьара,
Артцукэагь ашэа рхэауеит.

Ацэагьы схалоит ашышьыхэа,
Сагхэыцуеит убыскан сара:
Етцэак уажэы, илалшэан ахала,
Сыкэа иташэахыр абра!

* * *

Алақэа пытк анеикэшэа,
Рыгэқэа ааибаргэғэан,
Амшын ду ҳаруеит ҳэа
Инхылеит иааибажьан.

Аха ари мариазма!
Амшынгьы ааилашит.
Алажэқэагьы зызхымтцит –
Зегьы азы иашьит.

АСТУДЕНТ ИБЗИАБАРАЗ АШӘА

Ох, ишцастаху бааигәа сгылазар,
Са сыхцәықамыз, сыхъзыркы.
Иацаахыс затцәык ба бсымбацт азы,
Игәәкуеит уажә бара бахъ сгәы.

Исыздыргәышьом сзықәшәаз, исзыкалаз!
Тынчра сымазам уахи-ени.
Ибдыруама, ибдыруама, сыхаара,
Ажәак набасхәар зыцсоу са сзы.

Бара быблақәа, ахъшьыцбаблақәа,
Сыргеит, сыргеит сыткәаны.
Зегъы ишырбатцәкьоз амца сыжәырцеит,
Аудитория ду агәтаны.

Иацаахыс затцәык ба бсымбацт азы,
Игәәкуеит бара бахъ са сгәы!
Хара бысцәымгылан, сыхаара, сыхаара!
Сыгәнаҳа хьантәап ба бзы.

* * *

Абри асахъа сыбла ихытцуам:
Иасуан ацшағъы,
Хъшьыцбак ажәфанағ ицәыртын,
Снахәацшит схахъы!

Афыртын баацс аилафынтра
Иалоуп ахъшьыцба;
Агәы камыжкәа, амч еибыта
Ицоит, аха иаба?

Амтыжәфақәа аҕьойт игәаҕуа,
Ицо ҕышыа ҕхьаҕа.
Аха избоит, избоит, иабакоу!
Иагоит аҕша шыҕахьҕа!

...Ахышыыцбеипш саргы саагылом,
Сағуп анапҕара.
Аха исыздыруам, исыздыруам,
Сағумашь ҕхьацара?

АИЗГА «АТЦХИ АМШИ» АКНЫТӨ (1970)

* * *

Адгбыл, ажәѡан, ага, ашьха,
Ацәгъа, абзиа... зегъ ртәы,
Ирхәеит, иалгеит, акгъы нмыжькәа,
Зегъ аныртахъеит ашәкәы.

Аха усгъы скалам шытыхны,
Ақъаад ианыстоит саргъы акы –
Уаѡ изымхәаз иҕы итыхны,
Уаѡ изгәамтаз – Сара Стәы.

СА ИСТАХУП...

Са истахуп сынхарц абра иахъа –
Адгбыл гәыраз, ура узыхъ сархәа!
Исыт зегъы, скоумыжьын, цқъа снырха.
Исылатц амч, сааза, сыхъча, сзырха.
Анасыц иреигъу ашәахәа
Сгәы иазнаг – итазааит итахәхәа.
Игәыкатцагоу уашәақәа сырха.
Иахъынзастаху сашәақәа сырхәа.
Усхымыццакын, аамта сзырха,
Адгбыл гәыраз, итегъ уразха.
Сара исутаз – уи тәахуп уа узы,
Исырхынхәуеит еихахан мышкы зны.
Истахзам назаза сара акгъы,
Аха са истахуп зегъы, зегъы.

ААЦЫНТЭИ АҚӘА

Тынч илеиуеит ихааза
Аацынтэи ақәа,
Шьаны ирғалоит ипхаза
Адгьыл адақәа.

Атқар чырчыруа ашәа хәо,
Инеидыркылоит рыхқәа.
Апсшәа еибырхәоит ипхашьо
Игәылтцыз абығьқәа.

Ашәти ашәти еихәапшуеит,
Иаадыртын рыгәқәа.
Иқәуп, иқәуп адунеи
Анасың ғытұа.

Тынч илеиуеит ипхаза
Аацынтэи ақәа,
Бзиабаран ихааза
Ирғалоит адақәа.

* * *

Сыцәоушәа, сыцәамшәа,
Пхызушәа, пхызымшәа,
Уахынлоушәа, ҕынлоушәа,
Бакәушәа, бакәымшәа,
Бааиуашәа, бмааиуашәа,
Быччошәа, бтәыуашәа,
Азә дбыцушәа, дбыцымшәа,
(Дхатцоушәа, дхатцамшәа),
Быпсы тоушәа, итамшәа,
Сыбтахшәа, сыбтахымшәа,

Бцазшәа, баанхазшәа...
Изаке пхыз җаастази
Сара сызлаз!
Цхыз имбозар акөһап
Бара бызгаз!

АШЬЫЖЬ

Сатцапшуеит сгылан
Ахра дауапшь,
Амра итнагеит
Ашьыжь ашәапшь.

Ацдарақәа җыхеит.
Цша хаак аҗоуп.
Ацтақәа шкәакәоуп,
Ажәһан иатәоуп.

Азаза – какачуп,
Уархалуп – адәы.
Ашәтқәа рыффы хаауп
Ахауа зыртәы.

Ацстазаара убас
Исгәапхоит, истахуп,
Сыжәһа неитцысхыр,
Сыпрыртә еипш сласуп!

* * *

Арәаш трыскәа еилаҗеит,
Бнатә шәарахқәа уа иеырбоит...

Схэыцра иалоуп сахьцалак,
Са сыңсы алоуп уи акэакь.

Еикэыршоуп уа ашьха, аңста,
Афнызатэ гылоуп урт рыгэда;
Лани лаби рнапафы
Лызхауеит убра «рхэычы»!

Инцэахшароу атыңха,
Есымшааирагы иаха,
Уа дафуп, дафуп атэра,
Итазмышыло са сгэы атра!

Уи уахгы-еынгы дкаччоит,
Лыкэшамыкэша зегь лашоит.
Амѡа сықәуп уахь сара,
Сымѡахэаста цоит хара.

ЖӘАА

Асы шытытцит, аңта хытцт,
Ицеит атцаа.
Ишеишеиуа амра цэыртцт
Сынтэа заа.

Сеырба-еырбо снейуеит, сней,
Ашта стытц!
Зынза ифыцуп адунеи,
Зынза ифыц!

Са дысцылан атыңха –
Дыңхашьеит...
Схатцахазаап саргы шыта –
Дысгэаңхеит...

Сҕалахъазма ас ахаан
Сара пхыз!
Икачҕахъазма ас ахаан
Нхытҕ-аахытҕ!..

Аапын ааит, сынтөа заа
Асы шытытҕ.
Сара исхытүеит сынтөа жөаа,
Жөаа схытҕ!..

* * *

Аетдөақөа рөыхарк
Исеиөырбоит сара.
Ишдарацөоу, ишдарацөоу,
Ишдарацөоу дара!

Иреиҕу хөа сашьтам,
Изеицшаразаалак акы,
Акы затцөык, етдөа затцөык
Скында снапаҕы.

* * *

Атҕла иалфрыз – хайлахаа хцеит ихөеит.
Зызхарафан иҕаз – азөггы амла дакуам ихөеит.
Ауаа зеггы зцөымҕыз – азөггы сиҕахым ихөеит.
Зеггы зҕахызгы – зеггы сыртахуп ихөеит.

ДАДЫРКЫЛОИТ АМРА ШАША...

Дадыркылоит амра шаша,
Илышьтоуп «Амра» хәа зегъы.
Уаф деилылхуам Амра шаша,
Амреипш дрыхәаччоит зегъы.

Арцар шыахәқәа илгәаңхаша
Шакаф лышьтоу, шакафы!
Дарбан руа этәы иагаша,
Амра згаша ауафы.

О, дҕамлашеи, о, дҕамлашеи,
Анцәа ду насың зитаз!
Аха изцәызыз амра шаша,
Урт ишцаруеи, мрада инхаз?

Амра, Амра, азәы изыхәа
Шакафыда, о, бзыңхо!
Бымцакын, нас, зегъы рзыхәа
Бкаңхала ус бышкаңхо.

АМҢАН

Сабаццакуеи, амҢа сануп,
Чаракаф сыкан саауеит.
...Аңшәма иуалырқәа зегъ тәуп,
Иамеигзакәа афы рнахауеит.

Афынаха, сатцәцақәа ртәы,
Бла хаала са дысзыңшуан.
Афы иканатцон иара атәы...
Изжәит, изымжәыр пхашьаран.

Уажә ашәагы схәоит сара нтәа,
Сашәабжы наәуеит хара.
Ажәәанаф дыкоуп Анцәа,
Адгылаф сыкоуп сара!

АПСЫНРА

Са сырхын, сырхын амшынқәа,
Ашьха дүкәа рғы сеимдон.
Сагыбзамкәа, сагыпсымкәа
Сынхазатәкьаргы калон:

Амшын цәкәырцон атра иазымкуа,
Ашьха икәсуан афыртын;
Ускан сгылазма сзызымкуа,
Снеиуан, ақәцара сағын!

Зынгы схала абна еикәараф,
Ус, иаасымәатәны уахык,
Са сапылахьейт ашара,
Иахьыртыңыз агыгшәыг.

Ғыц сырхылахуейт амшынқәа,
Сцоит нақ, ашьхақәа сырхыт;
Ғыц сырпылоит афыртынқәа,
Сара сгәы еилашыхуейт ғыц.

Сзыкәшәалакгы, гәыграк сымоуп,
Пхьақа исыханы сагоит;
Сахьцалакгы сыбла ихгылоуп,
Сгәатца исаланы сарпцоит.

Уи сымбозар, сара заа
Сымч ахала ицон исхыт.

Адгьыл ду иахьзоит атцаа,
Амра шаша анацəыз.

Аха иџеиуеит, алџатџ џеиуеит,
Алџатџ џеиуеит ихəхəза –
Сара сымрагы шеишеиуеит,
Сара сыџоуп сыџəџəза.

Уа узы сыџəуп аџсабара,
Уара узоуп сара сызшоу.
Уџеила сылџатџ – сымџа хаара,
Сыхəштəарамџа, сызкəыхшоу.

* * *

Аџџа кəашкəа ажəџан иалоуп,
Суада аџенџьыркəа аартуп;
Сыџшəма хəчи сареи хайдтəалоуп,
Адуinei насыџџа.

Исыбаргəузеи, сыџџа еитџыхны,
Анџəа ишихəара сынхоит;
Азəгы дсышьтам иахəа тыхны,
Зегь бзиоуп, зегь качџоит.

Гəата-бџата сшыапы ргыло
Снеиуеит, иџам саџаџə;
Зегь са сџызџəа роуп испыло,
Сыуа, сыџəла, стынхаџəа.

Нырџəи аарџəи зегь еинаалан,
Уажə инхоит рнапы еикəырша;
Зегь еилибакаауеит хаала,
Азəгы дытџџьом иехыршəаа.

Адунеиае дыкам рыцхак –
Зегы ирымоуп рызхара.
Уаха алашыцара иеытцак
Азэгы днеиуам цэгьахэара...

Апта кэашкэа ажэван иалоуп,
Суада аценцьыркэа аартуп;
Схы-сгэы насыц лашала
Адуinei насыцла итэуп.

Аха, убаскан, сгэсеанзамкэа,
Агэақхэа бжы-тгэгак ган, сытрыст.
Хаи, сарғыхеит иаамтазамкэа –
Идыдузаап, амца ахыст!

АЛА

Ахыуэхэа ирзыцкьон иац аштахь италоз,
Иафатцэкьон урт, дара рғынза ииазар!
Итнахырц иахон агэашь изыдхэалаз,
Иааиуаз ирыжэлон зынзаск еиғнажэарц.

Уажэ иоурыжэаап уи, аха ицэгьамхеит алеишэа,
Икам шыта уаха ала-цэгьа изыцэшэо:
Иахьа аштахь инеиуеит азэырфы, аха иреишуам,
Инеилакь ирцылоит атдыхэа рышэшэо!

АНЦСЫ

Алегенда

Иргэтылакыы ашьха еикэыршара,
Итылашыцаа итоуп Анцсы!¹
Ианыцоу уахынла ацсабара,
Иангылоу Лафыбраа² еихацсы,

Уа шаанза уаха иакэымтцау,
Азиа тцаула гэынкьеит.
Атцаубжэ, азаттахтэ итыоуа,
Игэйтшыаагаха афыкэ иазынхоит...

Ирхэоит: уи азиа, итцаулоу,
Зынгы-цхынгы шэтыла итахахоу,
Хан хытцэца ссирзак тагылоуп,
Зызлан ахцэы-шыкыр дзыоноу.

Ашыкэсқэа мѳасуан еишьтала...
Азатэра зауз лахынтцас,
Азатцакны дыказам лхала,
Ахтэы цсызқэа змаз матцуцэас.

Агэфыцгра данафаза, атцыхэтэан,
Ашьшыхэа дыоухэйтцын азы,
Днацшы-аацшуа ахыкэ афы дыкэтэан,
Дыцшуан ус акырза дтэаны.

...Уи ашьхараф ашьхауаѳ цагба
Уахгы-еынгы ахра дафэн,
Ашэарах зызон еснаг уа,
Ихымта зеипшраз рбахьан.

¹ Анцсы – Ацснйтэи зиак иахьзуп.

² Лафыбраа – Анцсы азиа иахчынгылоу.

Арфашкәа илеиуаз ишәахха,
Еикәфьртуан избахә хәаны,
Амч баацсқәа шхырхәоз иґацхәа,
Дышхьамтцуаз уи арцыс дшәаны...

Ахра дылбааит уи атдыхәтәан,
Ссирзак шеишеиуа ибан;
Иихәара изымдыруа дгылан,
Ацхәызба ссир лацхәа дшанхан.

«Иахьанза бабаказ, о, сыхаара! –
Ашьхауаф дхәыцуан абас. –
Быстәыми назаза са сымала,
Ба бакәын уахи-ени сзышьтаз».

Еицылеит уа ыцъа, еицылеит,
Еизгәакуа еикәшеит рнапкәа...
Азы иатцәа цшәаала инархатцәеит,
Ирхахәмарит хыхь ацәкәырца.

Зызлан уи лынасыц длыман,
Цшәаала дазцоит лахтынра.
Арцыс дзыкәшәаз акридырма,
Ажәакгы наиғшәом цъара!

Уа лиарта бымбылағ дышьталцан,
Икәырша илкуп лнапкәа.
Арцыс уа дыцәауп азатцан,
Дыцәауп назаза дмаацшуа.

...Ирыгәтылакны ашьха еикәыршара,
Итылашыцаа итоуп Анцсы.
Ианыцәоу уахынла ацсабара
Иангылоу Лафьбраа еихацсы,

Убыскан азы иацәа итыфуа
Зызлан разкыцәгъа лыбжьоуп;
Дсырҕыхоит хәа дгәакуа, дуазыруа;
Ларцыс дихымтцуа дихоуп.

* * *

Ицәоуп амшын...
Иахьантәарак изҕыз цәкәырпаран,
Уажә ицәоуп икараха,
Ақәпара изҕыз агәы ахшәаны,
Иашьоит аҕсы.
Издыруеит сара:
Аапсара ахаштүеит шыжынза,
Италахуеит амч,
Нас, атра иазымкуа,
Идәықәлоит дырфегх еилашуа.
...Са исеипшуп амшын.

АҒЫ

Ицәазна афыжәны дынҕыжәлан,
Зны дыхәмаршәа иуит амзырхағы,
Нас амардуан дхаларц иақәикит.
Уажә иабазма ари ағыццышә
Амардуан ахалара,
Аха иаангылт иқыцьқыцьуа –
Уи иабон иақәтәаз дзеипшраз.
«Дызустада ағәра зшәыркыз!» ахәозшәа,
Агәы нханы ажәлар ирзыпшуан.

АТАҤМАДА

Сцәа-сжбы кычны,
Стаҳмаданы,
Сыбга сзеитцымхуа ихәаны,
Слабашья сеантца...
Мап,
Уи акәым,
Даеакалагы сықан:
Сгәы сшьамхи еицнеиуа,
Азә ишьтахь сгылап хәа
Схы-сгәы итамкәа,
Амзеипш сытәны,
Схааны,
Сыцшра-ссахья уаф датцашьыцуа,
Атыцхацәа сызхәыцны иқәцсычхауа...
Абас сықан сара.
Абас сышәгәалашәала
Саныкам,
Мышкы зны сызгәалашәо.

* * *

– Саапсеит, иагья зундазгы,
Уаҳа насыламкәа.
– Иарбан узыраацсаз
Ауаа зегь рылымкаа?
– Анасыц сашьтан уахгьы-еынгы –
Сақәымшәеит.
– Зегь анасыц иашьтоуп,
Уа умала уакәымкәа.
– Ианба, нас, иабакоу,
Иабыкәу сахьяқәшәара?
– О, ус имариандаз

Анасың апшаара!..
– Апстазаара, избан
Сызургәәкуа абри акара.
Тынч мөа сыманы
Сара санбакало?
– Иудкыл апстазааратә
Гәәкрақәа гәахәала,
Иңсыз иоуп итынчу!
Зыңсы тоу... уахала!

АХӘЫС

Ашыжь заза шытабахьейт,
Адгьыл азқәагы пхажьейт.
Хәыск адәхәыңш иатәаә итәоуп.
Уи анылкашәаз уажәоуп.
Ангы, аблақәа разза,
Уи иахыбаауа зынза,
Абз ңаңа ахьырхәазо,
Иахагылоуп ирыбзо.
Иәагылт ахәыс ейхан,
Тәака илеиуейт ачапан.
Ус акыр, акыр иңшаан,
Ачыргә иақәшәейт аңыхәтәан.
Иагәапхатәкыан ахш аңоит.
Шыта акгы ахуам, ибзахоит.
Ан аехырнаа иазыңшуейт.
Иара атңыхәа хәың тңысуейт.

* * *

Стəоуп абахчаѣ,
Ашəт бгыцкəа
Сыкəа италоит,
Сыршышыуеит,

Ацых ссируп,
Цша хаак асуеит,
Аетцə кыдуп,
Амза цшуеит...

Бара быкам,
Бара багуп,
Сдунеи хатəаам,
Сгəы цшаауеит.

АПШƏМА

Акəакь хазына, алмас тəыла,
Зеипш уцымло ѣацъара,
Уа иудыруоу иарбан тəылоу
Уасны узтааз иахъа абра?

Ихəычума ари атəыла?!
Цкьа уазхəыц изакарору,
Нарт Сасрыкəеи Абрыскьыли
Рəызцəа зхылтцны изаазахьоу!

Тəыла ѣацəым Адсынтəыла,
Уара атəыла ссир узтоу.
Ари са стəылоуп, сара стəыла,
Са сдунеи ду, сызкəыхшоу.

Ҳаибадыруз, са сапсыуоуп,
Нартаа дуззақәа ирыхшаз.
Уа усасуп – сара сапшәымоуп,
Уааи сыфныка, стахны иааз!

Ө-ЦСТАЗААРАК

Ө-цстазаарак ҳамоуп адә иқәу зегъы;
Ҳаблақәа ирхытцуам еснагъ руақы,
Иааины иаагылоит афыза тәахны,
Ицагъоуп, ишьтыхны иакуп иара ахы,
Иагъа қахтаргъ, иахзыртәуам уи агәы,
Зегъ атахуп, иатахуп ахазы...

Иҳамоуп, ө-цстазаарак ҳамоуп ҳара:
Ак ҳамала иахтәуп, егъи рахтоит ауаа.
Актәи ҳацстазара гәгәоушәа ҳажьоит!
Ҳақанатц иқоуп, ҳаныкам ицсуеит.
Афбатәи ауп ҳара ҳашьтахъ инхо,
Мышкызны, ҳаныкамгъы, ҳазбахә зхәо.

* * *

М. М.

Амши амши еисаны
Ицоит еивас, еихьымзо.
Бааи, еибахҳәап ҳнатәаны,
Игәагъны, еицәымзо.

Зегъ ҳафратуп, ҳаитцахом
Азә итәы ҳәатәхозар,
Аха уи мацара азхом,
Ҳа ҳхатәгъы ҳамбозар.

Шьта хажэит убри хшафыз –
Ххала хакоуп хшыкац,
Сара Гэында сшылзыцшыз,
Бара – Нарт Сасрыкэа.

* * *

Иганаф ифызцэа иаарысуа ирыпкон –
Фымтзакэа дцон.
Азэазэала, азэазэала ифызцэа ндыртцэон –
Фымтзакэа дцон.
Урт зегь ирылган изнеит ихата –
Дыхэхэеит, аха ишца!

САРА СЗИАС

Аваркэа мтарсуа, аифааа тызэзэаа,
Игэрымуа, ижэыло, итрыс ишзахэо,
Ахахэкэа шьтых, еилырх, еифажьуа
Сзиас хьтцны ицон еилахэашь.
Уи иацакэын; иахьа сзиас,
Амш анеилга, ашэакэа трыцкьаа,
Ицоит илеипшха атыцха бзиа,
Хатца ицошэа афызэзэа-аерыцкьа.

* * *

Иазыцшушэа збоит ауаа
Сара исылшо, сара снейшья.
Снейуеит сьы агэра нафакуа –
Ицэгьагэышыоуп иаргьы алеишэа.

Акгыз злам азы истахзам
Сеаҕасыжыр сара ахызатҕэ.
Са сыцстазаара цхазам,
Аха снейуеит уи сахзызо.

Сыекасыжыуам ус, мамоу,
Газароуп асыжэны сөйжэлэр.
Сыртахушэа збоит сызлоу,
Сырзацсоушэа збоит са сыжэлэр.

АПХЫЗ

Рацхыа сзидгылаз ахахэ
Инахыскъеит скамчы:
Гэында-цшза сацхыа даацэыртцит,
Лкалт илахысуа лыхцэы.

Анафсаншэа ишьтаз ахахэ
Инахгеит апкаца:
«Ҳай!» хэа даагылеит убра
Нарцъхыоу деиқәкаца.

Ахынтэраан ианыскыа скамчы,
Зынзак имацэыст:
Сацхыатцэкыа ихэа рыхханы
Даагылт Хэажэарцыс.

«Дарбанушь ишьтоу дырфегъх
Абра ихахэханы?» –
Сней снахагылт ҕа хахэык,
Аха... саацшит сцэырханы.

...Ах, зызбахэ уафы имахацгы
Збарын иагыафы,

Сзырхысыр, сѣамчы нарыхѣо,
Ахаѣѣа зегѣы.

АШӘАХӘАФ

Скалам шытысхит сѣага нкаршәны,
Ашәа сѣәроуп – сгәы иауам.
Сабгѣы, иаацсара ихарштны,
Ицсы инаршьароуп са скалам.

Чаншьѣахъ сангѣы аишәа шытыхны,
Лчанах, латѣәа неилырга,
Дансыдтәало тынч ашышьѣхәа,
Сашәа деиѣыргѣап иагѣа.

Сѣьаршьоит, сѣьаршьоит са сызхылтѣыз,
Избанзар, сыѣоуп сѣьашѣатәха:
Аарла акәѣагѣцәа иац иагәылтѣыз,
Уажә снагылеит сшәахәафха!

* * *

Адәыѣба цеит, ицеит хара.
Адәыѣба цеит лара дызѣаз.
Рбаха смоузеит сызхара,
Уахъынтә аблаѣәа исѣаѣхаз.

Ашәахәа ирхытѣуаз сгәатѣа убас
Иѣаѣхеит, убас ихаан...
Жәфәангәашәѣхъара знык избаз,
Ихашѣран дыѣам дунеихаан.

ШЫЫЖЬЫМТАНТӘИ САХЪАК

Иѳ еишьтала ашта хкаара
Итоуп алажәи аласбеи.
Урт аргәырған ашьыж-шара,
Абар, еимаркуеит «атарчеи.»

Алажә иама знык ианытѳъа,
Ихысны иашьталт аласба;
Инахъзан иагеит иафьтѳаа! –
Алажә иақушәеит алаба!..

Зны еицлабит ус шьамхыла,
Нас хаѳыцла еибакит.
Еиѳагылан, еиқәакрыла,
Даара кыргы еибаршит.

Еибарпсуама иқәынтѳаша,
Рыла теибахп, аҳаҳаи!
Мап, ихәмаруеит бзиа збаша,
Маза ирхәозгы саҳаит:

«Ах-сах, ут-сыт!
Хыц-сыц, хыц-сыц!
Улақәа тысхуам, сылақәа тыумхын,
Уцәа-сцәа – жәырц-сырц!»

ШЫЫБЖЬОНТӘИ САХЪАК

Игәазырҳагоуп шыыбжьонтәи ацша.
Скараха сыкоуп. Ашәшьырафы стәоуп.
Итынчуп, ибзиоуп дунеи уамашә.
Акгы спырҳагам. Сазхәыцуеит сгәи итоу.

Рёырзеит атцарақәа, рчытбжьы гом.
Арахәгы амра-ца ицәгылан иубом.
Амала, убыскангы имтәеит ак затцәык:
Абжьымра ицәгыла икаауеит еада хәычык.

ХӘЫЛБЫҶХАТӘИ САХЬАК

Ахәыс хәцы хәылбыгеха
Итагылоуп амзырха.
Шьта аҳаскьынгы агәацхацәом,
Баазатәыкгы цәгыа иабом.

Ус, иџапан сшазыпшыз,
Агәашә шыҕаз инатрыст.
Агәарабжьараґы абан,
Ахш агәытцаш иааиуеит ан.

Ахәыс иадыххылт агәашә,
Ахәыс адгыжылоит агәашә,
Иатахгәышыоуп ан ацәар,
Аха иашьтуам амасар.

* * *

Шаҕа гәгыха, хьаа,
Шаҕа лагырзы.
Шаҕа хәыцра хаара,
Шаҕа гәыцра, мчы...

Еитахәашьа змамоуп
Ба сызлабырпшыз.
Са сдунеи жәеинраалоуп,
Бара боуп – изџыз.

* * *

Икоуп, издыруеит,
Рзарақәа кны,
Игыланы исхыччо
Инаскъаны:

«Башаза угәакуеит,
Уахъзом узышьтоу,
Дарбану зынасың
Кыдцаа изгахъоу?»

Аха сразкымѡа
Сзанытцуам сара,
Скахауа-сгыло,
Саѣуп ацара.

Икамлои, убри анасың,
Макъана азәгы имоуц,
Са сакәзар изѣеицшу,
Излахъынтоу?!

* * *

Сышьтахъка ашьхақәа апта рхачын,
Саңхъака амра хыччалон амшын.
Ахаара ацәмачын амра ашәахәа.
Ацәқәырц еижәылон есаaira иаха.

Схәыцуа схыңшылон игәааз амшын.
Игәаан амшын. Алакытта хәашъын.
Ахәашъ есаaira инаскьон агәахъы,
Аисра иакәытцуан амшын хәыч-хәычы...

Ус, ашьхақәагъ аҭада ирхылтцит ашәшы,
Ипҭеит еипҭынкылан амра кажжы.
Амшынгы есаaira, есаaira ицқыхон,
Агәалақәа ахаштын, аблақәа ччон.

Амала, наҕ иахьтаулаз, амшын
Акраамта ус ишхәашьыц ихәашьын.

* * *

Иарбан зыжью ҳа ихабжьала?
Иарбан цхау ҳаимаздо ҳарт?
Бнеиуеит нырцәтәи ацшахәала,
Са сгәәтеиуа савоуп аарцә.

Иарбан зыжью ҳа ҳазмыруа?
Ҳхала ҳхы ҳацшыпи цқьа!
Шьта ҳхәычума, иаагәагыроуп.
Са снаскьоит, баргы бааскьа.

* * *

Ауафы данцсуа
Инижьюеит иуасиат.
Иуасиат нижьюеит
Ауафы данцсуа,
Избанзар
Адунеи дацыртцуам уи
Зегь изеипшны;
Икоуп иитаху,
Икоуп дзықәгыгуа:
Иуасиат нижьюеит ауафы,
Дагыгәгыгуеит

Ишьтахька инхо
Уи нарыгзап хэа.

* * *

Зны-зынла сара сызлакоу ссируп,
Сдъашьаноуп шэышсыхэацшуа шэаргы.
Шэа ишэыздыруам ускан са сахьыкоу,
Шэа ишэыздыруам са сызфэу акгы.

Ускан са сызкэу даеа дунеиуп,
Уи кэзтэз, изхэыцыз сара соуп.
Уи зынзак шэара шэызкэу иафызам:
Уа зегы-зегь даеакала ишоуп.

О, ИСТАХУП САРА АБРИ АДГЬЫЛ

Данысцыло абла тшаша,
Сара сгэы амца акуанатцы,
Исцэеиламго ахааи ашеи
Сара ргьама збонатцы,
Са сыгэтыха са сгэы итыхо,
Цхьака ус сеихонатцы,
Загэра сахо сара сеыхэа
Са скамчы иацэшэонатцы,
О, истахуп сара абри адгьыл,
Жэфанахьтэ амра збонатцы,
О, истахуп сара абри адгьыл,
Сымчи схи еизхонатцы.

СЫМШИРА АУЫХА

Атѣцақәа ҕыц иахмыртәуеи итацәызар.
Шәқьафқәа ҕашәтцароуп абра уаха исзааз.
Шәгәырғьароуп, сәызцәа, са сышәтахызар.
Шәгәырғьала, шәгәырғьала, шәгәырғьала убас!
Иалазааит схәыцрақәа агәырғьабжә иаххылтца.
Исафсыз, сызхымзаз, сзыхьзаша – истахзам!
Са дыспырхагоуп уаха амцхә ихәыцуа.
Шәцәажәала ус, ишәхәала хы змазам.
Шәқьафқәа ҕашәтцароуп абра стахны иааз,
Шәгәырғьала, шәгәырғьала, шәгәырғьала убас!

* * *

Лани лаби – шәлықәгәырғьа!
Шцалызҳаи ишәхылтцыз!
Макъанатә, ижәдыруама,
Шақаф рыба хылкыз?

Арпарцәа лыҕахахо
Илыхәапшуеит. Даагәашәтеишь!
Дгәылтцын шәа шәыцҳазатцәы,
Дгылоуп атамашәтеицш.

* * *

Схәыцреи сареи ххала суадаҕ ҳаицынхеит.
Са схәәеуеит абрақа. Суада тшәахазеит.
Игәыптцәагоу бжыла ацәыкәбар қатәоит.
Сажәеинраалагь башоуп – икәыжәкәыжә изгоит.

Сыцәазма иахьанза? Пхызызма сызлаз?
Иарбан са сзырҕыха? Иарбан исыгәтас?

Ак сҕаҕчозшәа сыҕан – избазомеи шыта?
(Ишазом макъана. Ихкәазом ақәа.)

Сынасың-сразкоума инытцаба исыңцаз?
Савнагоу, сзахьымзоу ма сара сзышьтаз?
Итабоу, макъана имааицу сара сзыхь?..
(Иаңаагои – ихәмаруеит аңәыкәбар-агәыхь.)

* * *

Еилыскаарын усқан бгәы иатахыз,
Ибцәымгугы здыррын убас,
Ибзеизызгон ажәақәа ибнаалаша,
Ибцәымгу касыжьуан сагәтас.

Ех бара апхәызба, акгы згәамцхазо,
Бысцыларын быблақәа еитдых...
Изура здыргәышьон, знызатәык
Бгәы сызтаңшыр... аха ных...

АШӘА

Ан дшыңәаз лыпқа дыргеит,
Ианынаскыа «Радеда» рхәеит.
Ан данҕыха лыпқа длымбеит,
Нас дныкәгылан убра дыхәхәеит,
Агәылаңәа изаҳаз еизеит.
Уа, ижәдыруама сзыниаз, лхәеит,
Сабаҕаху, сыңсит, лхәеит,
Сыңхазатәы сылшыит, лхәеит.
Агәылаңәа егькамлеит, рхәеит,
Уи лынасың дазцеит, рхәеит,

Нак ахәхәара бакәытцындаз,
Ба быцкәынрагь базхәыцындаз,
Ибгәаларшәа, ашә шырыхьчоз,
Ахышәала бышцаз, рхәеит.

АБЖЬЫ

Исаҳалоит лассы-ласс уи абжьи:
Исаҳалоит са сыхьз аатыркьаны.
Сытгыланы сыцшын – дызбом азәгы.
Тынчроуп. Адунеи иахгоит аууы.

Сынасыц, убжьоума са исаҳаз?
Ма сацьал?... Мшәан уааигәоума уаргы абас?
Исоухәозеи? Үзтәыда ура абжьи?
Уарбан сара исыцхьо зычезаны?

Сытгыланы сыцшуеит – дызбом азәгы,
Тынчроуп. Адунеи иахгоит аууы.
Исыцшу сыздыруам еилкааны.
Ак сыцшуп. Ицшуп иааигәазаны.

АПОЕТ УАХЬ

Ихәа узыргәамтца, ихәа угәы итыхо,
Ихәа узыргәакуа угәырџақәа,
Ихәа узыргәырғо шыжь уанҕыхо,
Ихәа узырхәыца хәылбыгәа.

Игәат иасахьоу амш иуцыло,
Игәат иагьамоу ашәахәа,

Игэат зеггы-зегь узлагылоу
Иахьынзарылоу ашыа пха!

Идыр, са сфыза, зеггы мфасуеит,
Ипсуеит, ихышәашәоит, иканзоит,
Аамта-зиас имтцанарсуеит,
Уаф дахьзымназо иагоит.

Нас мышкызны, асаба еилырхуа,
Убри уаамта иазкны
Еиқәдыршәашт афымта ссирқәа
Уи иахааным шыоукы.

Аха дарбан уеипш издырра
Узлагылоу, уара утәы?!
Ихәа зегь шыкоу, ишуныруа,
Уара ухаантәи зеггы.

* * *

Ари амшггы цеит ашышыхәа,
Имхәа-мырзакәа рацәак.
Инеихызгеит сарггы «акы» хәа,
Сығәхәара мыждахь шыафак.

Ных, хапстазара гызмалуп,
Ихамбакәоуп ишхацәцо.
Хзықәнаргәыгуа жәфанза ихалоит,
Аха имачуп хзыхьнагзо.

Аха усггы сацхәа угыла,
Сгәыгра, снагала сжә-жьо...
Исзааугозеишь амш испыло!
Уара уакәзоуп сгәы зкажо.

СЫЦСТАЗААРА-СДАКЪА

Сыгэтыхақәа, схэыцрақәа, сусқәа зегъы
Дақъак ианыстдарц исымоуп саргъы.
Дақъак закэызеи, имацуп зынза.
Дақъак стазароуп! Ех, слахынтца...

Дақъак иакуама, акы нхоит ак ухэар.
Дақъак иакуама, акы нхоит ак каутар.
Сыцстазара-сдакъа сахызоит сара –
Ирыцхауп ианшэалар иапсам ак цъара.

АГЭАЛАШЭАРА

Ацэқэырцақәа еишьтала-еишьтала,
Иццакуан ақэарахы.
Ашхэа амшын иатцэа ихыхэхэала,
Ицон ишиашаз агэахы.

Ажэџаш ажэџа шкэакэа еитцыхны
Ашхэа иашьтан ицыруа,
Ашьха дуқәа рыхқәа шьтыхны,
Ипшуан аччара иакуа.

Ацэқэырцақәа еишьтала-еишьтала,
Иццакуан ақэарахы.
Ашхэа, џыцъа зтаз, хыхэхэала,
Ицон амшын иатцэа агэахы.

СЦӘАҘӘАҚӘА

Еишьтагыла сцәахәақәа
Адәы инықәлоит иеырбо!
Ашьха, арха, апшахәақәа –
Зегы ирхысуеит ицәкәырцо.

Урт зтибахәаз са сгәы
Рышьта анхалеит ианпыкка.
Аха сгәыргьоит:
Еиқәшәаны
Цхьака инеиуеит сцәахәақәа.

* * *

Ирхәоит,
Анапқәа ансымамыз ыкан.
Ускан
Цшь-шьапык рыла адгьыл сықәгылан.
Уажәеипш
Ускангы хык схагылан,
Убри ахы исхагылаз
Еснагь адгьыл ахь ихан.
Аха
Ажәџан сыхо,
Сыбға еитднахын,
Схы шьтыхны сныкәо салагеит.
Избеит ажәџангы.
Шьта
Сара адгьыл мацара сатәым –
Дгыли-жәџани сеимаркуеит:
Адгьыл иқәгылоуп сшьапқәа,
Ажәџан иалоуп схы.

ИЗДЫРУАДА?

Ианамуза,
уапыртит изымуаз.
Ианамуза,
утөөит иауам хәа тынч.
Издыруада,
амачзакәзар инхаз?
Угыл, унеи!
‘Еазных ипышәах умч.

СА СХӘЫЦРАҚӘА

Изышьтоузеи, мшәан, иабацо схәыцрақәа?
Еишьталаны инеиуеит иццакы-ццакуа.
Сахькылырго саргыи избап хәа срышьталоит,
Сырхьырыгзом, сышрышьтоугты җышәала.

Нас сытгылан жәфәан тәулахь срытцапшуеит.
Уа са сылацш акакацқәагы нытцашәоит.
Са схәыцрақәа хало, ихало, ихалазоит.
Са сааныжыны аетцәара иналазуеит.

* * *

Уи дсыхәапшуан акалашәа...
(Шьта слықәшәашам ус даҗазны.)
Иласхәоз хәа акгы сгәаламшәеит,
Сышцагылаз еҗаханы!

Уажә сгәы сыхьуеит убас аха...
Ихаштуама ицсы таны,

Азы шыцәаз избаз, аха
Ажәак ззымхәаз ишанханы.

* * *

Паса сышцаказ, паса сзакәыз?
Иарбан исымаз, иарбан сзызкыз?
Сықәпеит адунеиағ исоурц сыхәта,
Апстазара цышәеит, ипысшәеит сылша.
Смыцәеит уахынла, җынла сымтәеит.

Крызбеит, акреилыскааит, крыздырит, суафхеит...
Иарбан исмоуз – исоуит зеггы.
Паса сышцаказ, сышцакоу уажәы!
Амала, ижәдыруаз уи хә-дула ишсызтәаз, –
Сычкәнра рыцха сымбакәа ишсыцәцаз.

АТЦХИ АМШИ

Уахынла истахзамкәа ахәыцра иееим сызкылысуеит
Егъацьара гәәкра исзыпшу зегь цәыртны еилысуеит,
Адсцәахагы ааттрахынтә иаафәеит иччабжь еикәара...
Ах, сыцәандаз знык, ах иааиндаз ашыжь ашара!

О, икаларын адунеи шыта сапыртны сцахьазаргь,
Уахынлатәи схәыцракуа җынлагь имцакәуа исхатәазар.
Ашыжь избом урт ахәыцрақәа, нақ ипцхьарылоит,
Стәацпыхәо җыц аҳахаихәа сымш сапылоит.

* * *

«Соушәыжь, соушәыжь!» – акәыкәүхәа
Ихәхәабжьушәа исахауеит,

Исыздыруам уи закәу хәа,
Сгәатца итыфны бжык аауеит.

Иарбан, иарбан зышьтыбжь аафуа?
Са еилыскаартә иҕамлеит.
Аха исныруеит – игәатеиуа,
Игәаҕуа сгәатцан ак хәәеуеит.

«Соушәыжь, соушәыжь!» – ас изнымкәа,
Ас акырқәа исахахьеит.
Уаф изгәамто, уаф изымкуа,
Уаф изтымго сгәы ак тахеит.

ХӘЫЛБЫҖЕХА

Аусурахьтә афныҕа
Санааилакь саапсаха,
Бзиа избоит асофаҕ
Снықәтәар хәылбыҕеҕа.

Аетдәақәагь кыдлоит
Ажәфәан иаҕаҕа,
Ацша хышәашәа нықәлоит
Сара сгәы ицхаха.

Сеигәырҕоит исылшаз,
Иҕастаз иахьа.
Схәыцуеит: акгы злымшаз
Дзеигәырҕои хәылбыҕеҕа?

* * *

Тыхәацтәара змам аусқәа
Зегь ирышьтоу, иагырыхьзо,

Иудкыл ыызас сара иусто –
Абри сфымта ихэычзоу.

Уусқәа хамтак унарыха,
Уст, урыпхәа сцәахәақәа!
Насың сымоуп, ура узыхәа
Ицсыршыагоу ансызхәа.

АУАФЫ

Апша кәанда ахәхәахәа исысуа,
Апхын бахчараф сахътәоу,
Сара апстазаароуп сзызхәыцуа –
Зыбжа шкәакәоу, зыбжа еиқәоу.

Ажәфәан, амза, аетцә кәицқәа,
Адгьыл кьақьа ду зегьы,
Хәашьа змам агәтыха ссирқәа...
Шәа дшәыргәыргъоит ауафы.

Аха дрыщәауп ганкахьала –
Зегь ицәызуеит мышкызны.
Цсы зхоу рахътә иа иоуп лымкаала
Абри змоугьы еилкааны.

Абри акәхап, нас, зегь реиҳа
Насың зимоугьы иара.
Абри акәхап, нас, зегь реиҳа
Дызнасыпдоугьы иара.

* * *

Ашоура аныкоу, амра анцеиуа,
Апшацөгъа анасуа, асы анауа,
Амѡа сықәуп, снейуеит, снейуеит,
Сбышьтоуп изымбац, бара.

О, бабакоу, сылашара,
О, бабакоу исзыпшу?
Ба бмаалықы, бынцәахшароу?
Мра кацхароу ма бзеипшу?

Исыбаргызеи ба бысцылар,
Быччабжы хаа насахар.
Ба быздырхьеит гәыла-псыла,
Ба бсырѡашьом знык бызбар.

АМРА СЫХӘАЧЧОИТ ХӘЫЦЦАС

Тынч азхықәаѣ снатәаны,
Са срызхәыцуеит урт ицаз.
Тынч ашышыхәа аезаны
Азиас цоит ишцац имѡас...

...Зегь ҳаикәгәыргъон, зегь ҳаицын»
Зегь ҳанхозшәа збон убас,
Адунеи зегь сара истәын,
Насыц сыман, аха нас...

Сѡыза, спыза, сызхыпшыз,
Сыуа, сықәла, сызтахыз,
Сгәыгра дуқәа сгәы иташыз...
О, шәабакоу ссызгәыкыз?

Уажә, абар, еиматәаны
Сара истәуоит исыңхаз
Азиас леиуеит ишыкырни,
Амра чоит, иччоит хәычтас...

* * *

Иббома ишҕыха апсабара?
Иббома, аҳаскын ға тысит!
Атцарақәа ғың ичырчыруа,
Ишәтышхаз абаҳча дыртәит.

Иббома ишыкоу сынхара,
Иббома, исыргылт амҳара?!
Сыхаара, бааи, ҳара ҳхала,
Ицаҳтәап абас ағхәара:

Тагалашытахь сыуаңәа срыңхып,
Чаракғы зуп иңшзашәа,
Салалан амцхә имырдукәа,
Ашыаңа хәчы цытк иааитцхәашәа.

АХАХӘҚӘА

Ак кьакьан, ак абға тапцәан.
Хәызбоушәа итцарын аеакы.
Ғахык ажәахырқәа тбаазан,
Игылазшәа ауапа ашәтцаны.

Абар, уажә амшынағ исылеит,
Избахьоу ракәзам зынза.
Зеггы-зегь еипшуп, икәымпылуп,
Ирцәызит, иабакоу рхағра!

Иамазам ацәкәырп еикәтәара,
Иагәйдлоит иазцас акәара...
Икоушь иткәыцәаа са сзара?
Сыздыруз сырдыррушь сара?

* * *

Адунеи ду снаниалан,
Сылақәа хызҕеит.
Цшьяала, цшьяала,
Ацәа хаара станагалоит.
Сгәы рахатуп.
Мчык сарзазоит.
Хкы рацәала
Ашәт бырлашқәа срылацшуеит.
Ишдабзиоу сыкәша-мыкәша,
Иамам хәашья.
Апстазара са исыхәаччоит,
Исхылацшуп.
Сара сгароуп.
Сара сгароуп сан лгара.

АМШЦӘГЪА АШЬТАХЪ

Иахантәарак ахырхырхәа
Ақәоура иафын.
Иахья
Карматцысуп са сзырфыха,
Амра шашоуп исҕацха.
Цшьяала снейеит. Азә усцәымшәан,
Сгәы аартуп, сибоит Анцәа!
Сгәы цшаауеит сара схәычушәа,
Сыкоуп стдәыуаргыы стахшәа.

* * *

Схәыцуан: знык избонда, шыыри,
Анасың хәа зегь зышьтоу!..
Сылапш нақәшәеит – уатцәкьа издырит,
Ахататцәкьоуп, ахатоуп!

Иаакаццеит мацәыс каччаран,
Мачзак сыгхеит слашәхарцы.
Нас, сафызаха ахыткьара,
Уахь сытрысит сахьзарцы.

Зны сшыацәхнысло, зны сышьтасуа,
Зных сышьтхысаа, схы агәра го,
Сынасың сацрас-ацрасуа
Сашьтоуп, седроу сахьаго!

СЛАХЬЫНЦА

Издыруеит, са саныршоз ашацәа,
Исыщыршаз, сызхымцо слахьынтца:
«Изхәаит иара абригьы убас дуафны,
Изхәаит иара абригьы дықәцафны,
Дзықәшәалакгьы – ишьтхыны икыз ихы,
Дзықәшәалак – иаимырсааит ишьамхы,
Абри ауаф, дгәакыргьы игәгәаны,
Ипстазара мѡапысааит ицкьаны».
Абас, сара саныршоз ашацәа,
Исыщыршеит сызхымцо слахьынтца.

* * *

Цшацэгъак насын,
ацъ ду агъгъа-гэгэахэа итцѳрны,
абна зегъы рѳыханы,
аеааитцнахт.
Нас иаатынчрахт,
Ицъабоит абна:
икам уаха уи ацъ,
абна зырцшзоз,
абна ахъз тызгоз ацъ.
Абна цъабоит.
Настха итэаны
игэтшьяагаха
итцэуоит тцыс хэычзак:
уи иацэызит,
иабом апцшақәа.
Убри ацъ икаҳаз ақәцэан
уи атцыс иаман атра.
Ицъабоит атцыс хэчы.
Изгэалашэода уи!

* * *

Амца агэгэахэа изцоу ақәаб –
Цъаханым – иара дтанхоит.
Ацъныш далoup ақъоуқъад,
Гэагшақә ақырқыр дыгчоит.

Дибазом изхиго игэаг.
Фыза димам уа, дазэуп,
Дтытырц дгэгуам уи еицах.
Цасхэа аччара дафуп.

Илахьынтцацэгъа шыта дзацэцом,
Дгэаклоит уа назаза убас,
Амца ицроуп, аха дбылзом –
Ибылзом агэаг, ацас.

* * *

Уахгэацхон харгъы, хадас ухаман,
Уфырцшыган ускан зегъ рзы,
Аха абар, игэахтоит уажэ аргам,
Хазфьцшуа хэа егъыкам иахъазы.

Мшэан, иабаци уаанза иухэоз, иууаз,
Матцуразма уртқэа зегъы зтэыз?
Умаалыкъын – аихабыра анумаз,
Уажэ уцънышхеит – уамхэан уанкарыжъ.

ЦХЫЗЛЕИ ЛАБҒАБЕИ

Цхызла сара агэафра сақэшэахьеит:
Сгэы иаанакон,
гэафроуп, уаха егъыкам хэа.
Цхызла сара агэырғарагъ сақэшэахьеит:
Сгэы иаанакон,
Гэырғароуп уаха егъыкам хэа.
Лабғаба агэафра ансымоугъы,
издыруеит,
агэырғарагъ цъара ишыкоу.
Лабғаба, агэырғара ансымоугъы,
исхаштуам
агэафрагъы цъара ишыкоу.
Убри азы акэап:
Цхызла сгэафрагъы гэафратцэкоуп,
Сгэырғарагъ хэаак амазам.

Лабѣаба – сѣастацѣом агѣырѣа,
Сгѣыргъарагъ шытытцѣам сызхара.

АДАГЪКӘА

Алакәа кылтцыт акыргы аеаргәкт,
Ирит афызцәа ахызымыруз азмах.
Аганахышәа иаины инатәеит аеырчы,
Иакәшеит афызцәагы үа хәыч-хәычы.

Ицъаршьоит уи иалшаз, арехеацхыызкѐа рхѐоит.
Уи адагъ афызцѐа думбеитцас ирбоит.
Нас дарбан ирызто гѐыбган уи азын,
Иабардыруеи адагъкѐа ишыкоу амшын!

АТЫХЭТЭАНЗАТЭИ АГЭЫГРА

Са сбылуеит, сбылуеит, сыбшато́м,
Ба бзышьтоугы даеазэуп.
Са сыбзиа́бара исна́тогы насы́цым,
Лагы́рзуп.

Са сбыцрытцуам ус мариала,
Сгэаграгь ызуам, атыцха!
Аускэа аахэхуеит даеакала,
Зегь зымчу ианигэапха!

Ажәфән иатцәара ихагыжьюа ишалоу,
Уахьынтә аееикәапса италоит хланты;

Ишьтасуеит абар, уажә ишьтаст шухәо, ихалоит,
Ажәџан иатцәара иазцахуеит тцәџантцәы.

Аеышьтых ихәмаруеит ахауаҕ ихиаала,
Ажәџакәа риаша еитцых имкәзо.
Ажәџан ду иатцоуп, иамазам гәала!
Игәырғоит, ихәмаруеит – арахь иабазом...

Шьыри, насыпуп, иара иахьазгәамто,
Насыпуп иахьамбо иакәку ашәакь.
Ухәмарла ацсаатә ус, ухәмарла ҕа хамтак,
Уажәы-уашьтан ашьхақәа арҕыхашт «агәәкь».

АЖӘАКҒЫ ХЗЕИБЫМХӘЕИТ

Барей сарей ажәакҒы хзеибымхәеит,
Хәашьа хзамтеит хабзиабара хтны.
Хәнеипыртцаз ашышьыхәа са снабеихырхәеит;
Исхаштыз бгәалашәазшәа, бнасҕацшит баахәны.

Еикушеит хнапқәа, еикәшеит хнапқәа – хаилалазеит,
Банааусыжь бдәықәлеит ҕымткәа быткьаны!
Сгәы тытцит, ажәџан ашқа ихалазеит!
Снабышьталеит ажәак набасхәарц сбыхьзаны!

Аха бсыцәцеит, ажәакҒы хзеибымхәеит,
«Абзиараз» хәа азәҒы ма хҕы хзеихымхиту,»
Уажә исызцәыртцыз хәыцра еикәарам уиазҒы!

Сыцшуп, сыцшуп дырҕегь бара бызбандаз хәа.
Сыцшуп, сыцшуп сбызхәыцуа, знык ишандаз хәа,
О, сыхаара! Хәикәшәап хәа сгәыгуеит уатцәазҒы!

АМЗЕИ АХЭЫЧИ

Ажәданаҕ амза шашаза
Игәеитеит игараз ахэчы.
Деигәырғеит ацшқа: ишашаза
Еразнак иччеит ихы-иҕы.

Уажәы-уашьтан, абар, дыпрышашәа,
Мтцәыжәөатцас икьоит инапқәа;
Уажәы-уашьтан, абар, икышашәа,
Дашьтоуп уи, дашьтоуп дгәыкуа.

Ангы лымаалық диеигәырған,
Дикәатцуазма знык дгәызны!..
Нас, иаалырқьан ацшқа ишпеигәағы
Артәаахәа итигеит ибжыы.

Аеырхәа идәықәлеит илағырз,
Дуазыруа, деитцасуа, дгәынқьуа.
Иқәшәазеи ацшза хэчы, абла-ҕра?
Издыруада, иарбан дзынхьуа?

Ан уа дгәәтеиуа дихагыжьюеит,
Лоупшәыл дылзыжжьюм лара!
Амза харантә илашалашоит.
Асаби дтцәыуоит абра!

Ишпалура, ишпалура, дзыөазом!
Икьәҕеит ан лнапы.
Илбааган имоукәа даагылазом,
Амза дахьтцәыуоит ахэчы.

* * *

Слықәшәон лассы-ласс абра уажәааныла.
Ғымтзакәа сывсуан. Ла лыблақәа ччон.
Лымала дгылан. Амшқәа еишьтагыла,
Аанкылашьа рмоуа, ишцац еицш ицон...

Снеиуеит дырфегь. О, уахатқәкьа дансықәшәа,
Исылшом сгәы италаз сыгәтыха сымхәар.
Снеиуеит слызхәыцуа. Сыцшызар, насыцшәа,
Дгылоуп амшынгәы дхыцшыло, абар.

Сналыдгылеит. Сгәалтом. «Хәылбзиа, апхәызба!
Ак басхәар калома?» – сцааит исгәагьын.
Дқәыпсычхаит убыскан акалашәа апхәызба.
Исыхәапшыз лыбла ґыпныхәак рхын.

«Еилыскааит, саґамыз. Уаха бсыргәамтцуам...»
Слыдкьеит иаразнак. Итынчын амшын.
Итынчымызт, амала, итан сара сгәы амца,
Дгылан апхәызба – азәы дзыцшын.

АХХ, ИСЗЫНКЫЛОМ, ИГӘАКУЕИТ СШЬАПҚӘА!

Амузика хәмаруеит ахы угәанарпхартә,
Иухоит ахала, иауам умкәашар.
Икәуп ихагаха сфызцәа зегьы,
Сызгылом аганахь — сыцкәыноуп саргы.

Амузика халоит есааира иаха,
Амузика шит аха, ишит имцаха.
Аха уи атцкьыс ишит сара сгәы,
Ишьтытцит, ихалеит уи атцкьыс са сгәы.

Ахх, исзынкылом, игәәкуеит сшыапкәә,
Урт ирыхъзом шәара шәмузика шыта.
Ишәхәа шыаратын, уара, ишәхәа хатцатас,
Шәас агәарахәа, скәашоит ацсуатцас!

* * *

Иауан ақәа. Иауан. Иауан...
Бышхәа стан. Ихътан. Ихътан...
Са сгәы хәашыын. Са сыбла хәан.
Сымшқәа тыцьцас ихъантан.

Хәипырцит нас. Ба бышхәа цеит.
Ицеит ба бышхәа. Са сынхеит.
Сынхеит сара. Ишеит. Ишеит.
Сеикәхеит сара. Сдунеи лашеит.

Игәастеит, ацстхәақәагъ, абан,
Нак ахшыырашка еиваст.
Ажәәан алағырзқәа арбан,
Абла асаркьеипш иказказт.

Ихкәеит ихымкәазоз ақәа.
Амра ирхаазаны ипхоит.
Исхытцеит цшыаала сгәырәәқәа.
Иахъак еакалашәа схы збоит.

Ба бышхәа стам! Ба бышхәа стам!
Ба бышхәа стам. Ихътам. Ихътам.
Шыта уаха сбышьтазам бара.
Еидара сатцазам сара.

* * *

Ирацэан урт ашыца иреагылоз,
Ирацэан, аха усгы еикэшеит.
Иагеицеажэеит – амзаға игылоз
Антэамта җэарас икартеит.

Арпызба атх лашыца иеалак.
Ишеибырхэаз ала, длызцеит.
Апхэызба дидылеит уа лхала,
Длеигэыргыо дима дцазеит.

Абас, урт рыцстазара еилартан –
Адуinei лаша сыртеит, абар.
Ирасхэоит табуп хэа рцаа иалтдыз.
Срыцхамзи — иалшон смизар.

АЗЫ АФАДА ИЦОИТ

– Арт ашыхақэа иркыдланы
Азы афада ицоит.
– Мап ашыхақэа ирылкъаны
Азы алада ицоит.
– Исымаукуеит суцэымгупаз,
Исхэо уағацоит.
– Ибзиоун нас, ибзиоуп нас,
Азы афада ицоит.

* * *

Имариами уанлеиуа азиас ухиала!
Унапы умкызаргы ушытыхны уагоит.
Аха ацакыа иалкыа иантало?..
Мап, сеастом азиас, схала сцалоит.

АСАС

Уаанза еипшым афната,
Илашалашоит иаха;
Хэцгы дугы рлакта
Иацуп ахаара уаха.

Хэыцгы дугы атаацә
Гэырғоит, асас дымфохытт.
Сас дызтамаауа афната
Рыцхауп, анасың ацәызт.

* * *

Ацстазаара, ацстазаара
Еилукарц уеазыкта,
Идыр, иарбан матәарзаалакь,
Q-ганк змам егыказам.

Q-ганк ыкоуп. Ак җаҗаза
Җа хәхь ихоуп – хәгьхәәцшуеит.
Аха убри аеаттазан,
Егы аган хә ихәхәәцшуеит.

Иарбан, иарбан матәарзаалакь,
Q-ганк змам егыказам.
Дрыцхауп, дрыцхауп, ацстазараҗ
Q-ганк збартә иазыбаттам.

* * *

Агәылацәа ргәы цызтәахьаз, абар, атцыхәтәан,
Имазарахәың ахтнитазаргь, ицәүгә еикәиршәан,

Ирылеихэеит ибжыы рдуны игэылацэа зеггы:
«Ацәүгә азы шыта сшәышһталом,
шәсышһтамлан шәаргы».

* * *

Са сғагылеит шарцазы, –
О, иаузаап иаха асы!
Сгәырғо сдәылцит адәахы!
Скыдлеит амарда ахәахы.

Игәастеит амфан саныцшы,
Ус азә ишһтақәа асағы.
Җаит!.. Исыхыт сара сгәы:
Сацхәа дгылазаап азәы.

* * *

Иагьсархәеит: сызхысыз шыамхыла,
Убри зегь стәызаап сара.
Сғагынасхент: җынла, уахынла,
Сағуп ацара, ацара.

Сызхысыз заҗароугы сыздыруам,
Исыцәцашам уи угыы цъара.
Ахаангы агәақара сныруам;
Сызхымзац сахьзароуп сара.

АХАЦӘА РАШӘА

Алаф

Ирыцхамзи адгьыл ауаапсыра ҳақәымзар?
Ҳадгьыл абас ипшзахозма ҳа ҳақәымзар?
Ашәтқәа рыффы-хаа ахауае еилаханто,
Уи хаарас иамоузеи ҳара иангәахамто?
Ирыцхамзи ашәтқәа ус баша еилаканзар!
Ирыцхамзи ахәсақәа – ахацәа ҳақамзар!

УАРЕИ САРЕИ

Иухәоит абасшәа: сара усеипшзар,
‘Енакгы уқәлазом адәы.
Сара исхәахуеит: уара суеипшзар,
‘Енакгы сықәлазом адәы.

...Шьта деилышәкаа ҳауа ииашоу,
Ҳауа иееим, ҳауа ифашьоу.

* * *

Исымаз уахггы-еынггы гәтыхас,
Уахггы-еынггы смыцәа сзышьтаз,
Ахәыцрақәа, сгәатцәкны ифыхаз...
Ирацәан сара иуасхәарц сгәы итаз.

Ирацәан сара агәыцрақәа исымаз,
Урт рахьынтә иагьмачым сзыхьтаз.
Аха иудыруаз, иудыруаз,
Сызхьымтаз еихауп, исцәынхаз.

ЦХЫЗЛА

Убыскан бысхагылазар
Сқышә шыччоз ббарын.
«О, сарпызба, сыбзиабаф.
Сибозаап цхыз» бхэарын.

Икамлааит ахыбаара хәа
Изышьтоу убри азын:
Иахантэарак, сыхаара,
Сзеипхызуаз даеакын:

Бзырфы, бзырфы, бысзызырфы!
Ицон сынасыц хыхэхәа:
еишьтала иааиуан цхызырла,
Ашәахәа цшзақәа еицрыхәхәа.

АЦХӘЫЗБА ЛАШӘА

Уара хәыцра еикэарак уалоуп,
Хәыцрак уамоуп ухәаены;
Сара издыруеит уара угәала,
Узыргәатеиуа уахи-ени:

Знык улжьеит, улжьеит «азныкгы».
Улжьеит уи ашьтахь даеазных,
Аха дыкоуп уара утәыкгы,
Угәы каумыжын, ухы шьтых!

Арцыс, арцыс, ихты убла,
Баша цхызуп уажә узлоу,
Унасыццәкьа уацхьа игылоуп,
Знык иубондаз изеипшроу!

Нак улкәатц адхәызба цагъа,
Даеазәуп уара узы ишоу;
Уааи са сышка арцыс нага,
Уааи са сышка, сызкәхшоу!

АҚӘА

Аеафарадагъкәа рыбжьы,
Аеафарадагъкәа рыбжьы!
Ақәоуроуп ари зызку!..
Ажәәан ашка санцшы,

Цтала ихкәан ишеибакәу!..
Имацәысит, идыдит,
Имацәысит, идыдит..
Адгьыл җажәкуа ишабаны
Аәада ажәәанахь ицшит.

Ажәәан дугъы абри баны
Иазымычхазшәа, агәы цшааны,
Икәымшәышәза, излаза,
Икәандаза, ихааза,
Адгьыл иқәнәтәоит ақәа,
Игәырцсаҳәаган, ихәшаха.

АН ЛРАЗКЫ

Ашәахъа ауха ла дышьталан,
Хаха-хымш зынза дуазыруан.
Амра гылт адшьаша аены –
Уи дацылт ахәчы дтәәаны.

Абас лыпхала уи дани,
Ашәақыгы тҕҕеит абжы гәҕәаны.
Дгәырҕеит абгы! Дгәрҕон ан...
Апшқа мроушәа длашауан...

Ачкәын ддухеит, дыгәҕәахеит,
Амшын цәқәырцара уи дазцеит.
Амшын ду далоуп лара лца,
Уа тынчра ахьрықәым атцәқәырца.

Иафуп иакәымтцуа амшын ашра,
Ан дафуп убрахь апшра!
Илымоуп, сфыза, уан разкы,
Ацәқәырца анузаага унапафы.

* * *

Жәац бысцылар – сара сгәырҕон уи азы;
Жәац быснымиар – са сгәы сыхуан уи азы;
Жәац сжы пыскон иатахызар бара бзы,
Сыцсы тысхуан иатахызар бара бзы.

Иац бысцылар – са сгу иасуан иахаҕы;
Иац быснымиар – сыцсы еивызгон иахаҕы;
Ба бжы пыскон иатахызар иацазы,
Быцсы тысхуан иатахызар иацазы.

Уажә бысцылар – са сгәы еицакуам зынзагы;
Уажә быснымиар – сшықац сыкоуп уи азгы;
Сагьбеигәырҕом, бгәаҕы сывам иахызы.
Быцсит, бызит, быкам уаха сара сзы.

АГӘАЛАРШӘАГА

Са сыетцәа акыр ишьтыхуп,
Са сыетцәа са исыгәтыхоуп.
Са сыетцәахь амфа сықәуп,
Са сыетцәахь сымфа еитцыхуп.

Иалшоит уанка с сназаргьы,
Сыетцә кыдцаа имтцарс изгаргьы.
Иалшоит уанза сымназаргьы...
Иалшоит уанза сымназаргьы...

Сфызцәа – икоу ашьха, ага...
Шәара шәзыхәа гәаларшәагас
Сара инсыжьюеит слашарбага,
Инсыжьюеит аетцә гәазырхага!

АБРИ АУМА ИЗАХЬЗУ?

Исымбозар стынчхон ма лхабар;
Дымфасуеит сапхьа, цас илуашәа!
«Мшыбзиа, апцхәызба!» – «Бзиа убааит!»
Даанфасуам хәычыкгьы, дцоит дышиашоу.

Зынзакгьы сгәалтом, са сылбом.
Суазыруа савахеит аганахь,
Шьта сыбла ирбогь агәра згом,
Шьта сақәшөом изура, смацъанахт.

Абан дахьгылоу ла илзыпшу,
Абан дычча-ччо дахьпыло.
Абри иахьакәым, ма иацы,
Абас имфасхьеит амшқәа шәкыла.

Избан, изсыхъуеи сара сгәы?
Избан, сызмырцәои, нас, уахынла?
Избан? Исеилкаауам акгы!
Исыхь закәу, сзықәшәа сыздыруам.

Амшқәа цоит, гәырџала итәу,
Изакәи ихъантыцъза абра сгәы итәу?
Нас, абри аума изахъзу,
Абзиабара хәа изышьтәу?

АҢАЦА

Гәырғабжәуп иқәыџуа агәара,
Шәахәароуп, еинкәароуп, кәашароуп.
Акака, џба-џбала, хца-хцала,
Атәцақәа, атәцақәа еишьтәу...

Лыбла агәкыра рхыхәхәыла,
Дыпхашъа-пхатцә хыхь амхара
Аҗаца-хәчы уа дыџнагылоуп.
Азәазәала инеиуеит лбара.

Дгәыдылкылт длықәгәырғәо анхәа.
Абхәындагь днеин дибрит.
Ихтырца рқьақьа, длыхәапшит абхәа.
Аҗаца зегьы дыргәапхоит.

Ақәлацәа џналоит ашьшьыхәа,
Ауацәа, убас, ирацәоуп.
Ибыхыша, ибыхыша, бхатцкы хәа,
Напыргъежъроуп ахәса зығәзоу.

Ғымтзакәа дгылоуп аҗаца.
О, издыруеит дзызхәыцуа лара:

Дылбом, иеабейтцәах, дабацей,
Зегь реиха даргәаҕуа збара!

Лхала дышпанужь аҕаца.
Улбар лҕахупеи! Избан?
Еех, уара, амахә ахатца,
Ушцавоу, ушцавоу аган!

* * *

Снеиуеит иахьамуа сеынкыло,
Исымазам анкьатәи сгәамч.
Издыруеит шыҕа исылоу, исылам,
Шыҕа хыла сагәйдлом атзамц.

Сыбла иабо зегь шыамхыла
Сзахысуам, еилыскаауеит шыҕа.
Сшымгәыгзоз сыбла иаахгылеит
Высшьа хәа змам ахәаакәа.

Нахьхьи цъара сычкәынра гылан,
Игәанатоит арткәа зегьы:
Зны исыхәапшуа итцәыуоит гәыблыла,
Инытцакны исхыгчоит ҕазны.

ХҦЫК

– Ғаанбзиала! Асы хзамуи, хшыцәаз, хәдацәахьы!
– Ғаанбзиала! Аха сара исзааиуам шыамхахьы!..
Аграпарақәа еиҕагала, ишеицәажәоз абас,
Шьмас хатца-кьаҕ патца ду, нас ауафоу ду Бас,
Снарыдгылеит уа сгәылацәа: – Ғаанбзиала шәнеит!
О, хшымгәыгзоз маҕҕахәара аҕы хзамуи! – схәеит.

АБЫРГ

Ашықәс рацәа еидараха иқәжьуп икәакәа...
Итатынжәыга ифьтцак амфаду афы дтәан.
Азгаб хәыч иааиуаз дзымцеит димбакәа,
Дылхатцгылеит, имч зегь еибыта деихан.

«Мшыбзиа, «ацхәызба!» Бышцакоу? Бзыпцхада?
Саабыкәхшоуп, дад! Шака класс рфы бтәеи?
Хца бхәама? Даараза ибзиоуп! Бызха, дад!»
Дгылоуп абырг. Ахәчы ашкол ашка дцеит.

Дгылоуп ус! Апта лашьцара неихалеит.
Ажәлантәеит, еех! Игьежьюеит иблахатц.
Дтәар итахгәышьоуп – дызтәом иара ихала.
Азәы димыртәозар. Иакуп ицсы ахац.

Сабик лзы дымгылар калон! Аха иуама!
Дылхатцгылт, избанзар, дуафуп, ицсы тоуп!
Дыцсит ауп изцәызыз ацстазаара агьама –
Абас ауп дышхәцуа абырг, крызбахьоу!

* * *

Уфыза дылкажьны, шытахька
Уқәгьежьны уцар ушәаны,
Иудыруанда усқан шака,
Ацьныш дкәашо игәы азҳаны!

Урыламкәа ужәлар крызуа,
Уцәазар усқан цъара –
Ашәа хәо, угара рцысуа,
Дудтәалоуп ацьныш убра.

Зегъ аканакәха уа узы
Уцсадгъыл алахъынтца,
Уифызахеит ускан апсы –
Ацъныш дпыруеит ауп зынза!

Абзиа уафыз есқынгы,
Умыцәан, умтәан, уқәпала!
Ацънышгы дтаслап игәы,
Ихы ахыгара имоуа дқалап.

АГӘЫҘРЕИ АЦШРЕИ

Ажалар рхәамтәхьтә

1

Җнакоуп инхаз афәәранза –
Иқәыртцеит арцыс ашьра.
Дгәәкуеит, дуазыруеит убраанза,
Игәкахара изымтәахт иара.

Иан рыцха ишпалуа, дабацо,
Лпазатцә дизнеит дахьтакыз,
Иагъиалхәеит: «Нан сыцкәын ахатца,
Исылшогы убап, усзыпшыз!

Сихәап уи ах зегы здыруа,
Уи иалиршом гәнаҳала ушьра.
Лапықәшәагы соут, егыузыруам,
Усықәгәың, нан сыцкәын, сара...»

2

Арцыс дрыманы инеиуан,
Ишьтахь еидхәала инапқәа.
Ажәфәан еилган, икеикеиуан,
Аштә хнакьон ашәеикәа.

Аха, абар, ыхкәа ыхкәае,
Алағырз казтәоз жәлара,
Дрылибааит ашта атдыхәае,
Длаша-лашо дааиуеит лара,

Аматәа илшәу зегь шкәакәоуп,
Ашәтыш еипш иан деилахәоуп,
Дычча-ччо лыпшышья ршанхагоуп,
Лыблакәа ирхытца шәахәоуп.

Ачкәын игәыгра назазаап,
Ари зегь – абзиа иазхәоуп.
Аускәа зегь иан икалтцазаап,
Доурыжьюеит, доурыжь – уиоуп!

Деихаччоит уи дрылган дахьгылоу,
Дгәырґатцәа иан дылзыпшуп...
Ажәлар қызқызуеит иахьгылоу.
Аҳ илакытца хәашьуп...

Ахысбыжкәа ныкәфит акәкәахәа,
Хырцашья змамыз кәлеит...
Дшыччоз ауп арцыс дышкаха,
Ан рыцха артәаа тлыргеит.

Уи акәхеит... Анышәаза хьшәашәа
Иамардеит ани аңеи.
Ан рыцха инлыжът абри ашәа,
Уи иахьзуп «Агәыґреи Аңшреи».

АИЗГА «АМШ ИАНАЦЛО» АКНЫТӨ

(1973)

АНЫХЭАЦХЫЗ

Уамыхэан, афыза, са сфынтэи еакы,
Иустоит исымоу иреигу акы:
Сақəныхəоит умфа – исхəо калоит,
Сныхəацхыыз уцыз – угəтыха назоит.

Уацхəака иуцхəо нак хараза,
Цəымза лашаран иакыз иххаза.
Зеигыкам рашыыз – цəара уццакыр.
Иагыцыфаз, иагыгəыхəыз – амла уакыр.

Азыша уаргəақыр – иаракəыз азыхь,
Амца иаракəыз – уаргəақыр ачыхь.
Уантало, уанхало – лабашьас икы,
Маакырас иумаз – уанықəсуа цхакы.

Еибаго бцəарыз, ма уаацсаха
Амфан ушнеиуа, дуғахар уаға...
Уақəгəыг, идыр, угəахəтəы цқəа ушахьзо,
Гəыкала иустоит, иумаз уахьцо...

Уамыхэан афыза, са сфынтэи еакы,
Иустоит исымоу иреигу акы:
Сақəныхəоит умфа – исхəо калоит,
Сныхəацхыыз уцыз – умфа назоит!

АМРА ССИРУП АТАШӘАМТАЗ

Амра ссируп аташәамтаз,
Абла ахышәахәа тыңхоит.
Аташәамтаз, аташәамтаз
Амра акалашәа игәыкхоит.

Имариоума зегы рзыхәа
Иахәа хәлаанза абылра?
Имариоума нас ашышыхәа,
Зегы ааныжыны ацара?

Аха гәыџбарак анымкәа,
Игәыбзыгуп ахаҕы,
Игәзырхагазтгы уажәынза –
Игәыҕкаагазоуп уажәы...

Зымџа нтәода, ас изцода,
Зынза хәаас иҕамта?
Ас анышәара зылшода
Абри аҕыза алахьынтца?

Амра ссируп аташәамтаз,
Абла ахышәахәа тыңхоит.
Аташәамтаз, аташәамтаз
Амра акалашәа игәыкхоит.

АҢҢА

Артәаа-сыртәаахәа аҕыџкәынцәа хәхәом,
Ажәларгы хытны, ршыкыбжы гом.
Икараха ицәоуп ақыта тахәхәа,
Рымала иакәшоит адәеиужь аҢҢа.
Ашьхақәа ирхыкны амза лашоит.

Ашьхақәа реышьтых ицшуеит. Аеқәа цоит.
Ицойт, аха ишпацо, рашьқәоуп зеггы.
Ех, афамыст, итагылом сыгәгы!
«Ухатқазар уааи!» хәа, амца сыркуа,
Исыцхьойт, исыцхьойт, исыцхьойт аеқәа.
Сабацәа ршьоумашь иртахәмар сдақәа?
Иабыкәу сахъымцо, сахъамго аеиқәа!
Уи рацхьаза инеиуоуп. Сышьхәа арбаны,
Схалап, сагъыхәмарп жәфәан агәаны.
Жәа кәандақәак ласхәап Венера атыцхә,
Нас дымтцасырсып Етцәацаа ртыцхә,
Издыруадашь, амала, лашьцәа иркәазшьоу,
Аха агәра згоит аеиқәа-цқәа сзыкәтәоу!..
Слымхәфәы аршәаа иасуеит ацша,
Лнапқәа сыкәрыша илкуп анцәахша...

Рымала иакәшоит адәеиужь аеқәа.
Исыцхьойт аеыбгәхь, исыцхьойт аеқәа.

АЛАКӘ АКНЫТӘ

Ашырхәа угылалоит ашаецә ангыло,
Ашацкыраз амфә уанылоит.
Амфәан уәфеиқәа-цәцеиқәа уамагак,
Угәуеанзамкәадупылоит – гәыткәагак.
– Уарбан, уабацо?! – ибжыцгәы иргоит, –
Уахь ицахьоу азә дыхнымхәыц, дтахоит!..
Иудыруаз, уи ауаф иуцылаз дмаалыкьуп,
Илацш ухызаауеит амфә уахьыкәу.
Уи дупырхагам, уицәымшәан зынза,
Ухатцашьа ибойт ауп – ушиашоу уца!
Ушнеиуа, уафацшьк, апатцацшь ифәаны,
Уацхәа даагылоит дыххаччо, дхааны,
Ицшзара ухнахуеит, убла хнахуеит.

Аоныҥа умҕахытҥ хэа дааусны уикуеит.
Аха, аҕаҕаи, иумгароуп игэра,
Дашьтоуп уи аҕьныш утархара.
Итабуп, сыцдакуеит хэа ушиашоу уца.
Уинахыс... умҕа ухала инагза.
Абжымшынк урыруеит, абжышьхак урхысуеит.
Зеиҕыҥам атэыла хазынаҕ ункылсуеит.
О, уи закэ тэылоу умдыруеи уара?
Макьана, макьана азэ дымнеизацт убра!
Ашырхэа угылоит ашаецэ ангыло,
Ашацкыраз амҕа уанылоит...

* * *

Схэыцрақэа, итыхо сгэы итаз,
Срыхан итызгеит арахь.
Схэыцрақэа, еидаран сызтаз,
Шьтастцеит еиҕах.

Салгама, исхэама зегьы,
Исымамкэа уаҕа хэатэы?
Сындэылтцит. Сазхэыцуам акгы.
Ихьшэашэаза испылеит адэы.

Иртааз ақэатцеипш, сласза,
Сыбга сыриашан, сыцшуп.
Сатцапшуеит ажэфан кказа,
Аха акгы ахэом, итацэуп.

Изкузеи сгэы абас еимырхха,
Иаҕа изхьантахои иантацэу?..
О, ирыцхауп, издыруеит, ҕацхьа
Еидароуп уи хэшэыс иззыпшу.

АТӘАТЦЛА

Амѡан игылоуп атәатцла,
Амтдан ашьацра иатцәоуп.
Хатцак уа дыщәоуп дымҕыхо,
Изқәатыц хахәла икәыршоуп...

Уи анкәа зны дықан азәы хәа,
Абарт ҳаипш данын адунеи.
Инымтцәазо иусқәа дышрыхоз,
Ипсҕазаара ахьцоз имбазеит.

Дықан – дымѡасит. Ирхаштит
Дзызгәакуаз иусқәа зегьы.
Амѡан игылоу атәатцлоуп
Избахә злархәо уажәы.

Ирхәоит, исцәагои хәа, ус баша
Еитеихаит дымѡасны дыщцоз.
Иабеидыруаз усқан ахатца,
Уи шакәзәз бакас итынхоз...

АРѡАШҚӘА

Арѡашқәа, арѡашқәа,
Ашьхақәа ирхылцыз –
Урт рказшьеи
Рлахьынтцеи даеакуп.
Арѡашқәа реипцшым
Азиас тбаа дуқәа,
Зееитцыхны қяфла
Архақәа ирну.

Арфашқәа, арфашқәа,
Ашьхақәа ирхылтцыз,
Ишыртаху амфа
Ианым иеырбо.
Ахрақәа ирылқәа,
Абахәқәа ирытқәа,
Ицоит игәамтц-хамтца,
Ицоит ак рымбо.

Ирымам атәаха,
Ирымам апсшьаха,
Рацхьақа ҕкьароуп,
Рышьтахьқа хроуп.
Итқьо, рыкейдқьо,
Адунеи ду рыцсы амкуа,
Ишгәакуа мацара
Имфасуеит, уиоуп.

Арфашқәа реипшым
Азиас тбаа дуқәа,
Зееитцыхны қяфла
Архақәа ирну.
Азиас тбаа дуқәа
Ирдыррангы икам
Арфашқәа ирхьаау,
Ирхырго закәу.

«САБАЖӘГО?»

Исгәалашәоит
Рацхьаза саныхәмарыз «Сабажәго?»
Сфызцәа
Рнапы сықәтданы
Снаргон,
Са сыблақәа хфан.

(Уи ахәмарраҕе ус иахәтан.)
«Сабажәго?» – сҕаалар акәын сара.
«Хазынак ахь!» – аҕак картдон дара.
«Саба-а-жәго?»
«Хазынак ахь!»
«Саба-а-жәго?»
«Хазынак ахь!»
«Саба-а-жәго?»
«Ҳааит!» – рхәан, снадыргылеит.
Сыбла анаахыст, –
Сылагылан ахәынтҕа.
...Убри аахыс,
Сыблақәа хәаны,
«Сабажәго?» хәа уаха сҕаауам.

* * *

Ғынла хызыхәыцуа, хәеипхызуа уахынла,
Анасың ааиуам ихәхәо.
Уахәапшишь амра, апҕақәа ишрылаз,
Иаарылтын, уа узын ишкақхо.

Уахәапшишь ажәфан, абар икеикеиуа,
Уахәапшишь ажәтдыс иаххоу.
Ицоит ихамбакәа ҳа ҳашгәәтеиуа,
Амфан ихавсүеит хышыҕтоу.

Ғынла хызыхәыцуа, хәеипхызуа уахынла,
Анасың ааиуам ихәхәо.
Уахәапшишь амра, апҕақәа ишрылаз,
Иаарылтын, уа узын ишкақхо.

Утынчыз, умгәакын, утынчыз ға ҳамтақ,
Иарбан ҳазхымзо, хыхьзо?

Ҳахәацшып ҳагага, амра ташәамтаз
Адгьыл атдыхәанза ишцо.

Ҷынла ҳзызхәыцуа, ҳзеипхызуа уахынла,
Анасың ааиуам ихәхәо.
Уахәацшишь амра, ацтақәа ишрылаз,
Иаарылтцын, уа узын ишкацхо!

* * *

Ажәа тлапқақәа, ажәа гәаҟақәа,
Са шәсаҳалома абас есқьынгы?
Ажәа тлапқақәа, ажәа гәаҟақәа,
Ех, ирбонда шәзакәытцәкьоу зегьы!

...Дагьыпхамшьакәа, ихгы дҟаханы,
Зынза иеатаны иажәа даҟуп...
Шьоукгы сацхьатцәкьа, рыҟқәа раҳаны,
Рнапқәа еинырқьарц, данбалго ҳәа ицшуп.

Стәоуп акәакьахьшәа са снаскьаганы,
Иара убратцәкьаггы слымҳа цырхуеит.
Игәыпцәаганы, ихыткьаганы,
Игәырмацганы са исаҳауеит...

Ах, ишпахьантоу ажәа гәаҟақәа,
Ах, ишпахьантоу ажәа иатцәу!..
Ажәа тлапқақәа, ажәа гәаҟақәа,
Ах, ирбонда зегьытцәкьа шәзакәу!

БЫҒКАЦСАНТӘИ АЦХЫЗҚӘА

Атцлақәа еилнахуеит ацша...
Уцәа дыртынчуам ацхызқәа:
Зегь реиха узықәгыгуаз уашьа
Иалеитцахт ахәызба узқәа...

Иубоит: амѡаду агәтаны
Тышак ултаха ухәаҕызшәа.
Умч мырхакәа ҕазны,
Унаган уцсы штоу уржызшәа...

Мап! Уара ухьаауп ицсыз,
Ухьаауп инаганы иржыз.
Амѡан иуцхарц ицшыз
Аматәцшь ауп уашьа иишьыз.

Баша уажьоит быҕкацсан,
Имцуп быҕкацсантаи ацхызқәа.
Атцлақәа еилнахуеит ацша,
Изызоит иҕымшәац абҕыцқәа.

* * *

Иатцалеит адгьыл ацхара,
Рашәа дырҕыцит атцарагь.
Амала, атцарақәа ракәым
Зчара сахтыгәлаз араҕа.

Илақәа кәбаруп ахатца,
Гәында-цшза лакәым атацагь.
Еиѡырго егьыҕам, еинаалоит.
Ачарашәа халоит, ихалоит.

Шәәкәәла ифычоу акәараф
Адагъкәа ирымоуп ачара.
Игәыргъахәуп амра капхара,
Иатцалейт адгъыл апхара.

АҖЫРБАРА

Амра зхыччалаз амшын уазыпшы,
Ашәтыш азаза зыхышу уазыпшы,
Атцла шәәхәәла икәабоу уазыпшы,
Атцла инахыпрааз атцыс уазыпшы...
Иба, зегъ ыырбоит, рыедырҕыцуейт зегъы,
Җнықәлап, афыза, җеырбап, нас, җаргъы.
Асаркыа банцшылан беырҕеи, атыпҗа,
Блыцҕеырба, блыхәапш, атакәажә, быпҗа.
Арцыс, уиашоуп – убас уеырба,
Атаҗмадагъ – ирҕеи ухтырҗа.
Уускәа ирҗырхагам акымзар акгъы,
Уеырба, апрофессор, – иуцәызуам акгъы.
Ууапа наутаршә уаха утатын,
Ахъча, уи ашьтахъ ицәырга уҕарпын!
Ицагъаза игылоу абахә зырфып!
Уеырба, сара сфыза! Уеырба, ауафы!
Ашлацкәа ракәым җазражәуа җара,
Ашықәсқәа ракәым җазражәуа җара.
Иба, зегъ ыырбоит, рыедырҕыцуейт зегъы,
Уиоуп абри җадгъыл зымражәуа бзантцы.

* * *

Схыаакәа еицыло маҗ-маҗ еизыкәкәейт.
(Сгәоуп зегъы зчычоу – рҕеаларцс иркуейт!),

Адсеивгаха сыртом, сдырныкѳом, сдыртѳом,
Скыртатцѳкѳа рмоуа сеимаркуеит, срызхом.

Азыша саргѳакуеит – исоуам сара,
Пѳхарак насхылымтц саѳууп абылра.

Арахъ авулкан еипш сгѳатца еилашуеит,
Арахъ исыкѳшаны игылоу лахѳуеит.

О, издыруеит, афызцѳа, – са шѳысзыпшуп!
Арт зегъ ишѳѳеипшуп сгѳатца иташу.

Бзиак ахылтыргъ – шѳа шѳѳуп изыцъшьѳу!
Иамур – зегъы-зегъы зхарѳу са соуп.

О, СУКѳХШѳУП, АДГЪЫЛ СЫЗКѳУ!

Ицѳасшьѳоит сара амѳа сызну,
Ицѳасшьѳоит сара ажѳѳан иапштѳу,
Ицѳасшьѳоит сара амра исзыпшѳу,
Ицѳасшьѳоит схѳатцѳкѳа сзакѳу...

Ма цхызла, ма лабѳѳаба
(Исхаштѳхѳеит иабыкѳу, ианба?),
Еишьѳаланы, зны сзыниахъаз,
Акакала испылоит иахъа.

Ашѳа рѳышьыга исахъаз –
Абри зны хара сагахъеит.
Аччацъшь, са сгѳатца иѳацхъаз, –
Абри зны сыцсы еикѳнархахъеит.

Амѳан адац сзыхъкъашаз,
Абри сара зны исыцѳахъеит.

Аблақәа, скылкаан ицшуаз –
Урт сара зны срыцәцахъеит...

О, адгъыл сызқәу, сызкәхшоу,
Сзырхысуазеи ҟынтәны зегъы?!
Ицхызу, иаргамоу сызлоу –
Издыруа хәа сыҕам акгъы.

Издыруа хәа сыҕам акгъы.
О, адгъыл, сызхылтдыз, сызтәу,
Адгъыл, сыштыхны сызку,
Усхылацш, схәычуп есқынгъы!

* * *

Уара, атдыс хәыҕ, сылашара,
Уара, атдыс хәыҕ, ссиршәа ишоу,
Иутахзами сыкәа уталар,
Атцх еикәаразы уаншәо?

Уара убжы ссир бзиабаран
Ргәатца италоитеи зегъы.
Ицсхатцагоу уашәа хаараз
Иутахжами нас акгъы?

Са сапылоит ашыжь шара,
Уара уҕацхәа сыпхашьо,
Уара, атдыс хәыҕ, сылашара,
Амахә икәтәан изыршо.

Амра убомызт.
 Ажәџан иатцан
 Апта пштәыдакәа мтдысуа.
 Ицәытцакәкыра-цәытцашоуран,
 Тынчран, тынчран уамашәа.

Иамазамшәа уаха хьаа,
 Ипшын иґажәкуаз адунеи...
 О, изакә гәузеи абри иамоу,
 Ғымткәа, ґымтзакәа ибылуеит!

Иммацәыскәа, имдыдыкәа,
 Иатцазамкәа цьара пшак,
 Инамқәацакәа цьара бґыыцкґы,
 Инамтцысзакәа зынза цтак,

Изыхґьаз-иахьаанагаз хәа
 Сымбазакәа, инеиматәа,
 Аеыреырхәа ацсабара
 Ахала итцәыуеит, аха ишца!

Изаґәымтцуа ус акырза
 Рџаштцас алаґырз катәон...
 Нас ашьшьыхәа аеынкыло,
 Пшьаала, пшьаала еихыккон...

Сазыпшуеит абар уажә сшьыцуа
 Апсабара – ацсы цқьа зхоу.
 О, схәыґума ари зымдыркәа –
 Ас атцәыуара зыцсоу!

Амра ицәыртцыз ачча аґықәуп.
 Ажәџан ссиршәа ихаракуп.
 Ғыцымтала, ґыцымтала
 Зегь апстазаара ртахуп.

Ө-АШӘАК

Исахаит сара абри ашәа
Анкъа зны.
Исахаит сара абри ашәа
Азәы ихәоны:
Аамта шпацей, ах, ишпацей
Ипырны.
Уажә абар исхәоит уи ашәа
Схатагы:

Сара уаха сыпшзахом,
Сара уаха сыгәгәахом,
Сара уаха сызхазом.

Саргы зны, нас, ас сауҕахыз,
Схәычын,
Адунеигы са сызхашәа
Иазыпшын,
Сара усқан исызтаз агәгы
Ғакын,
Сара усқан ашәа исхәозгы
Ғакын:

Сара итгегь сыпшзахоит,
Сара итгегь сыгәгәахоит,
Сара итгегь сызхауеит.

* * *

Асаати асаати еишьтала,
Ирулакь амш аандыртәеит.
Исыбтаз ашәкәи сареи ххала
Атыхәтәан абар ҳаизынхеит.

Атхыбжъон сшыцёу саафыхар,
Фырхэалагы исхэоит уи иану,
Снагэылалейт уггы еилырхуа...
Дырфегь сара сгэы сажьону?

Иагэыламкёу уаха бнапфымтак,
Ажэак, сара абас сыззыцшу,
Баасыдгылан ус ибызсымтаз
Бгыц хэычык ма са исызку?

Ма цъара дыргак анымкёу,
Здырра уадафу, иаххэап,
Сеидру нас, ма зышьта узымкуа,
Зтак кататёу цъара кёапк?

Издыруан, о, издыруан мариала,
Ибхэо закёу еилсыргон...
Хаидхалейт ашэкэи сарей ххала.
Акгы ахёом,
Акгы аным,
Акгы збом.

* * *

Сускэа неилажъны сцароуп аамтала,
Уахь, уаф дахыкёым тыцк ахь цъара.
Истахуп схи сарей ххала хаидхалар,
Ххала хаицэажэар убра хазхара.

Истахуп сара уака тынч смыццакыкэа,
Сашэакэа ирыгу, ирцэызыз сыцшаар,
Атцаракэа рашэакэа ирхэо шэкэы мкыкэа,
Рашэа хақэйтқэа стахуп исахар.

Сбылгыар стахуп сара ашыацрае мархэацтас,
Маамынтас тдакы сахынхала сгьалар.
Истахуп сара ргыамакэа збар адац-мацкэа,
Цынтала бнацэтас арфаш сахэар.

Истахуп сара нас ацста-ккара тсырцэажэар,
Гыгшэыгтас снагылан ишсылшо сыхэхэар.
Истахуп сара схала, сыцхамшыо сыгэжэажэар,
Истахуп иара убас сызхаратцэкьа сыгчар.

Сускэа леилажны сцароуп аамтала,
Уахь, уаф дахыкэым тыпк ахь цьара.
Истахуп схи сареи ххала хайдхалар,
Схала сазхэыцыр сзакэытцэкьоу сара.

* * *

Игэастеит ажэфангы цкьаза,
Исхытцит анакэ сызтэахыз...
Дылбааит са сышка уаха Анцэа,
Дылбааит са сышка сыззыцшыз.

Уи дынтатэхэан сара сгэы,
Ишызбоз сгэатца неихыккеит.
Уаанза исзымдыруаз зегьы
Уажэ мариала еилсыргеит.

Уаанза исгэалаз, исгэырфаз
Уажэ сахыччартэ исирбеит.
Акгы сымамкэа сыштэаз,
Акгы сыгымкэа скалеит.

Дылбааит са сышка уаха Анцэа,
Дылбааит са сышка сыззыцшыз.

Игәастеит ажәѡангы цқъаза,
Исхытцит анакә сызтәахыз...

Иаха уаныстаху абас,
Са схъаа анырацәоу мыцхәы,
Снумыжын, срыцхауп, еибатцас,
О, сышкә уааила, сынцәахәы.

АШЬЫЖЬ АККАРАҢ

Сҕыхеит ашьыжь. Ацсабара
Неихыккеит ицъашьатәха.
Амра нытцачеит аккара,
Атцла иршәылеит ашәахәа.

Сназыцшызар сыбла тхаха,
Нырцә азиас сазгәыкуа:
Ацәа иналтын, аххьаххьахәа
Амѡа иныкәлеит иццакуа.

Абна змырцәоз иахантәарак
Агәыткәага быжкәа тәеит.
Ашәарахкәа рыпста-кәарагь
Анакә хытын, инаскъеит...

Инаскъеит ашьшыхәа рхала
Схәыцра хъааи сгәырѡакәеи,
Азәы изымыѡзац жәеинраалан
Сацхъа ицәыртцит адунеи...

АЖӘЙТӘ БАЛЛАДА

– Анцәа шыарда зымчу, сухәоит,
Икылкаа ухысырц хыхьтә аҕәакхәа,
Итцыхәтәа пүтдәрц са сырғәакәы,
Саргы псеивгарак аасутарц. –

Ажәәан ахь инапқәа еитцыхны,
Дхәон абас аччаа рыцха,
Аха баша, баша дгәыгуан,
Есымшааира игәәкра иацлон.

Аха енак «зегь рыхәта рызто»
Дгьыли жәәани ирхыцхыцит:
Афы аҕәакхәа икшеит – назаза
Дагьартынчит уи аччаа.

АМХЫ ШКӘАКӘА

Азынтәи ажәеинраалақәа

1

Ицсызшәоуп ишыҕоу амшын,
Ишбадаха, итоуп ихшәааны,
Еилахәашьуп аләа статын,
Сгәы мыжда цоит итцшәааны.

Итацәуп, уаә даным адшахәа.
Адбақәа инрыжът асқала.
Сыбжыы захарыдашь сыхәхәар,
Азәыр ситахумашь ара?

Сгәы ахәрақәа гьейт хәа сыцшын.
Сгәы ахәрақәа ҕыцхейт еита.

Иахъанза сшәәхәоит хәа саҫын,
Иахъатцәкъя – слахәуеит, ҳаҫеиҫа.

Ицсызшәоуп ишыкоу амшын,
Ишъадаха, итоуп ихшәааны.
Еилахәашьуп алға сҫатын,
Сгәы мыжда цоит итцшәааны...

Сзыцәахыр, шыри, уажәы,
Убас еипш – аапнынза ак зымбо,
Срыцәыхар ашәтқәа шыжык,
Адуinei ҫыцымтала ицъашьо!

2

Иахъеи уахеи, уахеи иахъеи
Исуан апша, иауан ақәа.
Археи ҫаәеи, гәәәеи пҫтеи –
Ипнатцәатцәкьеит зегъ рыгәқәа.

Ицеит, абар, ақәеи апшеи,
Ицеит ирылшоз катцаны.
Ипшуп икараха адуinei,
Ицәарц сыла аеҫахәхәаны.

3

Ажәәан шыҫа суп иаҫышәшәо,
Зкы-бла шыҫа уи иазыпшуеит.
Сеидроу, лапшума изыцәшәо,
Ишьҫалом, ус баша иауеит!

Атцх лашьца ухал, адуinei,
Уцәаз, умҫыхан лассы!
Са сыблақәагъ хызәан сыпшуеит,
Ипхамшьакәа ишьҫаларц асы.

4

Иацэызит абгъы иатцэа изфычоз,
Иацэызит аффы хаа иахаз.
Ишцоурыз ацша мыжда зчычаз,
Ишалшоз иқәпон иаргъы цас.

Икаҳаит, игылт ацсабара,
Икарахт ишнеиуаз мыцхэы.
Иамамкэа уаҳа цъа лшарак,
Алацэа анынтаа уахык,

Ариакара зхызгаз, игэакыз,
Ак нымхеит – шъхеи каршәреи, дәи бнеи,
Шьта иқәпоз, шьта еисуаз абаказ:
Уахыкала ишлеит адунеи.

5

Издыруазшәа, заа
Сгылеит шьыжъы.
Сеигэыргъеит тынч,
Имыргакэа сыбжъы.

Усыцгэыргъа, сфыза,
Җамтак уаапшы,
Уламлан уфны
Еразнак асы.

Икам дамыгтас
Шъапышьтак анны.
Улало икам
Макъана игэагъны.

6

Ицәоуп аханкәа рыцсытқәкә заны.
Сыпшуеит зегь збартоу-издыруа нцәаны.

Тынчроуп. Лашароуп. Амѡа тацѡуп.
Пхаматѡа шкѡакѡоуп сыдгьыл иашѡу.
Ибахтѡѡа илеиуеит, илеиуеит асы,
Иоуланда, иакѡымтцында, шыри, лассы.

Избан сара сыда уѡ дзыкѡым адѡы,
Абри сара сыда итахымкѡоу ѡазѡы?..
Сгѡатца кеикеиуеит, исныруеит уажѡ сымч,
Илбааздоит аѡау цсхатцага цкѡа тынч.

Избоит апсабара – са сызхатцку,
Изымбац, хѡашѡа змазам даѡакуп.
О, итабуп нас абри сгѡазырцхаз,
Атцхыбжѡн цшѡаала ѡаргылан сызгаз.

Снеиуеит ашышыхѡа, снеишѡа сгѡацхоит,
Схѡыцра мрахѡаган ицхоит, еилыцхоит.
Зеицшыкам ашѡа хаауп сгѡы итыѡуа уаха,
О, шака ашѡа хаа сзыцшузеи ѡацхѡа!

Мхы шкѡакѡа еиужьран ишыѡоуп адунеи,
Жѡлеиѡѡатѡа анымкѡа ицкѡоуп адунеи...
Сзамѡѡѡ асцыраѡа цоит изытны,
Сыцшуеит зегь зымчу-изылшаша нцѡаны.

7

Асы шытыцѡеит,
Асы шытыцѡеит,
Иаацшуеит адгьыл аграѡа.
Асы шытыцѡеит,
Асы шытыцѡеит,
ѡацхѡа шѡцѡыртѡеит сгѡырѡаѡа.

Асы шытыцѡеит,
Сара схѡыцуеит,

Лассы ишьтытындаз асы!
Асы шытытуеит,
Сара схэыцуеит,
Сыззыпшугеишь, сыззыпшы?

Асы шытытуеит,
Афар хытуеит,
Азқәа еибафоит, ихәашьуп,
Зегь еилалоит,
Зегь еилытуеит,
Зегь аңсеизгара иафуп.

Са сгәы тәыуоит,
Са сгәы тытуеит,
Сыпшуп сыблақәа хәаны.
Насыпк ызуеит,
Насыпк цәыртуеит,
Еисуеит рыфбагы сгәаҕны.

Насыпк ҕыхоит,
Насыпк ыцәоит,
Еихәлахоит сара сыпсы.
Асы шытытуеит,
Асы шытытуеит...
Лассы ишьтытындаз асы!

РАЦХЪАТӘИ АКӘЫКӘУ

Сишь, уи абжәкәзар иаафыз аккарахьтә?!
Сишь, аха мап, даеа бжьуп.
Игәакъазоу бжьык иазыпшуп аңсабара,
Алымхақәа кыдтқан иңшуп.

Иаакэыџуеит ус шарпазык уи абжы хаа,
Иссирхоит уи амш уамашәа.
Зегь ҕыхоит, измада уи ашьтахь аңшыха,
Ишзахәо иагьдәықәлоит аҕа.

Ишәтуеит, иҕацоит аңсабара шзынтәыку,
Амала, абартқәа зегьы
Амбакаә иңсуеит раңхәа ҕызтыз акәыкәу,
Аха ҕнатуеит уеизгьы.

Иңшуп аңсабара, иңшуп аңсабара,
Аапын шыа згәатца иташу.
Игәакьазоу бжык иазыңшуп аңсабара,
Раңхәа изгәаҕрыдашь? – иңшуп.

ААЦЫН МШЫ

Ашәтыңқәа хәмаруа италоит еилысуа,
Ашьхыңқәа еилысуа иңшаауеит, иңшаауеит.
Цгәык амрахәага аеата ихырсысуеит,
Лак ахагылан убра иазыңшуеит.

Итқьаны идәықәлом тис хәычы бналарц,
Тис цатца-хаха рахатноуп иштәоу.
Ала иатахуп ак аҳәарц иара атәала,
Игылоуп атыхәа аңшандагеиңш икьо.

Шьта уаха еишьталом, издыруеит, еинаалеит,
Издыруеит ргәы италаз алеи уи аңгәи...
Убас еиңш акала иссирзан еилалоит
Аапын мреи, ашәт фәи, ашьха рыбжьи!

ИМҘАХЫҘЫЗ АҘЫ

Ианнытќыа нахыс
Апхыа инагылт уи аҕы.
Ишьтхысаа аҕашыа
Зегы иҕаршыон,
Рылапш ахын.
Аха
МҘабжара имнеицкәа,
ИмҘахытын, агәта италт.
Иакәтәоу аҕыҕкәынгы
Башак иакәым,
Аха акгы илшом шыта убриггы.
Шыта иамам нкылашыа зынза.
«Ҙаи, дарбан, дабакоу
Уи ҕеишәа имбжыакәа икәызтаз?..» –
Шыта зегы акака рхәоит,
Шыта зегы акака рбоит.
Шыта доус дахыгылоу дыхәхәоит,
Царта рмоуа
Еилафынтуеит зегы...
Шыта зегы азеипшуп аҕыгы:
Ахызатә захыымзо,
Афақымца ағытќыо,
Бахәапшы иннамкыло
Иаауеит иара –
Ажәлар рыжәпара иарбаны...

* * *

Изакаызеи исычрымшәо,
Сахыцалакгы зыбла сху?
Ажәфан иалоу, адгыл икәу,
Ма са сгәтақкны итәаху?

Цъара акыкоуп – акгы звымшәо,
Зеггы здыруа, зеггы збо.
Цъара акыкоуп – запхъа схырхәо,
Цъара акыкоуп – зыгәра зго.

Адунеиае зеггы ирышьтоу,
Зеггы ирцызгало ирыхәтоу.
Цъара акыкоуп – зфынза ххамлац,
Цъара акыкоуп – зынза ицшьоу.

Ханамыхәогъ хгәы казмышьюа,
Хгәакрагъ иазто ацакы –
Цъара ак ыкамзар – хзышьтоузеи,
Хапсы зтоузеи зынзагы?!

ААЦЫНТӘИ АШӘА

«Сан, ибмырцәан ацәашьы,
Сынхазом, саауеит лассы,
Сышьта бхымлан сызфьтуа,
Быбжьы ақыта ирахауа.

Сан, цъаранза сымфа цоит,
Сымцар цсыхәа сымазам.
Ҷынлеипш амфақәа лашоуп,
Сан, бысцәымшәан, сызкәыхшоу!..»

Ан илырцәом ацәашьы,
Дазыпшуп агәашә абжьы.
Ан дыпшуп, афны дакуам.
Лыпцха афныка дыццакуам.

Жәфанае аетцә кәалкәацьоит,
Арфаш ахьырхьыр иччоит.

Атдых ссирцәазоуп уаха...
Акгы лхарам атыңха.

* * *

Амза цәажәазом, атцла цәажәазом,
Сара сакәзар – ажәакгы схәазом.
Бангы илабымхәан, бабгы иабымхәан,
Урт бхәычу цыыршьоит, шбызхаз рбазом.

Мшәан, иацакәымзи, ба бхәычытцәкьамзи,
Иац ибшәыбтцоз – иахьа ибцәытшәахеит.
Уажә ба быччашьа, уажә ба бцәажәашьа,
Зынза рееитаркит – ба бтыцхәхеит.

Уажә бара бакәхеит са сыпстазаара
(Уи ба бхалагы иббозар калап).
Башьцәа ирабымхәан, бфызцәа ирабымхәан,
Уатцәаухагь абра ҳаибабап.

Амза цәажәазом, атцла цәажәазом,
Сара сакәзар – ажәакгы схәазом.
Бангы илабымхәан, бабгы иабымхәан,
Урт бхәычу цыыршьоит, шбызхаз рбазом.

* * *

Икастцап макьана иагьа гха,
Иагьа стцап макьана, иагьа стцап.
Бара боуп еицах сара исзынха,
Ба бнапы иануп саслахьынтца.

Сеикәырха икалозар, сеикәырха.
Сацсахап. Ицәгьам агә исызтоу.

Бара боуп изхароу сантаха.
О, базхэыц, нас, сыгэнаха шхъантоу.

Ибымбои, сааныжъны зегъы ахьцаз,
Ибымбои, мариала ишыршъаз сыхэ?
Сызтаху, сызцэымгү – зегъы рцас,
Даеакала ишъа бара са сыхэ.

Даеакала быблақәа сзыцшыз,
Даеакала быблақәа царыз.
Салаказ ба быда даеазэы
Иблақәа ирызгэамто цъара акы!

Бара боуп, бара затцэык, бара!
Бара боуп еитах са сзызцшу.
Бара затцэык иахъынзабго сыгэра,
Схы агэра згоит, издыруеит сышуафү.

Икастцап макъана иагъа гха.
Сызтэазом, ибдыруеит, сшъапқәа еитцых.
Сеиқәырха икалозар, сеиқәырха,
Даеакала ишъа бара са сыхэ.

* * *

Изеипш арцарцэазеи илеиёырбоз,
Аха дгэалтомызт азэгъы.
Ус дшыказ,
Ёнак, амфа аалзикин,
Дызқәымгэыгзоз азэы
Дымтарсны дигеит.
Дигеит – дизынхеит.

Амшкәа цоит.
Еицынхоит хатцеи цхәыси.
Зны-зынла иаацәыригалоит ахатца:
«Абри бара ахазына, сара бызластәхазеи?!
Агәра згозма цхыз избарггы сара уи!»
Лара җылтуам ускан.
Иара иихәац ихәахуеит:
«Агәра бгозу цхыз избарггы са быстәхоит хәа?»

Лара җылтуам.
Җылтуам...
Иара дцәажәоит инасыц дақәгәырғо.
Лара дизхәыцуеит ускан лхатца рыцха –
Иара дитәхатцәкяз цышьызоаап уи.

УАЦӘТӘИ АМШ

Шака гәыцра уара иуцу,
Шака ус ду узыцшу,
Шака иахамбац, иҗыцу,
Шака хзыкамтцац, хазҗу...

Амш иахцыло, амш хазцыло,
Урт зеггы-зегь хәрхыгза!
Уара ушка инахаргылааит
Мышьтабзиала хшьаҗа!

Гәәкра хамамкәа хузниеуа
Җаикәиршәааит хара Анцәа!
Амра гылааит ишеишеиуа,
Ус ишгылац ихааза.

Иамузакәа ахысыбжь гозар,
Ажәџан хысны ақәа анаруааит!

Иамузакәа ахысыбжь гозар,
Аҫаца инарго лгәы тнагаait!

Амш иахпыло, амш хазпыло,
Угәзырхагаха ҳа хзы!
Зегь насыпк-насыпк хазулаз,
Уара хуқәгәыҕеит зегы.

* * *

Сынбыжью, бынсыжью – сыздыруам,
Уи зегь акоуп сара сзы.
Еижьагахт хазхыгәхәоз хцәанырра,
Ҳамҗақәа цеит хаз-хазы.

Ибхәоит иахья: сбышьтазшәа сгәакуа,
Сбыхәозшәа иарсны сшьамхы,
Ба бҕынза санзымнеи, уажә пагья
Сбывсуашәа, ишьтыхны са схы.

Сбыхәоит, апхәызба, Анцәа дсыман,
Уи хьяас ишсымам базхәыц.
Ғакуп зынза хьяас исымоу,
Ғакуп зынза иалоу сыпхыз.

Ех, сыкандаз угьы сбызгәакуа,
Сагьбыхәондаз иарсны сшьамхы.
Исымандаз, шыри, иабакоу,
Сгәатцакны бсахья тәахны.

О, усқан исоуазма гәала,
Усқан са сзын иразкын.
Ба бымца сзацәымцаргь еибгала,
Ба бымца сыцразар стахын.

Сынбыжью, бынсыжью – сыздыруам,
Уи зегь акоуп иахъазы,
Еижъагахт хазхыгехэоз хцэанырра,
Хамѡақѡа цеит хаз-хазы.

СѢЫЗА ГѢЫРАЗ

Уи зынзаскгы исыцѡшѡазом,
Уи са сѡацхъа икъақъазом,
Ха хайѡызцѡоуп – уаха акгы,
Ѣакы сашьтазам саргы.

Уи зегь рацхъаза сабоит,
Иѡны иscopyлоит, икѡашоит,
Абла гѡыргъоит, абла ччоит,
Жѡантѡ исыкѡшоит, ишаќѡоит.

Уа хайцхныѡларц атахуп,
Хайбарбылгъарц атахуп...
Иалзыршозеи абырсќак,
Иаха имыцѡазаз зынзак?!

«Шьта иазхоит уара, агаза,
Агѡыргъаѣхѡаша ума уца!»
Ус, аѡныќа итрыс ицоит,
Агѡыргъаѣхѡаша – сшааз ахѡоит...

Ѣацхъа сымѡа сгѡы азтатцо,
Уи снаскъанагоит санцо.
«Сѡыза гѡыраз, уара сла,
Уќаз, сымѡа уазыпшла!»

Уи зынзакгы исыцѡшѡазом,
Уи са сѡацхъа икъақъазом.

Ҳа ҳаиғызцәоуп – уаҳа акгы,
Ғакы сашьтазам саргы.

* * *

Исзыпшыхын тцыси ҳәыҳәи
Еизаны,
Ашәа сҳәахуан пхызла сыблақәа
Хәаны:

«Абри ақәацә хәыч са сзығнымтцуа
Анцәа сқатца!
Игәыкатдаган сашәа цымтцәо
Анцәа сқатца!

Сығны хьшәашәаз, иқаз сашәа
Цаҳәцаҳәо!
Шәхатцкы сцааит сара сашәа
Згәацҳақәо!

Илашыцахааит са сыпстазаарагь
Зынза –
Убри акәзар ашәа зхылтцуа
Илашаза!..»

Шьоук ааскьахуан рцәашьқәа шьтыхны,
Са снасқьон –
Шьтахьқәа сцахуан сара нақ,
Саацшыр ҳәа сшәон.

Са саргәырғьон, са сартцәыуахуан
Сыбжы...
Инасыцын са сызгәылаз
Уи ашәшьы.

* * *

Сара снейуеит бара бышка – бгэыбеаныз,
Сара сыкоуп, сара снейуеит – бысзыпшыз.
Сара сзыхэан бшаны бықәуп бара адэы,
Бара бзыхэан сшаны сықәуп сара адэы.

Хзеибадыррушь цъара мѡакаѣ хаибабар?
Хзеибамдыркѡа наќ хаивысны зымѡа хцар?..
Иагъаѡ бпылап, иагъаѡ бпылап – бгэыбеаныз,
Сара сыкоуп, сара снейуеит – бысзыпшыз.

* * *

Уаѡ изышьтымхуаз еидарак
Сыман, сатцан, игатэын.
Сымш убас еицш илашьцаран,
Сыгцх убас еицш имитэын.

Тымитышан, мамикѡаран,
Цъаханымын сызтапшуаз.
Ари пхызым, иагъаргамам –
Ари рыцхаран убас...

Анацъалбеит, о, сзыхкъозеи,
Изухъандаз ма цѡгъарак!
Шьта са сгѡакрагы зхѡартоузеи,
Исзынхазеи шьта – шьаѣак!

Ари лакѡым, лапштцашѡарам –
Ари ссирзаны иќалейт:
Сызқѡымгѡыгзоз еимгеимцарак
Цѡымзаркыран иаалашейт.

Адунеи цъашьатәхазахит,
Иаҳагы сағхәарахеит.
Цқьа сырғәақны – сыңсы ғнахит,
Цқьа сырғәақны – сеикәнархеит.

* * *

Аиаша сыздыруам ишсыхьыз...
Салтцызшәа амған аңхыз,
Игәастеит ишсамхаҳәаз быхьыз,
Ихәйтцаршәны сгәатца итәахыз.

Адунеи зегь иаразнак еигәныфит,
Сымаза рхытәеит зегьы,
Ирхыфит, ирґыфит, ирныфит,
Сымаза еибырхәоит зегьы.

Атцлақәа еидгыла ихәйтхәйтүеит
Иаақәымтцзакәа: «Бзия дибоит!»
Жәәанағ атцарақәа еикәғьртүеит:
«Ижәдыруама, бзия дибоит!»

Арәашқәа гәақуа иахьнеиуа,
Ирымәатәны: «Бзия дибоит!»
Ашьхақәа, хьымра шеишеиуа
Изхалашо: «Бзия дибоит!»

Сышьтахьқа, саңхьақа шықоу,
Зехьынцъара сыхьзала ихәхәоит:
«Үаҳа бжы мнағзои бахьықоу,
Ибықәшәазеи, бзия бибоит!»

АШЬХАТӘЫЛАН

Иказатцәкьам уаха цсыхәа,
Хьатцшья сывам – цхьака сцоит.
Арѡаш шлеиуа, еилацыхха
Цьаҳанымка цья итатәоит.

Хмыг-шәарыцаѡ итахарта –
Итцамтцамуа тцака азыжь...
О, Ажәеипшь, абри ашәарта
Шьяп ахьамкуа санаҕижь,

Арха сшықәу нас санкаха –
Схоуп извызбо, уаха акгы,
Ашьхацамѡа сыбла уаха
Ирхымтцуа ирхызаап есқынгы!

Игәйткьагоуп ацсабара,
Иаггәырхатцагоуп убас.
Дарбан избо зегь зылшароу?
Дарбан избо зегь зчацаз?

О, шәарт, ашьхақәа исызгәакьоу,
Шәцъашьятәуп, акала шәшоуп:
Анцәа дыказар – дахьыкоу
Ғацъаракәым – шәара шәґоуп!

Сгылоуп, сгылоуп, ашьха схалан,
Сдаеазәхеит сарггы зынза –
Сцәажәоит Иуа ибжьы цқьа схалан,
Сцәажәоит, сияцәажәоит Анцәа.

Са сзын шәара ижәуа сымбакәа!
Шәа шәзын иагъа зует схаҭагъы.
Са сзын шәара ишәхәо смаҳакәа!
Ишәзысхәо шәмахакәа шәаргъы!

Сгәы акәзар – имақъам, ишъанцам,
Ианыруеит амачгъы маза.
Икоуп сызхьымзац иахъанза,
Икоуп сызхьымзо зынза.

Шәа исзыжәуеи исзышәхәои мацара
Рҭак кастцалап хәа сағым,
Уи ада цсабарак, лашарак
Сызгәамто, слашәхаргъы стахым.

О, иалшоит исхаштыр сышнеиуа,
Шәа шәыцәгъеи шәыбзиен зегъы.
Амала, ижәдыруаз, сгәәтеиуа,
Шәхәҭа саншәыргәақуа аҭынгъы:

Зегъ реиҳа шәзыкәгәыҭуа рҭыпхьакны
Иаргылар убас аамҭакы –
Скалом зегъы ззеипшу азә сакәны –
Сзыцашуам сара аганахь стәаны!

Исхаштуам, ишәасхәоит имзакәа,
Исхаштуам:
Сызшаз иҭахын
Неилыхрак, неилыхрак камҭакәа,
Мратцас сыпхаларц зегъы рзын.

АБАХӘ

Иссирзан уи амш гәазырхага,
Амрагы пхон икажжы.
Абахә еырба-еырбо цагъа
Игылан, игомызт шытыбжы.

Ишгылаз уи тынч – агәарахәа
Ибгеит адунен, саныпшы:
Избеит сара, абахә леилахаит,
Убратцәкья илахахаит ацсы.

Шеишықәса ғымтзакәа игылаз,
Издыруадаз хәас иаграз,
Издыруадаз абахә иагәылаз,
Еразнак иахәызтәыз абас!

Ләатцәтас иахылтцауз, ашышыхәа
Хамтак ишәеиуаз – иааикәтәеит.
Игом җапхәа уаха шытыбжы хәа,
Изыҗза иаапшуеит адунеи.

АМШ ИАНАЦЛО

Игәытгагоу, илаҳеыху
Сара исымоуп аамтакы, –
Са сгәы җыхоит, са сгәы сыхоит
Амш ианацло есқынгы.

Ашыжь заа амра гылоит,
Итәшәом уаанзеипш лассы,
Амш иҗыцу заа исцылоит,
Заа сҗыхоит шарцазы.

Избоит – алашыцара хьатцуеит,
Амш ду сацхьаҕа исзыцшуп.
Атцх инагхаз – амш инацлоит,
Атцх инагхаз – сара истәуп.

Шьта срыхзап уаанза сыххымзас,
Атцх иацәызгап иагахьоу.
Амра шкыду сцап сахьымцоз.
Ғацхьа исыргъежьп ицахьоу.

Игәытгагоу, илахьыху
Сара исымоуп аамтакы, –
Са сгәы ҕыхоит, са сгәы сыхоит
Амш ианацло есқынғы.

* * *

Иарбан мацәазу сыздыруам бызкылсыз –
Беейтакны сацхьа баагылт.
Амра шыцхозгьы, анакә еишьылза
Аенышыбжьон сыблақәа ирхылт.

Уажәада бсымбацшәа, ба бакәымшәа збахит,
Ба шбакәугьы здырхуеит арахь.
Еиҕах быгәра сзымго ба бышқа снаскьахит,
Сышбыхәацшуаз, бцахит еиҕах.

Сдәықәлахт... Сыздыруам ари шьта иахылтцау,
Инымтәазо лакәхеит ари.
Иарбан мацәазу сыздырхуам бызкылсыз –
Бнаскьан, бысҕаччахит нахьхьи.

АЕЛЕГИА

Цшыаала ашәшьыра зхало ашьац уархалаф
Сыштәагәышьоу, сзышза сышланы,
Хәылпазык ашышьыхәа сашта бталашт,
Анакә хышәашәа иналпхаз шәахәаны.

Исзынхозеишь, рыцха, усқан хаарас!
Ифышьтысхуеит ауп сылацәа ихъантоу.
Ибархәарызеишь сыблақәа итцаакәкәалаз,
Лағырзытцәкәа зтамкәа изтабахъоу?

О, истахым ибыстарц бара хъаак,
Срыцхашъан бысмыхәацшын убра.
Сеырбагәышьон саргы зны иансааз,
Егъоурым уажә иааизар сығәхәара...

Алашьцара, шатарак камтқакәа,
Аеахънагзоит, абар, иахъабалак.
Бшықац быкоуп, бшықац, ба беицакуам,
Са сажәит хәа, мап, иажәуам алакә!..

Сфызцаагь ирыхъзашт уи атц еикәара,
Ишыртахым бааныжъны инаскъалашт.
Бара ус, ифымцәаазо лашаран,
Бышкацхац назаза бкацхалашт.

* * *

Сдон афныка хәылбыгехала,
Исхаштуа сыказам уажәгы.
Сдон афныка хәылбыгехала
Убри амфала саргы.

Дгылан амѡан лымацара,
Са санлывсуаз – ла дыччон.
Сназхыцшылоз лыбла хаара,
Са сгѡы цхарак танатцон.

Дгылан жѡибжъ шыкѡса зхытцуаз,
Са сарцысын – ла деырбон.
Сцон аѡныѡа сышлызхѡызцуаз,
Сышлызхѡыцуаз исыршон...

Ла исызлымтаз ажѡеинраала
Уажѡ ишѡыстоит изтаха,
Дышѡмыштырц са сеипш мариала,
Иччо амѡан ишѡзыцшу.

АЦѡЫКѡБАР ХѡЫЦ

Ѣацхѡа схала сынкахѡыцуа сыбзыцшуп,
Аетѡѡкѡа рыбла азатцахтѡ исыцшуп.
Ѣацхѡа схала амахѡ хынаа, зымтца стѡѡу,
Разын зазоуп ицырцыруа иахъыршоу...

Сылацш алахеит азыжъ, абар избоит:
Тынчроуп, быгага есаaira иааигѡахоит.
Ус, ашышыхѡа бааиуа-бааиуа, быгезаны,
Бнапкѡа еитцыбхит, сыбла хыбѡарц бааскъаны.

«Сылашара, сыбзыцшуижътеи итцзои?
Сылашара, уаанза хшыѡаз еипш хѡамлои?»
Ацѡыкѡбар хѡыц аеазнымкылакѡа инталт,
Амахѡ иалшѡан акѡапахѡа азыжъ ихтѡалт...

Ѣацхѡа исзеимѡѡаз адунеи аашаѡышаѡѡеит,
Уи цѡыкѡбар затцѡык ахала иаацнаргеит...

Ғафхә исцәызыз адунеи ссир сазыцшуп,
Ацәыкәбаргғы ғафхә әееизакра иәфуп.

СЫМШИ СЫМЧИ

Амға ианыжьлоуп икаҳаз абгъыжә,
Дкажьуп хлаҳәадакғы иееитан арыжәтә.
Хы змам, тыхәа змам акы ихәошәа дафуп.
Ихаарада-гәкылтәаган иасуа цшатцәтәуп.

Макъана истахытцәкьам афныка схынхәыр,
Ак схаштыр стахгәышьоуп, акы – сазыцшыр,
Аха дыспылом, дыспылом азәгғы,
Гәалак засхәаша, иауеит ақәагғы.

Избоит, акгғы снағом амға сызну,
Сазцахуама ихьшәашәаза суада итацәу?
Исыцәома абри амшгғы, сгәы нырханы?
Исышьтаума абри амашгғы, сыбла хәаны?

Шәабаци, сабаци? Хәабажәгои, сшьапқәа? –
Ус сышьтахька слымха итасит: «Сашья!...»
Дсышьтоуп, сыцшызар, абар дыбгағо,
Даауеит ахлаҳәада, дызлыху умбо.

«О, уара рыцха, мариала угәырға
Ушцалти! Нас, указ уа утәала уара!...»
Мап, гәырға хеыгас са исыхәом арыжәтә,
Мап, истахым гәырға хеыгас арыжәтә.

Ицоит абри амшгғы, са сгәы нырханы,
Ицоит, аха исзышьтуам, сыбла хәаны,
Абла схыцшыло инаскьазгоит са сымш.
Мап, уи иаздыруам макъана са сымч.

Амфәхәстәи, амза итәуи,
Нас барәи сарәи – убра,
Иашьны иҗоуи зхы зтәуи –
– Ах, хашпәидхаләи хара!..

Аха усгы, сара иңбасшьо,
Исызгәамтәкәоуп сшашьыз,
Аха усгы, сара иңхасшьо,
Зынза исзымжәуазаап арыжәтә.

Тынч сызбыхәапшуам, сызгылом,
Унаскә, бхәеит, унаскә!
Аха, ишпазуеи, сырзынкылом,
Сырзынкыломәи сшәапкәа?..

Мшәан, са сымацара изжәуазма?
Җаибаныхәан ихамжәуаз,
Зынза агьама бымбазазшәа,
Нас ишпакаләи абас?..

Амфәхәстәи амза итәуи,
Нас барәи сарәи – убра,
Иашьны иҗоуи зхы зтәуи...
Ах, ишпамариоу саршьра!

АЦСТАЗААРА АГЬАМА

Истахуп сара ацстазаара агьама
Закәытәкьоу еилыскаартә избарц.
Сашьтазам нхартас Адами
Евеи ахьтырцаз цьанат.

Икартэааит сара сызтахымггы
Сныхэаға ахы ларханы.
Цасхэа сара сымѡахымтцит,
Сыказам сгэы ацэґа такны.

Сасракэым ма адгыл сзатаа,
Хатыр дук ара сазыцшым,
Сашьтоуп сара ацшэма ицѡабаа,
Уи ада – сиѡызоуп атэым.

Сашьтазам нхартас Адами
Евеи ахьтырцаз цѡанат.
Истахуп сара ацстазаара агѡама
Закэыцэґью еилыскаартэ избарц.

СЫГАГА

Сара исцэымгын, сара исцэымгуп,
Аха иааг!
Исыцрымтцит, иаґа зундазггы,
Шѡаґак.

Сыѡны снеиуан уи сацэцоит хэа
Сара зны,
Саахэны сашьтан зных сахысырц
Иркѡыцны.

Саґзацэымцеит, саґзахымсит,
Хаизынхеит.
Саґыанышэеит. Уажэ исышьталан
Иаауеит...

О, са сѡыза, уарггы идыр, нас,
Агэра га –
Иаґа рыцхара харнышэароуп,
Иаґа!

СБЫХЭОН...

Сбыхэон: сырҕыха, сырҕыха!
Сзымқәацо сҕахны сыштан.
Хәызба цагәык сыхәда иаҕырхо,
Гызмалцәақәак ааины исхан.

Акәакь бықҕагылан ашышьыхәа,
Сыхаара, сшыббоз – сыршыуан.
Сбыхэон: сырҕыха, сырҕыха!
Быхышәашәаза ус бысыпшуан.

Ипцәеит сызлацахыз ашаха.
Ашырхәа сҕатқҕеит сыхәхәан.
Снабыхәапшит сыбла тырхаха:
Избан сзыбырҕыхоз, избан?

Бхызагы бнаха, брахатны,
Быцәан насыпла бытәны.
Апенцьыр ахьтә амзагы бгәәтан,
Ибыхәапшуан бзиа ббаны.

Сымаалықь, сымра лашара,
Бтынчыз, саҕамыз, бымшәан.
О, сеидру ба бҕапхьа са исхароу...
Избан сзыбырҕыхоз, избан?

СЫТЦЛА

Иузыпшузеи са саныкам,
Иузыпқоузеи лахьынтас?
Зыбла ухылода гәыблыла,
Иузгылода тынхас?

Алаба уагаларыма,
Ушәыр хазына уахъаны?
Уеимакны еикәпаларыма?
Укалода знапакны?

Ублахкыга-гәазырхаган
Ушәтларымашь есаапны?
Изхәарыда сара исзынамгзаз
Уашәахә нагзаны?

Ма зегъы-зегъ башахома?
Уццакрымашь сара сахъ,
Иузынмыжъкәа адунеиае
Ижәламырзгоу цъара гәагък?

Иузыпшузеишь са саныкам,
Иузыпкоузеишь лахъынтас?
Зыбла ухылода гәыблыла,
Иузгылода тынхас?

УАЦСУАРА УЗАХЫМЦЕИТ ХӘА САЗХӘАЗ ИАХЪ

Исыздыруам уара ушыцаз,
Исыздыруам уара узхыцаз!
Сара сацсуара сзахымцеит,
Уи сахыпартә илакәымхеит.

АҢЫХАРА

Ассиркәа рыбақәа сыхәон,
Избон – исзыпшын ихааза,

Аха са сгәы мыжда сыхон
Сапхъака нақ хараза.

Нақ цъара, ажәџан атцкарахъ,
Слышьтан абааш итакыз.
Ибдыруама, агәыгра ишаркараз,
Сшырхаштыз игәыгуа исзыцшыз?

Иахызгахъоу зныкымкәа счара,
Шьта иамоу сыздыруам җхәарас...
Саапшызар – ихтуп апсабара,
Сиџызоуп ағыч – изыкәшаз.

Сышлара иамам тәахышьа,
Ицәкьаран ацәхәыра ианхалт.
Иатцабеит амца сыпшышьа,
Сыбла ашәахәа ссир рыхбалт.

Ицсит уи атәыла са сзыхәа,
Атәыла хазына бызкәу,
Ах ица дақәтәаны иеыхәа,
Данааиуа хәа ба бахыпшу.

Ассиркәа рыбақәа сыхәон,
Сцон сара нақ сеиханы...
О, быцәазар – быцәаз, бсырҗыхом,
Бҗыхозар – бҗыха бласны.

* * *

Бшыстахугы бдыруеит.
Сгәыгуам са быстәхап хәа.
Ицәырымга сбызхәыцуеит,
Икаскари уаха?

Быблақәа, бансывсуа,
Ус, бара ибтахзамкәа,
Исархәоит сышнасыцдоу,
Исылалоит ишхамха.

Аха са бысфызоуп,
О, барггы бнасыцдоуп,
Бхата гхас ибымоуп
Сара гхас исыбто.

Сыблақәа, санбывсуа,
Ус, сара истахзамкәа,
Ибархәоит бышнасыцдоу,
Ибылалоит ишхамха.

Сшыбтахуггы здыруеит.
Бгәыгуам ба сыбтәхап хәа.
Ицәырымга бсызхәыцуеит,
Икабцари уаха?

Бышқа неишья смоуит,
Сышқа усггы бзааиуам.
Зда ххәартам, ҳаипызшыуа
Ҳамазам, иагъхауам.

Иҳаузарггы – еижягоуп.
Базхәыц, изакәхарызеи,
Абзиабара иалымшаз
Нас изылшарызеи?..

О, абар егъагым,
Ицәоит ҳамца хаара...
Ишҳахәтәтәкьоу ҳакоуп,
Зегъ ҳа ҳауп изхароу.

АХЪЗЫНФЫЛАРА

Ирыхәтоуп еибацшаарц ҳагәкәа рхала,
Ҳарзыпшып ҳагәкәа, нас, ҳаццакрым.
Аифызара цәыргатәым ажәала,
Ҳаикәфымтраггы хьаас иумкын.

Агәра га, ишаныруа са сгәы – аамтала
Сыжәфахыр уанашьтоу уцшаауа,
Агәра га, сышнеиуа сара схала,
Ҳымтзакәа са сымфа уанацшуа.

Агәра згоит – усзааиуеит уарггы ухала,
Ишәартазоу сызцәыртцыр аамтакы.
Иамур – акгы ухарам, акгы схарам,
Ҳишьтамлап изхароу даәазәггы.

Аифызара цәыргатәым ажәала,
Ҳаикәфымтраггы хьаас зынза иским.
Ирыхәтоуп еибацшаарц ҳагәкәа рхала,
Ҳарзыпшып ҳагәкәа, нас, ҳаццакрым.

САН

Аапынраз, ашәткәа быгерылак,
Баацәыртны сара бнасәапхоит,
Зны сыблакәа хыбкуеит баатгылан,
Нас цшьаалаза-цшьаала бааскьоит.

Сынталеит уа хашта икеикеиуа,
Аарла схыпшылоит блакта.
Блакта-хаа – зегь реиха ишеишеиуа,
Зегь реиха изыркәандо сгәата.

О, сан, бара бцәымза лашароуп –
Аҕықәахь сызхызго сара!
Амшынуафы, ацәкәырц иаркараз,
Атцыхәтәан сазааит асқала.

Заза цәыкәбарқәак цырцыруа
Ашьац иатцәа ақынтәи иаапшуеит,
Тыброу, раҳаноу сыздыруам –
Фәы хаазак сгәы тцнашьаауеит...

Ицхасшьоит уажә бацхәа сахьгылоу!
Абас иагъанбашлеи бхахәы?
Бааныжъзаны сусқәа сышрылаз,
Бымч кацсазаап мыцхәы!

О, схәыцрақәа ахьыкоу афныкоуп,
Лассы сбымбаларгы, бымшәан,
Бымшәан, Анцәа ишихәара быкоуп,
Бызбоит Анцәа ишихәара, сан.

Сыхаара, сымра кацхара,
Блашоит тыцхатцас иахьагы.
Ишышәтыз бымбои апсабара,
Ишәтит ауп икәашза бхахәгы.

ШЫЫБЖЬААНЗЕИ ШЫЫБЖЬЫШЬТАХЫИ

Шыыбжьяанза хзыхьзазоуп,
Амш акрыкоуп шыыбжьяанза:
Ахәы дфавтцуеит
Атыцха.
Деырба-еырбо,
Дныхгыла-аахгыло,
Дмыццакзакәа,

Ажәџан агәақынза иџаганы,
Ашыбжъон
Лан-атакәажә илылтоит амра.
Амра лыманы
Алада дталоит
Ахцәышла.
Иаарласзаны,
Цъаргы дымеырбакәа,
Цъаргы днамтәазакәа,
Илызгәамтәазакәа
Данысуеит жәџангәымџа лара –
Амшгы аантәоит...
Шыбжъаанза ҳзыхъзазоуп,
Ҳаццакыроуп шыбжъаанза!
Иахагы ҳаццакыроуп
Шыбжъышытахъ.

ШЫБЖЪОНТӘИ АТЫНЧРА

Сымала сыкоуп сара.
Ашоура хъантоуп.
Атынчрагы, ашоуреицш, абра
Адуinei иахатәоуп.
Адгылгы шнеиуаз, абар,
Итәеит имқәацо.
Атакар,
Атакар,
Атакар,
Сазыцшуеит иханто.
Аха, сишь, изакәызеи исцеицшу?!
Сыбаџқәа сцәа итыцсаауеит –
Атәыуацәа рыхәхәабжъ еицшу
Бжык сахауеит.

Иртэыуозар акэхап ицсхьоу,
Ма ицсраны икоу уатэы?
О, адгьыл, умтэан, сызкэыхшоу,
Харгыл,
Уццакы!

АИЦЫЛАРА

Атрышэ иасит, сара сгэатан,
Икарулуаз акапкац.
Ашақэ иасын, инеитақан,
Ахрагэ иаха ицеит абғаб.

Ақэасабгьы цеит храгэыла,
Цслахэкгьы рхан, итахахьан,
Аха аарла аеыннакылеит,
Цъара атэыџа ағанарқан.

Сназыцшит уа сыбла тхаха,
Ашьха икаџ абынџа,
Аха исмоузеит тынч абаха,
Иакит уигьы са схыцша.

Амшэгьы, иснамтарц ацс апара
(Иадырт ианызба сышшаихаз),
Шьтахьла ишцоз, ишцоз мацара,
Иаахэын, аас хыла иаст.

Истахуп сыхэхэарц снагылан:
Шэа сышэџызами саргьы,
О, иахзеицшыз ашьхатэыла –
Арџаш, абахэ, ахапгьы!..

Ҳаицапылап амш лашара,
Зегъ шәабацои шәырҳаны?!
Са сзыхәтакыз ацсабара
Сагъанбаргылеи схазны?!.

АЖӘА

Иажәагъы далгеит, амахә ҫа иаирсызгъы
быбышза ишәтит, ашәыргъы фәлеит.
Алакә акнытә

Итцастцеит амахә ҫа хыстцәан,
Иаакәыршан амца еибакуп.
Ажәларгъы рлымҳа сызкыдцан
Ицшуп. Саргъы сажәа сағуп.

Зны-зынла игәастоит аргама:
Дыкам, дызбом сыгәра зго.
Сгәығуеит: ҳацшып нас макъана,
Ҳацшып, икалап ҳаилзырго.

Амца леилаҳап иццышәха,
Сажәагъы саалгап убас:
Атцла ҫагылап ишәтышха,
Итцабыргу ажәа иахшаз!

Атцла ҫагылап ишәтышха,
Иғалаз ашәыргъы калап...
Ишәтаху, ишәтаху сзышәхәа,
Макъана агәра згоит сара алакә.

АИЗГА «САРА СТЫНЧРА» АКНЫТӘ

(1977)

* * *

Атцабырги амци еилгап,
Анасың адгыйл иахъзап...
Мышкызны сзышьтоу зегъ калап,
Мышкызны сзышьтоу зегъ калап.

Уаанза ишлазаргъы ссахәы,
Мыщхәы икәадахаргъы сшьямхы,
Ма скамлазаргъы зынзас –
Сымцеит сара баша сымфас.

Иагъа игәғәзахаргъы апсра,
Уи иалшом зынзатәкъа сышьра –
Мышкызны сзышьтоу зегъ калоит
Мышкызны сзышьтоу зегъ калоит.

Апсцәаха игәтакты дахъазом –
Апстазаара апсрала интәазом:
Апстазаара антәамтағ инхо,
Насыцуп, – иғымцәо икацхо.

Апрель 25, 1975

АБРЫСКЪЫЛ ИЗХӘЫЦРА

Итцысуеит агәашь ура узыдхәалоу,
Итцымтыр иабацои знымзар-зны.
Уа узышьтоугъы удыруеит – амш лашароуп,
Умтәзацт, уагьтәашам уаацсаны.

Адгъыл наӕ атырас гæймха анызаап,
Умӕа хнатӕарым азахӕаггъы.
Аблагӕыгра мшьтацӕгъа ицӕа дтазызап,
Уацхъа дхырхӕап Анцӕа ихатаггъы!.

Нас еитах аттыс анааиуа ихӕмаруа, –
Ӕацхъа угӕашь быжърабыжътӕа иушьтырц,
О, ианычхъа зны затӕык,
Ихӕмарааит,
Убла хӕа!
Иумбан!
Ичхъа!
Уаӕытц!

Зынгъы аиааира угароуп ус чхӕрала –
Аттыс хӕыцзатӕкъа уиааиртӕ уӕамларц...
Дыӕан, дыӕоуп Абрыскъыл иа итӕала,
Цӕгъа имычхӕрц, аиашаз дыкӕцаларц,

Ахӕп аӕы дынхоит назаза иара ихала –
Ацӕгъа хартӕ ара хӕхыкӕшан хамцаларц,
Итӕызарц хӕ хӕцстазаарагъ кӕцарала,
Тцыс маанала, еибажъарала итӕны иӕамларц.

1973–1975

АБИЦАРА ӔЫЦЦӔА РАХЪ

Акыр шыкӕса рышьтахъ ашара иапыло,
Адстазаара амӕа сызныхъоу ианыло,
Сыбжы уахӕрымашь, арантӕи ахӕфыстуа,
Угӕаӕы иназарымашь ашӕа иузыскуа?

Адыдбжы еипшха игарымашь агэгәәхәа,
Уаргы укаларымашь ақәцара угәәхәо?
Ма сашәа уагәтасны – мчы змам, игәыптцәагоу, –
Иарбан ашәоушь уара узын иаха инагоу?

Уазхәыщыр стахуп сара сашәа агәра шызгоз,
Ашәәқәа иреигу иаракәынгы ишызбоз!
Идыр – сара сашәа са сзы ицхәақацагоуп,
Сықәлацәа-сөызцәа сызлоу рзы игәытгагоуп,

Даргы саргы цстазаара хамам уи ада,
Хразкымәәы иааирак хазгашам ашәада.
Икалап – укамларгы сашәа угәазыхәо,
Мыцхәы ихъантахаргы сашәа уа узыхәа.

Сашәәқәа иуархәари – са сызлацшызоуп,
Урт иахятәи са сдуinei ауп изсөызоу,
Згәырғъара еитцыхцәам, згәәқрақәа ацыхым,
Згәалақәа маццәам, згәыграқәа цсыеым.

Зынза идаеакхаргы калап уара иуатәоу –
Насыцла мацара ихыхәхәо, игәырәадоу!
Икажъ нас, уаеицзан са сашәа – иажәызар,
Иумхәан ацхашьараз, ижы нас – ижтәызар.

Са истахымз ашәа исамтеит ахәашьа,
Иумоуааит хәатәыс уаргы иутахым ашәа!
Иутаху ашәәқәа тыөлааит угәатца,
Амала, гәтыхак сартынчуам назаза:
Ма бла затцөык ала исызбахызтгы унхашьа,
Ма сызлымхак ала исаҳахызтгы уашәа!

Февраль 26, 1975

АТЫШӘЫНТӘАЛАРА

Амшқәа кәнахшыон иахзыптәаз,
Хамшқәа ркәәра цәгәа ихагәтыхан.
Иахтаһын зеггы хрыхьзарц,
Зеггы хрышьтан, зеггы хрыхон.

Аха инхажьит ҳа ҳәара,
Хтышәынтәалеит шыта кәзшьала,
Уажә иаацьоушьартә ауп ҳара
Аамта шахшәо даеакала.

Адуinei хазынхазарц
Ҳа ҳгәы итоушәа, ҳмыщцакзакәа,
Иахрыгәгәоит ҳнапкымта убас –
Уи назазаз инеицамкуа.

Аамташәагас иахтаһым
Амшқәа иахзалху еҳәараццәала,
Ацстазаара – нтәара зқәым
Хусқәа азаҳкуеит уажә хатала.

ҲЕНАКТӘИ АЦСТАЗААРА

Сашьтам Ҳа мазарак,
Сашьтам Ҳа мазарак –
Ҳенактәи ацстазара!
Ҳенактәи ацстазара!

Ашықәсқәа исзоужьу
Рацәасшьом, икәнысшьом.
Ашықәсқәа срышьтам,
Ашықәсқәа срышьтам.

Мшы затцэык – сымшқәа
Шзынтэыку ирафсуа,
Мшы затцэык шэышықәса
Ныстдыргы – рнафсан!

Ашықәсқәа хнымхәуа
Имфасуеит, имфасуеит,
Мшы затцэык сапхәақа
Икоуп – имфасуам.

Мазарас икоу зеггы
Инарапызго –
‘Енактәи ацстазара –
Цстазарак тызго!

Сашьтам ‘еа мазарак,
Сашьтам ‘еа мазарак –
‘Енактаи ацстазаара!
‘Енактәи ацстазаара!

Ноиабр 27, 1973

ИКОУП УБАС ААМТАКЫ...

Икоуп убас аамтакты –
Ашкәакәа убом зынзаггы.

Амра иахылтцуа шәахәам,
Иаазагам – ишхамуп, ишхам.

Фызак даным адунеи,
Иааукәыршан – амц, апаршеи...

Зны узфынтәаауаз Анцәаггы –
Дцәахауп, дацсам уажә акггы.

Ухы-уцсы зутарц утахыз,
Иубоит, иштцоурам, ишкьашьыз,

Икоуп убас аамтакты –
Мап анырцэука зегьы!

Апстазаара, сухэоит сара,
Исывга убри амш хэашь хара!

Иамукэа исықәшэар уи амш,
Иамукэа исықәхар уи амч –

Укала зегь здыруа азэы –
Имцуп сара исхэо зегьы.

Апша исфанагалоит, апша,
Апша исыхнагахуеит фацхьа.

О, исанажь сыпсыгера – хэшэы змам,
Уазымзырфын исхэо – хы змам.

Харт хархэацэаргы иагьа –
Апстазаара цшьоуп – агэра га.

Успыртц акгы хьаас имкы.
Икоуп убас аамтакты.

Апрель 22, 1975

* * *

Хаибадыруеит ус хыхь-хыхьла,
Уимоу – апсшэагь хабжьазам.
Хаиҕагылам харт хэатыхла,
Ма хаифызцэам-хаиуацэам.

Амѡа еибѡѡит ѡа ѡнеихырѡа,
Ма ѡаибамбазѡа зынза –
ѡа ѡнеивысуеит наѡ ашьшыѡѡа,
Ак ѡаѡѡарамѡа ѡатѡа.

Аха итынчым, хагәкәа тынчым,
Ишәымбазаци акгы мхәа,
Инеивысны зымҗа ишзымҗо –
Еибадыруеит урт иаха.

Икаларын, хагәкәа неиужьзар –
Инеилатцэаргы иакны,
Икаларын, хагәкәа неиужьзар –
Еибарпсыргы инеибакны.

ААМҢЕИ САРЕИ

Уанаңалбеит, –
Шьюукгы сабжьоит, –
Уццакцѳоит,
Уа узызгѳакуа,
Угѳы-уцсы зкѳутцѳо –
Иара ахалаггы икѳалоит...
Агѳра згоит.

Агәра згоит
Атцабырг шмызуа,
Амц шанызаауа адунеи,
Аптстазаара гха шамыхъуа,
Аамта ишазбо-ишеилнарго
Бзиеи цәгъеи.

Аха икоуп саргыы сусқаа –
Са сзыхъзаша –
Аамта изастои кататәыс,

Икоуп суалқәа –
Уртгъы сшәароуп –
Аамта изастари шәатәыс.
Сара инсыжъуа,
Нак сызвысуа
Уи иаимуеи рхәазатәыс?!

Аамта иамоуп изыркаро
Иара угъы ирацәаны,
Истахым саргъы сеидаран
Ахәда сықәхар схьантаны.

АПХЫЗ АШЪТАХЪ

Саалттит ишаназ апхыз,
Саалттит – сеазыскит сыпрыц.
Санзымпыр – избеит уамашә:
Скалазар са схы еилапсашә?!
Аха мап... Аха мап... Аха мап –
Апыршә схаштзар калап...
Анкъа сыпрытцәкьон сара,
Аргамагъы изгоит уи агәра.
Сымтәыжәфақәа скьомызт рацәак,
Исымамызт хьантара зынзак,
Снатдалон ажәфан убас –
Сңеишьарын усқан сызбаз...
Апыршә схаштит, избан? –
Схәыцуан, са схы сазтәауан.
Избеит сара ишаназ апхыз,
Пхызтцас имцеит инасхытц...
Спыруеит хәа сеазыскуан маза,
Адгъыл сакуан схьантәза.
...Уажәытцәкьа сзызхәыцуа еакуп.
Уи еипш иагъа шана тәахуп,

Уи еипш иагъа рхаштхъеит убас,
 Уи еипш иагъа ситан сызшаз,
 Иабакоу? – са схы сазтцаауеит,
 Иабакоу, избом, сыцшаауеит,
 Ус, еиларгыло схэы-сжыы,
 Сгэатцатцэкъа итыфуеит абжыы:
 Апыршъа ззымдыруа – иртцап,
 Издыруаны изхаштыз – о, мап!

Июнь 6, 1976

АМҲАҶЫРЦА РАХЪ

Иарбан, нас, ацсадгыл атцкыс еиҥахаз –
Шөтөҥыла бзиахө, шөҥдгыл гөакыа ныжь шөҥзцаз?

Ахақәитра, шәара шәзын зегь ирыцкыз –
Убри аума наҕ мшыннырцәахь зцәаа шәкыз?

Аха псадгьылда ахақәитра закәхари –
Шәкаларызма шәарт ишәзеилымкаауа ари!

Ишътыхны ишәкыз шәыламыс еикәшәырхарцу?
Шәыламыс шәыпсадгыл иалган ишәгарцу?

Урт еицуп – еикәыхшыа рымам зынзагы! –
Шәкаларызма абри шәзымдыруа шәаргы!

Шәә шәыхнәтәхәлт уама зләжыз пшак тдысын.
Ихәбжыажыуп уажә шәареи хәреи амшын.

Шәә шәһәкәйтә – аroup иахыыкоу – аарцә инхеит.
Шәыламысгы – шәыдгыл гәакьә ишәзыпшүеит.

Абарт аѡба шытызхуа зыкалом фыртын.
Арт ирышьтоу – дазынкылазом амшын.

Шәыпсы ара икалеит хәа – издыруеит –шәыбзахом,
Цәеи-жыи цси еиламкәа – цстазаара калом.

Март 27, 1976

* * *

Са истахым сгәыхәтәы сахьымза,
Сықәрахьымзаны скарар,
Зажәра срыцәгъаз, иаркны сцәымза,
Рлахьынтцацәгъа рцабалар.
Адуinei иалоу гәатаны,
Сыцсааит са стахмаданы.

Сара сусқәа – са срыхьзааит,
Уртгыи рыцхауп – исцәынхар.
Сара суалқәа – са срызхааит,
Истахым еазәы исыршәар.
Исылшаша зегь сылсыршааит,
Нас ацсцәахагь дсыхәацшааит.

Дсыхәацшааит – ҕымт сицылап,
Ускан, мап, дыцхатцатәзам,
Имыруадафкәа ишьта схылап,
Игәастап ақәцара ишацсам.
Санақәшәа сықәлан ахәмаршьа –
Снымхааит ақәтцшьа сақәмшәо.

Хаала-цшзала ацашьа здырааит,
О, мап, цхыраара стахзам,
Азә дымгәакааит, дымуазырааит,
Сымшқәа нысхит – сцабатәзам.

Слахьынтца санышэазап,
Сгэы рахатны сыцэазап.

Ацстазаара иахьынхало,
Иапырхагахо цъара –
Сыцсы мгылап цэгъарак алан,
Зегъы ирзыразхап иара.

АМАЦӘЫС-АДЫД АНЦӘЫРТЦУА

Алегенда аҕнытә

Ацъ дуқәа ирысны,
Ишьтахьҕа амца днаркуан,
Иапхьатцәҕа ахахәқәа архәашон.
Днеиуан ахатца дышзахәоз.
Ивакны ихысуан,
Ишьклакны ихысуан,
Еиликааит дышзымцоз мариала,
Гәфарасгъы иоуит
Ацъныш дшыҕаз ааигәаза
Цъара иеза,
Уи шиакәыз афы зышьтаз.
Ихыхны икаижьын ахатца ихтарца,
Деихеит пхьаҕа.
Инаивакны ихысит убра,
Икама каижът,
Икаижът имаҕа,
Итапанча каижът...
Иапхьатцәҕа ихысит,
Иганағгъы ихысит,
Ихысит еитах.
Иҳазыртра дынтасны
Икаиршәит каламк –

Атцыкъхәа ихысит,
Иагыпыхааит иара.
Иаатынчрахт.
Абар,
Ацъныш,
Акалам итатәаз зыгзаны,
Дкаршәын дбылны...
Дгылан ахатца.
Ибла ирыхгылан
Ацъ дуқәа амца зыцраз,
Ахахәқәа ихәаша.
Дхәыцуан ахатца:
Дақәшәоит әезашьа зегь реиха
Ацъныш – зегь зхароу.
Ашәарта интагылоит зегь реиха
Амацәыс-адыд анцәыртца –
Адә иқәхаз – егырт –
Акгы зхарам.

ЗЕГЫ ЗВЫЗБО

Абри иоума, шәара шәхәашьа, шәара зқәым? –
Дызбахъеит изыцәшәатәымгы дацәшәало.
Абри иоума зегь зылшо, нас, хьатцра зқәым? –
Избахъеит дымчыдан, дхьагәгәа дышцало.

Абри иоума зымфә кьакьоу, зегьы змоу? –
Акгы ихзымкәа дынхахьоузеи шақантәы!
Абри иоума ацыр иалху нас? – Мамоу,
Цәа-цәашьтцасгы дцоитеи зны-зынла дзытны!

Абри иоума измышьуа гәкаҳара зынза? –
Ихы итахзамкәа, акгы итахзамкәа дқалалоит.
Абри иоума иатәазымбо злахьынцә? –
Дахьымгәыцзо уи цьа днага дартәалоит.

Ашьха зыхъ еипш абри иоума нас ишоу? –
Кэара шышьык еипш, дшэымбазаци данхэашьу!
Абри иоума акгы звырымбаз, ипшьоу? –
Са исыздыруам акгы звырымбо дзеипшу!

Зегъы звызбо, зегъ зыпхыкэу иоуп ари,
Саргы исеипшу, шэаргы ишэеипшу иоуп ари,
Саргы сыда, шэаргы шэыда дматэазам –
Иахытыпзам наӀ дыргылан – дтархатэзам!

САРА СТЫНЧРА

Стынчра закэ тынчроу –
Дарбан издыруа?
Стынчроуп издыруа –
Стынчра закэ тынчроу.

Ишэартоу ацанкэа –
Ари сара стынчроуп,
Иргылам аханкэа –
Ари сара стынчроуп.

Арѡашкэа ихэынчам –
Ари сара стынчроуп.
Сгэы-сыцсы итынчым –
Ари сара стынчроуп.

Ашэакэа исзымхэац –
Ари сара стынчроуп,
Сажэакэа итымкэац –
Ари сара стынчроуп.

Сѡызцэа – сзыпсахыз –
Абар сара стынчра!

Ацстазаара исцәафаз –
Абар сара стынчра!

Ажәларқәа – игәакүа –
Абар сара стынчра!
Итцәаху абираққәа –
Абар сара стынчра!

Ари сара стынчроуп –
Тынчра змазатцәкхам.
Тынчра змазатцәкхам –
Ари – сара стынчроуп.

Апрель 22, 1975

САШӘА

Изтахугъы –
Сашәа хыысхан ицхәаза –
Уи ҕамлааит
Са сгәырҕеипш ихьантәза.

Сашәа иалаз
Сара сыччапшь ашәахәа,
Иеырбалааит, нас, шәахәала
Са сцәахәа.

Иамузозар –
Стңыуап схала снатәаны,
Истахым
Са схәаа рыстарц ишаны.

Са сгәы итасшыуеит
Ашәа – алағырз аазго,
Са сгәы итытцлааит
Ашәа – алағырз зырбо.

Доус изхаша гәырџа имоуп
Уеизгъы,
Агәыргъароуп зегъы ирзымхо
Есқынгъы.

Укацча, укацха нас,
Сыгчацшы ашәахәа!
Уаргъы ухәауп –
Сара сгәатца уантаха.

Ииуль 7, 1973

СА СПОЕТУП ИАХЬА!

Ари ажәџан-харгъ исхагылоу насых,
Исыргылоит ашышьыхәа, истахызар, настха,
Сара ассирқәа збартоуп ажәџан ахыхь –
Са споетуп иахья!

Ари адгъыл-аазагагъ са сыбгоуп изкәу,
Ари еипш иагъа назгоит сара саапсаха.
Са схататқәкыагъы ицъасшьоит сылшара закәу –
Са споетуп иахья!

Дыкам, дыкам, са исхыхәхәо дызбартам азәгъы,
Амчра еимазкуа зегъ цоит, аха инхоит са схәахья,
Сара соуп, нас, зегъ реиха дзыкәгәыгуа Анцәагъы –
Са споетуп иахья!

Нас – агәыргъараџ сгәыргъоит зегъреиха сара,
Нас – агәәкрагъы згәәкроу са сакәхап иаха,
Нас – мци цабырги сымоуп еилыхтәыс ара –
Са споетуп иахья!

Ах, макъана ирацәоупеи сызхьымзац еиҭа,
Сџызак сыдлацса, абан, ахәынтцәа дахьтаха,

Блас ицэырызгой, ҕымт уи санивс, хаҕейта! –
Са споегуп иахья!

Сшоуп ацстазаара иакэку ахҕа шхамкэа рцас,
Урт ацстазаара иавган изгароуп сара.
Аха, исымамкэа тытцша, стахар амацэаз?
Игэыргыа-гэыргыо са сышка иааскыозар апсра?

Сцэыртцуеит, шэсыкэша, сышэкы нас,
сышэхэынча, сышэпах,
Шэааи, цэгыа-мыцэгыарас икоу, шэзыпцузеи,
шэеиха!..
...О, са сфызцэа, абыржэеипшоуп: амца – са сахь!
Ацэкыара агэытцэкыа са соуп!
Са споегуп иахья!

АМШЫНИ САРЕИ

Сиит, сызхаит амшын ахыкэан,
Са сынхоит амшын ахыкэан.
Бзиа избоит уи амшын тбаара,
Бзиа избоит ацэкэырца хэмарра.
Мшында, избоит, сара сшызнымхо,
Сахьцалакгы – ак шысзымхо.
Мшынуп са сызлоу сызлымтцуа,
Мшынуп сыбла нтаар сзеипхызуа:
Арфаш сызкэа ишкыдхэацэало,
Са сазцоит амшын иатцэара.
Срыдырхалоит, ацэкэырд сыпхьоит,
Сееидыцсалан хыла сыцоит,
Срыма иныкэлоит наф сышьтыхны.
Шхэак зыхгылоуп уа исзыпшихны.
Ашхэа снакэтэа, амшын казказра
Сцоит сыхэхэала... ус иаразнак,
Игэырмацган уи хэашыхуеит,

Шьтахька срыцхаха сгьежьыхуеит,
Фызак-пызак, о, дзыцсоузеи,
Сымчкәа мацхеит, сызхәартузеи?..
Ацныш тәыуо ихуп са сышьта,
Апта рҕажьуп сышьха зышкәа,
Рышьтыбжь аафуам сырфаш трыскәа,
Инадхәазалоит глам дук сызкәа.
Сышхәа абакоу, сышхәа цеыхуп,
Акикихәа аҕтра саҕыхуп,
Са сыхәхәахуеит – бжьык насхылтцуам,
Снапкәа сҕахуеит – исыххәыцуам...
Ус сышгәакуа, зегь аахәыхуеит:
Амшын агәтатцәкьа бахчак шәтыхуеит,
Исеигәыргьахуеит сыуа, сықәла,
Дгыли-жәфани тәуп насыцла,
Иршанхагоу, зынза ипымтцәо
(Лабҕабатцәкьагь сгәы итымтцәо),
Инеитдыхзан ашәа ҕтызгоит,
Ишыпхызу – цхызла игәнызгоит:
Ҷеик иазхәахым ашәа цхызла,
Аха исхәахуеит са сзаҕәымтцуа,
Сбахча акалтаҕе уа игәыбзыцуа,
Ацәкәырц сыцхьоит рнапкәа еитцыхуа...
Ҷацхьа са ссызхәыцуа – мшынуп,
Сыбла нтаар, сзеипхызуа – мшынуп.
Бзиа избоит амшын иатцәара,
Бзиа избоит ацәкәырца хәмарра.
Сыздыршәозеишь, нас, сыпхызкәа?
Изырхәацәозеишь сырфаш трыскәа?

Ианвар 1, 1974

АУАФЫ

Иантәу апсабара насыпла,
Ианыхаазоу ашәтқәа рыффы,
Ғнакала адәыпшза днахыпраа,
Мап, парпалыкытас дызцом ауафы.

Акыр шықәса инымтәазо амфа,
Ацәгъеи абзиеи рыбжьара ибжьахха,
Зны ихалап уи афада дама,
Зны италап хагәха...

Уи амфан, ацәкәырц дахьалоу,
Изнымхап акгы –
Ғырбашакә хыхь-хыхь ихьынхалоу,
Ипсҗазаара иатәам, иацәтәыму зеггы.

Иааикәтәап афыртыни апшацәгъеи,
Ус, дара ртәы катцаны.
Атцыхәтәан, абар – ихататцәкьа
Ғапхьа даагылоит – дуафны.

АБЛА ИАМБО

Исызутом са сгәы тыхны –
Иагъабоутаху уарггы!
Исызуахәом инейтцыхны –
Сара издыруа зеггы.

Иалшарызеи сцәахәа рыцха –
Уи адацқәа хыхь ианцәыртц!
Иуасхәаз акәым уызхәыцша –
Сара исзымхәазггы уазхәыц.

Ажәа шытаҥхып – акы ихнамхуа,
Цәгъара зғамхәуа, хәашъра зқәым,
Аймак башақәа ирыбжъамхо,
Инархыҥхәхәо – шәахәа згым!

Гәыла-псыла, цәала-жыыла
Ҥарт иахнырп уи – ҳаагәәтеип:
Абла иамбо цәашъыркыла –
Ус, цәашыдагъы ҳазнеип!

Декабр 3, 1976

АШӘТҚӘА РБАХЧА

Амра агылара кыр шагу,
Атынчра нықәнацоит шыжы –
Игәытқәагоу, игәытшыаагоу,
Игәыптәагоу – уи ибжы.

Далсуеит акалақъ дыгәжәажәо,
Дтасуеит уи тацкәымла игәы:
«Ишәахауама сара сажәа –
Иашак ыказам цъаргъы,

Акгъы ҳзымдырзо хнеиааиуеит,
Амфәан тышак ҳантабгоит,
Ацъныш ҳазынтәык даҳиааиуеит,
Цъаҳанымқа ҳима дцоит...»

Дгъыли-жәфәани зегъ неидкыла,
Гәағ митәыла дыцәхауа,
Амра хаха аныфәгыло –
Днеиуеит ашәтқәа ахьрызхауа.

Хаала-хаала амрахэага
Ашэтқәа рбахча иахапхоит.
Уа даатгылоит нас ахага,
Ашэтқәа иҕыхаз даархахоит.

Азэггы изымдырзо бызшәала
Дцәажәоит, шанақәак ихәоит,
Маза гәырғарак ихалоит,
Амра игәылоушәа длашоит.

Сеидроу, ашэтқәеи амрахәагеи
Иархәаз-еибырхәаз убра –
Илапш кыдхалоит ахага,
Нак, хахыказам цъара.

Дгылоуп, дгылоуп, ус акырза,
Нас даахьахәны, дыццакуеит –
Далтцуеит ақалақь-ашьхымза,
Уатцә шыжьынза ихы итцәахуеит.

Декабр 13, 1975

АСЛАН

*Ирхәоит, аслан шыңсуа анадырлак,
афызцәа ирылҕны ицоит хәа*

Уи иадырт – итцыхәтәантәиин убри амш.
Афызцәа инрылтцит нас ашьшьыхәа, уаха инхьамцш,

Цагъа-цагъа ашьапқәа ргыло ицеит, ицеит,
Дгыли жәфани нак иахьеивтцоу цъа инкабеит.

Агәәкра дузза бла иахьамбоз иназеит,
Зеггы ирцәытцәах, зеггы инрылга иагазеит.

Шьтахька апстазаара аказшьала ицэкэырцоит,
Шьтахька агэамчи, шьтахька апагыареи ыырбоит...

Са сазхэыцуеит аслан пагыакэа рдуanei,
Са сазхэыцуеит урт рыцстазаареи рыцсреи:

Урт рыцшзареи ргэамчи ныжьны – ицоит дара,
Адуnei иалгоуп урт рыцсыгера – урт рыцсра.

Ианвар 7, 1974

ЗДА СМАТЭАМ ...

Илеифеиуеит еидах хэылбыгехала,
Хэычи дуи зегь ааиуеит арахь.
Амшын ацэкэырца сса неишьтала,
Афыкэахь изхыргоит апшахь.

Фызада снейуеит пшахэала,
Ццакыра хэа сымам цьаргы,
Ауаа рацэа рыжэпара салоуп,
Сагырышьтам, иагысышьтам даргы.

Исеицшуп сзыгэтасуа, исыгэтасуа,
Исеицшуп исеиғу, сзеиғу,
Арцыс, апхэызба илыцэхасуа,
Абырг, атеиспыхэ лаша зку...

Исхьяам: «Сызбада, сзахада,
Сеилызкаауа ахаан дкалом!»
Сырмеигзакэа цышьада, хахада
Исфахьоу амшкэа сгэырфом.

Амшын ацэкэырца сса неишьтала,
Афыкэахь изхыргоит апшахь,

Снеиуеит сзышыцылоу пшаҳәала,
Сгәы ахәрақәа ґахуеит еиґах!

Салаз, нас, рыжәпара салаз,
Исышьтам, сзышьтам – зда смаґәам,
Схы затцәык налхны хьантарас
Иахьсоуло сахыччоит – сзатцәзам!

Ҳануп, ҳаицануп, абри амґа,
Издыруеит са истәу, сызтәу.
Иґалап иҳамбозарґы аргама,
Ҳарт зегь шаґа ҳаибарку.

Срылацшуеит ажәлар гәыблыла,
Срытцацшуеит аетцә кәеицеи.
Исгәацхоит дґылыи-жәґани неидкыла,
Гәаныла исырәхәоит адунеи.

Ноиабр 13, 1973

УАРА УЦХЫЗҚӘА

Угәыла ижә затцә абга ирфахит,
Азы хытцын, имхы агахит,
Икәасқьа шгылаз, иааилабгахит,
Иашта-игәара азмах татәахит...

Ижә-затцә хьоит угәыла мчымха,
Угәыла имхы калоит имшынха,
Итцегь иацлоит иґны-игәара,
Хара имгакәа иуеит ачара...

Акґы ихьуам уа узтцашьыцуа,
Аха ибашатцәкьам уцхызқәа –

Угёыла идубалаз ацөгъа,
Уақәшәар алшоит ухататцәкъа.

АЖӘӨАН АХЫСРА

Ажәөан хысуеит ҳагәқәа тқьо,
Ажәөан хысуеит.
Иарбан гәнахаушь ҳзыхнарқьо?! –
Ҳцәа ҳтазызоит.

Иаамацәысуеит, ҳаи, Анцәа!
Иаамацәысуеит.
Ажәөан хысуеит – шыта уацәца!
Ҳкылкаа ихысуеит.

Ҳатцахатцәкъеит алакта –
Икам җзашья...
Ҳхы ҳазхәыцуеит ҳарғыы шыта –
Мшрак ианиаша.

Ҳа хабақаз, нас, уаанза –
Ҳхы хамрыцқьоз?!
Уажә ибар ҳтахуп Анцәа –
Ҳа ҳашрыцқау!

Уажә ҳанхықәгылеит ахта –
Ҳцәа ҳтазызоит.
Иаамацәысуеит... Шыта уацәца –
Ажәаан хысуеит –

Абыржәытцәкъа ус ҳаикәхар –
Ҳкәышхон итцегь...
Итцегь ҳкәышзар акәын ҳарт –
Итцегь, итцегь...

Сентябр 11–13, 1976

Среиузам гәагшақә ибышьтоу,
Ма ихагаха бзиа бызбо.
Исзычхауам уаха быцшышья,
Ибхәар камлазои сзыхбыркьо!

Зеггы-зеггы ирнаало мариала,
Ирыцу, ирҗаччо ихааны,
Хәнеивысуа ма хәылбыгехала,
Баасыхәацшыр ус сарггы зны.

Ибдыруанда, шыри, сшахзызо,
Быччацшъ ирыбто ишаны!
Са сзыхәа нас иарбан ибцәызуа,
Баасыхәацшыр знык ихааны.

Исыхъзеи убритцәкья сацсамкәа,
Са соума гәацхара зтазам?
О, срылам ибхызхуа цәа бхамкәа,
Ибзыхәо ибыхәтоу, ибыхәтам.

Издыруанда, шыри, рҗы акышья
Урт, бызбахә убас еимзыркьо...
Быцшышья, быцшышья, быцшышья! –
Издыруеит акы сшахбыркьо.

Брыластцом, мап, урт исҗаччо,
Исызымто гәфарас сыгха,
Брыластцом абгъыжәхәа исазхәо,
Иршәны исҗазыжьюа сыгха.

Исызхоит, исызхатцәкьоит быцшышья –
Сгәы сазырго, зыгәра зго!

...Среиуазам гәәгшакә ибышьтоу,
Ма ихагаха бзиа бызбо.

АЛАКӘҚӘА

Гәҗығрам изхылтдыз,
Мышгагас ихәыцым,
Алакәқәа зызку
Даеакуп.
Алакәқәа хрыхъзароуп,
Алакәәҗ хназароуп,
Җаңстазаара алакә
Иахыпшуп.
Лакәтдас иңшазароуп,
Лакәтдас иңқазароуп
Җгәырғареи ҳаҷчареи,
Җхъааи хгәырҗеи.
Аңстазаара лакәымзаргъ,
Алакә – ңстазаароуп.
Лакәтдас
Ишәтырцоуп изшоу
Адунеи.

Ииуль 21, 1974

ИҢЫЗХИШЪААРЫЗИ ҖҖЫЗА?

Идгъыл, ижәған гәазырхаган,
Икъакъаза имҗа наган,
Дашшыртә дыкамызт акала.
(Зегъ ҳаипшым, нас, лахъынҗала!)

Җың хазынан дызхагылаз,
Җны хазынан уи изгылаз,

Цхэыс хазынан изыфназгы,
Цеи хазынан зызхауазгы.

Нас зеггы-зегъ зыхиркьази?
Нас зеггы-зегъ дызрыгэтаси?
Гэафрак иман даабахьандаз!
Хьаак иман хахахьандаз!

Изахмоузеи акгы гэфарас?..
Шьта ихамдыруеи харт иаххараз:
Зегъ маншөалан ианахбартоу –
Абри акөзаап зынза ишөартоу.

ИХЫЦАНЫ АИҚӘШӘРА

Баргы сбызжьом уажөы,
Ғазөггы слызжьом.
Акгы сазжьом уажөы,
Сыхгы сызжьом.

Афныка сцоит, иазхоуп,
Афныка бца баргы.
Ғхәарала ишоуп зеггы –
Назаза инхом акгы.

Ишан хара хазгы
Убас еипш аамтакы,
Шьха рөаштцас уи ццакы,
Ицеит инмыжь ацкы.

Иахзымдырт уи закөыз,
Иахзымдырт уи шсасыз.
Егьалтцуам шьта хазҕу –
Дзырҕыхои знык ицсыз?

Аныкæаф хиеипшуп харт –
Агæы мацара зфоз,
Агæы даналга, нас –
Ацæа зыкæшæоз.

Интџеит, интџеит агәы, –
 Җтахеит рацәа:
 Ацәа бтахым баргьы,
 Саргьы истахым ацәа.

Бара сара сыбжьо,
Сара бара бызжьо –
Азэы иаҳаргъы цсроуп! –
Уи дарбан агэра зго?

Ҳаибамжъеит усқан ма –
Ианҳалшоз ҳаибажъар.
Убрицәкъягь ҳалшом шыта –
Ҳахькылсыз ббоит, абар.

Саргы бсызжьом уажэы,
 Җазэггы бизжьом.
 Акгы базжьом уажэы,
 Быхгы бызжьом.

АЧЫМАЗАРА АШЬТАХЬ

Кыр саргәаҥхъан уи саазқәылаз,
Аха шыта сацәңцит, саапшит.
Сиарта нсыжыит са сызгәылаз,
Сызмыргылоз схъаа псит.

Амра цхара ссиршәа исныруеит,
Сшья-сда рыцқьо сеимнадоит.

Сымчкәа мачуп, аха издыруеит,
Сымчкәа ирыцлоит, сыҕәҕахоит.

Амш хазыназоуп испылаз,
Амш азырхәашьуам акгы!
Са сазхәыцуеит уажә гәыблыла
Схьаа ипсыз ахатагы.

Ишьыз схьаа – исзырдырыз
Са сыңстазаара зыңсоу.
Шаҕа иңшыоу са сыдгыл гәыраз,
Сыжәфан гәакьа шаҕа иңқыоу.

Март 8, 1974

ХЬЗЫ ЗМАМ АШӘТҚӘА

Уада хышәкаҕ, ма ҕырбагас,
Бахча тбаакаҕ, ма цъара,
Ма хатгәынкаҕ гәаларшәагас
Ираазом, ишәтуам дара.

Арңар ма рыңсы зыдхало
Цхәызбак хамтас илдыркуам.
Хашта италом, иахьынхалом,
Җабла хыркыртә – иңшзазам.

Аха избан сызрыдырхало,
Сылаңш зрылахои, избан,
Уа срыниар иахьышәтуа рхала
Ашәтқәа иафцам, хьызгы змам?

Абна шәшьыраҕ, алашьцараҕ,
Шәахәа ахьамбац шамаха,

Ашьха цəхəыраѣ, асакараѣ
Урт аацшуеит иѣыашьатəхə.

Ижəытəзатəиу хадгьыл гəакьа
Иакəлоу, иацишаз Анцəа,
Иѣны изашьтəмлаз хə хəтəтəра,
Иагьзахьымзə насгьы шьтə.

Игəыѣкаагазоу акала
Рыбла гəыразкəа тьцхоуп,
Сьдгьыл дузза ахəыцра иалоу
Жəытəра ссирзак ацəа рхоуп.

Иарбан уи нас сара исцəызыз,
Ма снапала итəсырхаз,
Иарбан зу, шəара шəаазтьцыз,
Са сьзнымиаз – шəа шəзыпшьаз?

Мəак санышəтцə уахь инагоу,
Иашəт са сəтəтəра зда имəтəам,
Хьзы змоу ашəткəа – мыцхəы ицəгьоу,
Зынза ирхаштьхоу, иагьзышьтəм.

Апрель 6, 1974

* * *

Бтəыуоит хəа ськоуп! Избан?
Былагьыз, о, исыбмырбан!
Уи сгəы ианахьыс, хəгеитə,
Иткəацуеитоуп, иалабом шьтə.
Базхəыц, мыцхəы ишу сара сгəы
Изырпсахəо шыкам акгьы...
Сшымгəыгьзоз акəхеит зынза –

Бааит – аха ибасхэоит имза:
Анасың шэартан уажэеипш,
Сақөымшэацт, хамтак бысцейпш.
Мачзак ихышэашэап сыгэгы,
Сашыцылап мачзак саргы,
Иахъанза сзызгэакуаз абас –
Абри адунеи ғыц – иаабгаз.
Бажэа хаа ус сабмыршыын,
Устэҕка сахэы бымшышыын,
Устэҕка макъана бмааигэан,
Былағырз, о, исыбмырбан!..

АНЫХЭАҒА ЧЫДА

Амахэ ҫа сахан –
Ағаҫхэа иааптэеит,
Аза санахагы,
Иамуит – иҕҕеит.

Сықэлацэа-сҫызцэа,
Сыуа-стынха,
Шэабаҕоу, са сышҕа
Шэеиха, сеикэшэырха!..

Сышытырымхит уаанза
Иказмыршэуаз схатҕкы.
Далгеит, дыцсит хэа
Сынрыжыит шыоукы.

Икаҳаит, ипыххаит,
Изит зегы,
Хыхь – ажэҫан, тҕаҕа – адггыл,
Саақэхеит адэы.

Уаха еимгеимцарак
Камлакәа са сзы,
Исзымдырзо мөасоык
Дахъзома сыңсы?..

Мап, лапшдашәароуп ари –
Егъкамлеит,
Ахшыф мыжда ижәбац,
Ус ипыруеит.

Икамхаит, имызит,
Икоуп зегъы,
Атдыхәтәантәи атәца
Соахоит саргы.

Сықәлацәа, соызцәа,
Сыуа-стынха,
Шәныхәәа чыданы
Ишьтысхуеит иахъа!

* * *

Ашәтқәа иерылак, баҳча еинтәылак дтала,
Имамкәа хьантарақ зынзагы,
Азә данысуеит имфа ус мариала,
Дцоит дныхгыла-аахгыло есқынгы.

Инеиужьны амшқәа абас гәырфада,
Ас насыцла итәу, абас ипхоу –
Абри афыза атцабырг, о, избахъада?
Цстазаарамкәа, пхыззар уи дызлоу?

Далымтцуази пхыззар ма дышнеиуа –
Хъаак иоур, цъа дынкыдкьар ижьицартә!

Дызлакалозеи ас здунеи шеишеиуа
Ацстазаара шыцхызым агәра игартә?..

Шаkantәузеи, сөйзә, ҳа ҳабғалаз!
Иудыруама уаргғы саргғы ҳзыхкьо? –
Ихамкырцоуп ҳарт атцабырг гәфарас, –
Ацстазаара абриакара ҳзакьо!

Февраль 28, 1976

БЫҒКАЦСАН АМШЫН АХЫҚӘАН

Зегь ртыцкәа рґы инамгылои,
Зегы ирмоуеи рықәнага,
Ғаит, инхылар, инеижәылар
Амшын зрыцкьо – ацәкәырца!..

Игәырмацғаеит, ифархеит,
Ихәынтдәаршышыраханы итоуп.
Ацныш цсымтәкәа акы еимаркуеит,
Еибартцәыуо нак еишьтоуп.

Абғыжә хыжылоуп хара-бғара,
Амшын иамам ғыртцысык,
Иатцазамкәа цара хаарак,
Иахазамшәа зынза цсык.

Ағба дукәа рыбжыи нхыртцоит,
Улымха интасуа жьахәатцас,
Амра цсыда зны иаацәыртцуеит,
Зиарта ифылтцыз чмазаѳтцас.

Дтәоуп, абан, амшын ахықәәґ
Лхала дцәажәо такәажәык.

Ацслыш гылоуп рыхәда рыкәәе –
Хрымцъабондаз абыржәык!

Хаит, инхылар, инеижәылар,
Зегъы ирызто рыкәнага,
Зегъы ртыпқәа рҕы изыргыло,
Зегъы зрыцқьо – ацәкәырца!

Новабр 18, 1973

АБЖЬЫ

Ухатцоуп – уацәыбнал,
Ухатцоуп – ишыы!
Акы затцәык сахәом –
Исышьтоу абжьи.

Инсыжыт хәа сшыкоу,
Еитах иаасыхъзоит.
«Иагъацъара уцаргьи,
Ара уаанагоит!

Арантәоуп уахьдәықәлаз,
Ароуп ухәыштаара,
Ароуп – уара унышәнап,
Ароуп – уара уцсра!» –

Ҷнатәует, са Сыцсадгьи
Абжьи ахатцаны,
Ҷнатәует, са Сыцсадгьи
Агәы итатәаны.

Абасоуп – зегъ реиха
Сыцсы зыҕхәароу,
Зегъ реиха исаҕоугьи –
Иароуп изыцроу.

Сыцсадгьыл, Сыцсадгьыл,
Иухъзеи ура?
Уаратцѣагъы, нас,
Агѣра угома сыцсра?!

«Иагъацъара уцаргъы,
Ара уаанагоит...»
Ара саанага моу –
Сахъымаара сцоит!

Псадгъылым – нышѣуп
Зыбжы саѣауа,
Псадгъылым – нышѣуп
Исыхо шътахъка.

Анышѣ – сара сцѣа-сжы
Зфалак – зегъ еипшуп,
Сыцсы ццъеи сылша ццъеи –
Сыцсадгъыл иатѣуп.

Испеипшу сзацѣымцаргъ
(Сацѣацп хѣагъ саѣым!) –
Сыцсадгъыл акънытцѣкъа
Уи схыччар стѣахым.

Апрель, 1976

АҚӘНАГА

Гѣыргъара духааит сыцсра –
Саѣацѣа ргѣыргъароуп
Сзыхѣо сара!..
Шѣ-цсык схазаргъы,
Икѣыншьо,
Ишышѣку исхырхуа,

Уаха цсы ахьсызнымхо
Еиҥах ргәы цнажәо,
Маха-маха са сеимыжәжәо –
Абриакара гәахәас
Сышьра цхьазаны –
Абас саҥацәа
Сызхыршьааша
Сырҕатц, Анцәа!
Гәыргъара духааит, нас, стахара!
Хара сзәтом усқан ацсра,
Ацстазаарагъ
Иадхалом харак –
Исыман сызқәызшаз сара –
Икалеит ақәнага.
Харада ипсыз иоуп атцәуатә.

АПОЕТИ АЦХӘЫЗБЕИ

Абаллада

Ишаноу лашаран,
Даацәыртцүеит лара –
Амца шицралогъы
Гәеитоит иара,

Аха ажәа лыпшаахқәа
Ихдыркуеит ацәахәа,
Днеиуеит ацхәызба
Ашьшьыхәа, акы мхәа.

Днеиуеит, есааира,
Есааира днаскьоит.
Амцеи агәәкреи
Ашымта дыртәоит.

Апоег лахьынтцала
Абри амца дагоит,
Аха амца иахылтцыз
Афымта изынхоит.

Дынхоит уи апцхэызбагы
Еитах дцъашьатэны...
Дарбанушь иалылхуа,
Илго ибылны?

Даацэырцуеит, ишану
Лашаран дкапхо.
Иреигъу поетуп
Уи лымца иахэхо.

* * *

Иацаухеипш агитара уахагы иахэоит,
Шьта иаргамоуп – уахагы уаха смыцэазакэа ишоит.
Бзиабароуп сгэыла пцхэызба мцаха лгэатца ицоу,
Аха, сеидру, уажэ гэаныла уи зыфны дыфноу!

Са сызбода, са сызбода? Атцх иазеит апсы.
Игэыркэандага-гэытшьаагоу сахауеит абжы.
Мап, гитарам, мап, гитарам – абжы зхылтцуа сгэоуп –
Сгэыла пцхэызба лнапы зфылшьуа сгэы арахэыцкэа роуп.

Иацаухеипш агитара уахагы иахэоит,
Иацаухеипш уахагы уаха смыцэазакэа ишоит...

СА СЫЦСЫ

Дгъыли-жәфани
рхатқы ицароуп
са сыцсы.
Амра шаша
ахатқы ицароуп
са сыцсы.

Сышьха зыхьқәа
рхатқы ицароуп
са сыцсы.
Сгәыгра ссирқәа
рхатқы ицароуп
са сыцсы.

Сыуа-сықәла
рхатқы ицароуп
са сыцсы.
Анасыпқәа
рхатқы ицароуп
са сыцсы.

Акызатәык ауп
шәартас иҕоу
сара сзы:
Ус, акгъы
исзахтнымтҕазакәа
ицар сыцсы.

Адгъыл, ажәфан,
амра шаша –
сыцсы ргоит,
Сышьха зыхьқәа,
сгәыгра ссирқәа –
сыцсы ргоит.

Сыуа-сықала,
анасыпқәа –
сыңсы ргоит.
Бзиа избо
зеггы ишрысто –
сыңсы нтәоит...

Уц хырцааңа
сышыта ухымзи есымша –
Уст, аңсәаха! –
исцәуго башоуп
уара шыта!

Декабр 24, 1975

* * *

Исхаштуам, исхаштуам,
Исхаштуам акгы.
Исхаштуам исбыржәыз
Арыжәтә иахьагы.

Ажәакгы сызбамхәеит
Бара бансзыпшыз:
Сбықәшәар стахымхеит
Схы стәымкәа сшашьыз.

Исхаштуам: уи ашьтахь
Абар, исхыпсааит,
Уаанза исызбамхәоз
Басхәарц сыбзааит.

Быспылеит, ахаан
Сбымбацшәа, сңашьо.
Схынхәит сарггы ашьшьыхәа,

Сахънеиз пхашьо.
Бынсыжыит. Назаза
Бысцэызит абас...
Инасыц шэартууп –
Заа изхыцсааз.

* * *

Уи деилагеит, рхэеит,
Ассир аабеит, рхэеит,
Дытцкьеит убас, аха –
Амбатә калеит, рхэеит,
Артцәаа даныхәхәа –
Атуан леилабгеит, рхэеит,
Ибжыи захахьадаз –
Ашьац иркьацзомызт, рхэеит,
Ихы уаграгыларгыи –
Ажәак иғшәазомызт, рхэеит...
Ишәхәо закәызеи,
Ара иңыашьатәузеи, схэеит,
Иңыашьатәытцкьоу
Шәа шакәхуп, шәызеузеи, схэеит,
Уи дынхаҕгәышьян –
Иабаимаз шәаха, схэеит,
Ассир абакоу –
Ғышшәымтын уаха, схэеит,
Нас, абриакара
Шәнызычахаз, гәаша, схэеит,
Итгегь дыхәхәаргыи
Калаццкьон, аиаша, схэеит.

Декабр 24, 1976

АПХЫН АЦАМТАЗ

Амшқәаггы кьәҕхоит,
Аңхараггы маңхоит
Апхын ацамтаз.
Атцхқәа еитытцуеит,
Ҕххәыцрақәа ирыцлоит
Апхын ацамтаз.

Иаңсаз кыр лахтәма?
Иаңсаз кыр храшәама?
Ҕххәаңшуеит хәатгылан.
Ихалшазггы хбартоуп,
Ҕазхьымзазггы хбартоуп –
Ҕабла иаахгылоит.

Ихышхытцәан агәгәахәа,
Ҕзиас-еибафа –
Ҕапхынра мҕасит.
Ҕазхьымзазггы уаҳа
Иҳауам ахьзаха –
Иагеит, имтцанарсит.

Иааиуеит тагалан,
Ҕусқәа неихшьалан,
Ирлас иаҳпыртцырц.
Ҕс, азынра шкәакәагь
Аакылсуеит импшзакәа –
Ҕххәақәа артынчырц.

Декабр 3–6, 1974

АЧАРА АШЬТАХЪ

Абла хаара ачча рхылан,
Сымѡан ашьака ҕырбон.
Шѡышықәсала атҕытѡа зқәылаз,
Хаҳәк ахыкажыыз ишѡаҳәон.

Арха иқәын иңеи-ңеиуа,
Арашь иаѡызаз аҕеада.
Цъара заѡакҕы кәеи-кәеиуа,
Избоит асаркьеипш ицқьаза.

Смиасзази, мшәан, абрака,
Уахъ ачарашка санцоз!
Нас абартқәа зегь абаказ,
Уаанза сыбла ирымбазоз!

Изырҕыхеи арѡаш бжыы хаа!
Изыркәандазеи аңша!..
Акызатцәыкоуп сара сзыҳәо:
Чара мшызааит есымша!

СХЫ САНѡАХА...

Исхагылоуп ажәѡан тынч,
Исытҕагылоуп адҕыл тынч,
Амшын хытцуам, ашьха бгом,
Амра кыдуп, ҳәҳәабжыы гом.

Тынчроуп, тынчроуп! Егькамлеит!
Егьамыхьит адунеи!..
Исыргәакузаап мыцхәы:
Абжыы гон ауп сара схы.

АПСУАРА

Хыхьынтә – Анцәа имчала – ишоуп
Апсуа дгьыл иацшоуп иара.
Апсуара иатцоу рацәоуп,
Адлапсагь иҕам уафара.

Дызбоит, иара итәала, акгьы згым,
Дтәы-дыпха, дпагьа зегь рыла,
Цынгылакгьы хьаас изкым...
Са сапсуара сымоуп цынгылас!

Апстазаара еижьагоуп, имцуп –
Апсуара анаваха адәныҕа.
Апсуара зцым – зегь тацәуп,
Апсуара аныҕам – егьыҕам.

Дызбоит, иеазикуеит азәгьы
Ұырбагас са сапсуара шьтихырц.
Ашхам иҕытцуеит егьи,
Са сапсуара адгьыл ианихырц,

Апсуара ахытцәон хдунеи –
Аныҕәгара ус имариазар.
Апсуара анырхуам, аиеи –
Аныхратцәҕьа ус имариазар.

Дфагылт азәгьы, абан, иҕыхәхәо,
Апсуара аныхәәҕа ижәырцаз...
Уаагыл, ацәаҕеыга, убҕаҕо!..
Дышпакалоишь апсуара зцәызыз!

Апсуара мчытцәҕьоуп акыргьы,
Изакәытцәҕьоугьы здырхьада ҕеила?..
Уцәымзақәа рызынтәык цсыргьы –
Апсуара уарзуам, унеила!

Декабр 24, 1975

АЧЧАЦШЬ ЕИҚӘАТЦӘА

Дыччеит дахьгылаз цас –
(Ихьтцны ицон ишша!)
Ацстазаашья хирбарц,
Игәахтарц иара илша.

Дахьччеит ҳара ҳус,
Ҳа ҳаламыс, ҳхықәкы,
Дырхьччеит инейдкылан
Ҳагәтыхақәа зегьы.

Ҳабзиабарей ҳаиҫызарей
Гәҫаран иҫаицеит,
Ҳа ҳиашарей ҳа ҳгәартрей
Гәҫаран иҫаицеит...

Дыччеит, убас дыччеит –
Иаххылеит иара ифҫы.
Дыччеит. Дыччеит ҳәа, нас –
Дызлоушьри ауаҫы!

Аха дыччеит убас –
Ицшит ҳа ҳахь геи-шьхеи,
Ацстазаара ҳлацшықәнатцеит,
Ҳкыднацалт: Сзыхкьеи?

Исхьччада, шәа шәакәзами?
Ицызәуада са сцәа?..
Ҳарт атак кәхцар акәхеит
Уи аччацшь еиқәатцәа.

*Сентябр 4, 1976
Декабр 11, 1976*

АПОЕТ

Цстазаашыа сымам
‘Сакала зынза.
Сшыкоу сынхоит ауп –
Абар слахынтца!

Сықәуп сара адгыл,
Аиаша сҕаршыны.
Сҕалашам ахаангы
Уаха схы стәны.

Зхы зтәу, зеггы зхыкәшо
Иагәйдло – са соуп.
Сацбал ааигәазаргы –
Сгәыҕра хароуп.

Саныҕамгы ирхәаит:
Дзышыҕазоуп дзыниаз!
Аиаша дачычан –
Аиашоуп дызгаз!

Декабр 27, 1976

* * *

Хан дук ақәцәан атзы иалиаан,
Атцла шөеиуаз – иашыақәҕеит,
Ашәт иағалазгы канзеит,
Иагхо, иагхо, наҕ иналџаан,
Цәаха хахан иааҕахеит.

Атзы излиааз амчқәа нтәазаап,
Атцла ишанатоз маҕ-маҕ.
Атцла рыцха, иазхацәазаап,

Ажәџан ашқа еихацәзаап –
Нас иазымхазаап амац.
Апхызқәа инрылацшт ишрылаз...

...Саргъы сашытоуп сыгәтакы!
Уи сахъзароуп уара ула,
Сыдгъыл, срыцхауп, ухатқы
(Сара издыруеит уара иулоу!),
Уажә, са стәымта сантагылоу,
Усыргәамтцуеит иахагъы:
Итцегъ, итцегъ ацәаакы!

АБАЛЛАДА

Зны ишоура такарны,
Ихътацәгъа фыртынны ҕазны –
Икоуп ус тәылак, –
Икоуп ус тәылак цъара.
Уи адгъыл назараҕе,
Лханытә лшъапакынза дхахәны,
Дгылоуп цсы лхамкәа
Апстазаара згәахәоз – лара.

Дгылоуп гәыҕекаагак –
Инеилак тахоит ишлызгәаҕ’уа,
Илыхәазом ражәа лыцшаахқәа
Акымзар акгъы...
Шәипхьыз еиқәароуп
Днага дзыргылаз убрақа.
Ирхәоит ла дитәхоит хәа
Илхызхуа уи ашәи мышкы.

Дарбан издыруа – ихәатәызар
Ажәак Анцәа иҕапхъа?
Дарбан издыруа егъи ажәа –

Ла лышка ихәтәү?
Дарбан итазто лыцсы нас,
Алшышыхәа дналҕәтәхәан?
Дабакоу дзырҕыхо,
Дабакоу Лара дыззыцшу?

Дгылоуп дышгылац –
Макъанагы азәырҕы лыргәаҕлоит –
Ла лзыхәа урт ражәа лыцшаахқәа
Ирымам тҕақы.
Ирхәоит, имариоуп хәа убри ажәа,
Арцыск, цәа мбазакәа,
Машәырны иҕашәоит хәа,
Дирҕыхаит хәа ассир мышкы.

САРА СЫХААРА ДЫРГОН...

Икалеит. Икалагәышьеит –
Лабҕабатцәкьахеит сыцхыз.
Дыргагәышьеит. Дыргагәышьеит
Сара сашәакәа зызкыз.

Дцеит ашышышыхәа (сгәы сышцажьоз!),
Дмышәхәагәышьеит сыхьз хәаны...
О, изыцсазеи (сгәы сышцажьоз!),
Стәыуар схала снатәаны.

Ажәџан, ажәџан! Ха хәнеицызгы хумбошәа
Каутцалон,
Икатца, нас, уажә хәнеицәызгы хумбошәа –
Сыцсы згон...

Аха аетцә еилацәкәысуан,
Амза сыблатцәкьа итацшуан.

Тцау, мцоу – акы сардысын,
Схъаа сзымдырзо сыцшуан.

«Уа радеда, махæа гæышьа...»
Абри аума сзызыцшыз!
Дмыхæхæагæышьеит. Дмыхæхæагæышьеит
Сара сашæақæа зызкыз.

СА СЫЗЫЦШУ

Са сыблақæа ччацшыуп, гæыгрупп ирху –
Издыруеит са сымчи сылшареи зызку.
Шæарт, аччара цхазшьо, злакытца хæашьу –
Издыруеит, издыруеит шæаргъы шæызыцшу:
Ажæан лакæны, дамратцас итшæаны,
Адгъыл уазыруа, агæатца цтæаны,
Ахан дуқæа хьшæашæаза – пхарак зыграм,
Ифноу ауаа ракæзар – агæытцæкъа зызтам,
Амфæ хæа ижæбо – ишнеиуа итабго,
Атцеицæа – хбираққæа ахæынтцæа иазырго,
Арт акгъы хъаас измам ахæынтқар,
Иихæац еитахæо, дкъачақъуеит, абар...
О, издыруеит, издыруеит, издыруеит шæзыцшæо,
Аха исацызоит са сгæыггра лашо.
Машæырны итынхадахар алшоит афны,
Машæырны гæы изтамкæа дқалоит ауафы,
Амфæ машæырны итабгатцæкъаргъы ауеит,
Машæырны абзамыкæгъы ауаа русқæа избалоит,
Машæырны уи ажæлар дрычхаргъы калоит,
Ажæангъы иалшоит машæырны илакæыр,
Адгъылгъы иалшоит машæырны ихбыккыр...
О, урт зегъ машæыруп – ицқарам акгъы.
Ацстазаара цқараны иамоуп зқынгъы –
Шæа шætцæуареи шæхъатцреи бзамыкæрас изшьо,

Са сыччареи, сгәыҗреи, цхъа снеиреи зыцъшьоу:
Ажәџан иатәара тәула – шәшьы зхым,
Адгъыл изџыда-гәырџадоу – хәра зным,
Аџны лаша дуқәа – ихъытәцароу, ицхоу,
Сықәлацәа гәыргъо, ацъцъахәа изыџоу,
Анасыц шкәакәа – ҳа ҳамџа аханы,
Атцеицәа – цхъа изгаша ҳбирақ ҳаракны,
Зегъы-зегъ ирызто иратәоу рыхәта,
Икәышу, игәғәоу, игәбылџу ахада...
Са сыблақәа ччозар – абар сыззыцшу,
Ацстазарағ икоуп са истәу-сызтәу.
Ацстазаара ацқароуп сызхылцыз саргъы.
Анаџс, изакәызеи – машәыруп зегъы.

Ианвар 9, 1976

АҶАР РАХЪ

Сшәылагылан аркыыл сзасуам,
Ампыл шәылцаан исызгом.
Шьта шәареи сареи ҳаивасуа –
Уи қъачақъроуп – даеакхом.

Аха сыцкәынрагъы схаштуам,
ИаасҶагылалоит зынгъы.
Шәа шәыцкәынрагъ гәыбған астам,
Сажәра санашәыжъ саргъы.

Зны са сҶацхъа мыцхәы идадуп,
Ихытқъагоуп шәа шәыбжъы..
Аха, издыруеит, зны игәыптәагоуп
Сара сҶымтрагъ шәара шәзы.

Зны шәеибарс, шәеихъымза-еицымзо,
Акы шәашьтоуп ицхатца.

Гэыла сшэабжьоит: «Нак шэакэымтца!»
Сыцшуеит ынартыс камта.

Сара стынчра шэара игэашэтан,
Шэаины шэсазтаауеит: «Избан?»
О, шэыццакра гэыбган астом,
Стынчрагь иашэымтан гэыбган.

Ацстазаара уаф дашагом –
Дрылаказаргь иагьа хкы.
Аха иахтаз ацкы хнагоит,
Иагоит иамаххыз ацкы.

Иагьа сцэызит – амфа иашэаз,
Иагьа шытысхит схатагьы.
Икоуп, икоуп амфа иснагаз,
Икоуп иасташа еитагьы.

Зны – сагэтасуеит шэа шэызнышэо,
Зны – сзыхызо шэшьырц шэафуп...
Шэара шэгэамчи сара сцышэеи –
Урт еипгаламзар – имцуп.

Сшэылагылан аркьыл сзасуам,
Ампыл шэылцаан исызгом.
Аха сыцкэынрагьы схаштуам,
Аха сажэрагьы сзацэгом.

Февраль 8, 1976

АЗЫХЬ

Сеихаччоит, слахэыхуп,
Сыцкэоуп ескынгьы,
Са сзыхуп, са сзыхуп,
Сырзеипшуп зегьы.

Са сцагъам, са схагам,
Са сгэы ацэгъа тазам.
Азэгъы сицырхагам,
Ари – цъашьатэзам!

Шэысфыхэан, лыцхала
Шэа шэымфохъ шэцала,
Сааныжъны, шэа шэхала
Шэгэыхэтэы шэахъзала.

Илашаргъы илашьцаргъы –
Шэысцэымшэан сара –
Цъара стабазаргъы,
Саапшуеит еацъара.

Сгэырфодоуп, слахфыхуп,
Сыцкъоуп ескъынгъы.
Шэысфыхэа, шэысфыхэа,
Сышэзеипшуп зегъы.

Сеихаччоит ахъхъахэа –
Са сышка шэласы!
Са сзыхуп, нас уаха
Исылшой шэа шэзы?!

ЦЪАНАТТЭИ АХАҚЭИТРА

Абжымшынкгъы ирырт мариала,
Абжышьхакгъы ирхыст убас,
Измыртынчуаз, апхыз иалаз,
Абар атэылагъы – изышьтаз!

Сыцсы неиуеит сцэа-сжы ныжъны,
Еидара иатцазам, ицкъоуп,

Абар җыанат абаҗча еиужьра
Акгы азеилымкаауа иҗоуп.

Гәлак, хәак амам уи шыта,
Иахьҗалакгы амҗа артуп,
Сыҗсы иамоуп ахаҗәйтра,
Иаргы атҗысхә еиҗш иласуп.

Еимгеимҗарак шықәсык ахьынтә
Адунеи кказа иааимҗоит.
О, иадыруеит усқан иахьыз,
Зынза ишрыҗҗахаз абоит:

Ажәҗан иалоуп сыҗсы ахала
(җаҗа апҗазаара еилашуеит),
Апҗа шкәакәа иахьынхала,
Абла хьшәашәаза иаапшуеит –

Акгы змышьуа, акгы злымшо,
Иагыҗырхагам, иагыҳәартам,
Иагузымкыуа, иагузымшыуа,
Акгы иашьтам, акгы змам.

СГӘЫ

Сгәы сазхәыцуеит сара.
Иҗьасшьоит схататҗәкыа иҗазо!
Мап, уаҗ дызталом иара,
Иҗоугы мазоуп,
Аха...
Усгы иаатырхын, иаххәап,
Инрымҗартцеит иахәапшуа сгәы –
Иҗаз зегь аргамахт убра.
Сгәы сазхәыцуеит сара,

Сгәы сҗахәышуеит сара:
«Ипҗасшьаша иҗоузеи, мшәан, сгәы?»

АҢҢХАРА

Тҗла затҗөык ихъзала игылам,
Ифеит, ипҗасҗеитәит дзыхъзас.
Икҗафура уаха игәахылом –
Апхыз гызмал далҗит дызлас.

Дзышьҗазеи? Дабаказ? Дзыниазеи?
Иныкәбеит – дзызкәпоз иацы.
Игәыҗрақәа ркынҗәи инхазеи? –
Алыхәҗа иннакылас азы!

Дгъычуан – ихакәын дзыцәҗгычуаз,
Имшқәа ирхәуан мазала.
Апҗазаара иа даузахыччоз –
Апҗазаара ихыччон иара.

Ибоит – адунеи акгы изалам, –
Дзакәыҗҗәыз имдырҗызт иахъеипш –
Апҗазаара ус дахъынхала
Даапшуеит икынқалас абҗеипш.

...Қафла иагъа ҳеырбаларгы,
Аҗыхәҗәан иаацәырҗуеит хәшәы змам,
Апхызқәа иагъа ҳарҗбаларгы,
Мышкызны ҳамҗыхар ауам.

Август 25–31, 1974

ХАНАЖӨЛАК...

Ихьатцыз ацөкөырцоуп
Ханажөлак
Ха хзеипцу –
Ихалшом
Уаха
Цхьацара.
Хацышькламхар ауам
Уи, хашьтахь иааиуа –
Ацкөырца ижөыло – аёара...
Абар –
Зегь реиха
Хзыцөшөара!

*Октябрь 26, 1976
Малеева*

АҚӨЫЦШРЕИ АГӨЫГРЕИ

Санлацөажөо сара сышка дхьацшуам,
Икамлои нас убас иатахызар?
Уахгьы-ёынгьы лара лоуп сзызхөыцуа –
Издыруада бзиарак иазкызар!

Зны-зынлаггьы сгөамтазакөа дсывсуеит,
Зны-зынлаггьы сёыхалоит сқыиз-қызуа,
Алашыцара цсгарта смоуа салоуп –
Издыруада, бзиарак иазкызар!

Уажө, абан, избоит лара дахьнеиуа,
Длываёырбо длыцуп сара сөызак!
Сөызак длыцуп, иамоузеи, сыздыруам –
Издыруада, бзиарак иазкызар!

ХАРАНТӘИ АШӘКӘЫ

Аракагь амра пхоит.
Амшын цәкәырцоит,
Аракагь ашьхақәа җырбоит,
Аракагь арҗашқәа еилашуеит,
Аракагь ажь рҗаауеит,
Агәилқәа шәтүеит,
Аракагь ашьхыц
Ашәтқәа ирхапыруа еимдоит...
Ара зегь ыкоуп – сыбла ирбоит,
Аха – зегь ыкоуп хаз-хазы,
Ирхам еидызкыло аңсы –
Аңсадгьыл ыказам ара,
Агәеисыбжь ыказам ара –
Гәмырҗыгьга сахьақәоуп зегьы...
Убарт сыруакуп схатагьы.

*Октябрь 25, 1976
Малеевка*

АХЬЫЧПАЦЫРҚӘА

Ахьычпацырқәа пыр-пыруеит,
Шәымҗа абахоу хәа сҗаауеит.
Исыдымхалакәа раңәак,
Исыртоит мҗасшақә дара аҗак:
«Җамҗа, җамҗа харазоуп,
Җамҗа хьышәахәала иқәтцоуп,
Амра ҳаңгылеит шыжьы,
Амра ҳаңцоит хәылпазы,
Җа ихаздырзом гәырҗара,
Аңых җамазам ҳара –
Иҳамоуп җамтас хәашьра зқәым
Мшы хазынак – зеиңш аным...»

Ахыгчапыркэа сырзыпшуеит,
Рымѡа сныхэоит, рымш сыцшьоит.
Ахыгчапыр хэыгчкэа рразкы
Сацуп, салахэуп саргы:
Сымш еиласуам шыта иахьа,
Сымѡа иагхом ашэахэа!

АЖЭЫТЭЗАТЭИ АЖЭѦАН ДУ АМТЦАН

Ажэытэзатэи ашэа пшзарахкэа
Схэахуеит ирѣыцны ѡапхьа,
Иссирзаха иавтыгчэоит ахра
Ажэытэзатэи амза ашэахэа.

Атыпхацэа, абла маахыркэа,
Атцх лаша шэалпхо шэааскьа,
Исѣахэмарааит шэбырлаш цырцыркэа,
Ишэыргэак, нас, еитах сыпхьарца!

Ажэытэзатэи сѡыза, са сыуа,
Исзааиуада бзиа сбаны,
Абла маахыркэа, нас рыуа
Сызгода слеикэыццышэ сбылны?

Ажэытэзатэи ажэѦан ду амтцан –
Ижэытэзам апхэызба дышэтэуеит,
Ажэытэзатэи амца изацэымцаз –
Ижэытэзазам арцыс дзытэуеит.

Ажэытэзатэи сыуа хьзырхэага,
Иаххэап нас, иаххэап нас еита
Ажэытэзатэи ашэа гэыѣкаага –
Ажэытэзатэи ххьаа зхэышэтэуа!

* * *

Ажәфәан ашқа са сашшын,
Аха башаза сыңшын –
Арахъ исәфакааит ҳаңшыатқас!
Иагъсыхәтазаарын убас!..
Ҳадгъылтә гәалақәа рхәазо,
Ҳрыцхауп ажәфәан ҳаназцо.
Ажәфәан арбан? – Ҳа ҳхыцшоуп,
Уи ахьалаго ҳа ҳәоуп,
Иаххәаз ада ҟәак азхәом,
Иаххәаз ада ҟәак азхәом!
Иаххәаз ҳанахәоит еицак...
Ҳа иҟахтцароуп зегъы ртак.
Избатәызаап зегъы абра –
Абри гәастахьейт сара.

АЦӘАЦҜЫГА

Адунеиағ зегъы-зегъ ихаштны,
Атцыхәтәанза, атцәца еимлахәа,
Рныхәағәа шытихын агәәкцәа,
Датцашьшь ижәит иғыхәхәа,

Атцхыбжьон ддәылтцын, ишимчыз
Адыжәхәа дтасуан игәы,
Ҝитуан уи амҟа дангылан:
«Шәғыха, шәабакоу, шәзырҟы!

Иарбан шәызлажьу ацхызқәа,
Шәызқәу адунеи шәымбазои?
Шәахааа шәышпацәоу шәрахатны –
Агәәкцәа рыбжыы шәмаҳазои?!

Шәыцәеи шәыцхызи сырҕалоит,
Шаанза абра сыхәхәалоит,
Апстазаара еилыхны снапала,
Ишәыстоит – ишыҕоу шәсырбоит!..»

Апенцыйрқәа мҕыхакәа, пшьяала,
Ишыцәаз рхала иакуан.
Дгылан ахан дуқәа рымтдан,
Анцәагы-ауаагы рзы дыцәхауан.

Данкараха дтынчхеит ихала,
Амҕа даниалеит агәта...
Апстазаара еилызхуа дызуста! –
Деилыхны дышьтоуп ихата.

* * *

Ҳаибадырбап, ма ххала ҳаибабап,
Ҳаикәнадырғап шьоук, ма ҳаикәнагахап,
Ҳаибагап, назаза ҳаицынхап,
Ирызхап ҳахшарагы, иуаахап.

Ишыыцхамгап шьоук рынасыц ҳара,
Ишыыцрымгааит ҳанасыц дара!
Иахшәирым ҳапстазаара зынза,
Иаххәарым ишҳаижъаз ҳлахьынтца.

«Сымыш, сытых» бхәозар – быгәра згоит,
«Сыбла еикәара» бхәозар – быгәра згоит.
Сыхаара ҳәа анбасхәо – сыгәра га,
Сгәацапха ҳәа анбасхәо – сыгәра га.

Избарым ба быблақәа хҕаны,
Бхәыцрақәа банрышьтало бпырны.

Ибыстом уи ыцныхэас зынзагы...
Мшэан, бара сыбфызами саргы.

Изхарцэари, инхажьхьоу хараза,
Цэымзақәак лашозар иххаза?
Иказ адунеиаф псра зыхәтам,
Иказ адунеиаф шышыа змам!

«Сымыш, сытых» бхэозар – быгәра згоит,
«Сыбла еикәара» бхэозар – быгәра згоит.
Сыхаара хәа анбасхәо – сыгәра га,
Сгәацапха хәа анбасхәо – сыгәра га.

БА БЗЫН ИСЫҢУАМ САРА АКГЫ...

Сыкан, сагыкоуп ба бзыхәан –
Убри агәра згоит есқынгы.
Исыбымтан уаха ыцныхэас –
Ба бзын исыуам сара акгы.

Ибасхәари, амзаға шгылаз,
Аетәқәа шкыдлаз сахьы,
Сымала ашара шапылаз,
Хьаас бышсымоу мыцхәы?

Сыцстазаара бшамоу ацшәымас,
Бшысзафымхуа амра ахата?..
Исцәырхәеит ибасхәарц исымаз,
Икарцеит игәыптәагангы шыта.

Исзымгәагьуа, исзымхәо насәытцаан,
Инаргоит ба бышка шыоукы.
Сыказ сара ажәа сазрыцхан,
Ғымтзақәа сцаргы бхаткы.

Сыкан, саггыкоуп ба бзыхэан –
Убри агэра згоит есқынггы.
Исыбымтан уаха ыцныхэас –
Ба бзын исыоуам сара акгы.

АЛАФАШӘА АРЕСТОРАН АЗЫ

Хара хгәалакоуп иахьа:
Иахьа ихауит хаулафа.
Ихахәтазами нас хара,
Уахык қыфла атәара?

Хцеит ашышыыхәа хайманы,
Хтәеит хеырцагъан агәтаны,
Ируит хаматц ишықырны,
Хастол гылеит ихияны.

Уа хәхәмарит хазхара,
Уа хаччатцәкьеит хазхара,
Уа крахфатцәкьеит хазхара,
Уа краажәытцәкьеит хазхара.

Хә хзеицәада нас иахьа!
Мызкы ихауз хаулафа
Уа иаанхазаргь, хаикәацхо
Нак хәндәылтцит, ххы хгәацхо.

Ихахәтазами нас хара
Уахык қыфла атәара?
Хара хгәалакоуп уаха,
Хара хгәалакоуп уаха...

КАРАМЗАН

Алегенда

Хатца дымцеит Карамзан –
Дзымцеит иааныжъны лынхара.
Хартәак даалымгеит Карамзан –
Ишылтахыз дықан ла лхала.

Лытцлақәа ирықәжъын ашәыр,
Чкәынакгы агъама илырбомызт.
Дәатцкьон махәык аатцысыр, –
Атыстцәкыагы нықәтәар лузомызт.

Деихбаала дынхон Карамзан –
Ла лтәы лызлырхон Карамзан,
Дышнеиуаз, дажәзеит Карамзан,
Аиарта дахәхеит Карамзан.

Лымцахь дналмышьтит азәгы,
Еилаҳаит лынхамәа зегъы.
Лтцейць затцәык зыла ихыхәхәон,
Дахышьтаз уи даара илцәабон.

Атдыхәтәан дылзааит дыхшәааза,
Апсцәаҳа илабашьа иеантца,
Иагьиаалхәеит: уатцәынза усзыцшы,
Иахьутаху сга уатцә шыжъы.

Лымч зегь еибыта деихан,
Деицъыцуа дынтытцт Карамзан.
Амза лзыцшуан ишанхан,
Атакуажә атцейць ду дахан.

Бжъы цәгъазак гон дыдратцас,
Адгъыл хыцхыцуан зынзас.
Иәатцхахеит амра шыжъы,
Иааикәтәеит игәыткыагаз абжъы.

Иҗан атҗеицъ хахәла итәны,
Дышьтан Җарамзангы дыцсны...
Игәастахъеит снейны схаҗа
Ашәипхъыз зтыфуа лқацта.

АҖСТААЦӘА РАШӘА

Ажәамаана ацынхәрас

АҖстаацәагъ ашәа
Ирзақәзаап пату,
Еизеит ирхасабырц
Ашәа шхәатәу.

Итәыҗа хамбартә еипш
Ишьтахъка ирха,
Дықәгылеит аҖстаацәа
Раб ихаҗа.

Рацхәа иазгәеитеит
Хазну закә аамтоу,
АҖстаацәа ртәыла
Җиаларцаз иахәтоу.

Дналагеит нас уи,
Дҗаха инапы,
Чыдала иззеизаз –
Ашәақәа ртәы:

– Имачума ашәақәа
Рзаххәарц ицшу,
Ижәдыруаз зегъ рацхәа
Ашәа зызктәу:

Ажәқәа қәнагала
Ишбатәу, иштәктәу,
Ацәқәа есымша
Хынтә ишхьатәу.

Арѡашқәа агантә
Ашьхақа ишцо,
Ахьа шфатәы хаам,
Амшә шыннартцәо...

Ханхашьа, хантцышьа
Иааныжътәым акгы,
Ашәақәа рзаҳхәароуп
Артқәа зегьы.

Аетцәа, амра,
Амза шәырқәатц,
Аапын иазыжәуеи –
Итқәацааит, итқәац!

Аптәқәа ырытцапшыз –
Хтасуеит иқышә,
Ашәақәа злыхтәу –
Анышә ауп, анышә!

Иалтцуам аҳәахит
Ажәтцыс апа,
Нышәзами уи нас,
Излыху атра?

Алсеи ачынчеи
Рыбжыы тәгаңәоуп,
Арбагъ иафьртцааша
Даара ирацәоуп.

Ацьма цатцашла
Афьрпын афәктәуп,

Акарматцыс хэыч
Ажырахь ишьтәуп.

Ажыра мариазар,
Ицәгъазар абап,
Уи ашьтахь ажыцәа
Ашәа рзаҳәап...

Цәыцак азы ыжәны,
Аәстаацәа раҳ
Далагеит иажәахә
Ирҕыцны еитах...

Уаҳа сызрыламтәеит
Аәстаа ипацәа,
Ицегь саарылахар,
Среипшхон схата.

«Ашәақәа злыхтәу
Анышә ауп, анышә...» –
Икылыҕуеит сышьтахька
Аәстаацәа рхышә.

Аәстаацәа рашәа
Абриала инхартәап.
Анаәс ауаа рашәа
Ҳазхәозар – иаххәап!

АЦӘАШЬЫ

Цшеи фыртыни брылга,
Са бсызгом быхьчо,
Лашарбагас амәан
Бсыматәам сахьцо.

Ус атынчраҕ аарла
Ацэашыы лашоит,
Ус мариала икьатоит,
Цша хэычзак азхоит.

Аха ссирс ирытцоу
Сзеилкаауам схата.
Абла, абла таара
Ирхытцуа ашэахэақэа.

Амфа сашэа саины
Ба бкамлар – сзынхом,
Былашара хьшэашэеипш
Даеакы сарпхом...

Стэоуп сара сраҳатны,
Ацэашыы таауеит...
Амра ҕхалоит пшьаала,
Аапын баҳча шэтуеит.

Игэыҕекаагоу тэылак
Ус агэашэ аатуеит, –
Сеидроу са сахьыкоу!..
Ацэашыы таауеит.

Пшеи фыртыни срылга,
Ба сыбгоит сыхьчо,
Бара – сцэымза хаара,
Бара – цсыс исхоу!

Декабр 5, 1973

АМҘА ИҚӘУ АШӘАХӘА

*Иҫоуп зшәахәақәа ҫара ҫҕынза иаазаанза
зхатәақәа ңсхәоу аеҫәақәа*

Сыбжыы ғтызгоит алашыцарахь схы ғарха:
Ирлас, ирлас, амҘа иқәу ашәахәа!

О, исыздыруам уара иумоу лахьынцас,
Сыетцә шаша, жәған цәулахьтә исҕаччаз.
Уцсы тоума, амца уцроума ухатә?
Уцсы цахьоума, илашыцахьоума улакта?

Иааит са сҕынза игәазырхаган уажә иахьа,
Анкьабынкьа зны иухылцыз ашәахәа...

Исыздыруам сарҕы исоуа лахьынцас,
Изҕаччода шәахәа схылцыр сарҕы убас?

Сылашара шәыхьзарымашь – изышьтоу?
Шәара шәҕынза иназарымашь – сыцсы штоу?..

Изурызеи, изурызеи – амца скыз!
Са сышәхьымзарҕь – сылашара шәазыңшыз!

Февраль 22, 1976

АИЗГА «АМҘА ИҚӘУ» АҚНЫТӘ
(1979)

АМҘА

АмҘа иқәуп аңстхәа шкәакәа,
Тыси хәыхәи ңырңыруеит.
АмҘа иқәуп арту қаңа,
Ашьхың дәықәуп, иңшаауеит.

АмҘа иқәуп амра шаша,
АмҘа иқәуп ашәт афәы,
АмҘа иқәуп ажәа, ашәа,
АмҘа дықәуп ауафәы.

АмҘа кәәғым, амҘа еитңыхуп,
АмҘа иқәу – имҘа нтәом.
АмҘа ахьнымтәо – уи насыңуп,
АмҘа хирыз – уаҳа схәом!

Октябрь 19, 1977

* * *

Уанындәылтүаз ашьыжә ашәхымс уахкәашеит,
Акыр уаалакәакзаргә, ианақәук – уцеит.

Уцеит – уманшәаламхо уааиуеит, абар,
Ачык-ачык угхеит ахра уагарц.

Ашыбжъон ашыха уахьхалаз – ишэшйт,
Ацшацэгъеи акырцхи – уа узын итцысит.

Шьыбжышьтахь ухысын, ухымта кашеит –
Бнацэын изкэурыз – бнакэтык ағашеит.

Аеатэахышт амра, абар шыта лассы,
Укараха, ухэыцуа угъежъеит хэылпазы.

Мышьтацэгъак дупылоу – уа умѳа зкатэаз?
Ма мдыршақе уахыцоу узхымпашаз тцаск?

Уеикэымшэеит, уекэымшэеит, уеикэымшэеит иахъа,
Ари амш уа иутэымхеит – уатцэтэи ахъ уеиха!

Уеиха, нас, уца, нас, уеимда, нас, уатцэгъы.
Дыштэатцэѳьоу насыцла деикэымшэацт азэгъы...

Ихаздыргэышьом амш затцэ – излоу хлахьынтца,
Ишэартахоит хуқсэагъы – мшык анхацэца:

Уи ханасыц хаѳган иагазар хзышьтаз?!
Нас хамшқеа зегъ гѳарамхои – хацхъаѳа инхаз.

АГХА

Гха затцэык ухьны,
Ацстазаараѳ уаѳа
Уиадагъ иумоукэа уаауаз хъахэа-цахэа,
Иулшом
Ахаан
Угха затцэ
Арееира.
Арееира – царшеироуп.

Иугхаз уашьтан иуриашар ауандаз –
Уи шөартас изкуадаз,
Уи хьаас измадаз!..
Агәнаҳа узышьтатцом
Наӕ иноухыхны,
Уи ашьта унхалоит
Иунымтца дамыҕны.
Иказам ацәгъара хызҕеуа хәа бзиара.
Иказам хырқьиара!

* * *

Ашәа сыцуп –
Сахьцалакгы.
Ашәа ныжьны –
Сцом шыаҕакгы.

Ашәа ахыӕкам –
Уа зегъ хьшәашәоуп.
Цхарас-хаарас
Иӕоу – ашәоуп.

Нас уи ашәоуп
Сзырлыхҕыхуа,
Сгәатца иҕыхо,
Сзырцыхцыхуа.

Мап, макъана
Сашәа еихсыҕуам,
Ашәа шысхәо,
Мап, егьсыхьуам.

Ашәа – сықәлоуп,
Сөыза гәакьоуп,

Сымѡа иашоуп,
Сымѡа къаѡроуп.

Шьта ак ансыхьггы –
Аа, изхароу:
Ашѡа нсыжьын –
Сықѡеит схала.

Сықѡеит схала –
Ашѡа нсыжьит.
Ашѡа нсыжьит...
Ма сыннажьит.

ДАНИХГЫ...

Данихггы – пыт-чытқѡак дрыхьзароуп,
Данихггы – криуроуп, крихѡароуп,
Дшѡахѡароуп, дкѡашароуп, дыччароуп,
Данихггы – изхароуп, дуаѡхароуп.

Данихггы – итѡѡаншьап ѡацароуп,
Атѡеицѡа дзыпсахша иаазароуп,
Иахьынзауа илшо ѡаитцароуп,
Иахьынзауа иуаѡра ихьчароуп.

Данихггы – еснагь дықѡѡалароуп,
Убас еипш, убас дықѡѡахароуп –
Апсра мыжда, апсратѡѡаггы ичхароуп,
Уи хѡаас имкыкѡа – дынхароуп.

Данихггы – дкапчароуп, дкацчароуп,
Дмизазшѡа – аггы ихымыѡ дымцароуп,
Данихггы – пыт-чытқѡак дрыхьзароуп,
Анакѡымха – ибзиоу дмизароуп.

ҲАР РЗЫ АШӘА

Ирзыскуеит са сашәа
Ҳацсадгьыл зыхьчо –
Ҳаруаа – аиааирахьтә
Аиааирахь ицо!

Ҳацстазаара шәартан
Зынгъы икамлахьей,
Агацәгъа данхақәлаз,
Ианзызоз геи-шьхей.

Дарбан ипылан
Ага дтазырхаз,
Ага дтазырхаз –
Адунеи еикәзырхаз?

Аруаа роуп, ҳаруаа,
Ҳацсадгьыл зыхьчо,
Ҳаруаа – аиаарахьтә
Аиааирахь ицо!

Аусуцәа еицлабны
Ацыр андыртәо,
Анхацәа еидгылан
Амхқәа ианыртоу,

Дарбан игылоу
Нахьхьи аҳәааҫы,
Абцъар иреигъу
Зку знапаҫы?

Аруаа роуп, Ҳаруаа,
Ҳацсадгьыл зыхьчо,

Ҳаруаа – аиааирахътә
Аиааирахъ ицо.

Ҳдунеиаф Атынчра
Назаза иҗаларц,
Жәлары зегъы еицгәыргъо,
Насыцла инхаларц,

Шыыбжьоныз, цхыбжьоныз,
Шыыжъыз – есқынгы
Баагәаран игылаз,
Игылоу уажәгы,

Аруаа роуп, Ҳаруаа,
Ҳацсадгъыл зыхъчо,
Ҳаруаа – аиааирахътә
Аиааирахъ ицо!

* * *

Ага итытцу,
Ашьха ихытцу –
Хьтак афалт.
Цшоуп, фыртынуп,
Уртуп, чыхуп –
Зегъ еилалт.

Ацла иажәлан,
Иауа-иажәлан
Бгъыцк аафамхт,
Ихәахәа-чахәа
Амахә хаха
Аацшит, еилнахт.

Азын, азын,
Ус умгәамтцын,
Уааишыа пшзам!
Ухәарчарра,
Умақаррақәа
Җтахзам.

Умхәацәакәа,
Умехәацәакәа
Уус нагза!
Имыргәагәакәа,
Ухәагәгәа умцакәа,
Җгәы катца.
Указ – уааизар,
Ус угәғәазар –
Уаазырфы:
Иузаруазар –
Ибымбылза
Сык аруы!

МАИТӘИ АШЬЫЖЬ

Ибзиоуп ҳа ҳнеишыа,
Җазцәымгугы псааит ишыцны!
Иаххәоит иахгәацхатцәкәан,
Җабацәа рашәакәа рғыцны!

Ашәткәа, абираккәа...
Инаргоит ахыбғар ишытыхны.
Ашлакәа неиуеит
Ргәалака, рыбҗакәа еитдыхны!

Җамчи ҳалшареи –
Атынчреи азхареи иртәызааит!

Ҳамѡа назазааит,
Ҳажѡаан кеикеи ҳаракызааит!

Иҝоума ихагу! –
Уи акѡым – имачума ихалшаз?
Иҳалшахьоу акѡым –
Шаҝаҝоузеи итҝегь ҳзыхьзаша!

Ибзиоуп ҳа ҳнеишья,
Ҳазцѡымгугьы псааит ишьыцны!
Иахҳѡит иаҳгѡапхатҝѡан
Ҳабацѡа рашѡақѡа рѣыцны!

ЗЕГЬ РЫЦКЫ

Ҳархьҝхѡап аиааирақѡа ихамоу,
Ҳахныхѡап, нас, атѡѡа итыцхо,
Иҝалап, дҝалахьазаргь, ҳара моу,
Анцѡатҝѡагьы ажѡра игѡапхо!

Ҳрықѡныхѡап ҳамчи ҳалшарей,
Иаҳныхѡап атынчрей аҝьей,
Ҳажѡѡани ҳамра лашарей,
Ҳадгьыл иаҳнатаз аҝей.

Абас ҳара ҳгѡырғьабжь анхало,
Имҳѡакѡа ҳазцом зегь рыцкы:
Гѡыла ҳлашѡымхааит ахаан,
Ақьяф ҳамырдагѡааит бзантцы!

Ҳѡызатҝѡа ҳганаҝ дьгѡжѡажѡ,
Дтынхадаха дықѡхар адѡы –
Иахҳѡо зегь башоуп, ипсажѡоуп –
Ҳныхтѡуп зегьы!

Август 31, 1975

АМШ ГӘАЗЫРҘАГА

Ашьхақәа ирҕықәлеит аччапшь-ашәапшь,
Амрагы, абар, шыта лассы иаакапхашт.
Ухнахуеит атцарақәа иҕыхаз рыбжы,
Маи мшы иапылоит игәыргьо шыжы.
Ацлақәа шәтит, еицынчылт абығҕәа,
Адгьылқәа цшуп – иртахуп амахәә.
Иааит латцарамза – ажәла кьатәуп,
Агәыргьачыс зхылтцша иахьа илататәуп.
Издыруеит ушрыхәо цшь-напык, анхафы,
Цхыраафыс снейуеит уа ушқа истахны.
Аифызара ажәла лахтцап меигзарах,
Абзиабара ажәла лахтцап меигзарах!
Ақьиара, атынчра, насыпла аҕиара –
Ажәла хазынақәа хкьароуп ҳара.
Хамчгы ҳахшыфгы еицташәааит хтакы,
Афстаа дхабжьамлартә, еикәшәааит ххәатәы,
Цшзала иҳахьзааит ҳаазыхо ҳаура,
Цшзала хрыхьзааит хзышьтоу зегь ҳара!
Хнагылап, афызцәа, ҳабжы неикәҳаргап,
Зейгьыкам анхамәа-разкымәа ҳчацап.
Ҙа иҳацыз агәахәара, агәыгра, ахықәкы –
Са издыруеит ишҳацныкәо, хшамжьо хразкы!
Чыхь баапсыс икоу зегьы ҳаныриааи,
Шәаргы-саргь лыпхала иахьанза ҳанааи,
Хамтәароуп иаххысхьоу-ҳазхысхьоу гәынго,
Ҙаикәгәыргьо хнейхароуп, ҳалшара агәра го.
Амш ду макьана ҳацхьақа ишьтоуп,
Амра ҳағыраз ангылаз уажәоуп.
Мшыбзиа, ҳацсадгьыл, мшыбзиа, хдунеи!
Мшыбзиа, игәытгагоу анхаратә ҳаи-чеи!

Март 11–12, 1978

АШЫҚӘС ҒЫЦАЗТӘИ АЖӘА

Ҳашықәсқәа ирхылоит,
Абар, даеакгы.
Ҳгәырғатцәа ҳнеиааит
Ғааны уажәаангы!

Ашықәс ҳазцыло
Ахала имаазеит,
Шәышықәса, зқышықәса
Ишьтыхны иааргеит.

Ашықәсқәа ихафсхьоу
Ирхылтцит иара,
Ашықәсқәа ихафсхьоу
Иргәыгроуп иара.

Зи-мцей ирылга,
Ихьча-еиқәырха,
Иҳартәит, иагьҳарҳәеит:
«Ижәга, иазшәырҳа!»

Үрт ашықәсқәа, –
Ҳацәгъеи
Ҳабзиеи
Зцахьоу, –
Еитах ҳара ҳакәзоуп
Ргәыцра змадоу.

Үа ғааныбзиала!
Ҳнеип нас ҳаицҒак!
Ашықәс ғыц иааиуа
Шьтыхны цхьа ҳцап!

АПОЕТ ИЗХЭЫЦРА

Ицышэатəуп ахəшə ғыц –
Ихəшəытцəкьоу ишхаму батəуп:
Маамынуп уи рацхьа излацыршəо,
Ма даеа цстəуп.
Уи ахəшə еицш,
Ацстазаара ацəгыра-абзиара
Цышəатəны имоуп иаргы,
Аха цышəагас иику хазуп апоет:
Иара ихы,
Иара игы.

Ә-АЖӘАК АБЗИАБАРАЗ

Абзиабара –
Абзиара иафызоуп:
Иахынзахамоу –
Изакəу хаздырзом.
Ихампытцпрааны
Ианцалакоуп
Ианеилахкаауа –
Иара ахата шакəыз хнап иакыз.

Ажьа шкəакəа зкыз дифызоуп
Абзиабара знапы иакугы:
Иргəгəаны икымзар –
Импытцпраауеит,
Иргəгəацəаргы –
Импытцапсуеит.

ИСТАХУ

Апстазаара, сара сыуафра агәра га,
Акызатәыкоуп са сыззықәпо – ақәнага!..
Уарггы акырқәа сара сгәы нурхақәахъеит,
Сарггы исатәам уара узын крысхәақәахъеит.
Рыбжа хьшәашәеит сашәа ссирқәа – уа иузкыз,
Рыбжа хьшәашәеит умшқәагь – сашәа ишазыпшыз.
Уарггы сарггы аймак ҳамоуп есымша,
Сзаттамгылеит, сзавамгылеит указшәа.
Усыгәтаслоит акгы зхарам – сзыхуркьои?
Уа сухылтцит – тәымуафцас сызуртәалои?
Судкыл, судкыл – уаха сашьтам даеакы,
Цқәа ҳаицәажәап, тынч иуасхәап сыгәтакы!
Истахузеи? –
Итцегь ублақәа лашарц.
Истахузеи? –
Итцегь ухаара сурбарц.
Ускан иарбан? –
Сара суалгы насыгзон.
Иарбан уалу? –
Уара исоухәо зегь кастцон.
Апстазаара, сара сыуафра агәра га!
Исатәам савга,
Исатәоу сырқатц ақәнага!

АЗАТЦӘРА

Имафст агәгәахәа амш азхытцра.
Шә-хәыцрак нтаҳаит атцх агәы.
Атцх. Атынчра. Ажәфәан кәицқәа.
Амза шьада. Уаха – акгы.

Уара – ацстазаара зыгрысыз,
Уара – ацстазаара зкәахаз,
Уара – ахьаа цәгьа иардысыз,
Уара – ахьаа цәгьақәа зшаз...

Нак шәахьзаа, адгьыл иакәхаз –
Иаашәычҳа, нас, ҳамтакы.
Амца рхьсааит ипылҳатҳаз
Са сызтаарақәа зегьы!

Збашьа змамкәа, инымтәо гәтыхан
Адгьыл иацу ескьынгы –
Шәыцәа!
Шәыз!
Шәыпсы!
Шәымфыхан! –
Адгьыл хәыцуеит ахазгьы.

Иахтап ҳамтас ҳара ҳфымтра –
Иатахуп ахала инхар,
Жәфан та змамаф аетцә фынтра
Иалоу ҳадгьыл – ацәыкәбар.

Изаҳауадашь иара агәтыха?
Аетцә ччозар еилацәкәны?
Кыр рыхәшьадзар иара азыхәа?
Иазыпшызар амфа кны?

Амза хьшәашәа – афыза хьшәашәа –
Цшуеит гәырфала, инаскьаны...
Сьдгьыл, сьдгьыл! Мшрак ианиаша!
Шака узатцәузеи уажәааны!

Ухәыцра уалсхып иутахызар,
Иуқәсыжып сгәалақәа ҟапхьа!

Исылшарызеи уара уфыз
Уаха цхыраарас уаха?

Зегы ззеипшу ажәфәан кәицкәә,
Пхара зхылымтцау рыгәта,
Изымбазандаз, арахәыц па
Ушахынхалаз ухата.

Апрель 5, 1975

АРДӘЫНА

– Ёыкә-ёыкә-ёыкә! – хәә
Убжы зургозеи
Уаншәалак!
Ушьта дхымлои уага,
Ушьтыбжъ ангалак!
Ёымт узтәар,
Дымцой днаувсны зымфә нак!
Газарала уәтаурхоитеи,
Уара агәак?!

– Сызтәарыма сөйтәах, ёымт,
Сыцсы заны!
Схы еикәсырхоит хәә ма
Сцарыма сеиханы?!
«Ёыкә-ёыкә-ёыкә!» –
Сыбжы сыргоит иаразнакы:
Шәартак шыкоу
Сөызцәә ирасхәоит сыццакы.

Октябрь 24, 1978

АНЫӨБЖЫҚӘА

Ухьзала ғыстит сышзахәоз –
Са сгәалақәағь уасхәар сҥахын,
Сышьтыбжь уара иаууахахуаз –
Иаасгәйдхалт ихьагәгәа игьежьын...

Аныөбыжьқәа, аныөбыжьқәа, агәгәахәа
Дара-дара шеинкьо иааңсоит,
Инкахауеит умҥан еилахаа,
Уарах – ак камлазшәа уааңшуеит.

Уахгы-еынгы ишуархәоз, ишуархәоз
Рхьаақәа, измам ҥыхәаңцәа,
Сдунеи рыцҥа, улымҥа зегь шҥахәхәоз,
Абар уахьдырдагәаз зынза!

Октябрь 31, 1978

ААМҢА

Акатдарба иамоуп х-аамҥақы:
хазҥагылоу, ииасхьоу, иҥалаша.
Аграмматика аҥнытә

Хрызхәыңп х-аамҥақы.
Изахьзуеи хазҥагылоу,
Иааг, исырба?! –
Уи, азбахә ахьынзаххәоз,
Ииасхьоу акәны иҥалеит.
Изахьзуеи иҥалаша?
Иахьзода уи –
Хәаңхьака ишьтоуп есқьынгы!
Ихамоузеи шҥа?

Иабакоу, нас, аамта ахата?
Ибжъазит – ианеихахша хынтә.
Еипшыуп, еизакуп х-аамтакты,
Изгылазом урт хаз-хазы.

Апрель 12, 1977

АХЪАА

Ссирқәак цәыртцуеит хәылбыехала, –
Рыбла, рыччапшь, рныкәашәа...
Указамшәа инувсуеит цшыаала,
Утынчра уцәызны ушырзыпшуа.

Шьта иумхъаан, уаха ихнымхәуа,
Ицаз, ибналаз уфара!
Шьта уанышәа ажәра мчымха, –
Цхара зхылымцуа абылра!

Шьта ихәала: «Хдунеи лашара!»
Шьта ихәала: «Итабуп, хазшаз!»
Шьта ирехәала, нас, апсабара, –
Ишьтых иунатаз лахбынтцас!

АХӘЫЦРА

Ус рымхәахуеи: зегь калон –
Анцәа игәацхар.
Фыстааи цъныши рыбга цтцәон –
Анцәа игәацхар.
Уажә шыа злам ацәхәырагы шәтуан –
Анцәа игәацхар.

Адунеи насыцла итәуан –
Анцәа игәацхар.
Еишыцәахон ауаа зегы-зегь –
Иааигәацхар.
Гәырџа ҳауазма шәаргы-саргы
Иааигәацхар...
Изигәамцхо са исыздыруам,
Шәарт ишәхәом,
Аха избоит, ижәбоит, иаабоит –
Анцәа игәацхом.
Ус анакәха, нас, ҳағызаахп
Уи ҳазғыц:
Ацәгы-мыцәгы ҳнағагылахп
Шыжьза ғыц.

Ииун 11, 1978

* * *

Са схәыцуан схы саназынха:
Ҳазхыгәхәо
иҳамоузеи
иахьа?..
Ҳазхыгәхәогь ҳамоуп, цәбыргны,
Аха сартынчуам даеакгы:
Избоит
ицәгәамшәа
хныкәашәа,
Ицәахшәартә
икамшәа
халша,
Мыцхәы
ирацәоушәа
хагхақәа,

Ҳабжы

ғәғәәцәоушә

ххатақәа...

Абзиеи ацәгъеи ҳазлацшхьоу,

Ҳарт амәа ҳақәлеижътеи итцхьоу,

Иахъа ҳазлақоу неиґырцшны,

Бла зхьымзо ҳашьтрахъ саанацшны,

Абри сазкылсит атдыхәтәан:

Ҳарт

итцегъ

ҳаигъзаргы

ҳахәтан.

* * *

Ианбанза? – са сгәы насғәагылеит зны енак,

Иагъысхәеит сахлафшәа, сымхәыцкәа рацәак:

Иарбан, иаачҳа, нас, инхазеи мбатәыс?

Шәышықәса ракәзоуп иумоу чхатәыс!..

(Хшәышықәсаз дарбахын шәышықәса ицо!

Шәышықәсагъ дарбахын зусқәа ирыхьзо!)

Ишызбоз, аргаматцәкьа сгәы леитцххейт,

Нас нкылашъа сзамто итцкьейт, ихәхәейт:

Ачҳара инасит ақәақхәа – иашьзарц,

Агәыграгы инашьталт – икны иархәацәарц.

– Уаагыл! – схәан, исзытцкьейт арахъ схатагы!..

Сцәа саатазызоит санхәыцлак уажәгы.

АЦШААРА

Акыргы стагәтасит,

Акыргы сгәактцәакт,

Снеиуейт зегъы-зегъ чҳаны.

Ауалхәаф-апсцәахагъ
Дыспырзауам наӀ –
Дгылоуп уа, сымфа аханы...

Хазынарас иатцоу
Сымбацзаргъ рацәак –
Апстазаара сашьтоуп фацхьа.
Иатцамкәа иӀам уи
Ссир-цъашьахәзак –
Апсралатцәкхьа ахә аншәатәха.

АМШЫН АХЪ

Ухагаха
Уафуп ацәкәырцара, –
Уцъашьаноуп
Сышухәацшуа сара.

Иацгъы ушцаӀказ –
Тынч, умқәацазо,
Угәыбзыгуа,
Хьаак умбазо!

Уажәгъы ушцаӀкоу, –
Уамкуа зынза утра,
ШаӀа гәағла
Уажәлои аӀәара!

ШаӀагъы илашьцоузеи улакта,
ШаӀа гәамгъы еилурхуеи, хәгеита!
АбрысӀакгъы
Узырхәашьуа цәахны,
АбрысӀакгъы
Угәалақәа хәәены,

Излаурыцкьои асаркьеипш ухы-уёы?!
Абриоуп са сзыхэа ацъашъатёы.

АҢЫМТРА АЦЫНХӘРАС

Зегъы иреигъын уажә аҗымтра,
Аха иааг.
Самгазеитеи ссёызә ихымта
Зынза наӕ!

Цәкьарак гәастеит саргъы, цәкьарак,
Сшәақъ еитцоуп!..
Сшъара сықәзам иахъантәарак,
Сеилагоуп!

О, са ссёызцәа, наӕ шәсыцрызаа –
Шәыстиуеит,
Аифызара – са сзыхзызозгъы –
Сшәиуеит.

Уи шыапцықәла атыша иастоит,
Ишәаҳа!
Иалшахуазеи, шәацхъа ишьтастцоит,
Ишәкәаҳа!

Уи баагәаразшәа, иҗәгәазазшәа –
Җгәы ҳажьоуп.
Къарак ала, цсаҳазамшәа,
Ицкәашәкәа игоуп.

Азәы затцәык иоуп сзыруазырыз,
Зегъ зыблыз.
Са сыцсырта ахьыкоу здыруз
Иоуп ихыс!..

Хөызцәа роуп ҳацсырта збартоу
Есқынғы,
Ҳаиғызара ахынзашәартоу
Жәба шәарғы!

Ҳаибатахра иреигу цәкәроуп –
Ус ихтуп...
Сшәара сықәзам иахъантәарак –
Амца скуп...

Зегы иреигын уажә ағымтра,
Аха иааг!
Сагъагандаз уи ахымта
Зынза нақ!

* * *

Азә дыкоуп убасшәа, –
Дубарғы калап уамашәа:
Ибжы умаҳазакәа,
Дниасны дцоит ушыцшуа.

Уашьтаншәа зны ухала,
Ушгылоу ицашәа гәынго,
Ус, бжы гәгәак наухалоит,
Изхылтцыз, иахьынтәааз умбо.

Изтәыда, изыбжыда
Абас уырзызас ура? –
Уи нақ дахьубартам
Дцахьеит, узихьымзо хара.

Дцахьеит уи мацәысшәа,
Дцахьеит уи – ибжьейха дласны,

Уажәоуп уанизхәыцуа:
Дцахъеит уи – зегъы ирацганы...

...Ибжыы уамыргыло,
Убла дыхгылоуп ҕазәы.
Иаатынчрахойт дзыкәттыр, –
Уаха акгыы ихыҕуам уатцәы.

АЛАКӘ АЗХӘЫЦРА

Рыхык аатгылеит. Урт рацхә
Еихытцуеит, абар, хы-мҕақы.
Уа ишьтаз ахаҳкәа руақы
Ацсышәала ицәажәон – ианацхәа:
«Армарахь амҕа ианылаз,
Зегь реиха мариала дхынхәуеит.
Аргъарахь амҕа ианылаз, –
Убриггы мариала дхынхәуеит.
Абжъаратәи амҕа – ишиашоу
Инагоу – ианылаз, дҕахойт,
Дтамхарггы – амитә даниойт:
Дагойт ауаҕжыфа-дау иаштахь,
Ацсыбаҕкәа ахькажыу тҕа змам,
Илацшггы нақәшәашт, ақәашьда,
Тцәған затцәык – хыбаҕ зхарцам.
Уантәи дцазарггы, дабацо? –
Агәаҕа еилашыра, цха зхым,
Ацънышцәа рыцслымз иахьатцоу,
Зтысра цәгъазоу цьаҳаным.
Анаҕсанггы – шә-хык зхагылоу,
Шә-қытак зфахьоу агәылшьап...»
...Амҕақәа ахьеихытцуа игылоу,

Иулшаша заа ихасаб!..
Азэ армарахь амѡа данылоит,
Арѣарахь дцоит даѣазэггы,
Рымѡан уадаѡраггы рѣылом,
Ишцац еипш, иаауеит есѣынггы –
Ирымамкуа цѣызггы пшааггы,
Алакэггы нтѣазом дара рыла –
Ахѡыктѣи дныѣѡлоит дымшѣакѣа,
Амѡа – зегь реиха ихъантоу,
Убри затѣык иоуп ишашапуа,
Анасыц иаша ззыпѣѡу.
Абасоуп ишыѣоу алакѣаѣ,
Абасоуп алакэггы шынѣѡ!

АЦШЕИ АБГЫИ

I

Апшацѣгъа маѣаруеит,
Апшацѣгъа хѣацѣоит, –
Абггы иатѣа хѣмаруеит,
Абггы иатѣа ччоит.

Баша имаѣаруа,
Ихѣацѣоит апшаггы, –
Абггы иатѣа хѣмаруеит,
Иччоит иахаггы.

II

Ихѣмаруеит апшалас,
Игѣырѣоит, иччоит, –
Абггыжѣѣа хѣарчаруеит,
Абггыжѣѣа хѣацѣоит.

Урт баша ихэарчаруеит,
Урт баша ихэацэоит, –
Ацшалас иахареи,
Ихэмаруеит, иччоит!

АЗАЦӨРА

– Амра, амра, сгэы зырфэгъуеи,
Са сзатцэума? –
Амра сҕаччеит:
– Уа узатцэым!
– Амза, схъаа зымеихсыгъуеи,
Са сзатцэума? –
Амза еихаччеит:
– Уа узатцэым!

– Сашөақөлацэа, шэарт ишөхөанда,
Са сзатцэума? –
Урт еицҕакны:
– Уа узатцэым!
– Цыси-хэыхэи ма сыжөбанда,
Са сзатцэума? –
Урт чырчырит:
– Уа узатцэым!

– Атцла еинаала, исахө имзакөа,
Са сзатцэума? –
Уи неихытарт:
– Уа узатцэым!
– Ацша хага, умыццакзакөа,
Аиаша ухөондаз,
Са сзатцэума?
– Уа узатцэым!

– Ашәтқәа шәакәзар цқьа сыздыруа,
 Са сзатцәума? –
 Уртггы аагәылтит:
 – Уа узатцәым!
 – Уа изызхәода сзыруазыруа,
 Са сзатцәума? –
 Сзызцаалакгы:
 – Уа узатцәым!

 – Са сзатцәымкәоу? – Пшрак камтцакәа,
 Ртак мазеины:
 – Уа узатцәым! –
 Ихны ирҕакуп.
 Уаха схьаак рымбазакәа...
 Уа, сзатцәгәышьоуп, –
 Шьта, избагәышьоит, –
 Са сзатцәуп.

1978

ҲАЗЛАХАЛО

*Асовет космонавтцәеи Америкатәи
 астронавтцәеи раҕхьазатәи
 реицыңырра иазыскуеит*

Хцоит инымтцәазо жәфангәыла –
 Насыц дуззак ҳацшаауеит.
 Аб дышгәырғьо иҕацәа еидгылар –
 Адгғыл гәырғьо иахзыцшуеит.

Ҳазлахало лакә уарҳалым,
 Илакәтәу рашьым – цырла ичо.
 Ҳарт атынчроуп ҳазлахало,
 Алакәқәа рлакә ахь ҳазлацо.

(Алакәхәәф иахтап, итахызар,
Аетдә иалху хәызба хәык!)
Аетдә хрылазсоит харпызан
Дгьылк иахылтдыз – ауаа хәфык!

Ас хаилибакаауа ажәада,
Ас хайдтәало хаизгәыкны,
Хҕамлазацызт ас уажәада
Харт – зегь реиха хҳаракны!

Хҕоит инымтәазо жәфангәыла –
Насың дуззак хәпшаауеит.
Аб дышгәыргьо ипацәа еидгылар –
Адгьыл гәыргьо иахзыпшуеит.

Август 2, 1975

АГӘРАМГАРА

Усгәапхоит иахьа мыщхәы,
Унапы алушьуеит схахәы,
Усҕаҕхоит уамашәақәа,
Схы-сгәы италоит ушәахәа...
Ех, апстазаара, узбахьеит,
Ус иагьараан сужьахьеит.
Сызургәыргьацәоишь абас?
Иутахузеишь ацынхәрас?

АЦСТАЗААРАХЬ

Исцәыхьантазаргьы хатала
Уара уныжьны ацара,
Сымфохытцит саргьы аамтала,
Сцоит ианааилак сыҕхәара.

Иҫам, иҫам уаҫа ҫсихәә –
Уи саҫәшәозаргы – суахтоуп.
Са саҫшәыман – уа усасыхуа –
Уик зегь реиҫаза ихьантоуп.

Умра шаша схамлашахуа,
Удгыл ҫааршәәҫ слахәуа,
Уара удлаҫса сынхахуа,
Арахь – сыблақәагь аапшуа.

АТАХМАДЕИ АҫСЦӘАҫАИ

– Атахмада, усақәңоит баша,
Наҫ уаҫытҫ аеырххара.
– Уәхәәңоит, аҫсцәаҫа ҫашьа,
Устәҫья схәыдазам сара.
– Адунеи дуззаҫ исиаaira
Дыҫам, дзыҫалом азәгы.
– Уара уiaaira, уара уiaaira...
Уаха змада зынзагы.
– Шьҫа узсыңөом, иахьа уаңысхуеит,
Умшқәа угеит – са siaaira збеит!
– Иарбан iaairoу – ҫа ҫаиҫысуеит:
Уа утәы угазар – са стәгы згеит.

АДЫРДЫ

Игьежьюеит, игьежьюеит адырды –
Ашықәсқәа цоит еихыдды.

Ашықәсқәа цоит еихыдды –
Игьежьюеит, игьежьюеит адырды.

Знык уи андәықәла иаахәны,
Уахәацшла ус ичҳаны.

Ахала игъежьюеит, игъежьюеит,
Ицоит уаф дахьымзо, ицыруеит.

Убас имариоуп атацәра,
Артәроуп ицабаау, – артәра.

Бымгәамтдын, ахахаф, бхатцкы,
Бнапы ханыцшылоит харгьы.

Бдырды ссир еитцамхо игъежьюаз,
Шықәса рацәа анзалартә игәғәаз.

Иафымшәааит ахыц, базыцшла,
Ибцәымцааит, амарца, шытахьла.

Зегъреиха, зегъреиха ихьантоу –
Имтәыкәа итацәыз адырдоуп.

Иахзеипшуп анафстәи зегъы:
Итацәыроуп итәыз адырдгьы.

АТЦЫХӘТӘАНТӘИ АЧЧАЦШЬ

Ақәпара ашьшьыхәа дакәытцит,
Мыч кәарак изнымхеит уажәшьта,
Ихьаакәа нак инеихытцит,
Абар, иаацқьахеит илакта.

Аценцъыр ахьтә ажәфәан иатцәарахь,
Акраамта ғымтуа дшыцшуаз,

Даарылацшит иуа-итынхара,
Арт амшқәа неипцшыны дызцацшыоз.

Рызынтәык рыбақәа тхаха,
Рлымхақәа нкыдлеит иа иахь.
Иуасиат ажәа ихәоит ауп, инхахи...
Даацшуеит – егьихәомызт иарах.

Атдыхәтәанза ччацшык неифықәлан,
Нак инеифықәбеит лассы.
Ихала иеагьейтихит дшықәиаз,
Апстазаара нижт ауафцы.

Инижт уи атдыхәтәантәи аччацшь,
Ирцәеикәирхаз хьааи гәырфөи.
Уасиат ажәас икоу ирхыхәхәо,
Ирхыхәхәо хәпсреи хәбзареи,

Назатәи аамта еикәшара,
Иазымфо иазымтәахуа нышәк,
Иахәтаку цсра зқәым апсабара,
Иахмырцәаша аччацшь лашара –
Хәзцу адунеи ду ахышәт.

СА СНЕИУЕИТ...

Ацәыкәбар еилыцъцо инахьынхалар пыткәырк,
Истахуп сара ашышыхәа снахьысыр снапала.
Нахьхьи ацәакәа азиас ахы нтанакыр,
Снахтыгәлар стахуп азы шажәуа хәтала.
Са снейуеит шьхагәыла, мшынгәыла, цшахәала...
Сахьымзар хәа сшәоит исызшоу цъара акы.
Ицысшәар стахуп зегь са сшәала, са сдала,

Сшашьтаз адыру ипысшэарц хатала –
Абан, иқыцьқыцьуашэа збоит ацсрагы!

АИАШАХЬ ШЬАҒАК

Иахэлабгон-иаграбгон
Иапылоз зегы.
Амгэажэ артэзаргы,
Итэуамызт ацсы
Уи ацстэы.
Убас иуамаган иара.
Цсы зхоу
Ацсабара иану
Зегы иагьрейхан,
Зегы иагыриааиуан,
Иааиуан зегь ныртэо,
Иаауан ихэазо.
(Ицрыр атахызаргь –
Иамоузеи прышьас
Аскак зымгэа иашьтоу,
Аскак ихьантоу?!)
Ус ашықәсқәа еикәшеит,
Урт Адгьыл дыршәшәеит –
Ацстазаара аиашахь шыағак канатцеит:
Иагықәзааит убыскан зегь рацхьа –
Зегь рейха ихьантаз,
Зегь рейха мчы змаз,
Зегь зыцәшәоз –
Уи ацстэы мамыршәага.
Зегы-зегь еитағиахт,
Зегы-зегь аанхеит...
...Иарбан-дарбан
Урт рахьынтә
Ақәзаара зцеипшу зегь рацхьа –

Апстазаара аиашахь
Шьяфак канаттахыр еита?..

* * *

Рапхьа иқыць-қыцьит иахьгылаз,
Иаахьышэагь абейт адунеи,
Аблақәа амца рхьддылейт,
Ихагахеит абға саннеи.

Иацәсырзт ахақәйтра изышазгьы,
Иабацахуаз агәра зәаххаз!..
Уинахыс ҟызастгьы нцәастгьы –
Са сакәны сабон зегьы злаз...

Аха дхабжьалеит апсцәаха –
Ҫнак иаагьежыт аблахатц –
Ацшьшьапык натцкәан икаҳаит,
Гәахәала ишахоз ашьац.

Саргьы снахагылт хыма-псыма –
Ахкаараф апсхьхра иафын.
Ацбал аҟапхьа акгьы шсылам
Шадырыз еилыскартә ицшын.

Изеикәхар уажәык егьамыхкәа,
Ацбал ианышәозма абас –
Амцахьгьы уаха снамышьткәа,
Ишиашаз иазцон изышаз,
Иазцон ахақәйтра – исеихаз!

САРА СЫЗЛАЦШЫЗ

Атцаа цсасиуан,
Атцаа зытуан.
Са сыцон, са сыфуан,
Са сгөырғон – сышөтуан.

Ицшзан ацсабара,
Ишөахөон афара,
Ишыкбуан ачара,
Скөашон уа сара.

Иалгеит ачара,
Ашьяаца тацөит,
Фызада схала,
Сқыцьқыцьбуа саапшит.

Ацша хышөашөа цөысуан,
Атцаа гөгөахон.
Исыхьыз сазхэыцуан,
Исыхьшагь збон...

Ицхызу, иаргамоу
Сыздыруам сызлаз –
Ицөгьамызт, ицөгьамызт
Убра сызлацшуаз:

Атцаа ацсасира,
Атцаа азытра,
Са сыцара, сыфара,
Са сышөтра – сфара,

Нас – ацсабара,
Нас – ашөа азгөыкра,
Агөырғьара, ачара,

Агэыгра, сара...
Зегы-зегы бзиан,
Срызхыхуеит еиҥа.
Зегы-зегы бзиан...
Җаҥэытп атыхэтәә.

* * *

Амра аҗхаша бзиоуп.
Аапынроуп.
Сишь!
Абар дахьааиуа.
Лара лоуп.
Мап,
Уажәада
Ас сара дзымбацт.
Бааила – снейлап.
Бааила убас, убас...

Иҗаларишь?
Сгәеисыбжь саҗауеит,
Аха сгылоуп уа сьыртынч,
Сыцшуеит.
– Аҗаарха, нас,
Схьатцуам сара шыҥа! –
Сгәы амҗакны снагылт Амур ихҗа.

АЗЫН АЗХЬРА

Азын зымааит ус мариала –
Ицазаргъ сыпхын аҕхара.
Сык зыпсоузеи – пшыаала, ихиаала! –
Игэыпцэагахт ақәоура.

Еибаркареит, еидынцәалеит,
Срыбжьахатцәкьеит ишакәзам,
Уаха рылымшо иаaidхалеит:
Азын хьатцуам – апхын цсуам.

Ашәапыцяп рыбга реицуп,
Ирызнымхеит гәыгыртак,
Иқыцьқыцьуеит, рыба фежбуп –
Ирыхт излымго чмазарак.

Са сышцакоу? – Тынчра сывам,
Ус, цәахыда сыпшаауеит,
Амацәаз еипш, цапхьа сымца
Нак сызтымцуа саатахеит.

Сгәы зырҕыхо, сгәы зырҕыцуа
Шьта сагьақәгәыцуам рацәак.
Исыцрымцуа гәҕыгырак сыцуп,
Гәҕыгырак сыцуп сахьцалак...

Сык зыпсоузеи – пшыаала, ихиаала –
Азын сзеигын шьта сара.
Сыпхын, сыпхын – сгәы здыпцәалаз,
Рыцха, ишцацәгьахеи уцсра...

АПХЫЗ

Сѣыхеит схыда-гѣыдаха,
Сѣыхеит сгѣырѣаха...
Мсыртѣи пирамидаха
Сгылахын иаха.

Сымтѣа цслымзра-шыраха
Азышара иаѣын.
Лацшы зхыымзо цѣхѣыраха,
Инымтѣаэзо инашьтын.

Амра иалам шатарак,
Сықѣнакит – амышьтѣ.
Шьыри, шыацра татарак,
Шьыри, цъара зыхьк...

Сѣагыара тѣакыдаха,
Сгылахын сшыаены...
Сѣыхеит схыда-гѣыдаха,
Сдѣылтѣит сыццакны.

Снықѣлеит адгьыл кѣазара –
Сыѣам схы кѣыншьѣ.
– Хьзи-цшеис иѣоу цѣѣазаароуп! –
Схѣеит сара сыччо. –

Спирамидан сықѣымхо
Адгьыл ишыабаз,
Ашыжьѣ заѣа сѣықѣнахѣѣ,
Сшыац иатѣѣан сышыѣѣаз.

* * *

Ашәт сызрылтцуам, срылахеит –
Икәәҳаны сырхысырма!!!
Пҗәызбак сыбла лылахеит –
Шыри, сзыналхысырма!

Ашәткәа срылоуп шаанза,
Сыцәар – сзынарылымтзо,
Уи аҗәызба шаназагъ
Слышьтоуп, сзыналхымзазо...

Җынла – снейуеит сымфала,
Шаназакгы спыломеи,
Уи аҗәызбагъ лымала
Дааиуеит – саалцынгыломеи!

Ас – сыцхызкәа шананы,
Стәбырг шанак аҗамкәа,
Са сызшаз сишама, нас –
Амш абастәкәа сарцагәуа?!

САЦХЪА ИТӘОУ АЦГӘЫ ИАЗКНЫ

Аеыррыщәа ахы снарбоит
Уи фатәык анатаху.
Алацәәкәа неикәнаҗсоит –
Знык изыхәаз анаиу.

Игәамтҗ-хамтцуа, аҗсы ейбакуа,
Ақәф анкыду – ибҗачуеит,
Инаалoup – амла ианакуа,
Иааины аҗыхәа сыхьнашьуеит..

Агәы шыцқам сара сзы –
Усгы издыруеит.
Ацәа цқяз!
Иказ усгы –
Итаз аңсы...
Иамчи, иалшой?! –
Саңхәа итәаз.

ҲАРА ҲЦӘЫРТЦРА

Машәыршақә,
Ма хәмаршақә, ма цас
Азәгы ҳаишарымызт ҳара.
Ибашоу акакәзар ҳзыхшаз,
Абаша ҳзаңәцозма ҳара!

Иғәғәоуп ҳара ҳамчи ҳалшей,
Ҳхышьтрагы, хымпада, иғәғәоуп.
Дуззак аңнытәи ҳаауеит,
Ҳцәыртцрагы – дуззак иазхәоуп.

АГӘНАҲА

Агәнаҳа атәы цәгьоуп...
Ҳарт иагә гәнаҳа қахцаргы –
Нарцәакәым –
Аброуп иаххзыпшу.
Агәнаҳа
Иамазам
Цәцашә.
Ҳачкәынра зыңәцаз агәнаҳа –
Ҳажәра иаххзоит.

Ҳажәра зыцәцаз агәнаҳа –
Ҳахшара ирыхъзоит.

ТАГАЛАНТӘИ АМШҚӘА

Тагалантәи амшқәаг аасыдгылт, абар!
Урт амшқәа цәгъахаргы – ицәгъазоуп.
Насыпха икаччаргы калоит иргәапхар –
Тагалангы иссиру аамтоуп.

Тагалантәи амшқәа, сахъышәыгза схы,
Тагалантәи амшқәа, шәразха!
Тагалантәи амшқәа, шәхъантамхан мыцхәы,
Тагалантәи амшқәа, шәласха!

Рацәак сызмыргәыргъаз, рацәак сызмырцхаз,
Сынзыжъыз, имкыкәа сыгәшәа,
Исеижъаз ант ацхынтәи амшқәа рцынхәрас,
Тагалантәи амшқәа, шәлаша!

АТЦЫС ИАТЦӘА АБЖЪЫ

Тагалантәи амшқәа, рцыхәа рышәшәо,
Иныкәтит рыбгъыжә какъаны.
Ифатцыгәгәаз амрагы, идыр изыцәшәо,
Изхалом рацәак игәагъны.

Атцлақәа рыбаф кеикеиуа ицқъахеит,
Ихышлаахъеит ашьха еибаркыра.
Атцарақәа абахчара ныжъны ицахъеит,
Акәрааныжәқәа халеит иқыруа.

Ҳазну адунеи дузза иатәоу ашәак
Уаҳа иҗамлазшәа җаақы,
Иҗыруеит, иҗыруеит, иҗыруеит иахьяк,
Игәыргәоит, ирбазшәа рразкы.

Ажәфангы аччапшь аҗықәбазеит шыта,
Адгьылгы иахьыз аздыруам.
Уа рада гәышьяза, абар нас ҳуахта:
Ҳазҗыз зегь хықәкыда-еилаҗыран?..

Иаалыркьян салнахт ахәыцра исхаҗаз,
Цыск ааҗырчырит сханы, –
Сшымгәыгзоз цхарак ааснырит убас,
Иаркәандеит сгәәҗы иназаны.

Атцыс иатцәа аҗәымтцуа ишәәхәон ҳамҗақы...
Сыбла иаахгылеит лассы:
Апхынра, ашәа, агәыгра, ахықәкы –
Иҗазаап зегьы-зегь рыцсы.

Иагьысхәеит гәаныла: ачыхьқәа хрызгом,
Атцыс хәыг, издырит убжъала –
Ғагалара җазаргы, апхынра нтәом,
Инхоит иахзыннажьыз апхара.

АИМҖАЛАЦӘА

Ҳзеибадырзом азәи-азәи –
Уаҳа акгы!
Иаабагәышьон –
Ҳаибадыркәар цкья зегьы:
Азәгы дхәыдам –
Зегь еидарала ҳаикәшәоуп,
Зегь ҳаимҖалацәоуп –
Җадарак ҳаицаҗоуп.

Аха усгъы
Доус иа итəалоуп
Уахь дышцо.
Амѡа икəуп:
Цьоук – кьу-тəьуо,
Цьоукы – ччо.

АИЦƏАЖƏАРА

– Аиаша иагəтасыз –
Думбазшəа душьтит.
Аиаша цкьа иатəз –
Уа дшубоз дыршьит.

Дтынхадаха дныкəоит –
Уара узыцшаауа.
Ишитаху дыкəоуп –
Уара узыцəхауа.

Хгəьйгра цхастоутəуеит,
Ухаижьоит рацəа.
Харас иахəоукуеи,
Ихəхьзеи, Анцəа?

– Шəсытцала шəхала,
Сыхəныга сшəьртəеит.
Хəтə-хəтала, кəнагала
Зегь сылшар шəтəххейт.

Исызтои, иабакоу
Мыч дуззак ара,
Хыхь ацтəкəа ркəакəа
Сахьыкəтəоу сара?!

Шәә шәоуп са сызхәцыз,
Шәә шәоуп са сзеипшу,
Шәә шәоуп са сызхылтцыз,
Шәә шәышьтроуп сызқәу.

АТЦЫСИ АСАРКЪЕИ

Ғапхәә аҗенцъыр саркәә инасны
Иаагъежъуеит,
АмҒа шку атцыс иаздыруам,
Аеашъуеит.

Игъежъ-гъежъуеит атцыс, ауада
ИҒнахаз,
Ғапхәә наӑ ипрыхуеит – ажәҒан
Ахъабаз.

Иамбазондаз ма уи ажәҒан
Зынзагъы,
Иамамындаз ма уи ажәҒа
Зынзагъы.

Ах, асаркәә, асаркәә еижъага
Иҗанархоит:
Зегъ аартушәә, зегъ ааигәоушәә –
Амц ахәоит.

АКӘРААНҚӘА

Ацәгъеи абзиеи неивысны
Изымцартә итшәоуп адунеи:
Амца Ғархылкъеит мацәысны –
Ркәа цхафыркәә еиҒакшеит.

Иейдшылеит. Ицсрыда-инхарыда?
Ицсрыда-инхарыда, еибашьроуп!
Еидхалеит. Аиааира згарыда?!
Адэазара шыазала ихкьоуп.

Ускан иабакоу акэраанкэа? –
Ицшыхэуеит рыхьякны маза.
Ирбартоуп ишэартоу ацанкэа –
Икэлазом уирахь зынза.

Иеибарцсуа хьяастгы ирымам,
Ирзеицшуп аиааира згалак.
Иаацэыртцуеит нас-нас хыма-цсыма,
Аибашьра мцабз антэалак.

Иртаху шроуа рымдыруеи
Ашыаза зыкэшу адэакны –
Урт фатэ еилырхуам.
Икыруа,
Иеижэылоит атыц еимакны.

АЛЫМИ АШЫШКАМСИ

Ашышкамс еидарак
Аманы ицон,
Алым ахькажыыз,
Ишзахэоз иччон:

– Уа, уара рыцха,
Умчыдоуп рацэа.
Дшыхэмаруаз, цасхэа
Уишазаап Анцэа!..

Алым шахыччоз
Ашышкамс иабейт,
Шышкамс бызшәала
Атак канатцейт:

– Мачзак уазхәыцыр
Схата сзакароу,
Еилукаара укан
Сыгәгәаму, сыгәгәоу,

Ишьтысхуейт ахахә
Сара цшынтә исеихау,
Хаисап, нас, ишьтых
Уаргы ус, иуахау!..

Алым иахамашь
Ашышкамс иахәаз,
Убри азоумашь
Атыхәа зкәацаз?

Мап, иамахазаап,
Иччахуан еита,
Аччапшь убас
Еикәатцәан – хагеита...

Ашышкамс ашышьыхәа
Икәланы ицейт,
Агәалаггы аидара
Инакәтцан иагейт.

АХӘЫНАПҚӘА РФЫРХАТЦА

Ахәынап, машәыршәа
Ацгәы ианацәца,

Аехәара иалагт
Афызцәа рыгәта:

«Уаарылтц хәынапцк,
Сара сеипш зылшахьоу,
Цгәажә ашьапхыц
Сара сеипш иацәцахьоу!..»

Ахәынапцкәа рфыза
Иахәоз рахауан,
Рқышәкәа кәам-кәамуа,
Ицъашьо иазыпшуан:

«Иулшаз зылшаша
Дабакоу цъара!
Хфырхатца, хфырхатца,
Хфырхатца уара!..»

...Ибналан ицазар –
Ара, нас, митәзак
Изхыгәхәаша абакоу,
Зеггы-зегъ еицфак?..

Аха фырхатцарас
Иарбан, тцаны,
Ахәынапцкәа зхыгәхәаша –
Убри еиханы?!

АИФЫЗАРАЗ

Иурхаит ацара,
Иурхаит амал,
Иурхаит афызцәеи
Ақәлацәеи – тцәа змам.

Иаатцысит ацшацөгъа –
Уцара мцарс иагеит.
Агъыщәхәы уанаакәха –
Уфызцәагъ умбазеит.

Ирылшарызеи уаха
Уртгъы – са стцаауеит?
Ацареипш иумырхази –
Ацареипш иагъуцәеит.

Аифызара абаказ,
Иказ – крырхаран.
Аифызара гәфарас
Баша икаумтцан.

АХӘЫНАЦҚӘА АЦАҒЫ, МАМЗАРГЫ – АХЫТӘЫ ЦӘТЦӘА

Уажә ҳаазқәылаз, ахәынапқәа
Аца иштәу итәзоуп...
Кь. Чачхалиа

Идыртәит еитцакәаха
Ца дук ацшәма ихъы напқәа,
Аха ртыц уа илырхын,
Аца итатәоуп ахәынапқәа.

Қыаф руеит ишыртаху,
Инкылан икоуп ацшәмара,
«Асасцәагъы» ирыцхәалоит,
Дара рфызцәа, абнарахьтә.

– Абзиабара еихазхауа
Чеицъыкоуп-тәа икоу, – рхәоит, –

Ҳаибабп, ҳашаёкёыхшоуп,
Шёааи ҳа ҳахъ, аёныка, – рхёоит.

– Ҳара ҳтёоуп, ижёбома, – рхёоит, –
Абри еипш амазара!.. –
Атёца шътыхны, иакёгёырғё,
Иакёныхёоит рыбзазара!..

...Ҳаи, уабакёу, амцаёа!
Ҳаи, уабакёу, аикёынтёа?!
...Иагёатёоузеи, ажёлантёеит, –
Ицёоуп ацшёма ицгёеикёатёа.

Ргёырёанзамкёа изрыжёлазом
Уи шъта усьы иёыханы:
Хътёы цётёа дук ахартцахёеит
Ахёынапқёа еибыхёаны.

АМААМЫН

Атла иахъкыдлаз
Абар, амаамын.
Ихалоит, ихамлар
Ауам амаамын.

Шака иёаскёо акара,
Шака ихараку –
Иаха еицырбартахоит –
Ашьтахъ шыхту!

АМАХӘ

Ажәлар рлаф

Иабхәараа акәйд аниҕартца изхара,
Амахә даҕәйтцамызт нас ырыхәара.
Ашьтахь, ианирымта аеада ауаара,
Далагеит дасны урт ырыҕара.

АКӘРААН

Уааныжьны ицахьейт ахьшьыцба,
Иухаштхьейт – ианбыкәу, ианба!
Ашьауардын акәзар, ипсит –
Абар, уажәшьта шәышықәса тит...
Уқәлацәа уафхуа уаауейт,
Уа уакәзар – ушыказ уаанхейт.
Иааухылымтит бжык игәыку,
Уаадырижьтеи ҕыроуп узғу,
Уаахыкәласуейт жьабаак уаниар,
Хышә шықәса урықәуп абар,
Апсцәахатцәкьа уфьыцәгьа изыхгом.
Ухәымгеишьозар акәхап, уигом!
Иуатәам уанхалт адунеи,
Абриакара инутца змааней!..
Указ, усшьуам, рыцха умшәан,
Уцсыр утахзами, акәраан?!

ИРХӘО-ИРУА

– Ирхәо бзиоуп,
Ирхәо бзиоуп!..
Ируа сеидроу –
Нас иаабап.

– Ируа бзиаз...
Ируа бзиаз...
Ирхәо хашьтам –
Иагъа рхәап!

ГӘНАҖА

Лафшақә

Арыжәтә уакәымтдыр,
Уагоит хәа иархәан –
Дақәытцит Гәнаҗа.
Татынк уанаха
Ухәнатәоит хәа иархәан –
Дамыхеит уаха.

Ацъыка змоугъы
Умфан хәа иархәан
Имбеит агъамагъ.
Абзиеи ацәгъеи
Узухгом хәа иархәан –
Днаскъеит аганахъ.

Уцхәысгъы дшәартоуп,
Духаршт хәа аниархәа –
Ишцаиуаз, длытцит.
Ииартаҗ ашышьыхәа
Ихала Гәнаҗа
Ицсы неихытцит.

Ишәхәа дызгаз, нас,
Ицызтәеи игуатцга,
Дзыхкъеи, дызкәызи?
Аха, уи ххәеит хәа,

Зеггы дыркѣатхъан –
Рацѣак ицѣымзит.

«АРИ ЖӘАХОУП, ШЬАЦАГӘА!..»

Ихы ишыуамызт Шьяцагәа,
Дынхагәышыон дыцәгьамкәа,
Имагәышыан цьма жәаха,
Ироуп хәа дгәыгуан аҗиаха.

Аха аҗычцәа иаагәартан,
Иачычеит ицьмагәарта.
Алаламбатә ихтыргон –
Есыуаха цьмак тыргон.

Шьяцагәаггы дырхафон,
Дмыцәазакәа тых жәафа...
Урт, иахымаара ицаша,
Уажә ирбазма азашья!..

Ажәахамш хәылбыгьамтаз,
Азын мра аҗашәамтаз,
«О, ацшәма!» – хәа шыоук җыртит,
Аецәа иаштаҗ иааҗыжәтцит.

Шьяцагәаггы днарпылеит,
Аччацшь ибла инархылеит:
Иҗоуп асасцәа дахькәа –
Даттамхароуп Шьяцагәа!

Ицьмазатцәггы нарзишьит,
Аишәақәаггы неипишьит...
Ирфон-иржәуан, игәыргьон,
Иатцәхәхәанггы инеимырдон:

«Шәас, уара, агәарахәә!
Ишәхәә, уара, агъарахәә!
Аҳаҳаира, рирагәә,
Ари жәахоуп, Шьяаңагәә!

Ажәахатәи ахала
Ҳаңхәа иқәлеит тариала!
Аҳаҳаира, рирагәә,
Ари жәахоуп, Шьяаңагәә!..»

Дкәаша-кәашон Шьяаңагәә,
Агәыргъара дардагәән,
Изгәәтәзма цәгъара хәә,
Дгъежьюа дықәын аффахәә!

Агъычцәә рақәын хатала
Чара ззиуаз гәтыгъгәала!
Аеыџ-сыџхәә илаңәкәысуан,
Аџы злысхәаз еиңәкәысуан.

«Сасцәә дахьқәоуп, аиаша!»
Ҳағоу-сағоу иниаша!
Ририрамкәә – рирагәә!
Ушңарфази, Шьяаңагәә!..

АИЗГА «УАХЫНЛАТӘИ АШӘТ» АҚНЫТӘ

(1984)

СА СБААГӘРА

Са сиғызам дгьылк атқарағ,
Напы ахызымназо хара,
Нцәа дызтамцшың алашыцарағ
Зыңсы қатқәаху цъара.

Сыңсы агәыләлеит ахала
Сызқәу адгьыл – Адсынра!..
Шәартә сзықамларц – аамтала –
Цәахтәыс иамазам иара.

Уи рыцәхьакым цәаи чыхьи,
Цша-цәгьак навымсың ганха,
Уи рыцәхьакым хыхьи-гәыхьи,
Тынчра амоузаң шамаха.

Сыдгьыл гәакьа цлак анықәәаа –
Дак насыләәәуеит саргьы.
Харт хазәыкны цейцш-насыцла
Хәкан, хәкоуп есқьынгьы.

Са сиғызам дгьылк атқарағ
Зыңсы цәытатқәахны итәоу.
Са сыңсадгьыл – са сбаагәароуп!
Нас – сыңстазаарагь қәцароуп!

АРИ АДГЬЫЛ

Мшыннырцә икоу уңьабомә?

Д. Гәлиә

Ишәтүеит ари адггылаҕ ашәтқәә,
Ишәтүеит ари адггыл зеггы.
Иаартуп ари адггыл агәашәқәә –
Иаартуп ари адггыл агәы.

Зынггы-цхынггы иақәым еицакра,
Аныхәә иапылошәә ирхиоуп.
Ахаан ианымиацшәә гәәкра,
Иағалашо аччацшь ағоуп.

Абасоуп изцыло ишырцыло –
Зегь ргәышьтыхра иашьтоуп иара:
Акалашәә ишоуп Ацсынтәыла –
Иззоит хәә иағуп агәырфәә.

О, сакәыхшоуп уччацшь мрахәәга –
Уи асасцәә, асасцәә иртәуп,
Иналалаз умш гәазырхага –
Насыц лаша бзиа изыцшуп...

Угәырғашәә шытыцуаз, ихалоз –
Уи сыбла хнакуама сара,
Сартынчуама улахь ианхалаз –
Мшыннырцә икәахаз рцәабара.

...Ишәтүеит ари адггылаҕ ашәтқәә,
Ишәтүеит ари адггыл зеггы.
Иаартуп ари адггыл агәашәқәә –
Иаартуп ари адггыл агәы.

Избоит ари адгьыл лахёыхны,
Ахачхара збоит изакәу...
Уа нагзара ақәыз ишьтыхны,
Бирақтас агәыцра иаку!

Август 23–31, 1982

АЖӘЫТӘУАА РАЖӘА

«Ацсны дамкит» ззырхәоз – уаха
Царта имамкәа дырбон.
Уи дышрыцхаз, уи дшыгәнахаз –
Хара хабацәа агәра ргон.

«Ацсны дамкит!» – митә калазшәа,
Ражәа изалазишь абас?
Ацсны иналцыр – адгьыл нтәазшәа
Иарбан здыруада идзырбаз?

Ацсны иналцны имцазацзу?
Дгьылк рымбацзу җацъара?
Ма збахәыкгы рмахазацзу?
Абри цъасшьахуан сара!

Сышнеи-шнеиуаз, хара имгакәа,
Са сышфашьоз еилсыргеит:
Ацсны самкыр – адгьыл шамкуа –
Царта шсымам агәра згеит.

Ииун 5, 1982

Переделкино

АЖӘТЦАРАҚӘА

1

Ажәтцарақәа, шәарт шәеинаала,
Шәааиуеит шәееидкыла ҫба-ҫбала.

Апшәма бзиа шәарт дыжәдыруеит,
Иаштәҫ гәахәала шәчырчыруеит.

Үи деилышәкаауеит гәәтала.
Пшәыма цәгъак, мап, иаштә шәталом,

Згәы разым – итәылагъ башоуп,
Псыс иахоузеи – тцаа хьшәашәоуп.

Шәа шәахьнеиуа – амра шаша!
Шәа шәахьнеиуа – агәыргъаҫхәаша!..

2

Ажәтцарақәа, шәарт шәеинаала,
Шәааиуеит шәееидкыла ҫба-ҫбала.

Аарцә ижәуеит агәыргъа чара,
Аарцә еицышәаазоит шәыхшара.

Ахьта шцәырцыз нас шәеивасны,
Нырцәҕа шәцахуеит шәаапын шәацны.

Нас шәыпсадгьыл арбан шәхәозар,
Уахьгьы арахьгьы еипшны ишәгәапхозар?

Иарбан тәылоу усгьы игәакьоу –
Шәахьиуакәу, шәахьыпсуакәу?

Ма зқәатыпс иахьшәоулак шәзеипшу?
Ма иатәажәымбоу ишәңеипшу?

3

Ажәтцарақәа, псадгьыл шәымам,
Шәахьцалак – шәсасцәоуп, шәацшәымам.

Аха шәарт ацсадгьыл шәашьтоуп,
Ус анакәха – ацсадгьыл шәатәоуп.

Шәычырчырра – ацсадгьыл иашәоуп,
Ссиррас иатцоугь убри акәзоуп.

Ишәхәала, нас, уи нырхагоуп –
Иагьгәйтшәагоуп, иагьгәйттагоуп.

Шәааила, шәааила, нас шәеинаала,
Сашта шәырлахҕых ашәала...

САРА ИЗДЫРУЕИТ...

Иаажәг сызқәыгәгәаша акәап,
сара иаасырхәуеит Адгьыл.
Архимед

Сара издыруеит игәы иҕаз,
Сара издырт, агәра згахьеит –
Иарбан иитахыз тьыргәас,
Адгьыл шьтихырц Архимед.

Уи аргамоуп – иааигәазоуп,
Цьаргьы сдәықәлазом цшаара.
Адгьыл шьтысхуазаргь – аброуп,
Ажәфан шьтысхуазаргь – абра.

Абра исылымшаргьы, мап,
Лшашьа сымам ҕацъара –

Архимед дзышътаз акѣап,
Исзафызоп Ацсына.

Маи 6, 1983

ЦШЪААЛА-ХААЛА

Схъатит сқытахъ
Схы-сгѣы каха.
Сеастан – снахѣлашѣт
Атх еимаха.

Схъаа схыцѣаан
Ашыжь сѣыхеит,
Ѧапха сымѦахъ
Сгѣы насыхеит.

Ашѣапыцѣап
Нахѣтхѣтит.
Цараѣакгы
Начытсытит.

Заа ирбоит –
«Рчамгѣыр» ахиашъа –
Нас иапылоит
Амра шаша.

Дук камлазшѣа,
Цшъаала-цшъаала,
Иааит лыцхала
Амш ахала.

Атхгы цеит
Ацсы нахаха...

Сныхәа-ныцхьоит –
Иарбан уаха!

Сылагылоуп
Уажә ашьацра,
Ашьхыц алоуп
Абхәасатцла...

Ах, са сқыта –
Сыблахшәала,
Устахызаап
Уамашәала!

Сгәы саанамгеит
Ушка баша,
Ахәшә адыруан
Зеипш камлаша.

Мшәан, сызжәада,
Агәра сзыргада –
Насыцк ыкамшәа
Кәпарада?

Сара схьатцра –
Хьатцра иалам:
Мчыла исмоушаз –
Соуит хаала.

Ғыц исныруеит
Сцашәи сцъынцъи,
Ажәфан тынчи
Ажәлар рымчи.

Ианвар 11, 1983

УАРАДА, ГЭЫШЬА...

Зашәақәләцәа инрылзаа ицаз агәлымтцәах –
Дрыцхауп, хәарада.
Аха уи иеихаггы дрыцхауп еицах –
Абырг гәыгыртада.

Уи иқәләцәа иафхны данхалт адунеи,
Ицстазаара еидароуп...
Еилзыргахьада, нас, аиғыи аицәеи
Ари ацсабараф?

Атак хара хабәцәа рашәа иахәоит:
«Уарада, гәышьа!..»
Ацәгыагь абзиагь ашәакны еиццоит,
Уарада, гәышьа!

Апрель 6, 1982

ИААРТУ АШӘКӘЫ

Иацы игәастеит сануцылаз,
Уарггы игәоутеит, ихамзап,
Мачк хәицәыхьшәашәеит хәазқәылаз –
Ак камлазшәаггы хамцап!

Зыгәра сзымго лымхатасқәак
Схы агәра сзымго снадыртәеит:
Ирхәазазааит иара цасхәагь –
Аха ирхәеит!
Ирхәеит!
Ирхәеит!

Иац хаззықәпоз уажә мариала
Нак хәгәтасуа – агәра сызгом.

Хѡыщѡа ххала тынч хнеидтѡала,
Цѡѡа хѡилибамкаар калом.

Шѡышыкѡсала харт ишьтыхны
Иаахгоз халамыс цѡѡаза,
Инхампытѡѡар – наѡ ишьыхны,
Шѡоук цап гѡахѡас иѡатѡа.

Иалаххузеи, нас, хазѡыху?
Иарбан мчыху иахзынхаз?
Иарбан малху, иарбан уалху,
Иарбан хьзыху иахгѡацхаз?..

Иамжѡ дарбахын, интѡаша –
Иадубалозеи цѡгъарас! –
Амц аѡеитак, аѡырѡашѡа,
Хѡаша иаѡѡаѡѡоит убас –

Чмазара цѡгъан – хпара гѡатѡ,
Хашѡѡа ихуп иахѡеи уахеи,
Инархысырц анышѡ иатѡ –
Аламыси Ауаѡреи.

Уажѡ хѡхѡааихѡѡ – уи анхалас –
Хѡшѡѡѡ калашам хѡикѡзырхѡ...
Абар – исгѡырѡѡ иахѡала,
Абар исхѡогъѡ сзырхѡ.

Маи 30, 1980

ДЕСПИНА

1

Деспина илыршуеит акаҳуа,
Дызхаштхьоу Еллада дазхэыцуа.
Итынчуп амшын ацшахэа,
Ацша-хаауп мацартцас изхытцуа.

Бышцакоу, Деспина, бара?
Абра сыбзыцшуп иахьа шазар...
Ба беипш, са сахэшьакгы хара –
Мшыннырцэ акаҳуажэцэа лзыцшуазар?
Лхабарк аанагомеи цъара –
Ацша-лас, афықәахь изхытцуа...
Деспина илыршуеит акаҳуа,
Дызхаштхьоу Еллада дазхэыцуа.

2

Деспина дацшуеит акаҳуа,
Зеипшықазам жьжьагоуп лыбжьы-хаа.
– Насыцуп илеиуа ихыхэхэа,
Иубома? – дысзаахоит ашьшьыхэа. –

Уфызцәеи уареи шәеикәшаны,
Лассы шәахатәоит цъара чарак.
Ажәабжь ссирк аауеит ипырны,
Иубома – мшыннырцэ атыккарахьтә.

– Акымзарак збомеи сара –
Атцә инхаз агәырфәда?!
– Уакәытц убри атца атацшра –
Атцә хазынак збахьада!..

3

Изжәит иашаза интыркәкәаны,
Иашоуп ари ашьыжь ашарагь.

Еидара цэгъак самоуп сыркёны,
Избартам мшыннырцә атцккарагъ.

Ёазәуп акаҳуа сыззыршыз,
Ёазәуп уи лхатыцан испылаз –
Деспина-пшза дцеит лгәы иташыз,
Дышгылаз дзеипхызуаз атәылахъ.

Днасыпха дынхытны скаҳуа,
Дсыцәцазшәа – сынхеит гәыгыртада,
Акымзарак збом сахьтацшуа –
Атцаҕ инхаз агәырҕада.

4

Деспина илыршуеит акаҳуа,
Абар, илзыцшуп акаҳуажәцәа.
Дхынхәит лара Апсныка ҕацхъа,
Мышкәак рыла илхылан ахәажәцәа.

Лабдуцәа дырхыччон рынцәа,
Ажәытәан, абрахъ ианызхытцуаз,
Атәымтәыла иашьтаз архәцәа –
Ирзымдырит ртәылагъ шырцәызуаз.

Ах, дарбан еилазгаз дара.
Еллада иазымкуаз ахпара!
Урт агәнаҳа ируз абра –
Абар – илыхъзеит акгы зхарам.

5

Шәахәакгы уажә лыбла иртыпхом,
Ихаарадоуп лыгчапшьгы – мчыла.
Лыршымта акаҳуатцәкьа сгәапхом –
Иартәуеит ацшахәа зегъ былфчыла.

Зыцсадгьыл иахырцаз еитах –
Ирымоуп ацсадгьыл изхырцаз:
Иеибгазар – рыцсадгьыл ианиахп...
Деспина лоуп згэыграқаа ццышәхаз.

Иццышәхеит уи амра лгәы итаз!
Илгәылцхоз Еллада хазына...
Ацсадгьылтәкәа ццышәхан абас...
Бзықәгәыгра шыта ибасхәои, Деспина?

1981–1982

АЖӘТЦЫС КЪАЛА

Амра мчыдахт, ахьта афәлеит,
Ашта итәлеит азын заа.
Снапсыргәытца инансыртәалеит
Ажәтцыс хәда-қацшь – сара истааз.

Мышьтабзиа!
Сыкәа итастцан,
Исыршышит сара стәала.
Иалакысуам – афатә астан,
Асаарақа ицшуеит гәырәала.

Ажәәа еитцнахуам ҟацхәа ихаларц,
Ажәәан иашьтам зынза уаха.
Зҟызцәа инрыжыыз ажәтцыс къала,
Ажәтцыс рыцха, ажәтцыс гәнаха.

Азын акәзам уи зырчалаз,
Дгъыли жәәани агәы рхымкәа:
Ҟызадатәкәа ас ахала
Иахьынхазоуп шыта иазхымго.

Апрель 21–28, 1981

ИХНЫМХЭЫЗ АИБАШЬОЫ ИБЖЬЫ

Хьзи-цшаеи сҭахымызт
Изгарц еибашьрала –
Аибашьра-нибахра
Иалоузеи хьзыс!
Ахьз-ацша соур
Сҭахын даеакала –
Аха
Снамгылар камлеит еибашьоыс.

Ацсадгьыл ансыцхьа –
Лакџакра камтцакәа,
Сашәақәлацәа инеиуаз
Снарыцлеит убра.
Бзиала-цшзала –
Харак имгазакәа,
Схынхәыхуеит аоныка,
Шәеибгазааит шәара.

Сыуаажәлар, сқыта,
Шәынсыжьуеит аамтала,
Иаасыдгылт
Сызхымцә-сызтымцә зынза,
Дыцкәыноуп хәа шәсыхәацшуан –
Схатцхт мышкала –
Абцъар аанкыла,
Снагылт сығәғәза!

Исылшеит иҳажәлаз
Аға цәгьа инкыларә,
Сатцамхт исуалыз –
Ахатца иуахта.
Дыцхастцеит уи
Уаҳа игәахымлартә ақәыларә,
Атцыхәтәан

Сызгашазгы сықәшәеит схәта...

Сыңсадгғыл зда сывам

Сыңсатцоуп назаза.

Шәарт зегь шәыңстазаара

Иатцоуп сыңсы,

Ишәхалашо амра лашара

Сыңсатцоуп.

Сызхымыз аз зеггы-зеггы

Нсыжът шәара шәзы.

Сшәыхәоит –

Ишәмырзын сыңстазаара зкәыстаз,

Сгәыграқәа тамхеит –

Иахыыкоу шәа шәҫоуп.

Сшәыхәоит –

Акымзарак шәмырзын ишәыстаз –

Убри сара сзыхәан

Иреидгу баҫоуп.

Хъзи-ңшеик стахымызт

Изгарц еибашьрала –

Аибашьра-нибархра

Иалоузеи хъзыс!..

Иалшон еакала

Сынхар хъызла-ңшала,

Аха –

Шәара шәтынчраз –

Сынхоит еибашьҫыс.

АСЫЦСА

Изағамғылт ацакъ ғыпса,
Хагәха итәлеит еиқәыбган,
Аа, иаауеит, иаауеит асыпса,
Аа, уапырт, уеат аган!

Амған иацло, иацло, иацло –
Уи убас еипш азҳахеит –
Иаҗахазарғы шыта ахьатра –
Хьатшыа шамам абахеит.

Еилапыххаа имцакәа аргама,
Уаҳа изтынчхом зынзағы.
Шыта иаанызкылогы дамам,
Иазынкылазом ахғы.

Зегь зымҗахазкыз, зегь ззеипшу,
Ахғы иашьтам – зхы-згәы ахшәаз...
Нас, абар уи – уама зҗеипшу –
Зхы изазымиаиуа изызҳаз.

Октябрь 7, 1983

Москва

* * *

Шәышықәса зхытүаз
Сихәапшуа, схәыцуан:
«Иубазахьоузеи! Иучҳазахьоузеи!».
Шәышықәса зхытүаз
Дсыхәапшуа, дхәыцуан:
«Иубазарызеи? Иучҳазарызеи?»

Март 15, 1978

УАХЫНЛАТЭИ АШЭТ

Амра анылташэо ипытуеит –
Икоуп шэты ссирк – тхыла ишэтуеит.
Амра азычхауам иара,
Амроуп цсыс иахоу арахь.

Аетдэ баша икэалкэацзоит,
Амза баша аеканарчзоит,
Уртқәа рзакәым изпытыз,
Агәы кәымшәышәра занартыз.

Амч зқәымхо, мыцхәы ишу
Бзиабароуп иззыцшу:
Амра, амра иазгәыкуеит,
Амра гылар – иааикәахәуеит.

Октябрь 20, 1977

* * *

Ацсра ушазыцшу есымша –
Ус шәышықәса уцаргы калоит.
Ма шәышықәса сцап хәа ушыцшуа –
Иаакылкәаны уацәал уагоит.

Мап,
Сымшқәа пхъазо,
Сгәырфаха –
Шықәсыкгы мчыбжьыкгы стахзам,
Ицстазароуп
Амш затцә
Иаха –
Ацсра хәа акгы гәфарас измам.

Ииун 18, 1983

АЗЦААРА ИАША

Истахыз зегь соуит,
Истахыз-сзышьтаз.
– Иутахыз зегь уоуит –
Иутахузеи шыта?

ИАХЪАТӘИ АХЪАА

Сахьынзакоу – салоуп
Ацстазаара ишуа,
Иахъри хәа сгәыгуеит
Убри сшазыпшуа.

Нас, амра шысхагъежъуа
Игыло-иташәо –
Са сшоума сзыхызо?
Схазоума сызшәо?

Мап, адгьыл ахъаауп –
Исхъаау саргьы.
Исзеипшуп хәтала
Са исзеипшу зегьы.

Адцәахагь тахык иеипш
Сицылап сара –
Ацстазаара шыкац
Инхозар абра.

Нарцәы хәа акгьы ахьыкам
Санышәоит еитах –
Аарцәы хәа псыртынчгак
Ансымоу арахь.

Аха иабакоу –
Еилкаам иахъазын.

Исымам иахьала
Ацсратцѣкъагъ азин.

Сахьынзакоу –
Срыкэгэыцуеит
Сымчи сылшей...
Саныкам ак ахьыр хѣа сшѣоит адунеи.

Маи 12–20, 1983

ТЦХЫБЖЪОНТЭИ АНЫХЭАРА

‘Ѣахафымтроуп уамашѣа,
Сгылоуп схала сшанхашѣа,
Амза ргѣылакны, – ртынха,
Аетцѣ кыдуп еикѣагѣа,
Агагъ ашьхагъ зегъ лашоуп,
Ацсабара хшла икѣабоуп.

Са иапыстцазшѣа иразза,
Тынха гѣакъас сыцхъаза,
Сыда дамамкѣа хъчафы,
Сыда дамамкѣа збафы,
Адуinei ду снапакны
Ицѣоуп тынч – сыгѣра ганы.

Мшѣан, иабасатѣаз сара
Абри афыза агѣрагара?
Ацѣа сыкѣахуеит схатѣа,
‘Ѣахафымтроуп – хагѣиѣа...
Ихарба, нас, ѣацхъа улша –
Анцѣа, бзиала хзырша!

Март 19, 1983

АЦӘҚӘЫРЦАҚӘА

Ацәқәырцақәа шықазац икоуп избазар,
Ҷакала скаломызт саргы – сыцәқәырцазар!

Амшынгәә ицәырцыз, амшынгәы зызталаз,
Амшынҕықә иазытрысуеит ацәқәырц еишьтала.

Издыруада ирытцалаз, ргәалақәа знымтцәо,
Ҷыцқаҕ изымтәазо, ржәылара зцымтцәо?

Аҕықәә ишааилак – ицыххааса ишьталоит,
Иаауеит еибаргәақауа рыцсыртахь еишьтала.

Иаауеит, ирызгәамтошәа рфызцәа ртахашьа,
Ирымашәа инхьатцны нақ рышьтахька цашьа.

Абасоуп ишықазоу ацәқәырцқәа збазар,
Ҷакала скаломызт саргы – сыцәқәырцазар.

Урт рацхьақа ирбартазаргь рфызцәа ртахашьа,
Урт рышьтахька ирбартахуп рфызцәа еита раашьа!

Февраль 11, 1980

* * *

Икам атцых хәа хазы –
Атцых арбан? – Амш ицсызоуп.
Икам ацәгьа хәа хазы –
Ацәгьа – уи абзиа ицсызоуп.

Атцых дажәлоит – амш зыцәцаз,
Атцых иақәижьуеит ахара.

Абзиа ззеикәмырхазгы убас –
Ацәгъа иакәижьуеит ахара.

Икам атдых хәа хазы –
Атдых арбан? – Амш ицсызоуп.
Икам ацәгъа хәа хазы –
Ацәгъа – уи абзиа ицсызоуп.

Март 15–17, 1980

АХӘАТӘЫ

Сажәа халан ажәәан иалан,
Сажәа еишьталан ицыруан.
Ах, ишпацыруаз мариала,
Ах, ишпамариаз аңан.

Сеысыпсахит уажә саазкәылаз,
Сышьтыбжь ы́казам рацәак,
Аха исгәытцхалоит лассы-ласс,
Зынза мхәашьа змам хәатәкәак.

Уаанза исхәахьоу сыгәтыха
Сымхәазаргы сацәынхон.
Нас ишпазури шытазыхәа, –
Хәатә ансымамыз схәацәон.

Ажәа инысхызоуп исзымхо,
Шьта сахьтәыуеит хәа иаңсам.
Ахәатәытцәкьоуп уажә исзымхәо,
Ахәатәытцәкьоуп хәашьа змам.

ЗЫШЬХА ИХАЛАЗ

Абга дныкэгылт уи дхэыцхэыцуа –
Ишьха дхалеит, уаха ишьтытцуам.

Шьта дабаои, шьта дзышьталои?
Ма дызфалои, ма дызхалои?

Нхытцгы-аахытцгы – шьта иладароуп,
Хыхьгы – ицэхэыроуп, исакароуп.

Арфаш гәәккәәгь, уа ршьап амкуа,
Лагья италоит рхы ртахзамкәа.

Мфа затэыкгы – знык ианхала –
Иамам цашья уантә еибгала.

Уа измазада атәаха-ацшыха!
Уа измазада тынч апсыха!..

Абга дныкәтит уи дхэыцхэыцуа
Ишьха дхалеит, уаха ишьтытцуам.

Имфа еитахгы цхьака инагоуп!
Ишьтахь ишьта тгәыхаа ифагоуп...

Ишьта ихугы шьта изыркьалои! –
Дрымбазакәа нхытцка дталоит.

Ноуабр 15–22, 1979

АҢАР

Зны иццакцэоит, ацшалас иацуп,
Зны иччацэоит мыцхэы.
Рдырреи рпышэеи зынза имацуп,
Цагъа ишытыхцэоуп рхы.

Ага атыцан ашьха изхытцуа –
Ироухэари аңар!
Акгы зламаз ианкахэыцуа –
Ирыцхаушыап иубар!

Урт макъана акыр иарымоуп,
Аха избоит сара:
Рыграқәа зегъ хызфо ак рымоуп –
Ашәтра, аңара.

Август 24, 1980

* * *

Са сгэы итазоуп сыбла ирбаз:
Дгылы-жәфани, мшыни, зи,
Амреи, амзеи, амши, атцхи –
Урт ирытцаркуа зегъи.

Дарбан здыруада хаилызкааз,
Ас ихазтаз адунеи!
Са сазхэыцуеит иахъа ихамоу,
Хазлагылоу бзиеи цэгъеи.

Са сазхэыцуеит: адунеи ду,
Икамтцакәа рыххатәыс,
Уажәы ишыкатцәкьоу исшахуан –
Ҫыц исыртахыр шатәыс.

Ұыц исхәахуан Анцәа иихәаз:
«Шәыст, ишәымаз, агәра жәга!
Нас, шәыҕеи-шәыызха шәдунеиәҕ,
Шәхы аншәыриа, нас, ақәнага!»

Ииун 8, 1980

АШЬХА ДУ АҚӘЦӘАН

Азә дықәтцуеит абрантәи –
Ахахә тапқаны,
Ахаан ианымтцуа
Ихьз антцаны.

Егьи даеакала
Абра дшықаз аабойт:
Мәаныфак
Ахахә цшыа
Инықәтцаны
Дцоит.

Декабр 21, 1980

АМШ АШЬРА

Ухы зқәукуыз хәа хьызхәала
Акгыы узымдырзо, угәагәон,
Цхьақа ицон ушыапқәа рхала,
Нақ, иахьыртахыз ургон.

Амра аеатцәахит ашышыхәа,
Унатәеит гәырқала утәны:
Уацхьа изымқәацо, еизыхаа,
Амш хазына шытан ишыны.

Усгы ухэит: «Исшыт снапала,
Еиғыз сашьтан – еицэа нхеит:
Иахьатэи атахарала –
Уатэтэи шейтымхоз сымбеит!»

Декабр 2, 1980

* * *

Зныхгы хэта-хэтала еиҕысхуеит,
Еибыстахуеит нас – исгэаңхом.
Ажэақэа шытастоит-ишытысхуеит –
Сыгэтыха-сҕахэы сыздырхэом.

Сышрышьтоу – рыцэкьара иташэанда! –
Инрытцаауеит амфан ршьамхы...
Ишысрыцкьо-ишысцэуа – игэгэаханда!
Снапы иасыршьуазар мыцхэы?!

Ма чкэынрак агэы ццак сызтамеи –
Лакфакрада ажэа тзыркьо,
Ацэкьарагы, ушашьтам, аргама,
Хэмаршақэ итыцкьяан изго!

Декабр 29, 1980

* * *

Что пройдет, то будет мило.
А. С. Пушкин

Иаххьаауп, иаххэаргы ихамхэаргы,
Аңхыз еиңш инықэбо ххэычра.
Ихабаргэыз ҳақкэынра нхаргы –
Убригы ҳазбом ҳазхара.

Иаакылсгэышьоит ажэра хэарчаруа.
Абаѡкэа аѣѣа нарыхго.
Иаакылсгэышьоит атдых еикэара,
Ажэра мцахэыцэагь зыхэхо.

Иадыруеит апстазаара хжъашъа.
Хартэозаргь ацашъа гэынго:
Иссирхоит зегъы-зегь, аиашаз,
Хнырхэышьа змазамкэа иаго.

Ачкэынра мшэыргъы изыцсоузеи?
Ма хзалымтцуа хақэхар ххэычра?
Имцазо ажэра зхэартоузеи,
Иазхьуада назазагь иара?

Исымнахыз амшкэа сызхымго,
Етымтцас сынхазаргь – исхэоит:
Апстазаара уаха атахымкэа,
Иссирзан ацашъа ианиоит.

1980

АПШҦЫ ЛАХЪ

Быст, абар, нас, снапсыргэытца,
Крыбзаныхуазар – бацшы:
Зака схэыцуа, зака схытцуа,
Зака сцэызуа – зегь еипшьы!

Уатцэтэи амш исзаанаша
Иахъа исабхэару абра?
Ациган-цхэыс, бзиа збаша,
Уи абастаху сара!

Изхэатэузеи – угъы издыруеит –
Усқэак схъаауп есқьынгъы.

Шьоукгы сымфан шыаҗаршә сзыруеит,
Азы сырыргоит шьоукгы.

Жәабжь җыцкгы хара имгакәа
Исахауама? – иҗашьатәым:
Схата ибасымхәои имзакәа –
Иарбан жәабжьу сыззыцшым!

Сөыза бзиаак синапхома?
Игәырҗатәхома слахьынҗа?
Уатцәтәи амшаз амра цхома?
Амра мгылома зынза?..

Иара издыруа мацарагь
Шьтыхны исзымгартә ихьантоуп,
Сзатцәбтцозеи даҗа еидарак –
Уаха сабымхәан, иазхоуп!

Уатцәтәи амазақәа аргама
Иахьа срышьтам еилсыргарц –
Истахуп, ибахауама,
Уатцәтәи – цсҗазааран инхарц.

Уатцәтәи ахаа, уатцәтәи аша –
Уатцәтәи сҗыргалааит итәны.
Уатцәтәи сымаз гәырҗаҗәашан –
Уатцә азыхәан итәахны.

Маи 8, 1981

АҚӘАҘАҢ

Абар сара сқәатца еихашьшьыра –
Ацсаа рацәа, ашәт-акакач...
Ахәыцра уадаҗқәа рышәшьыра
Наскьоит наҗ, исхытцны маҗ-маҗ.

Махэык ахьтə махэык ахь ихиаала,
Хыхь аеш ахауае изсоит.
Ашышкамсқəа, ар реипш еишьтала,
Цəахəакны, шыафакны еиццоит.

Апша ласи аттла рыбггыцқəеи
Хэытхэытла акы еибырхəоит уажəы.
Икалап иаха ирбаз ацхызқəа
Ирызхэыцуазар ашəтқəа хазы.

Акəара цəоухəруа ицырцыруеит –
Иахынтапшуа амра алакта.
Атцарақəа убас ичырчыруеит –
Аиаша дырфыхап мгəата!

Иадыруеит изфеу ацсабара –
Иахыфуам шытыбжык тцакы змам.
Рцхашьага мацароуп, ихцароуп –
Ара сара сажəа атахзам.

Ара зегь еизыкоуп гəтыггытала,
Ара зегь акоуп рбызшəа.
Ара зегь ецəажəоит ашəала,
Ара зегь мариоуп уамашəа...

Исхəахуеит ирфеыцны гəаныла
Сгəы итыхо иацггы иахьаггы:
Пырхага дук хамам – разкыла
Абас еипш хайкəшəарц ауааггы.

Ииун 12, 1981

НАС АЗЫХЭАН

Нас азыхəоуп сзыхандеиуа,
Абахча зейтцастцо уафцас.

Сбаҳча еинтэылап, нас ишнеиуа,
Сбаҳча еинтэылап... аха нас?

Ашьха анакәха исыпхьо – схалап.
Сырп амшынгы иара убас.
Аетдә шашагь сахьынхалап,
Сахьынхалап... аха нас?

Сымѡа нагаз тыша хықәлагь –
Бышьта схытдуам, исгәацхаз,
Ба бзы сацбалгы сахыпап,
Ҳаинасыпхап... аха нас?

«Нас» закәызеи, иахьзахьада?
Ҳәашьа сзәтәм иахьазы.
Псыхәа сымамкәа иарада
Ма изызбада сара сзы?

Нас азыхәоуп амра згыло,
Нас азыхәоуп изтәшәо...
«Нас» закәхо сыздыруам хыла,
Нас азыхәоуп сагьызшәо.

*Ииун 1, 1981
Переделкино*

* * *

*...Иайамҗакәа иҗам уи ссир-цъашьахәзак –
Аңсралайҗәкьа ахә аниәатәха.*

Арт амш насып гәырҗақәа – са исыхәтаһаз,
Арт ашәт кәымшәышә бырлашқәа – сымѡа қәызтқаз,
Нас адгьыл, нас ажәѡан, нас ажәлар сзыхшаз,
Нас ажәа сышьтызхыз, нас ашәа – сзыткәаз...

Акымзарак ыкам арака имыцхэны,
Ацстазаара иатцоуп арт ссир-цъашъахэны.
Идыруп, нас, артқәа зегь са изысқапхо,
Идыруп, нас, артқәа зегь рыхә злашәатәхо.

Аха изышьтоузеи ант амшқәа – зхы зтәым,
Цәгъарамзар, гәырџамзар – лашарак назцым,
Са сыдгьыл, са сыжәџан, са сыжәлар зырхәуа,
Са сашәа иагәтасуа, са сажәа аазырхәуа,
Ари адунеи ду иазымкуа – имыцхәу,
Нас, иарбан урт амшқәа са скынтә изыпшу?
Мап, урт ирыхтныстә егьсымам сара –
Нас, нышәашъас иамои – урт рышьтахь – апсра!

Ииун 22–23, 1981

Переделкино

АПCPAҢЫ

– Уаагыл, иатахым, дад, ашәшьырахь унеи,
Дхартцәыуом ара иахъа азәгьы!
Акралазар иалихт ари адунеи,
Уи иакара ухытцааит уаргьы!

– Ишәхәо закәызеи, дыжәдыруама ицсыз! –
Сгәы стасуа снарывсит исцылаз.
Ацсы снеихагылан, аңбар шысзыпшыз,
Дыстцәыут, дыскәабеит лагырзыла.

Дыстцәыуеит – иџатцхахаз амреипш дқапхо,
Абри аштаџ ицәыртцыз аамтала.
Уи – ашьыжътәи ашәтқәа ирзыпшуаз ишанхо,
Дара ашәтқәа ирџыаз гәатала.

Ахьыгцапыр хәыгқәа згәы пшқа рытқәоз,
Артцу гызмалқәа идьркарроз...

Апстазаара дуззан-идуззан избоз,
Инымтцэазо хэмарра мацаран.

Абар, уажэ дабакоу, деитцыхны дыкѣоуп.
– Дахтѣыуом тахмадак, – испылоит!..
Тахмадак ас ақәра ду нитцуа жәбахьоу –
Сара ачкәын қарахьымза дыстѣыуоит.

*Ииун 14, 1981
Переделкино*

* * *

Иарбан тәылоу шәхәозар хыла –
Ҡапхьа иҫызкаауа сгәахы!..
Сымшқәа иреигъу ашьта схылан –
Сама ицоит ағарахьы.
Сашәа иреигъу сапхьа инхазаргъ,
Нас, шәазхәыц ианшәахауа:
Сажәымтыгәха зны исхәазозаргъ –
Сғарақынтәоуп иахьаауа.

Март 28, 1981

* * *

Икыдысхып хҫак ала цәкьарак,
Исхалап шәахәакгы бласы.
Цәахәак ала итызгап жәеинраалак,
Ҫамҫак ала италап сыңсы.

Изымтәои нас тыпкаҫ сгәацхара?
Издәықәлои ахы старцаны?
Нак сама изағалои аеҫкьара?
Сызнымхои амач сызханы?

Ажәак ала исныхәап ашара,
Шьаҕаҕак ала сталап уатцәы...
Зегь ҕенак ала...
Исмоуааит алшара –
Зегь ҕенак ала ирхысшыртә атцәы.

*Ииун 7–9, 1981
Переделкино*

АХЫҚӘАҒ

Ахықәағ, царта ахьамам уаха,
Атыша тылашәра тцака
Стацшуа сышгылаз, амра бла-хаа
Саагәатан – саргьежыт шытахька.

Сгьежыт арахь, ара смыцхәума –
Сазымкыртә адгьыл ду сара!
Сахьнеиуа акыраз сматәахәума –
Макьана сыказааит ара!

Абар иахьыцо арҕаш хага,
Абар абахчагь иатцәаза,
Абар иахьыкоу ашьха, ага,
Абар, нас, адгьыл ду тбааза...

Табуп, са сымра, сымра гәыраз,
Арахь усыхан сахьааугаз.
Уатцә ашьыжь сгылан ашацкыраз,
Нас амҕа снықәлап исурбаз.

Табуп, иахьсеилуркааз аиаша –
Сара сынхоит исыхәтаны:
Ара икалоит сызхәартахаша –
Атыша ахықәағ срыхьзаны.

*Ииун 3, 1981
Переделкино*

ИСХӘАРЫЗЕИ?

Ақәа леиуеит – агәыптцәага,
Знык ианалага – ихкәазом.
Адгғыл дагәа, ажәәан дагәа –
Сыкоу-сыкаму рбазом.

Сынасыц затцә амца ахысит,
Ахәа ццышә еипш исҕаңсеит,
Җарт ацгәы еикәатцәа хабжысит,
Исхәарызеи, бцазар – бцеит.

Җыстуам. Җыстуам. Аамта шытхысуеит,
Зәырфы сывшыаа иагахъеит.
Ссахәы еикәара ашла ахысуеит,
Саңбал цәытцатәан ицшуеит...

Исхәарызеи, зынза имҕашъа,
Рыхааи рашеи неихтынтцә,
Рымҕа дырны, ишцалаша,
Ишрыхәтоу еипш зегъ анцә?!

Аха исзеилкаауам хатала:
Имҕахымкьазо цъара,
Аамта еикәшозар иара атәала –
Са сабатахыз ара?!

Ақәа леиуеит – агәыптцәага,
Знык ианалага – ихкәазом.
Адгғыл дагәа, ажәәан дагәа –
Сыхәхәабж дагәа раҳазом.

*Ииун 22, 1981
Переделкино*

СЫМҢА

Фыртынуп зны сымҢа еицынкылан,
Ацша хаа зны иасуеит ахәхә,
Зны идырлашыцоит ацстхәакәа хылан,
Зны исхәхәмаруеит амра ашәахәа...

Зны схылоит амшын еилашыра,
Иреигу разкыс ишьаны,
Зны исыцхьоит ахәы ҳаракыра –
Снағалоит саргыы сеиханы.

Мшыннырцә акгы спылом разкы ҳәа –
Сзышьтазеи ҳәа схы сазтаауеит.
Ахәы ҳаракырагь ашышьыхәа
Сынхытцны – еиҗах сыцшаауеит.

Зны цхәызбакгы дсоуеит гәацхарас,
Сыцсыргыы-сынхаргы – слыхьзоит,
Слыхьзоит аха, исымоузеи харас –
Сзышьтатцәкьаз ла лакәзам, избоит.

Зных ашьта сынхылоит жәеинраалак,
Ахәыцрақәа рхы сынтацоит...
Иабакоу сзышьтаз сыздынтәала –
Ақьаад исзаныло җакхоит...

Абасоуп са сымҢақәа шыкоу –
Ак сыхан сагоит есқьынгы.
Ак ашьта сынхылоит сымцшыкәа –
Атыцан иаацәыртцуеит җакы.

Сзышьтатцәкьоу санымиацт ахаан –
Сацрыцынгы тынч сызтәазом...

Сахьзап, нас, сахьзап, нас, ихьаам –
Сразкыдангы, мап, избазом!

Сзышьтамкәа сзыхьзо зегь неилалан,
Сзышьтатцәкьоу азыхәан – имџоуп.
Издыруеит, уи амџа саркьалом –
Ацстазаара агәтала цхьа игоуп.

Ииун 9–10, 1981

Переделкино

АРѦАШ ХАГА

Лафшақә

АрѦаш хага, ахыткьага,
Амџа иқәуп мџа мбазо.
АрѦаш хыда, алашә-дагәа,
Дыршьас ианатои иахьцо!

Ахра иалкьоит, аа, ицыххаа,
Нас әееизак, еилашуа,
Абахәацшь ду иас, еиџыхаа –
Архагь иқәлоит ушыпшуа.

АрѦаш хага, ахыткьага,
Дыршьас ианатои иахьцо!
АрѦаш хыда, алашә-дагәа
Амџа шпалнах имбазо.

Нас иазкылсуеит, акрынхама,
Иара амшын ахатагы...
АрѦаш илнахуазар амџа –
Са сзыцәшәахуазеи – акгы!

Ииун 6, 1981

Переделкино

АШЬЫЦРАЗ АБАЛЛАДА

Ахьхьахэа иахьааиуаз азыхькэа,
Ашэткэа рыффы уахьашьуаз,
Еилкаашьа змазamoуп шьтазыхэа –
Абрака зны абахча шышөтуаз!

Атцаракэа заа иахытцын,
Икэыргеит уантэи рыцсы:
Абахчара шьыцпак нахытцэан,
Ицэхэыраха иаакалт лассы.

Азынраз икэлан ацэхэыра,
Фыртынуп иахызгало згэаг.
Апхынраз апслымз ашыра
Инылашэар – иацьуеит акөтагы.

Аацын збахьада иара амцан –
Иахыкэшан ицоит хара нак.
Абар, нас, ацьныш ихамта,
Абар, нас, апсцэаха ибирак.

Иафьтцшэом цэыкэбарк апсабара,
Изнеиуам цэаакырак убрахь.
Иагэыларшэым апслымз шабара
Апстазаара иахэаша гэагык.

Акымзарак ыкам иапсыхэоу –
Ашьыцра цэгьа згэы танарфаз...
Еилкаашьа змазamoуп шьтазыхэа –
Абрака зны абахча шышөтуаз!

Аршэаа иамысуазар цша-цэгьак –
Иахыфраны икам ашэак.
Шэацьхэара ауеит ауп сцэахэатцэкьагы –
Ас алахь еикэызар иахьак.

Март 31, 1981

АРХЫНХЭРЭ

Исымазам уаха тэахышьяк,
Исымазам гартак цыаргы –
Ирыстароуп усгы хнырхэышьяк
Изгычыз амшкэа зегы.

Ихэаан са соуп изыцэыртцыз,
Еидаран са соуп изыкэхаз.
Дарбан урт амшкэа зыцэсырзыз?
Дрышэтоума дгэакха изыцхаз?

Акоуп исыгэтыхоу шытазыхэа –
Абар анапхыцэгэа иуахта:
Ирхынхэ, ухатцоуп, ашышьыхэа,
Азэгы уимбазакэан еита!

Дарбан иухыччо гэаныла?
Иушыклацшуа дарбан зыгэзо?
Дарбанушь амфэан иуцыло?
Дарбанушь насгы узыццо?

Ахэыцтракэа ужэлап – азхыцтра!
Цашыагы уоурым унрафс...
Уадафэа дук алам агычэра –
Архынхэроуп икоу уадафс.

Ирыстароуп усгы хнырхэышьяк
Исыдхалан икоу зегы.
Ирымамкэа уаха неикэкышьяк,
Исгэйдлоит еипхныхэхэо даргы.

Апрель 11, 1980

АТЦЫС ИАТЦӘА АШӘА

Тцыс иатцәак, хәынтцәрак еихамкәа,
Амахә иқәтәоуп са сханы,
Ачырчырхәа, апыц неихамкуа,
Ашәа ахәоит иагәапханы.

Сыбла ихгылоит абна аґықәан,
Ашәтқәа ргәы цқәа шадыртуа,
Шьябыстак, азыхь иаґыхәан,
Амра аеатан иахьыпшуа.

Сыбла ихгылоит разныпсара
Арфаш пыххаа иахьтаґео,
Нак шәарахқәак ахра ґкьара
Цәыркьа-цәырас иахьаґоу.

Слымхә итаґуеит нас лымкаала –
Аамта ахьнеиуа ашьаґабжьи,
Сара исзымдыруа бызшәала
Иґу ацстазаара атцакгы.

Сзыргәаґеиуа, сымчгы зқәымхо –
Слымхә итаґуеит, сыбла ирбоит...
Са саадырижьи исзымхәо –
Иара ашәак ала иахәоит.

Ачырчырхәа, апыц неихамкуа,
Самоуп, самоуп сыткәаны,
Тцыс хәычзак, хәынтцәрак еихамкәа...
Зқьынтә иаратцкьи сеиханы.

*Ииун 19, 1981
Переделкино*

* * *

Анакә хытцуан еитцыхәхә,
Амза цәырцуан еилыхха,
Итцысуамызт цъара бгыыцк –
Азы шыцәаз снадгылт пхыз,
Сахъзеит хажәак рхәарагы –
Ус ағыланахт азгы.
Азы леиуеит еилашуа –
Стәоуп сразкы аaira сазыцшуа,
Аха иааиуам... Сгәы бжъажъеит –
Схәашъа гәфарас икастцеит:
Сшъакәхацәазар сшанхашә?!
Сыбжы тахәәезар саншә?!
Ма сангәыргъа сеилахәоу?!
Сажә баша хәхәарахоу?!
Исхәеит хажәак ихәатәыз,
Аха ишысхәазоуп аус...
Лацштцашәаразааит зегы,
Зынза имыцәазааит азгы –
Ажәа ишцалам адоуха,
Хәашъак амоуп – ианузхәа!

Март, 1980

АТӘЫМ СҚАЛАҒЫ

Ацсуатцас – шытахъла-шытахъла
Ағба надтцит асқала.
Сазыцшуеит – ашышыхәа ицоит,
Ацхъа шсеихоу инаскьоит...
Ма иманшәалоуп иаха убас,
Ма ус иамазоуп кәзшьас,
Ма сшацсыуаз еилнаргеит,
Ма ах ахатыр абейт,

Ма са сызатѳара еилнакааит,
Ма са саѳсуара шытнакааит!..
Абар, тѳым жѳларык рыгѳта
Сыбла схалашеит еита:
Сдацкѳа ахыѳѳыртѳыз еита абар –
Изуа иѳамзаап сахабар...
Нас, ижѳба, уара, сызлоу, –
Сыѳба аѳашыаѳа зеипшроу!..
Сыѳба, сыѳба, тынхатѳас
Сара сналкаан исѳаѳхаз,
Сгѳы казыжыуа зегы рѳас –
Уара унеила аѳсуатѳас!

1979–1980

АНАСЫЦ ХЪАНТА

Асасааирѳаѳтѳи ахѳыѳра

Абар, даѳа мшкѳаак роуп инхаз –
Иааигѳеит аѳѳѳара.
Нас, дарбан ихѳмарроушѳа зѳѳаз
Абрантѳа аѳара?!

Саѳымзаргѳ уамак, уамазак –
Ускѳаак сырѳын.
Усгѳы инасыѳу ѳыхѳтѳаак
Саниап хѳа сыѳшын...

Шыѳа сусѳѳагѳ кѳѳоуп иѳѳѳаза,
Сагѳхѳыѳуеит ашышыѳхѳа снатѳа:
Насыѳха икаѳхаргѳы ижѳаза –
Иѳѳгѳоуп, ихѳанѳоуп аѳыхѳтѳа.

Ииуль 2, 1980

АМҘА ИАНХАЛАЗ

Азә илапш ххынхалоуп хара ҳахыцалакғы,
Ҳазцәымғу азә дхашытоуп – иацғы иахыағы.
Дмыштыацәгьоу, дыңнышу, мамзар – дзакәхалакғы,
Дхытхәазарғы – дшәртоуп еиҗах иахыағы.

Дзымбандаз хәа ушыкоу – уи убла даахгылоит,
Шыжы амҗа унанылар – даацәыртыуеит иарғы.
Цыарак ма дазкуама – уахынеилак дааупылоит,
Ма хызашыасғы иритои мҗас икоу зегы!

Шыоук ашырхәа рәартоит аган – данрызгәаҗа,
Нак драфсны днаскыанза – итәоуп рыезаны.
Шыоукыхғы датәарбом – уи хыаас дызкуада,
Шыоук, ркышә азә дынтасызшәа, ицоит игыежны.

Абасала дыкоуп, дабоугои, думшыуазар!
Дубахыр – дмыштыеикуп арахы ихата...
Ихароузеи, илапш мыцхәы ицыбарахазар,
Лапшы хаак камлазар – лапшы цыгыак зхәәера!

Издыруада, аилацы изааур деикәтәозар –
Амшын ахытә алыхәҗала азы ааганы?!
Назаза нак хамҗа данытны дцазозаргы –
Изылшарыда уи арт хәгәҗаны?!

Изахаура хзымдыруа абасеипш ханыкәхо –
Ускан амшын ду дзыхтәалоуп иара,
Уа излаирчыхуеит – дыңнышми – алыхәҗа,
Аилацыгы хыиуеит – иахфар хазгара...

Дмыштыацәгьоу, дмыштыеику, мамзар – дзакәхалакғы,
Дхытхәазарғы – дшәртоуп еиҗах иахыағы.

Азә илапш ххынхалоуп хара хахыцалакгы,
Җазцәымгу азә хамға дануп иахыагы.

Дахшыр дзыххаркьозеи – ашышыхәа даахцылоит,
Иахцәымгу зегь хшыыхуа – хзакәхазеи хара!
Дмышьтацәгә-шарамшаха хабла даахцылоит –
Җағоугы иеазикааит шарамшак ишьра.

Декабр 18, 1980

Ианвар 6, 1981

АМРА АТАШӘАМТАЗ

Амра аташәамта –
Амш ацсы ацамта,
Ажәфан пхашьбазшәа –
Азамға капшьхамта.

Ироухәаран икоузеи
Ушьтахька инхаз, нас,
Уахънеиша уаннеилак,
Адырра катца зхәаз?!

Ма изахахьада
Ажәабжь иааигаз хәа?
Ма дызбахьада
Уа ицаны иааз хәа?

Ашышыхәа уаатгыланы,
Убга җеитцухуеит:
Уахынтәааз уазхәыцуеит,
Уахкылсыз уазхәыцуеит.

Еиҗысыргь еиҗымсыргь –
Ирықәзам еицрытра:

Зныктәи азхыларә –
Зныктәи азхытпра.

Ишьтоутцоит иухыхны
Инхаз умфаныфа –
Акымзарак умазам
Нак игатәны хәа.

Итынчуп унзыжхьоу,
Итынчхоит инужьуа.
Итынчуп атыхәтәанза
Улацш зыхужьуа.

Хьаасгьы иктәума –
Ицаз уаф дмаауазар? –
Ицсыз дыбзахома –
Еитахгьы дыцсуазар?!

Егьыкам узыхәо,
Егьыкам узыхәо,
Утынчуп шытазыхәа,
Утынчуп шытазыхәа.

Амра аташәамта –
Амш ацсы ацамта,
Ажәфан цхашьазшәа –
Азамфа капшьхамта.

Новабр 13, 19–20, 1980

АПЦЦӘАҲА ИХЫРҚЫАГА

АпццәаҲа ихырқыага збеит сара цхыз,
Иахысхәаара сзымдыруа сықәхеит санхәыц.
Иацакәым,
Иацакәым,
Жәацакәым,
Ғазным –
Чуанк еицтачахуан, цъанат, цъаханым.
Азә ажәфан ахь итцгәон, атышахь – ғазәы,
Азә иашәа дыркыкыуан, азә дартон азы.
Азә адгьыл дзықәгылаз ажьы ахьыр хәа дшәон,
Азә адгьыл дахыччо, варала деырбон.
Азә афатә дагәтасуан – егьи дымлагон,
Азә амца дагон, дағазә амтцқәа ицхьазон.
Иузымкуа-иузымшыуа, зегьы инарыхьзо,
Уалбага цсышәак рыбжьан икантцло...
Азә иблақәа хәазшәа дышнеиуаз – дааилшәеит,
Деилшәа моу, деихшәа моу – зынза деилашәеит:
– Сышпақаз иахьанза абартқәа чҳауа?! –
Дагьытцкьеит, дагьрыжәлеит зегьы-зегь цәҳауа.
Иеиқьеит,
Иеишәеит...
Дырмышәеит...
Длатәеит.
Нас тынч дырзыцшыхын – зегь шықаз иаанхеит.
Убыскан апццәаҲа, иебыга мәантцо,
Даарылалт – са сакәзаап аиаша қазтцо!
Еилых қамтцазакәа даарылгон дзыхьаз,
Еикәагьежь-еикәахынхәуа иқәын инхаз.
– Иабақоу аиаша? – ихәхәон зегь убра.
АпццәаҲа иеириашон: «Шәа шәиаша сшәырба!»

Иахьакәым,
Иацакәым,
Жәацакәым,
Ҷазным –
Апсцәаха ихырқьиага збатцәкьеит, имцым.

Ианвар 10–16, 1980

* * *

*Ирхәоит, доусы игәы иара
итәцкәым иакароуп хәа*

Тацкәымтцас сгәы сратцәеит,
Тацкәымк иакарастәит,
Атымтшәара итасцалт,
Изынтымтцуа итаскит.

Ашәкәа ирыгәтасуеит,
Ахышәкәа ирыгәтасуеит,
Хақәитрак ишашьтоу –
Хақәитрада имфасуеит.

Мачк иаасырдадар –
Сгәы иастон апсгарта.
Ускан, иабакоу –
Схы иастон ашәарта.

Ҷырдадашыа сымам –
Сцалароуп сыератцәа:
Знык сымариа абондаз
Апстазаара мцацәа...

Ианамузах, шыри,
Сырфашны сагышандаз,

Хынкылашыа сывамкәа,
Схытны сагыцандаз!

Тачкәымтцас сгәы сратцәеит,
Тачкәымк иакарәстәит,
Атымтшәара итәсцалт,
Изынтымтцуа итәскит.

Ашәкәа ырыгәтәсуеит,
Ахышәкәа ырыгәтәсуеит,
Хақәитрак ишашытоу –
Хақәитрада имфәсуеит.

Ноиабр 21, 1980

АМШ БЗИА

Амш аеарыцкәан,
Игәыргъо иаацшит,
Амра насыцны,
Ашәахәа канаршит.

Аринахыс амшкәа
Шьта абас ицалашт,
Згәыцра цахьазгъы –
Еица гәыцрак дахьзашт.

Акымзарак хәаас
Иктәым иахьазы,
Чара мшуп, шыри,
Ачара зуа изы.

Ишап икеикеиуа
Иахьеипштәкәа уатцәгъы,
Уатцәашьтахь, уиашьтахь,
Убас – есқьынгъы.

Иеырбалап
Дгыли-жәфани геи-шьхеи,
Ари ацсабара,
Ари адунеи...

Абрантәи саныкәтүазгы
Сзыхәои еакыс –
Мшы ссирк абас еипш
Исоуааит разкыс.

Мшы ссирк абас еипш –
Амшқәа еихъырцшуа...
Дшыцгатәуп –
Дрыцхазам, мап, иахъа ицсуа.

Март 2, 1981

АРЦЫС ХӘЫҢ ИЗХӘЫЦРА

Җабакоу, җабантәаи,
Җазеузеи абра?
Абри адунеиае
Җзышьтоузеи хара?
Азнеира җаеумашь
Есаaira ххықәкы?
Мамзар җахнацаама,
Җагама еакы?..
Хәыцраха исысуеит
Лассы-лассы абас,
Сыбла даахгылоит
Уи арцыс хәыҗ нас:
Амцажәла ааигарцаз
Агәыларә ицаз,
Зықәлацәә еикәгәыргъо
Ацъахәә ирыниаз –

Дыхәмаруа дышрылаз
Убра амзырхаҕы,
Дзызнеиз ихаштны,
Зыон иааз наптацәы.

Маи 20, 1979

* * *

Сынтаргалт шьоук цхызла:
«Абар, уара утыц – цьаҳаным!»
Сыцшын –
Уаф дахым, уаф даным.

Лашарак, лашыцарак –
Акымзарак сыбла ирбазом,
Ара ҕаҳа-ҕымтроуп –
Қыбжбыкгы ғызбжбыкгы газом.

Иабыкәу иахьсыкәшо, нас,
Ацънышцәа ртәыҕақәа хны?
Иабыкәу сахькнарҳауа
Урт сара схы ларханы?

Ианбыкәу саналахо,
Амца қюуқьадра стьежьюа?
Ианбыкәу санкаҳауа?
Дарбану ҕыцха сызжуа?

Сахьымзеит, сахьымзеит –
Арақа зегь шны еикәтәахьеит,
Былфотцәкьагы нымхеит –
Иахьстыцзам цьара саанагеит.

Ари цьаҳанымзам –
Арақа ак цысуам, ак қәацом,

Лашарак, лашьцарак –
Акымзарак сыбла ирбазом.

Акымзарак ыкам сзыцәшәоз...
О, сабакоу, саба?!
Сшәышьты цьаҳанымка –
Акымзарак салган сыжәга!

Ианвар 8, 1982

АИХЪЗАРА

Кыцла ихыбу ҳкәасқьа шкәакәә,
Ииатцәкакароу ашьац,
Саб инхарта,
Сашта гәакья,
Стәыла-цсадгьыл,
Сышьта,
Сдац...

Рышьтыбжь духа схәыцқәа нықәлеит,
Итбаатыцәу амзырха,
«Цьит» картцеит,
Еихыца-еитцыцеит,
Ампыл иашьталт интәаха...

Сыоуа стамзи, акыр тдуама,
Абри ашта саргьы убас.
Ғыц испылахуеит аргама,
Зынза ихнымхәырц ицахъаз.

Амра тамшәо уа ишанхалеит –
Нтәара зқәым акацхара!
Дгьылгьы жәсангьы ғыц ирхалеит –
Цхьака итызгаша – рхәычра.

Сымџеи, сгџахџареи, сылшареи –
Акгы җамхеит – зегъ еихъзоит:
Аамҗа нкылан схџыҗқџа хџмаруеит,
Уимоу – ирхынхџаны исдырбоит.

Маи 11–21, 1982

СЫГџТЫХА

Сусқџа сырхашџалом,
Сусқџа нҗџџом.
Амшқџа схашџалом,
Амшқџа сызхом.

Исымазам хџаха,
Сеикџџоит есыены.
Сзыҗамлеит уаха,
Мышкымзар стаҗџны.

Сыуа исыҗџигхоит,
Сџызагы – убас.
Еснагъ ак сыҗрыхоит –
Сзымгаз-саазымгаз.

Ма схакџзар сызмышџџ,
Исхџау мыҗхџ?..
Саанахар ашышыхџџ –
Сызхамшџџало схы?

Акыргы сеанысшџџеит,
Сынхџатҗырҗ җџара...
Ишамуазгы җысшџџеит –
Аганахџтџ аҗшра.

Исзаамгеит схаҕы –
Сызлахэым адуней.
Иахьеихаҕы уатцэы
Сеилахозаап, иаууей!

Сыуацэа рбахаҕы
Сыцшаароуп схаҕа,
Сөүзцэа рҕэы иахэогъ
Ҕастдароуп еиҕа.

Ари апсабара
Санықалах суафны,
Исхароугы згароуп,
Исхарамгы – зны.

Нас, аамта, усыхэа –
Снархыхэхэан абарт –
Анафсгы уа узыхэан
Акы сацсахартэ.

Ианвар 6–7, 1983

АРЫЖЭТЭ

Избаҕышьоит ушазгагоу,
Ушархаго мыцхэ арыжэтэ.
Аха ижэла, суцырхагам –
Иаҕыа узыжэуазаргы, ижэ.

Саргы убасоуп, нас, имцымкэа,
Уи сацэгылоума хара,
Скамлазацт мышкы сашьымкэа,
Ари адгылаҕ сара.

Даеакала исымам психэа,
Сцоит сыхэхэала! – сахэхэхеит...
Рыжэтэны исылсуеит аапын фыхаа,
Цыс ашэала сгэы ҕкаауеит,

Ччапшь мацаракгы слейкэча
Саблыр алшоит – избахьеит,
Пхалк афатцкыс – цэахэа бзиақ,
Са сдунеи зегь аанархэуеит.

Артқэа исымам мап рыцэкышья,
Артқэа роуп сыцсы зегь злоу.
Иасхэарызеи арт ирзымшыа
Ижэла уфы, нас, уаҕхэароуп!..

Уаха сулабжьом иахьала –
Мап сзацэкуамеи саргы срыжэтэ!
Фыда ацстазаара акгы ззалам –
Узлахызбаарызеи, ижэ!

Иагья ужэыргы ма уартэуама –
Утацэуеитоуп иахагы.
Ашэа иамшыа – афы дазшыама –
Дахэаеуеитоуп – уаха акгы.

*Ииун 17, 1981
Переделкино*

ЗЕГЫ РТАК

Издыруеит цхызтас ишкабо –
Сара сзыцэнымхо иахьантэарак.
Назаа ацстазаара цэқэырцо,
Ишықэым здыруеит ацсабарагы.

Сызқэызуагы иамоузеи тдакыс –
Убриггы нықэзаауеит ишнеиуа?

Абраќа исымоузеи збатәыс?
Абраќа иарбан исырҕеиуа?

Абарт-абартқәа зегъы ртак –
Есышыжь амра сацны сгылоит,
Абартқәа ирыттамхо мышқәак,
Еитахгъы среигәырғьо сырцылоит.

Декабр 23, 1982

* * *

Ацстазаара сгәы ннархоит лассы-ласс,
Уажә саазқәылаз скыднацалт рацәа.
Исымнахуеит сыззыкоу гәыла-цсыла,
Сықәла-сфыза, сгәакъа-стынхацәа.

Зных убас саргәамтцуеит чмазарала,
Чхашъа сымам – стынчхар еигъуп наќ.
Иаасыхъзахуеит – салтит шысхәо еибгала,
Исызнауеит еицәоу даеа маанак.

Аха гәыграк сымахуп макъана –
Хәмаршақә акәхарым абас сзакъо:
Сыттцаара иафупоуп маза-аргама –
Цқъа сыпнашәоит – сеидроу ссызнархио.

Ииун 14, 15, 1982

ЖӘҢАН АХАҢАРНАК

Ҷынла изакәызеи –
Ажәҗан зегъ амроуп изку,
Уахынлоуп ианцәыртцуа –
Ажәҗан шаќа ихараку,

Уахынлоуп ианцэыртца –
Жәфән ахатарнакс абра
Адгьыл сатаауп –
Аетәқәа рәыза – сара.

Саднахалт адгьыл –
Гәыблыла, тынхас сыпхьазо,
Исхарамзар акәхап –
Уи амшқәа снарылаз сахьцо.

Аха ианцэыртца
Уахынлатәи ажәфән итәцоу,
Аетә сыцрыхоит –
Иудырхьоума, ҳәыза, узышьтоу?

Маи 12–14, 1981

* * *

Анасып уашьтоуп –
Иарада узынхом.
Уашьтоуп, иагьуатәоуп –
Аха уахьнакзом.

Уашьтаз нас, уашьтаз –
Уахьозар убап.
Нас уанахьзахгьы –
Удунеи зегь каччап.

Аха сара сузыпшуеит сыгезаны:
Арахь уи ааугатәкьар ҳәа сшәоит уахьзаны!
Ныкәгашьас иауто сыздыруам сара –
Ҷхәаралада пстазаара ахьыкам – ара!

Уа уеипш иарггы аамтала –
Абра инхаразу?
Уа уеипш иарггы аамтала
Ишнеиуа – иңсаразу?..

Ус акә, еггыс акә –
Уаңрымтцааит уара... –
Аха уахьымзааит –
Арахь аагара!

Ииун 14, 1981

ИАХЗЕИЦШУ АГӘНАҖА

Гәыразыла
Раҗақәа
Сыркы,
Исфызцәахан
Исывагылт
Шьоукы.

Маза-аргама,
Иҗамкәа схабар,
Иртахын шьоукыхгы
Стадырхар.

Бзиен цәгъей
Җаишьтагъежьюан убас –
Җахьцо җамбо ихәашьюан
Азқәа җазтаз...

Исгәалашәоит,
Исгәалашәоит зеггы –

Илҗахәах
Иазымгазеит азгы.

Акгы смыхыт.
Сыҗоуп уажәгы, абар,
Истахуп
Еиҗахгы
Җаибабар.

Аееилнарган азыжыгы –
Зегь җазтоу,
Ицәырнагап –
Ацәыргара зыхәтоу.

Ацәгья ицылап –
Ацәгьяра зтахыз,
Абзиарагь –
Абзиара зтахыз.

Ацәгьеи ацәгьеи –
Рыцәгьяра иахәхап,
Ө-бзиабарак еицылар –
Иөбахап...

Аха
Инхахуеит
Гәнахак
Еитагы,
Зегь иахзеипшу –
Бзиагы цәгьягы:

Ирхароузеи,
Җашпанҗацшуеи
Рлақта –
Җахынзеишьтаз

Иҳархәашьуаз
Азқәа?!

1972–1979

АШӘА

Уашәақәа ссируп,
Атцыс хәыч, атцыс,
Уашәақәа рышьтахь
Исымеи хәатәыс?

Уашәақәа ихырхын,
Ицшуп адунеи...
Нас, уажә сара
Сызмыртынчуеи, сзыниеи?!

Уа уҕынза сҕамларггы –
Сарггы сшәахәафуп,
Иудыруама, харт
Лахьынтҕала ҳаипшуп:

Ахаан излымшац
Ашәак ахәара –
Ахаан ихашьҕами
Гәаҕшақә хара.

Ацстазаара еиқәхозар –
Ашәоуп еиқәзырхо,
Ишәартоуп – ишәартазар –
Ашәа зымхәо.

Иудыруаз, нас, дыҕам
Урт рыда изгәаҕра –

Ацстазаарагъ ашәагъ
Мышкала рбылра.

Ииун 8, 1980

АРАЗКЫ

Ашә асыркит,
Ахышә асыркит,
Икам лацшы,
Икам шытыбжы.

Икам ара
Шәара-цхашъара.
Икоу – гәаҭоуп,
Икоу – хаҭоуп,
Жәәангәашәҭас иааимкьеит,
Абар, адунеи –
Абар, аразкы –
Исзымыфуа ашәкәы!..

Усцырҭ, слахынҭа,
Уезах еиҭагы!..
Иаргамастәуам, мап,
Акымзар акгы.

*Ииун 15, 1982
Переделкино*

САЦХЪАКА

Сацхъака –
Инхоит изыхәҭоу,
Сацхъака –
Инхоит ихадоу.

Сапхъака –
Сымѡа, сразкы,
Сапхъака –
Сымшқәа рѡакаы.

Сышьѡахъка –
Инсыжъхъоу сгәырѡа,
Сышьѡахъка –
Инсыжъхъоу аѡсра,

Урт сара
Сапхъака изгом,
Урт сара
Уаха изсыхъзом.

Сапхъака –
Аѡстазаара шыѡоуп,
Сапхъака –
Аѡстазаара цшыоуп.

Сеаѡтоит –
Убри сагыагоит,
Сацъал –
Сахыцаны сѡоит.

Декабр 1, 1982

АТЫНЧРА

Амшын тынчуп.
Ашхәа хгылоуп агәаны.
Иақәтәаз дыцәоуп
Игәышц аѡада ирханы.

Уи атынчра
Адунеи зегъ уажә иартәуеит.
Аха еижбагоуп,
Еимгеимцаракоуп – иаахәуеит.

Ацәкәырц хылашт,
Ацәкәырц қәылашт иаапкзаны –
Ицәоу дфыхашт
Ацакь ҕыңса данкьаны.

Ишхәа цыхаа
Иахьхыцсалоу днахьыцшышт...
Уаха тынчрак ишеизамто
Дахьнархәышт.

Агәра га, нас,
Уара атынчра уаҕхәараз! –
Икоутазеи – ас иухыччартәы –
Цәгьарас?
Аха уеоутеит.
Зынза уеоутеит иара тәыс.
Тәык ануакәха –
Иарбан уаха иузнаурыз!

Февраль 11, 1982

ААЦЫН АШӘА

Алашә далоуп Аацынтәыла
Иблахкыгоу ашәахәа,
Аацынтәылоуп гәыла-цсыла
Дызлацәажәо аҕаха.

Иахауеит убас адагәагь –
Уахи-ени еихсыҕра зқәым

Аадын ашәа гәазырхага,
Аадын ашәа – зымғаа цкым.

Имхәашьяаит, нас, акала,
Иахьзалааит иара атәы!
Ҳагыцазааит ҳа ҳцәа иалоу
Аадын ашәа ахацкы.

Февраль 10, 1982

* * *

Исхәом – изтахыда! –
Стәы итәзи схы итәзи,
Сахьцази –
Сахьнеиз сызгаша исаҳази...

Исгәйтдалеит хьаак,
Шьяґакгы снанашьтуам,
Абар,
Амғаду саныцсылоит ақәашьда.

Хыхь сәатцацшит ажәған –
Ажәған абакоу!
Исхажьуп еиқәараха
Ацта еитцәкәәкәа.

Нас амацәыс, адыд –
Исхабгеит агәгәахәа,
Акымзарак нымхеит
Сзықәгәыгра шыта уаха...

Ус, сеидроу сышьтызхыз –
Исхаштуам цсраенынза,

Са сдәықәлеит, са снейуеит –
Сназароуп аонынза!

Исцәызт амфадугы –
Бна тоурацәгъак сылахт,
Уа тышак сахыкәшан,
Уа хра цәгъак сәагылахт.

Уа зыгәтак сызтысуам,
Уа пкызраны сылоуп...
Ашамтаз саапшызар –
Аа, сгәашә аңхә сгылоуп.

Ох, гәышә! Стахатцәкьон...
Разкыс сара исымаз –
Хыхьтә амра кажжы,
Ианыцхаломызт сымфа.

Ианвар 6, 1982

АКӘАЦҚӘА РХАТЫЦАН

Акәапқәа рхатыцан иргыл
изыхәтоу ажәақәа.
Аграмматика акнытә

Акәапқәа рхатыцан
Иргыл изыхәтоу...
Акәапқәа роуп икоу
Арака хра злоу.

Уаңхә, уеитаңхә,
Уеитаңхә, уаахәыц,

Атцабырг уагэылапш,
Уагэылапш апхыз.

Нас, иарбану, иарбан
Иазымхо сцэахэа?
Акэапкэа рхатыцан
Ианаало иаха?

Ишыздыруа инсыжъыз,
Исзымдыркэа инхаз,
Схы итамзас, сёы итамзас –
Сгэы итагьежьюа итаз...

Акэапкэа зсыргылаз
Абарт зегь рзоуп,
Акэапкэа рхатыцан
Игыло сыпсоуп.

Ноиабр 5, 1981

* * *

Уақэгэыц, нас, азын мацъана –
Иаххыччоит имааицкэа макъана.
Икэыбаса илеиуеит абгъыцкэа,
Ихаххалоит атцла рвакыцкэа.

Ацыхь, ақэа хымкэа, апша хага...
Абас еипш гэыптцэага збахьада!
Рыбла хэашьуп уаф дызтамцшуа,
Шьта гэырфа рыгхашам амшкэа.

Атцлакэа рыбаф цкъахаанза –
Итәуп лагырзыла ари аамта.

Азын аакылсуеит нас-насшәа,
Икәашәза – цәгыарак камлазашәа.

Ноиабр 3, 10, 1981

АЗЫНТӘИ АЦЫС

Имлагоноуп, имлага,
Даара ицәгъан асытәхәа,
Имфәхытцит угәра га –
Адәыцәхәы ианықәха.

Уакәшеит, уеигәыргъеит уара,
Иеиқәурхеит хатала.
Иафеит-иажәит азхара,
Аеарпхеит аамтала!

Уцазозаргъ ахатқыс –
Шьта уааныжъны ицароуп:
Нхашьас иамоузеи атцыс,
Уара укны мацара!
Нак иаарты аденцьыр, ашә –
Иоужь, ицап, игәнахауп.
Иалгеит иаутаз афатә-ажәтә...
Иауто иумеи уаха!

*Ииун 7, 1981
Переделкино*

АШӘАРА

Са схы итәшәеит убас акы –
Сышәкы, сызкыртоу –
Шәыццакы!
Цәгыароуп,

Цәғьаратцәкьоуп схы иташәаз –
Уиоуп аҗынышыбжьон сзыршәаз.

Иззар калон,
Аха исыззом,
Уи, җымткәа,
Снатцалан сызцом:
Уафцас
Саацәыртцуеит
Адәахы –
Уаф иатәам
Зааизари
Схахы!

Уара иумхәан:
«Уи цыашьатәым,
Ус иҗалоит –
Ипцхашьатәым!»
Еиқәкыашьас
Иастари
Сыгәгы –
Абастцәкьа
Җаказар
Зеггы?

Цәа иалам –
Залашәом ацхыз –
Җатцак иафыззоуп –
Уаназхәыц...
Избан
Ихатәам
Зәхатәшәо?
Избан сыздырамоуп сзыршәо.

Март 30, 1983, июн 7, 1985

АЛАХЬЫНЦА

Мело, мело по всей земле,
Во все пределы.

Б. Пастернак

Ауада пхоуп, атызкәа гәгәоуп,
Адәны́ка ибгоит – ибгозар хьаам.
Аңенцьыр зымкәацо иҫахәоуп –
Аңыкеипш иалнахәан атцаа.

Рейнаркит ыцья уха убра,
Мҳара хазыназахт ауада.
Ари уахакәхеит аҫхәара –
Еикәымшәар амуитоуп, хәарада.

Анахь аурт, аурт аапкуеит,
Анахь аурт, аурт цәгъашьыцуеит.
Арахь абзиабара шуеит,
Арахь абзиабара хыцуеит.

Нтәарақәым атых зынзаггы,
Ибгоит адәны́ка тыхәаптәада.
Еилатәоит ыцья иахаггы,
Цакыла итәуеит иахаггы ауада.

Урт еизшаз, еиҫхәараз абас,
Абас еипш атых, атых хага
Иахьанза ирцыхьамшәо иҫазтәз,
Иахьанза иҫазхәаз, ирцырхагаз,

Убарт – убарткәа зеггы рцас –
Абар реахьейдыршьыло рхала!
Шьта имчггы рықәхазом изшаз –
Шьта урт ахәхаракәхеит ирхалаз.

Ари – изыргам лахьынцоуп,
Ари – зегь шытызхуоуп имырхьаа...
Апенцьер зымқәацо иҕахәоуп,
Аҕыкеицш иалнахәоуп атҕаа.

Ноиабр 14, 15, 1983

Москва

АЦӘГЬА-АБЗИА

Ашәтқәа шәтуамызт,
Ҷак тысуамызт –
Апстазаара цәгьазар, гәышья,
Уаф диуамызт,
Уаф дышәуамызт –
Апстазаара цәгьазар, гәышья,

Шәтык канзомызт,
Бҕык ҕшәазомызт –
Апстазаара цәгьамзар, гәышья,
Уаф дажәуамызт,
Уаф дыцсуамызт –
Апстазаара цәгьамзар, гәышья.

Ииун 6, 1983

ИРХӘАЗИ ИСХӘАЗИ

Зныкгы еизеит, рхәеит,
Җынтәгы, еизеит, рхәеит,
Хынтәгы еизеит, рхәеит,
Үа зегь рызбеит, рхәеит.

Рапхъа азә дгылт, рхәеит,
Нас даеазә дгылт, рхәеит,
Нас даеазә дгылт, рхәеит,
Нас зегь еицгылт, рхәеит.

Нас, аамта цеитеи, схәеит,
Итцуазеи, кыртцуеитеи, схәеит,
Ирхәазгьы рхәеит, аха
Иалтцыз хамбеитеи, схәеит.

Зныкгьы имеизандаз,
Рыбжьгьы дмыргазандаз,
Хахгьы рымгазандаз,
Рыхгьы дмыргазандаз, схәеит.

Аизара еизароуп,
Уанеиза – иузбароуп,
Ианузба – инаугзароуп,
Егьи зегь – барбарроуп, схәеит.

Декабр 5, 1983

АХАТЦАРА ААМТА

Нас инхазеи – сара сгәы – икәылзымхазаз,
Избац, издыруа, цшқарахра згымхазаз.
Нас инхазеи – амш еизада башақәа,
Нас инхазеи – әжәеинраала хьшәашәақәа.
Шьта иабакоу уи афыза агәахәара,
Уи агәағьра, уи ацшзара, ахаара!..
Инымфасит ифыртыныз ачкәынра –
Абжьымшынк ирхызытәхәалоз азынра.
Гәырфа-гәырғьа – иара ауалк тамыжьзакәа,
Исызгәамтәкәоуп ишцаз инытцаба.

Абыржәеипшоуп – спара иашытаз рәархан,
Иасәғатылеит еибадырны, итцааршәхан.
Шыта изыхьчозеи сара сгәы – икәылзымхазаз,
Избац, издыруа, цшқарахра згымхазаз?
Ағарамцоуп саазгазоз уажәраанза –
Абыржәоуп ахатцаратцәкыа аамта.

Ноиабр 21, 1983

Москва

АБРИ...

Абри са сизхәыцхьейт акыр –
Изхәыцра мацарагь хьантароуп.
Цыс хәычзак ахьта иакыр –
Уи лагырзыла икәабароуп!

Ажәфанаф шәытак ибар,
Адгылаф зафак ипылар,
Амфа цъара иаалакьтар,
Цла затцәык алахь неикәбылар...

Ижәлар, ипсадгьыл хәркәатцп –
Урт ирыгәтыхоу имбакәа!
Хьаада ахаан дкамлацт –
Иеипш зегьы гәнызго дабакоу!..

Абри уаф деилеигар калап!
Абри мыцхәы изамфа цхеипцхеиуейт,
Абри акгы ихьаам, ижәбап –
Абас даеа шәышықәса днеиуейт.

Ноиабр 20, 1981

УСДА-ХЭЫСДА

Усда-хэысда –
Умтэан аоны,
Усда-хэысда –
Умцан адэны.

Усда-хэысда –
Ңада ухамлан,
Усда-хэысда –
Лада утамлан.

Усда-хэысда –
Убжыи умырган,
Усда-хэысда –
Атыц умган.

Усда-хэысда –
Икам цашья,
Усда-хэысда –
Икам тэашья.

Усда-хэысда –
Цэгья ихьантоуп,
Усда-хэысда –
Аусқәа цэгьоуп.

Аха усгыи,
Аха усгыи –
Иуадафзам
Усда-хэысда...

Иалан икам
Хьантара –
Усда-хэысда
Атахара.

АИМАК БАША

Икам, икам
Аицәа ҕкык –
Аимак баша –
Акык-ҕык.

Усгыы-хәысгыы
Шьақәнакьоит,
Ацәгъа-мыцәгъа
Рҕанакьоит.

Амҕа инықәлар –
Нак иарбгоит,
Амра – ишәшыы цәгъан
Иахацоит.

Хаара зцәызхьоу –
Ашәтцашәых,
Адгъыл иакәлоу –
Ажәижәых.

Иара азыхәан –
Зегь еицшуп,
Еилнаргозеи –
Илашәуп.

Икам, икам
Аицәа ҕкык –
Аимак, аимак –
Акык-ҕык.

Иназпышыкласыз –
Дагоит,
Данага –

Деиланагоит.
Цсышьацэгъалоуп –
Уаф дшашьуа,
Гәнаха имазам –
Изшьуа.

Шьышьа ззамтогы,
Ианцәыртц –
Гәнаха имам –
Данзапыртц.

Сентябрь 10, 1980

АШӘАРҢА АЦЫХРА

Сцахны сызкузеи смышьтуа,
Иарбан сызмоу сеиларшуа?
Дызбомеи, дызбар сзабашьуа –
Дызгашан игәы тьыблааны.

Ажәфанахьтә – амза каччо,
Аетцәа рыба тьыцью,
Рымтан – сара сеикәыччо –
Рымтан – сара смарианы!..

Атцькьхәа ахысыбжьы геит –
Машәырда, мариала хәилгеит:
Абцар тацәуп – иткьахьейт,
Ажәфан агәы иарбаны.

Ашышьыхәа иаавызгеит сыпсы,
Сшьарагы сықәлейт лассы...
Саҗамыз, зегьы, зегьы рзы –
Изгаракәын схәа цкьаны.

Са сеипш адунеигьы ацсы агеит –
Шьта хьыцьагь хәилатцәар ауейт.

Иткъар акэын абцъар – иткъеит...
Ишэартан – инхар еитцаны.

Октябр 15–16, 1983

АМРА АЦЭЫРТЦРА

Я пришел к тебе с приветом,
Рассказать, что солнце встало...
А. Фет

Иаачырчырит тдыск ақәатцә –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа.
Гәтыхак ҕыхеит адгбыл гәатцә –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа.

Ашла днықәлеит иашта еинаала –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа.
Ацкэын днадгылт ашьха наара –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа.

Апстхәа цэышкәа рымч зегъ рылтцит –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа.
Ашәацыцац ффы хаак рхылтцит –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа.

Пхәызбак дгылоуп лкасы лхыхуа –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа,
Пшьаала иҕыцәоит ацәакә тдыхәа –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа.

Архаҕ арахә ашьац иахоит –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа.
Амфа сгәахәоит, ашәа сгәахәоит –
Амра цэыртцуеит хара имгакәа.

Декабр 20, 1979

БАРЕИ САРЕИ ХХАЛА

Иханахеит атдых
Барей сарей ххала.
Уи еигъу еа хамтак
Абакоу уахала!

Атдых лашьцара –
Атдых баагэара.
Быбла тыцьцара –
Амза цхашьара.

Ас даеа тхыкгы
Кало цыбшьоу уаха –
Асеицш хашьтызхуа,
Иаххызхуа зкы гэнаха!

Хыцъа хазэыкны
Абра хагэқэа анеиду –
Ишандаз, лашандаз –
Ицшуп адунеи ду.

Ашамтаз хаидызбало
Ирархэап имзакэа,
Еипытцшьа шахзыкамтаз –
Рытых мыршакэа.

Иханахеит атдых
Барей сарей ххала.
Насыцымзар – гэнахак
Бацэымшэан уахала.

Маи 8, 1980

АШӘА

Дабатәида, мшәан, иахалаз
Агәы җкаартә еипш адунеи,
Акгыы рзеимамкуа ишанхалан,
Иаатзыргылаз бзиен цәгъеи?

Ладахьалоу, җадахьалоу –
Уи ахьынтәааз җамбазо,
Ашәа җышьтытцуан ихиаало,
Җама ихалон җмыртцысзо.

Ашәоуп, ашәа, нас, җзырҗыхаз
Ажәҗан атҗаҗа зегъы.
Ашәоуп, ашәа, нас, җгәы итҗыхаз,
Ашьта җхызтҗаз аразҗы.

Бзиа еибабоз җабҗьара
Дыбҗьаҗазшәа уи дмыцхәны,
Дықәҗьан ашәаҗәә ишьара,
Дтәан җа җчараҗы дзатцәны.

Ашәа ззиҗәозгыы дҗазгәамтәит,
Бзиа иибозгыы длымбеит,
Иашәа акымзараҗгыы инамтәит,
Дышразҗыдаз дынкабеит.

Иашәагә ажәҗақәа неитцыхны,
Ишьта инхылеит ипыруа –
Ажәҗан ақәцәанза җашьтыхны –
Җаргыы җҗылаҗхеит җқаууа.

Уа иаҗзеилымкаауа ихахьыз,
Уа җзазымхәыцуа җзыхҗьаз...

Ашәоуп, ашәа, ҳаикәзырхыхыз –
Тҗақа ҳлеиаанза иҳахьаз.

Сентябрь 19–29, 1983
Москва

РАПҖХЪАТӘИ АИҖЫЛАРА

Аргамагы пхызгы сгәи итҗхоз,
Сыпстазаара иамаз аз хыс,
Даансыжыит – сыздыруам ишсыхьыз –
Уи, рапҗхъаза исаз аз аҗхәйс.

Нас иарбан?..
Даацәыртцит аҗсәаха,
Абар, дыхшәааза сиҗапшүеит,
Уаф дгылам ҳабжъара шыта уаха –
Даазмышытуаз сылхысны сҗахьеит.

Октябрь 24, 1983
Москва

* * *

Пҗашьафыкгы сакәым сара аиашаз,
Аха ҳәашьа сзамтеит тҗабыргны.
«Быстахуп» ҳәа иастарызеи ҳәашьас,
Иастарызеи ҳәашьас игәағны.

Ацәгъа-абзиа – ҳарт иахъа-уахала
Җазлагылоу злеибаххәо – сызхом.
Уи атәи сызхәатцәкьом ус ажәала,
Ашәаны исымхәозар – исызхәом.

Сгәатца иҫоуп, абар, избоит, уи ашәа –
Ашәт агәы цшқа цшәаала иаазыртуа,
Анасыц – зехынцъара иахъзаша,
Зегь насыцла зныкала изыртәуа.

Нас уи ашәа иастарызеи хәашьас,
Сгәы иҫахеит арахь – сагоит сбылны.
Цхашьафыкгы сакәым сара, аиашаз,
Аха хәашьа сзамҫеит, ҫабыргны.

* * *

Илхәа – илызхәом,
Илза – илыззом,
Дзаазаз афны
ҫшәахеит – дакзом.

Лан дыхәхәарым,
Лаб длыхъзарым,
Лашьцәа дыршьрым,
Лахәшьцәа аалырцшрым.

Уахоуп, уаха –
Аҫа лхәахьеит.
Иара даауеит,
Ааигәа дыпшуеит.

Лара дшәарым,
Иара дшәарым,
Дымцар лурым,
Димгар иурым.

Абар, абар,
Дымцой, аха...

Измырцэозеи
Лахэшъцэа уаха!

Атцыс иахэоу,
Ахэыхэ иахэоу –
Шэара шэазхэыц
Абри зызхэоу.

Март 1, 1982

* * *

Ашырцаз –
Атдых ашы нафашэит,
Ашара ишазгэакуаз –
Ашамтаф ицсит...
Сыхаара лышка
Сара сыццакуан,
Сыхаара лыбла
Атацшра сазгэыкуан.

Ашэтышкэа рыкэаф
Азаза аеашыит,
Амра ца зеазтаз –
Ашэткэа лхышышыит.
Сыхаара лышка
Сара сыццакуан,
Сыхаара лыбла
Атацшра сазгэыкуан.

Амрагы аеахэает –
Аеналажэ амшын,
Аетцакэаг цэыртцит –
Убри иазыцшын!..

Сыхаара днаргон...
Сызшыада сара?
Акымзарак ыказам
Шьта сызгара.

Февраль 12, 1980

* * *

Сыкамкәа суада иаафналан,
Сгәы санаргеит уамашәа:
Сыхаара илзыскыз жәеинраалак
Нықәцааны ибналеит аңша.

Хәмаргас иагеитоуп аңша-мтцас,
Иамазма дыршыа изакәыз?!
Амбжәа-хаңыза-хәатәхамтца –
Шьта иагахъеит икәыжәкәыжә.

Снытцалт абаҳча еикәыршара,
Сгәыңуеит еиҥахгы – исыңшаап.
Сылаңшгы нақәшәеит, абар, уа –
Аара здыстцоз аңша.

Сыхаара илыкәшоит, илҥаччоит,
Лбаҳча хазынаҥ дахьтәоу:
Уи затцәык шакәуггы гәастоит –
Лыкәатцәкәа иҥалар затәоу!

Сакәзаарын цаса иҳәатәхамтцаз,
Сакәзаарын иашьҥтаз атәым:
Мра-каңха-ткәага шамшамтцас,
Сыхаара лгәы зегь аартын.

Сыхаара апшалас насыпла
Абас дызлартәуазеи, ишәхәа?..
Хымпада, илзапхьойт хәйтхәйтла
Иаңәыззарцу сызфыз аңәәхәа.

Ииун 6–7, 1982

Переделкино

* * *

– Нас, ибгәаламшәои, ишеисуаз харт хәгәкәа,
Уи абаҳча шыказ ахаара ахыкәкәа,
Уи атҕыс затә ашәа гәыпшаақәа шахәоз,
Сзамәа ишадлаз бнапсыргәытца шахәшахәо,
Уи адәхәыпшра шәты маңарала ишықәтцаз,
Апстхәа иаалтдын амза нас ишыбәаңцаз, –
«Бзырпхашьозеи?» – са санбазтцаа, акгы мхәа,
Ҡаңхәа еитахгы бнапқәа шсыкәшаз имцаха?
– Изаңәызеи,
Пхызк еитоухәойт,
Нак уаңәыт!
Гәаларшәашьас иастарызеи
Уара уңхыз!
Аңәа уеалх,
Аңабырг уахәаңш – ихазуп!
– Биашоуп, биашоуп.
Сәашьейт.
Пхызуп.
Зеггы мңуп.

Ииун 14, 1981

АШЫҚӘСҚӘА РЫМШЫН

Абаллада

Ашхәа неиуан ахәда тых,
Ашхәа неиуан ацәқәырц гәых.

Ацәқәырц хыдақәа еиқырца,
Дцон амшынцааф – афы рца.

Далахәмаруа афыртын –
Уи дырхысхәан иагәа мшын.

Длашарбаганы хара
Ус диғалашеит ЛАРА.

«Ех, шәарт, ашықәсқәа исыцәцаз,
Абар, шәааины шәахьтәтәаз!»

Нырцәка дхықәгылан ЛАРА,
Аарцәынтә длыхәапшуан иара.

Нас дагьхылеит игәағьын –
Дхылеит Ашықәсқәа рымшын.

Ацәқәырц ыцәан имтцыззо,
Амра кыдын имцазо.

Ашхәа неиуан ахәда тых,
Ашхәа неиуан абға еитцых.

Нырцә иагьнеит ақәарақны,
Иақәтәаз дыкамкәа – итацәны.

* * *

Амра талахъан ахшыра,
Ашәапыңаң цшын ишәтны.
Хәылпазык хайқәшәеит машәырла,
Хайбадырын – хцеит хайцны.

Ашәа анцәырыргоз атцара,
Амза анґыцәоз шарцазы,
Иахзафызан баша хәмаррак,
Хцеит хнеипыртцны хаз-хазы.

Хара хайқәшәарагъ маншәалан,
Хара хайпыртцрагъ мариан...
Ах, зегъ шпаҳазбоз мариала,
Ах, зегъ шпеитасуаз уашьтан!

Амра талахъеит ахшыра...
Убри атцых сгәы итынцәом:
Уаҫ деипыртцуеитоуп машәырла –
Мап, машәырла уаҫ деикәшәом.

Ииун 6, 1981

АТЦЫХ ЗАЦӘ

Ах, сыхаара, бґыхашт быгәжәажәо,
Бхы ахыбгара бмоуа уахык.
Уа ҫызак дҫалашам бзацәажәо,
Дҫалашам бзыжьжәаша тахык.

Изҫычоз ашәымкәа, иҫьантазза,
Апсҫазаара еилыхзан иббашт.
Ибыхәапшуа игылашт ишҳазза,
Иахыбымбо бцаргъы бҫаххашт.

Бытѣварц беихаргы – бзышьтуада,
Ибымоума цартагъ цъара!
Быхәхәаргы, быбжы захауада –
Басуеитоуп хыла адамра.

Багәылахашт биарта бымбылра,
Цсеивгарак мачзак базхуа.
Хыхъчашъа шбымам бырдыруа,
Бгәы итагъежышт хъаак бхәәеуа.

Уаха бызмышәо, буазыруа,
Бқызқыззуа мацара ибыршашт.
Ибзеилымкааз амшқәа цырцыруа,
Иахымаарахытә рыбла тыцыцъашт.

Ашыжъ бәагылашт ашышьыхәа,
Бындәылтышт гәырфала бытәны,
Быкәа интацсашт ичыхәчыхәуа,
Амра шәахәа хаа ғыпны...

Ашыта цәгъа бнымтцуа ибынхаларгъ,
Уи атых затә бзалтыр – беикәхашт,
Аееилахәа иғыцзоу матәала,
Ацстазаара еижбага бәацхашт...

*Ииуль 13, 1980
Малеевка*

* * *

Уа уда сзынхом хәа зхәахъазгы,
Сааныжыны ицазазгы – азә лоуп.
Ак ыкандаз ма саазыхъазгы –
Абахчаф исықәлашыца стәоуп.

Апстхәакәа, схәаа дыртәазшәа,
Исхибахәа наӀ инаскьоит.
Ажәџангы, цас канатцазшәа,
Амра кажжы иканарцхоит.

Снаџсаншәа пхәызба гәыҕекаагак
Ларцыс диҕаччо даацшуеит.
Дгылоуп иарах иеырцагъа,
Сахътәоу сара сгәы неилашуеит.

Снагыланы рџыҕа рыбжьара,
Арпызба иасхәар стахуп:
«Иухыччоит уи лыбла тыҕыҕара,
Лханытә лшьапакынза дымцуп».

Декабр 3, 1980

АШӘТҚӘА ИРЫЛОУ АТЫПҚА

Бзара еихтәашашәа итыруа,
Бхыҕцапырха бҕырпыруа,
Ашәтқәа ирылоу атыпқа,
Ас ианбыкәу ианбызха?!

Бхы наҕхәабкуандаз хәыҕык –
Сшәоит – ибылахап лаҕшык!
Зашьагъ рымоума дара –
Бара быпшзара, бҕара!

Быччапшь иарлашо сыџны,
Бышьтыбжь сама сыткәаны,
Аҕсы рхало бназхәаҕшлак —
Шьыри, саландаз ба блакә!

Бгәы кәзтәшәда акгы зуам,
Заагаратәкыагы бсышьтуам,
Схы-сыхшыф, сынхара-смал,
Бара ибымаз – сашта бтал!..

Абра бшыкоу, нас, иаба,
Мшәан, дабацшуеи сара сца!
Бара ибеигыу дааигарцу?!
Сара издыруеит уи шымцу.

Аха исымоузеи хәатәыс,
Шьтрала иааиуазар аус –
Мап, сизымтәазеит азәгы,
Иан санлеиеырбоз саргы...

Бнагзахааит, атыңха!
Шьта сцалароуп зеггы чха...
Анкыа схәыцуазтгы иахъеипш –
Усцәкыа сныкәомызт сца иеипш.

Быччапшь иарлашо ифны,
Бышьтыбжь дама дыткәаны,
Ацсы рхало бназхәапшлак –
Шьыри, иалало ба бләкә!

Маи 28–29, 1983

* * *

Назаза ацхынра зыпхом,
Иптәароуп азынрагь атдыхә,
Ицәгъаз-ибзияз – акгы нхом,
Имфәсуеит – икам уаха цсыхә.

Нас, иарбан ас сеилазыршуа,
Са сымшқәа сытцыхқәа зырқьало,
Зегь цоит, имѡасуеит хәа сшыцшуа –
Еиҭахгы сгәатца еилырхуа иҭало?!

Еиҭах – исаѡсхьоу агәырѡа,
Еиҭах – уи ахьта, уи аҭаа,
Еиҭах – сызлытцхьоу абылра,
Еиҭах – исзеилымкаауа ахьаа...

Аригы мѡасуеит, инхазом,
Анигы мѡасуеит хәа сыпшыхуеит...
Зегь нхоит – акымзаракгы цом, –
Сара снаскьаган зегь хынхәыхуеит.

* * *

Адагь ѡаган иқәдыртәан ахан,
Илбаан ицеит азмахахь иагәацхан.
Акәты аѡны еилырга ицқьаза иабан,
Агәы хынхәит – уа иамбазеит агәам!

Ҳацстазаара шоуп уамашәақәа,
Зегьы ирымоуп дара рқазшьақәа:
Азәы инаало даеазәы иқәнагазам –
Газа бызшәоуп еиликаауа агаза.

АИЗГА «АНЫҔӘАЦХЫЫЗ» АҔНЫТӘ
(1989)

АМШ

Нак ипхьацаны гәышпыла
Алашыцара мықәшәатәы,
Иааит икараха – ҳапылап,
Иқәҳаргылап ашыапы.

Аблахкыга-гәыргьафхәаша!
Агәы мфыгьааит, аҳаҳаи!
Иаҳмыртәап итацәза баша –
Икаҳтәап имшны – ианааи!

Ҕамч-ҳалшара еизакны иаҳтап –
Уи тақыла иртәны ихыхәхәо,
Еикәаҳәы-еикәацса инаскьаагап –
Еитагьы ахынхәра агәацхо!

Ииуль 23, 1985

АУААРА

Узхара иузымбо арт адәқәа,
Ари абна еишыыл, ари ахәы,
Арт агәилқәа иаадыртуа рыгәқәа,
Арт ашәацшықәа узыршанхо мыцхәы...

Иуаароуп,
Ацстазаара уаароуп –
Ирхынхәтәуп ианааилак афхәара.

Иигѣагъызеи – иухѣаша уиоуп –
Изгѣагъыз ацстазаара ауаара.

Арт азыхъкѣа ирѣыхѣаз дыбзахо,
Арт амшынкѣа тамбазо ицѣкѣырцо,
Абри амра шкыду икапхо,
Абри адгъыл чкѣынтцас иеырбо...

Иигѣагъуазеи ауаара згогъы –
Уст, ишьтых!
Иумырзын!
Иеицкѣырха!..
Иахагъы ирыхзызаатѣуп зегъы,
Иахагъы ихъчатѣуп иануаараха.

Август 1, 1985

АЦѢЫКѢБАР

Мац-мац аѣеизгара иаѣын,
Мац-мац иахъынзатѣра иаатѣын –
Ох, гѣышьа, иамазам шыта ус,
Ацсы еивнагеит хѣа сшазыцшыз –

Ацсык цѣыкѣбарны иаакѣеицеит –
Иналшѣан хыла тѣака ицеит...
Абар иахъымцшаауа зыцкы,
Абар хъзхыццакѣуа зегъы!

Март 11, 1985

АЖӘЕИНРААЛА

Угәы аекыдкьо ихагаха,
Ғымтзакәа итәаауеит.
Ааңынра цсыткаагаха,
Харазантә иаапшуеит.

Хәдацәахьынза гәнаҳала,
Ацсабара тәуп.
Изт, ицсит угәахәара,
Уахьцалакғы – шәшьуп.

Уара ухала, ухалаза
Уқәымхар аузом,
Ухәәзаргғы уалаза –
Цхырааф дқалазом.

Ашәахәацғы зкылшәазом,
Ажәәан – адамра...
Ицсны ибзамхаз илшазом,
Ажәеинраала аәра.

*Февраль 26, 1985
Москва*

АКӘА

Ухьыз цсаххон аамта-аамтала –
Цсахра зқәымлоз даәакын:
Акәа анымзаргғы ға хсаалак –
Са сгәы ахсаалағы ианын.

Адгғыл иакәлоу псышәа мәашьоуп –
Дацла-цашәла зызхауа,

Аќәа исхалашо мра шашоуп,
Аќәоуп еицамкуа иаауа.

Иагъа аахәыргъы, иагъа бгаргъы,
Аќәа – Аќәоуп даеакхом.
Аќәа ззымхәаз, иагъа ихәаргъы –
Аќәа еиғъу егъизхәом.

Аќәа, Тќәацс, Анаќәациа...
Анаќә иалыпхаауа хъзуп.
Аќәа қыиа, Аќәа бзиа.
Уа мшыбзиа – зегъ еицуп.

Аќәа, Абатаа Батаќәа,
Аќәараш, ацәкәырца гъы,
Нас Абжъаќәа, нас Тасраќәа,
Нас – ажәытәзатәи Кәалхъы!¹

Аќәа, Аќәа – сара стәала –
Хъзыс иурталакгъы цшзоуп.
Ацшза илшәутцалакгъы лнаалоит,
Аха дзырцшзатцәкьо – лгәаҭоуп.

Агәататцәкья – псышәа мѡашьоуп,
Дрыцхауп иаша измахауа!
Егъырт ахъызкәа зегъ башоуп,
Аќәоуп еицамкуа иаауа.

*Февраль 23, 1985
Москва*

¹ Кәалхъы – Колхида.

АЛАШЬЦАРАҢ

Алашьцара реалакны блақәак
Сыхәәпшуеит, исыхәәпшуеит уахак.
«Уарбан сгәәг иакыз, узбартам цқәа –
Ҳаибашып, умшәозар, нас, уааскәа?!»
Аблақәа мишәанхан иаҳагғы,
Скылырблаауеит скылкаан еиҥагғы.
«Иарбану сызхубаауа абыскак,
Исоумхәо, нас, – сазыпшуп аҥак?!»
Аблақәа сзыпшыхуеит имҥысзо,
Скыдырцалан: «Иарбан узызцо?
Умҥахыҥт уҥашьан, агаза,
Зегь уара уржьоит, уржәа – ихатҥа!
Уцәкьараха апсабараҥ узатҥаны –
Иугәагъзеи уқәакьаза уаартны?!
Башоуп узхьынхалоу уара гәәк.
Уааи арахь, арахь – икажь зегь нақ...»
«Уарбан уара исыдхалаз уаха –
Сабашьратҥкәа ззымгәагъуа хаха?
Иаармышьтыз уакәзар уара абрахь?
Иқәырцаз ма уакәзар уара абрахьтә?
Уамазар ашьыцра шҳам укны –
Иулымшаз ак сылшар хәа ушәаны?
Ма иузбазар уаха ухы суршьырц?
Шәынтәгғы уиашаз!
Шәынтәгғы – нақ успырҥ!..»
Алашьцара кылблаауа схатә
Салапшуеит сызтынчымхазо шыҥа.
Салапшуеит... Исеилкаауам уахак –
Иарбану сызхыбаауа абыскак!

*Октябрь 8, 1984
Москва*

АХЫЧЦАЦЫР

Акѣтагы хѣыч изтамзеит, иагѣылтцит иѣены,
Акѣтагыцѣа иаагѣылтцит уи рапхѣа ихѣацны.

Акыр мшы, акыр тхы иѣон ихѣазо,
Апстазаара бзиаѣ хѣа иалоу мбазо.

Уи амѣа мариамыѣт – иагѣараан ихѣтшыѣт,
Ихѣтшыѣт, имлашыѣт, аха усгы иѣмгѣежыѣт.

Ишнеиуаз абагѣагы аѣаит иѣаѣсырѣ,
Ихѣычѣаѣырхан аѣыхѣтѣан иааѣшырѣ.

Нас, уахѣаѣш, абар, уажѣ иахѣнеиуа иѣыруа!
Ирѣаѣыруеит ашѣтѣѣа зыфѣы лаѣауа.

Мышкы затѣыѣ адгыѣл иаѣѣытхѣа иѣеырбоит –
Нас, ажѣѣан закѣу абриалагы иаабоит!

Ииуль 23, 1984

АРБАГЪ

Агѣы каршѣ тынѣ аусѣѣа ѣатѣо,
Амш лакѣѣакраѣа иѣѣѣан ишѣо,
Ажѣѣан кылтѣѣо иаатгыѣлан ихѣѣѣоит –
Арбагы башѣ ѣнатѣуам – ак аѣѣоит!

Ашѣт агѣылтѣра ишаѣыѣ иаашѣѣаѣѣеит,
Иѣырѣыруаз аѣысгыѣ шѣаѣѣеит,
Арѣу нылаѣсит ѣамѣѣак ашѣаѣ,
Иаагѣежыѣгѣежыѣт ѣдунеи аблаѣатѣ,

Аамта ахыҕаз ахаштын аңсык,
Иаазамазеит иалзаан аңсы...
Ҳаи, арбағһеит, еиҕах акы убахт!
Ирбо зегь рхәома! Уаҕыт, иумузахт!

Март 18, 1985

АХАХӘ ЫРШӘУП...

Ахахә ыршәуп ажәџан агәахы –
Иаҕа-иаҕа иатҕаауа ашьамхы,
Иахынзалшо хыхь иџазаны,
Нас иҕалоит алада иаахәны.

Знык хлантцы ианталалак, ҕаҕа,
Акахартә иазааигәахо шаҕа –
Иццакуеит иааҕьоушьартә уамашә,
Иаҕа-иаҕа иҕхоит аныкәашә.

Ахахә – хахәуп.
Ахахә акәым...
Уаҕыт!
Иабоутаху шыҕа –
Даеакы уазхәыц!

Август 1, 1985

АҚАЛАҚЪ БАХЧАҒ

Ақалақъ бахчағ лассы-ласс,
Ла газа дуззак збалоит –
Хатқак шығжы-хәылҕазыла,
Шахак ианкны иааигалоит.

Зхала рахә гәартак зыхьчаша,
Хаблак зчацшьаша ала,
Усда ихырқәақәо баша,
Иқәхеит абрақа цәгьала.

Ас еипш ла мурак абрада,
Қытақағ усғы изымбацт.
Зныкала иафоит, хәарада,
Арк ирызхаша акәац.

Ацшәма – уи амцахь уанықәла –
Дуагьуеит, дахыбаан дыцсуеит...
Ас еипш ацстәытцәкьа ианықәуа –
Дцьасшьан саргы сизыцшуеит.

Дцьасшьоит иахымам лакта-хаа,
Абла хәа – ашхам изтоуп.
Илшоны ибозар – ишаха
Сыхәда ишахеитцара дтәоуп.

Ас ауаа зцәымгу, издыруеит,
Иланы дшыкам гәбылра.
Ииҥаху цасхәа иазиуеит,
Дасуеит дызиааиз ила.

Далгеит, иахеирштит қәашьда,
Иалшом ашратцәкьагь латцас.
Пхызла мацароуп ианашьтоу,
Иамбац ақәыцьма ду цхарс.

Зхала рахә-гәартак зыхьчаша,
Хаблак зчацшьаша ала,
Иафо иахыбаатәны баша,
Иқәхеит мышгаган цәгьала.

*Март 2, 1985
Москва*

* * *

Шьта уахьза уи амш лашара –
Инкабеит – ацхыз, алакә!
Инхазаз – азхьра мацароуп,
Ушьта ихымтцуа уахьцалак.

Ари амшгьы уатцәы илакәхоит –
Иацтәи шлакәхаз еипш иахьа.
Ари амшгьы ныкәтцыр акәхоит –
Ари амшгьы җымт уазхьла!

Имтцанарсыз аамта зхьтцра
Иамызхьхуада – азәгьы!
...Цхьзу лакәзу нас уазхьыцла
Иара ацстазаара зегьы.

Маи 19, 1984

АЦГӘЫ АҢЫ АЗӘЗӘОИТ...

Хьхь, еилахәашь имтцысуа,
Ажәѡан иатцоуп ацта,
Амрагыларахь ицшуа,
Ацгәы аҢы азәзәоит сацхьа.

Амш аапшыхуану, ацгәы?! –
Иубазом ушѡашьаз.
Уажьагәышьѡитоуп угәы –
Абла хѡоупеи ашьыжь?!

Ацта еилахәашь илакәзеит,
Адгьыл қьуеит – игәнахауп.
Ацгәы аҢы зәзәаны исѡапшуеит...
Ашәгьы ашьшьыхәа снахоит.

Алашыцара уамаха —
Ашыаршәы нафытџьап...
Амш аапшытџьахыр иахьа—
Иагьа схы сахыччап!

*Сентябр 17, 1984
Москва*

АМЗА ЗХАЛАЗ

Атцых. Артцуқәа рыбжьада
Уаҳа бжьыказам адәны.
Иаафнашылоит ус ауада
Ишеишеиуа амза тәны.

Лиарта дшылтцуагь лымбазакәа,
Иоужьны ишлықәыпцуо лыхцәы,
Ддәылтцуеит – ашә ала дымцакәа,
Ахышә дкылсуеит харцзатцәы.

Атцых зыжьюшәа дхыхәхәалоит,
Дызхьынхалоу... уеилыпцаап!
Атзы дкылдан ахыб дхалоит,
Ател дықәныкәоит – ацсаатә!

Амза деиеырбоит – лгәапцара,
Иаргьы лааигәаза иааскьоит.
Аблахкыга-разныпцара –
Лхарц дагәылпцаауа дкәашоит.

Ажәфәан атцан, дгьыл дакзамкәа,
Лыкәашашьа цьашьатәзоуп —
Уафыхшара ихафьы изаамго,
Цхызгьы изымбо кәашароуп.

Уа дагэытцахэхэа шөахэала,
Амза дамоуп дыткэаны.
Цшьяала-цшьяала,
Хаала-хаала,
Ларгы лэалтазоит дгэыкны.

Адгыл, ажэфан, аамтеикэшара –
Зегь аатгыло ишанханы! –
Изоурыдашь апсабараф,
Абри амаза еилкааны?..

Закэ насыцыз иаха илымаз –
Акгы лгэалашөом шьыжы.
Лхатца дихэацшуеит – дхэаеыма!
Ицэгьазоупеи ихэда абжы?!

*Март 4, 1985
Москва*

АХЬЗЫНФЫЛАРА

Мап, сызгылом схы ларкэы,
Харак зду иеипш, бара бэацхьа.
Быхьз аныстазом ашэкэы –
Маза бтынчха, маза бацхьа.

Ах, ишпазгэагьуаз сара –
Сафстаахэ дыканоуп дсызцасны!
Ах, сышпабымшыуаз убра,
Сыбла шпатыбымх бынтасны?

Аха исныбычхаит, сбымшьит,
Ускан бхагамхеит, бмыгэжэажэеит...

Нас закәыхзеи – нас ҳаапшит,
Ҳабла зеиғампшуа ҳахьшәашәеит.

Цхызын, цхыз баапсын ҳазлаз,
Ҳалтцит, халтцгәышьеит лыпхала.
Нас, уи иалтцыз, уи иацәцаз –
Уа, хьымзг ҳамазам иахьала.

Аамта иҳаџсгәышьяз хара
Иаҳто иҳамоузеи ыпцныхәас...
Уимоу, ҳаихырхәап ҳәара –
Зыцәқәырц ҳкыдкьаны ҳарғыхаз.

Нас, бымгылан бхы ларкәы –
Гәнаҳа баттам азәгы иғәпхьа.
Иббылзаргы нас сышәкәы –
Егьоурым... зны усгы бапхьа!

*Ноиабр 4, 1984
Москва*

АЖӘЕИНРААЛАџ

Ажәәқәа ирибамто таха,
Надаада иахо иаауеит.
Реимак аанымтәәзо уаҳа,
Амџан дара-дара еисуеит.

Еижәылан, еиқәылан исхалоит,
Итагьежьюеит сашта зегь шытых.
Урыбжыпсааргы хатала –
Шьта укажаџуп, нас – еиқәых!

Срабжъан – хәәтыхла имеилало,
Зегъ еицтадыршәуа хтакы,
Еибашьуа айгацәа еинсраалоит –
Сжәеинраалафуп, дад, ухатцкы!

Март 25, 1985

АҢЫНҢЫЛАРА

Анахь – шыафак,
Арахь – шыафак,
Атымитышара – наӀ-ааӀ.
Афкъара ихыкәгылоуп ацәахәа,
Иухьша дыруп – уанхыхәхәа.

Иузалхуа иӀам җа мѡакы –
Абжьара инхаз уеыбжьакы,
Уца иуадаѡзаргы иагъа –
Абри атымтшәара уебыжъга.

Уца, узыкәшәаз акәны ицхьаза,
Абра ухақәитрагы такза!
Абра итакза, нас, еиҗагы –
Ишьтыхны икыз ауаѡрагы!

АбраӀа изкәыхәлаз, изыршаз,
Абра аҗынкылара зылшаз –
Иахныхәап ичхара хайцфак!..
Анахь – шыафак,
Арахь – шыафак.

Июль 21, 1985

АПСУАШӘ

Уа радари, рада гәышья,
Иаххаагахьоу шыардагәышьюуп,
Иаххаагахьоу хашьтагәышьям,
Аринахыс хшатагәышья.

Уа радари, рада гәышья,
Ма хқьиара гәатагәышья,
Уа хапсуара, хашьтра мызуа,
Иахьынзауа хажәла шытытцуа.

Уа радари, рада рхәама,
Дгъыли жәфани рылцха ҳама,
Чкәыни згаби еидеырбало,
Хатцеи цхәыси рхәоу еинаало.

Уа радари, хтцеира иацло,
Уа хшәартамхо пашәла-дацла,
Ианхалымшо уа иҳахьзаша,
Иааҳамданы цхьақа изгаша.

Уа радари, хгәыгра хамжьо,
Ихашьталан иааиуа цхамшьо:
Уа, ҳаламыс, хтцабырг-ҳиаша –
Изхархаша, изыздырхаша.

Уа радари, хашәа цымтцәо,
Уа радари, хамца ғымцәо,
Уа, радагъа, рада гәышья,
Еитахәашьяк хатагәышья.

*Ииуль 21, 1987
Переделкино*

АЖӘА

Уи хәашьа змазамоуп мариала,
Ажәакоуп ус икоу, ажәак!
Иугәйтцоит уахьнеилак-уахьаилак,
Иugnaжьран икам гәырфак...

Уи ажәа гәмырґыґа-ґырбагам,
Иухәарґы иумхәарґы кало,
Хзышыцылахьоу баша мґақәтцагам –
Агәґыґ хәганы хзыртәало.

Уи ажәа узыцрымтцуа, узызхәыцуоуп,
Мчы змоу рахь зегь реиґа мчы змоу.
Уи – ажәақәа иреиґу – узқәызуоуп,
Разк имоуп иара злахьынтцоу!

Ацсык еиґа анаґым ипыхха,
Ицарц адунеи мґахкьаны,
Ажәа затәык ыкоуп – ашышьыхәа
Атыц ахь иаазгаша иаархәны.

Разк имоуп, даґххатцоуп, хәарада,
Уи дшақәзуа идыруа – изызхәаз,
Анафстәи – жәеинраалоуп.
Шәарада
Ирхәап, ирыфлап изтаххаз.

Ноиабр 13, 1987

АУАА РНЫХӘАҒА

Гәыбған сыртаит уи азыхәан,
Аха исхәароуп ианхәатәха:
Ажәлар ракәым – ауаа сныхәоит
Сара чыдала иахья.

Избахъеит атцабырг шыршыуа,
Мшынтцас ажәлар еилашны,
Ртцеицәа иреигъу атдәы ихьыршыуа –
Сгәы тапырехъеит даеазны.

Ажәлар дрылоуп амахагъа,
Атцартышагафгы – убра,
Ажәлар дрылоуп амдыр цагъа –
Акәыш диабжьахуеит иара.

Амтцакьақьаф, ацәатала,
Амцхәаф, ацәгьахәаф хазы...
Ғытцәахыртас иманшәалан
Икоуп ажәлар дара рзы.

Ажәлар рыхьзалоуп ишааиуа,
Ажәлар рныхәағагы ркуеит,
Азәгъы дрыцхаршьом изиааиуа –
Ажәлар рымчра дадыргоит.

Ажәлар – нхартоуп дара рзыхәан,
Ажәлар рчарағ даргъы тәоуп...
Ажәлар ракәым – ауаа сныхәоит,
Ажәлар ныхәоуп – ауаа злоу!

Апрель 10, 1987

* * *

Рацхъаза ицэыртцит абри иаххацхо
Амра лашара.
Нас – абри адгъыл иахъа хазкъынхо,
Адгъыл – мшацшара.

Ахракъа ирылхэрааит арѡашкъа нас,
Рееизырган – мшынхеит.
Архакъа, аѡаѡакъа згэатца цсахэаз –
Рызынтэык фыхеит.

Икашэкашэеит нас, игэыргъеит ашыац,
Атцла царцарит.
Ргэыштцакъа намтцакуа амра ашэахэац —
Цсызкъаакгъы хэмарит.

Нас ишэапыцъацхеит гэаѡагъы хэгъы,
Ашэабжь нархылкъеит.
Абнара инылыѡт атцыс абыжыгъы,
Ашэарах нылкъеит.

Цстазаарахт, адгъыл иахалеит ацсы —
Нас ауп санеиха:
Нас ауп, анаѡс ауп санцэыртц – ауаѡцсы —
Зегъ анмазеиха.

Дхыдазма арт зегъ снапы иазыркыз?..
Икоуп сзызхэыцра!
Рыхъчароуп, арт рырбгаракэым цакыс
Иамоугъы сцэыртцра.

Арт зегъ са соуп изыкэгэыцуагъы шыта,
Са еикэсырхароуп.
Арткъа зегъ рышытахька сцэыртцит схата –
Рацхъака сцароуп!

Новабр 24, 1986

ХАҖСҖАЗАРА

Абра зегь еилкааушә, зегь пшзоушә-инагзоушә,
Кәнагала зегь збоушә, зегь хиоушә ҳа хзы,
Ҳа Ҳамҫа шшазоушә, насыҗла ҳкәабоушә...
Ҳааҫашьаргы – Ҳалтүеит, игәәҗуеит Ҳаҗсы.

Изалшозеи Ҳамра лашара наҲҲаҗәар?
Изалшозеи Ҳадгьыл хзықәгылоу Ҳабгар?..
Иарбан романушь Ҳара ҲазфырҲаҗәоу?
Дарбанушь автор – Ҳазхәыцыз абарт?

Уи Ҳшизбаз назаза Ҳаанхоз Ҳишьеит баша –
Зыкәтағь-җәа зызҗымәыз акәчышь еиҗш Ҳхәәеуа!
Иғьыхтәуп аҫнашәкәа, иғьыхтәуп агәашәкәа –
Иаадыруеит ихәтәоу Ҳразкыҗәкәа ахьыпшуа.

Итбаауп, илашоуп адунеи-аҗсабара,
ИҲаҗхьоит – иаҲҲаштыр ауҗәкьом Ҳашуаау.
Нак тыҗтшьак каҗҗароуп Ҳакәтағь-җәа баагәара –
АнакәымҲа, иарбан – Ҳаанхоит ҲашхытҲәаау.

Ҳа Ҳиит аҲақәитраз абрака, Ҳәарада, —
Ҳҗазатәкьом уи автор Ҳаҗыза имаҗәаз:
Ҳақәҗоит, Ҳаҗәкәырҗоит, Ҳаилашуеит еиқәтәарада—
Ҳахьынзакоу (Ҳаказар!) – Ҳакоуп абас!

* * *

Ак сҲаштызшә сшыкоу сҗыкҗышьтуа,
Есышьыжь сындәылтүеит аҫны,
Ус амрагы халоит, ихышәтүеит,
Ус алада иҗалоит иааҲәны.

Исықәу ак шысхәара схаштуоу?
Исхаштуоу ак сзыланы ма?
Ма избаз сыцхыз маанашоу –
Уамакала ишәтызшәа хтама?

Ма ссызак игәы дасыргазар?
Дсымбазар стынхак исзыцшыз?
Жәа кәандак лмахацкәа дажәуазар –
Иац амфәан исцылаз ацхәыс?

Ма сабацәа ирфахьоу мц-ныхак
Сыкны сеикәнаршозар, иаууеи?
Шәы-гәфарак сыцрыхоит, шәы-гәтыхак,
Сеихыхо-сеицыхо саауеит.

Ацстазаара – амшын уаф дызмыруа,
Снапкәа-шьапкьо сшалаз саацсоу?
Ма даараза бзиа сыздыруа,
Сахьибо – сыччархәны саацшуоу?

Ма скрытак амоурц исыхыша,
Сызгаша уамак, уамазак,
Уи сымцахь иаармышьтырц исыкәша,
Сеицырку шәы зтаарак еицфәк?..

Ак схаштызшәа сшыкоу спыкцышьтуа,
Есышыжь сындәылтүеит афны,
Ус амрагы халоит, ихышәтүеит,
Ус алада италоит иаахәны.

ШАЛУА ЦӘЫЦЬБА ИГӘАЛАШӘАРА

Иускәа нтәомызт ескьынгы,
Цфа змам ихтысхәан аңабаа.
Ицсы ааивыганы мышкгы,
Днамтәацызт имамкәа хәаа-баа.

Дафьон апстазаара цэгъашеа,
Аха дрымбацыт игъы кахан –
Ашьанта шьанцоуп есымша!
«Ушцакоу?» –
«Сыкоуп ағырахеа!»

Ахатцагэ иматцѣкъан, аиеи –
Уа, зеипш ахацеа рацеаѣхаша!
Изеикарамтѣзаргъ адунеи –
Уи дшашьтаз дашьтазан аиаша.

Даапсамкѣа, даара даапсахъан,
Имоузар акѣхап уаха цсшьашьа:
Драхатза иѣеитцыхны дышьтан,
Даагылазар дзышьтаз дахьзашеа.

Ииун 7, 1987

АХӘЫЦРА

Хѣмаргаѣак халтан —хразкъы иалыркит,
Хѣмарроуп шыта иѣказоу – хан хлыкъѣнакит.
Дталама аутра, дыкѣоума акѣыѣра –
Иаабом, иѣаздыруам, хагъашьтам хара.
Хахѣмаруеит, хахѣмаруеит, иаххѣыцуеит зкъы хкы:
Акьанѣа харцеоит иашѣаххын атцкы,
Аихамѣа ианахцеоит адѣыгба – уцала!
Аханѣа харгылоит – уѣнал, унхала!
Хаарыхуеит, хаиѣыхоит, иѣаѣым еихсыгъ,
Арахѣ анахцеоит, еитѣаххуеит азыхъ.
Ацхагъы хатцеоит – нырце-аарце еикѣшѣарцы,
Амцагъы еикѣахцеоит – икнах ахьурзы!
Хѣтацагъы дааиуеит, илкуп агѣыгѣым...
Иахазбо, иахчацо – сеидроу хазѣым!
Цстазаароуп, хѣмарроума артѣа зегъы –

Икоума еигъу, еихау даеакгы...
Хшымгэыгзо, насоуп данааиуа хзыхшаз,
Насоуп иангэахто – хаизныжъны дышцаз.
Лыбла хаакэакэара гэтыхала итəу –
Насоуп ианхархəо шака хаазатəу,
Насоуп ашəартəгъ хəхшыф аназцо,
Насоуп – макъана ихəздырзом хəзтцоу.
Насоуп – убранза хəикəыццышə хəмцар,
Насоуп – убранза хəзхылтцыз дхəхьзар,
Хлеигəыргьо, хлыкəшо, даабəп хəзхара...
Лускəа рəы хлыхəартə егъхəмчым хара.
Хəмарга гəмырəыгъгакəак хəлтəн – хəжъжьоуп,
Уəхə закəызеи... ххəычкəоуп, ххəычкəəзоуп.

Сентябр 18, 1984

Москва

ИЗБАН?

Избан изсеилыркаау макъана –
Арт ашəткəа рызынтəык шканзо?
Избан изсеилыркаау макъана –
Арт амшкəа сзымхəкəа ишынтəо?

Избан изсəдгалоу сзышыцылам,
Исзымго, исзышытымхуа зынза?
Избан сзызыкəтəм зыспыло,
Цкьə сыбга еитцысхəанза шыжьза?

Избан, изцəыртцəзеи еишьтала,
Са сгəы неикəызжəаша зкьы хкы?
Избан? Сырнышəарцу аамтала?!
Избан? Зегъ сзеипшхарцу мышкы?!

Избан, избан, ацшəлас иалоу
Сразкьы зысхыччозеи, избан?

Избан, нас, ажәфән сзахьнырхалоу,
Амтцәыжәфә сытамзар, избан?

Декабр 15, 1986

АХӘААҚӘА

Ха ҳацстазаара еилацалоуп,
Иртацалоуп ахәаакәа.
Иахзаркуама, иахзаркуама
Иара хусқәа, хагәтакқәа?

Аха цсыцәгъароуп, ихатәам –
Амшқәа ихатоу ркәыншьара.
Апстазаара усгы аурыла
Изакәхозеи ашәара?!

Еилацалазар – жәеинраалоуп,
Еилацалазар – жәацқоуп,
Еилацалазар – дунеиуп,
Еилацалазар – ицәгәоуп!

Цгара зқәымггы нтәара зқәымггы,
Шьтыхны инеиуеит ахәахы.
Иахзархәозар – инагзатцәкьан,
Иахәагәышьоит афәхәы.

Хәызмазамоуп иахзыртәуазар,
Иахзаркуазар шака акуа.
Хәызмазамоуп!
Илакәуазар –
Ауроуп ахәггы лазырқәуа.

Хамшқәа ркәәра хәхъзанымшәо –
Баша цсыгероуп, ихатца!..
Мчуп, хәиғызкаауоуп акәәра –
Цсыгәра знымаало зынза.

Ноиабр 24, 1985

АСАС МЗЫШӘА

Афстаа мцацәа зны дыстааит,
Ашә шыаппықәла иааиртын,
Дәабығ-ҕаччо:
– Бзиа ууааит!
Усзыпшымызи – мап умкын!

Амчра дуи хъзи-цшеи устап, –
Дахьынхалт аргама скалт, –
Иутахызар уҕба хыстап,
Цәа змам устап, нас, амал...

– Хъзи-цшеи, мали, мчреи зегъ нышәуп –
Уара иумаз, наҕ уца!
Абни ажәа, ажәа мзышәоуп
Са сзырзышо – слахьынца!..

– Исурбеит ухала уцсырта,
Шьта хаҕзеилгашам мариа!.. —
Иказамкәа ихарта-сырта,
Афстаа дныцабеит убра.

Баша дталозма уи сыхәа –
Амыждақәшәа дцеит сырхәы.
Кыргыы тјеит, абар, имтыкәа –
Схала сықәтәоуп аҕәыцәхәы.

Фыстаарамзар – сдырраҕ сцышәаҕь
Рацәа исытдаркуеит, избоит.
Афстаа мзышәаҕь ажәа мзышәаҕь
Усҕы ишеицу шьта аҕәра згоит.

Сзышаҕь иамам уаха цсыхәа —
Хаи, рацәа дтацшит сгәта!
Сахьынхалароуп итцыхәа,
Афстаа силазароуп шьта!

Маи 22, 1987

АХЪАЖЪ

*Ахъажъ аңсаатәқәа жәпақы
рхәашъа канайоит*

Зны иардәыноуп, зны иархыноуп,
Карматцысуп даеазны.
Ашәа ахәоит, абжы хазыноуп,
Гәазырхагоуп, цабыргны.

Иарбан цсаатәу ацсабарае
Зхәашъа азыкамто иара!
Иагъаезандаз уи мацара,
Ахы цәытцакны цъара!

Иаакыжкыжуеит иныбжъаршәны –
Ахъажъ – иаабац-ихахац!..
Ус ауп – дарбан зхатәы нкаршәны,
Тәым ашәала хъзы згахъаз?!

Апрель 25, 1987

* * *

Ашара иахубаартә ухы –
Амаалыкъ! – ашта иааталт.
Исзыгәагъуам ауп хәа – сшъамхы
Ларсны сагәзышан акалт.

Амш апоезиа зфаны
Иалоуп иззалхуа изы, избоит.
Иалсхуеит хәа мчыла ирфаны
Иалагаз – баша ихы ижьоит.

Ирзыразым гәнаха зухьоу,
Агәы итанарцшуам избалак.

Абар, уажә ицшыазар зыцсоу
Цсы зхоу зегь ирбоит, аха иааг.

*Маи 9, 1987
Переделкино*

АГӘАЛАШӘРА

Артцаф пхәызба, бтцаф хәычы
Уажәгы бааилоит ихағы:
Мшаены бшибаз бтыпхаха,
Быбла тылашо имраха,
Игәы инықәыфлоит быбжы,
Еиларгыло ихәы-ижы.
«Сылашара, сгәазхара!» –
Бгәыдикылашан иара...
Аха излеигәағрызеи шыта –
Бгәы пшқа нтахап, хагеита:
Уажә даацәыртдыр бара бғы,
Ашла ихыфуа бтцаф хәычы.

*Сентябр 28, 1984
Москва*

АИЛЫЦРА

Анахьгы иатәымкәа, арахьгы иатәымкәа –
Иабантәаауеи, хагарак атцоуп имцымкәа!
Иаалырқан амацәыс хәытқьоит, ихысуеит,
Ируша иақәымшәо, ацстхәақәа еилысуеит,
Ицшам, ифыртыным – ицәыртцуам изхароу!
Иагьтәыуоит, иагыччоит, абар, апсабара...
Аилытцоуп, аилытцра, артқәа зегь здыргоу –
Азыни апхыни ртәы-рымаа еилыргоит.
Ақәакам, асыкам – гәыргәыргоуп агәгәахәа –

Иахылҗеиараан иҗоузеи аилытра уаҗа!
Аҗаамтак реимак иззатода збашья?
Настгы, акгы, рзеиламкәа, ирымоума еилгашья?!
Ргәы ааибагаргы – псытбада иааикәтәахуеит,
Еилырхыз аткыс ирзеилоу аанхахуеит.

Ииун 25, ииуль 31, 1986

АШӘА АЦЫМХӘРАС

Изызхәода изхылтдыз, иахынтәаауа –
Зегь хашьтызцаауа, шыарда зымчу
Ари ацстазаара – ашәа исызтымкаауа,
Исызтымкаауа – сгәатца итәчу?!

Ари адгьыл затә...
Ее, ари ажәәан...
Ацсабара ду хәыцрагь захьзом...
Ари ашәа иахысхәаауеит ашәа —
Ари ашәа ахатә сызхәазом.

ААМҢА

Удәаза цәхәит,
Укәатца цәхәит –
Унацшны уаацшаанза.
Иашьыз – дашьит,
Иархәыз – дархәит...
Хәмаршыа аздырзом аамҗа!

Март 31, 1985

* * *

Иацтәи амш зырҗхәоз иацралан,
Иара иалачоз шыоуы,
Идырҗоит иахьа хатала,
Идырҗоит мыцхәы ихтакы:

– Иацтәи амш ахы лахароуп,
Газарала, гхала итәын!
Иахьатәиоуп имрацхароу,
Иахьатәи – хразкы иатәын!

Ашәа ххәароуп хразказыхәа!
Ашәа рхәома, – ихәхәоит, ихәхәоит?!
Афстаа илымха цьгәоуп, ашышьыхәа!..
Иахьатәи саргы истацхоит.

Аха ишәартахуп гха збартам —
Иахьатәи мыцхәы изшьышыа:
Иалырхуоуп хәа – иарбан иартә,
Уатцәы «ишәшы» рхәар – иасны изшыа?

Маи 26, 1987

САЗЫЦШУП АТАК!

Сазыцшуп атак...
Асалам шәкәы акнытә

Изыоуеит абри ашәкәы,
Салалом рацәак.
Уахәацш, ацхьаф ухатцкы,
Сазыцшуп атак.

Сажәа иашазар ичхә,
Ицьбаразаргь мацк.

Ухы тыскъазар, ихәа –
Сцәажәара сыркъаѣп...

Аха ушьтыбжь саҳазом,
Бжьажъароуп сызѣу:
Иаасымдыркәа цхъа сызцом
Сзыхуркъо закәу.

Нас, азыхъгы аеазоит,
Ёазназы имхынхәуа,
Нак инытцахәаша ицоит,
Дкәмлазар изжәуа.

Ижә иузеитцыхыз азыхъ,
Сузыцшуп саргы.
Иухнахма иара ухыхъ,
Итнацаама угәы?

Атак соур – икастоит
Уи атак саргы.
Цыхәтәантәихоит, иѣхтәоит
Такда инхаз ашәкәы.

Апрель 25–30, 1987

АХӘРАШӘА

Уа Нацқа Къагәа ахатца, рымхәеи...

Ажалар рхәамтәхәтә

«Баша рѣашума аиѣхаа итыкьасо?
Аиѣхаа итыкьаса илеиуа шыа-рѣашуп,
Уи шәарахым, гыгшәыгым изтцыкьасо –
Ашыа рытцкьаса ицоит ауаатәыѣса.

Ашыа рытцкыса ицоит ауаатэыѳса —
 Абарт хаипш зеипшыз, Анцэа ихацишаз,
 Анцэа иратэеишыаз ртэыла рзымхакэа,
 Нхытцынтэ ихытцны ххыртцэара иашьталаз.
 Ее, апсы кадыць, зхара ззымдыруа,
 Абри аума, нас, ртэышыас иамазоу?!
 Уа Мазлоу, ацсатэцэгъа – цсатэцэхага,
 Хьацэгъа-хьабзиа змамыз ахаангы,
 Уара уцсыцэгъара, уара уцагъара
 Шакаѳ ыкэнахда хьзыда-цэадаза,
 Иагъзакэгэнахаузеи сара исыкэужьыз,
 Абриакара ашыа сатцалан —
 Иарбан цстазаароу уажэшъта исымаху?
 Амѳы иалхымтгы сгэатцэа ак алымсуа,
 Тынч сышьталахуа, сыцэа мкьалахуа,
 Ашыжь ашара сацылахуа сеигэыргъан,
 Амра капхара сара сахыбаамхо,
 Хара сымамшэа ажэѳан аѳацхьа,
 Жэларык кэакэаса иара инамтцажъны,
 Агэы насыгъазшэа, сара саахэыхны,
 Абла сыхгылан цагъа снеиааихуа!..
 Уа, зегъ ириааиуа хэа хатца дыказам,
 Доус ианиашьа, иакэшэашьа ихатцашьоуп.
 Уа, иаххылапшу, уара лахъ сумтан,
 Сылахъ ианутцаз сара сахъзавымсыз.
 «Уа Нацха Кыгэа ахатца!» – рхэап инапшуа,
 «Уа Кыгэа рыцха!» – ихэап Кыгэа инытцакны.
 Мап, фырхатцарак згандаз хэа дашьтамызт,
 Ахъз-ацша даѳнагоит – ахъз-ацша еипхызуа,
 Анхаѳы ихылтцыз – нхамѳан дзыцэнымхозгы,
 Ижэлар дзызгэакъаз Бзыцын дрыланхон,
 Иара итэѳаншьапгы мызырц дакэгэыгуан,
 Хысгы имоузацызт цъара кэыларак.
 Ашьха дхалалон арахэ иманы,
 Ашьхараѳ дмачын иеипш шэарыцаѳгы,

Така архангы имхы тызасон,
 Идгыл дныкэнагон ицсы зхыбаамыз,
 Ихы деигзомызт ацэга-абзиафы,
 Иара иидыруаз иацсуара ныкэйгон,
 Нхара-нтцыралагь дынхаф нагатцэкьан.
 Деыжэлан данцэыртцуазгы – деыуаф хатцатцэкьан,
 Арцар еицлабны ацэкьара иахьеихсуазгы,
 Атцыкьхэа зныкьара агэта нкылицькьон.
 Икэлацэа, ифызцэа рзы деырцшыганы,
 Дара абыргцэа рфара рхаимырштца,
 Хэычгы-дугы иара дырнаало,
 Калдахэараа зегь хатыр икэыртцо...
 Адунеижэ насыц нагзак акэымкэа –
 Шашьас иамоузеишь илахэы-фахэуа!
 Иаалыркьан амцабз икыта иахрыжьуа,
 Ижэлар еимызтцэаз дрыхьзаны драбашьуа...
 Ииааиуа-еитцеиуа шнымтцэо ззымдыруа –
 Ашэа азырхэалап мыцхэы ихатцара,
 Иара игэагьра, иара игэымшэара,
 Цсышьацэга шритаз нхытцтэи аимтцэацэа...
 Аибашьра анафсан еибашьрахымкэа –
 Даеа хазынарак уи иахылтцаума?
 Еибашьрала ианытцазтгы айгара –
 Уажэы адунеи акны зегы еишьцэамхози...
 Ахатца... Ахы иатцоу, ахы зхагылоу...
 Икам, иагзыкалом хыда ахатцара!
 Ипшьоу хашьхақэа рфапхьагы ихақым,
 Жэларык алеи абгеи рыгрыхо ианыкэха,
 Тынха дрымазар уахь изырееиша,
 Рыцсцэа ирытцалан икэган иргааит...
 Еи, уара, атцла зеаваззо азэ затцэык,
 Аасра хыла ушцаси ианшэартха,
 Уаргы схатцоуп хэа айкэа ушьахуп,
 Ант, уеибгоу цызышьоз нхытцтэи атыпхацэа,
 Уеикэыкантаруазха зыблақэа хукуаз,

Уаха иахьнышьталоз зыпхыз уалахыз –
 Уажә урбахуазтгы иагъа иухыччарын.
 Хаи, уакәйт, абаапс, ашәазызара!
 Цсыуа хатқак иахьанза дызхымца,
 Ахатца иатәам – саргы схы исзатәашьом,
 Уца, уоусыжьуеит, ухы уакәитүп,
 Уца, уршәацъхәафыз арт агәықәхақәа,
 Бзып ахықәан алаламбатә икалаз
 Нхытц иноугароуп иагмырха-иацымтца,
 Мазлоу ахымдыр атәым цхәыс дышлышьтаз,
 Иара ипхәыстәкыагы дшылцәызыз уа инацта!
 Уи акреилызцо кәыга дук лакәызтгы,
 Аанкылашьак илтарын лхатца махагъа,
 Шәытцәкыак лзылшәымтцаргы иара ихьзала –
 Дзыкәшәаз акәгәышьоуп, лылахь ааикәылтцап...
 Ее гьиди, зегь җәарак-җәарак рymoуп,
 Азәы итәы инахазар – җазә итәы иаахоуп,
 Адунеи хызфаауа цыызшьо рыцхак иоуп –
 Ацсра бзиа зыпсоу ззымдыруа...
 Еи, уара аилымга, алахьынтцацәгъа,
 Аха, уаасыхәапш арахь, сухоумырштын,
 Кәыцма лапсзамызт шәара ишәыласыз,
 Хьшыцбазамызт шәара ишәхагъежьыз –
 Абри иубо соуп, Напқа Кыагәа соуп!» –
 Ацакыа даавтын, апхзы напхьахәан,
 Ажәфан тцаула тца змам датцапшуа,
 Кыагәа даагылеит иеыриашаны.
 Дхысит ашәацъхәаф атцла иеавакуа,
 Аха дгылахуп Кыагәа дкамхакәа,
 «Ох, гәышьа!» – ихәахит ицсы ааивигазшәа,
 «Шәаала, сыжәлар, уажәшьта афныка!» – ихәеит,
 Зыпсы дапшәмахаз убра инивагылт,
 Ашьхақәа рылпха ззылашаз реааибарк,
 Агәырқхәа рәылархеит аифхаа ибжәаланы.
 Ихышхытцәаны Бзып азиасгы,

Амѡа илнахыз иамкуа, аеынкыдѣо,
Аеазеикѡымкуа илеиуеит ихагаха,
Абахѣкѡа ирныѡеит абжы тахѡаѣза.
Амрагы зымкѡацо, ажѡан иалацсны,
Цсымрак ныкѡнарччоит цѣара зхылымтцуа.
Ихѡыцра еикѡараха, ихашѣатѡараха,
Еихацсы-ейтацсуп ахра ѣыпсақѡа.
Тѡа ашьантѡа-дгыл атѡантѡ итыѡуа,
Имыццакзакѡан аеетцых-ѣышьтыхуа,
Адунеи зегь амѣхакуа иааѡеит —
Иара агѡатѡтѣкъѡа итыѡуа ахѡрашѡа.
Иааѡеит ииасхѡу зкъы шықѡса рыттахъынтѡ,
Иааираны иѡу зкъы шықѡса ирхыѡынгы,
Аамтак итамзо, пынгыла ззымдыруа,
Зегь зымкѡыттазо, зегь еидызкыло,
Ари апстазаара ахаарагь, ашарагь,
Анасыпрагы, анасыпѡдарагь,
Имашѡыругы, хырѡашѡа змамгы —
Иааган арѡама уаѡ ибла ихыргыло,
Уи нѡѡа дызхамлазац жѡфѡанк ахь дышьтыхуа,
Уи нѡѡа дызтамѡшѡац тышак дтарѡшыхуа,
Аимтѡѡара, айбашѡра, айбаќѡѡѡара,
Афырхатѡара, ашѡаргѡындара,
Аѣак, аламыс, аламысѡара,
Ус агѡѡѡ ѡшьагы, ус агѡѡѡ лашѡгы —
Иааиламырѡѡакѡа ракака иратѡу
Ртыѡѡѡ рзалызхуа ашѡа гѡѣќѡаага...
Уа, ахѡра ахъѡа ахатѡа иѡышьѡгоуп,
Уа, ахѡра ахъѡа зычѡауа ахатѡа июуп!
Уа радари, Наѡѡѡ Къѡгѡа хатѡа,
Уа радари, Наѡѡѡ Къѡгѡа рыѡѡѡ, —
Гѡнаѣагь датѡзам, хъымзггы имазам,
Ашьѡа илтѡагы ашьѡа иаѣѡзом.

Декабрь 15, 1987, март 4, 1988

* * *

Бызбеит – ибылахеит сыңсы,
Исхаштит сықарағы зынза.
Сзышьтоу, сызғу зегь – бара бзы –
Сыңхыз, са сцабырг, слахьынтца.

Мап, хэашьа змамоуп, бцъашьатэха
Ағар бахьрылоу бпырпыруа,
Азэк лафк набеихэар – имцаха
Сара ишсыцрало сбылбылуа.

Быхэмаруеит гэфарастгы сымкы,
Баргэырғоит, баркэашоит бғара.
Сара беилыскаауеит, бхатқы –
Быхэмарла, ибаамтоуп бара.

Сеилыбкаазозаргы бхата –
О, мап, сацэшэоит уи иахагы:
Ихэарехаз акэхума уажэшьта
Абзиабара шытызхуа агэы.

Сызлымтцуа салахеит азыжь,
Сейгэйдтцо срымоуп ацэкэырца.
Абастэкьа цхыраада сааныжь –
Уабаци, сыцкэынра, уаба!

Бызбеит – ибылахеит сыңсы,
Иаахэит сыңстазаара зынза.
Са сымшқэа инхаз зегь – бара бзы –
Сыңхыз, са сцабырг, слахьынтца.

*Декабр 20–21, 1983
Москва*

САЖӘЕИНРААЛА

Са сакуп сеилархханы
Бла иазгәамто дачк...
Сажәеинраала, табыргны,
Суташыцуеит мачк.

Адгьыл уакәша, жәѡан ухал,
Адуinei уахьза!
Уара уґапхьа сара уал
Сымазам, уца!

Сахеит, сахеит уа узы анышә,
Схылт амшынгьы убас,
Иагсыжът сыфатә, иагсыжът сыжтә,
Сыцәагьы сагәтаст.

Зны иацралеит амца сгәы,
Зынгьы атцаа талт.
Уа сышушътәз ґазынгьы,
Цәгьалашәа сыбгалт.

Сзықәшәалакгьы – схы смырхеит,
Зымѡа ункажь цьара.
Уеиқәсырхеит, утасмырхеит,
Усыхьчеит уара.

Сара схачҳара, са сгәамч,
Са сыцсы цқьа ухаз,
Ацәгьа уцылозар – ухьамтц,
Сара сгәагь уғраз!

Ухы уоужьуп – уара тәыс
Уизкуам азәгьы!
Сухьынҳалом – ныкәгатәыс
Сумазам саргьы.

Сара исзымгаз, сзығеҳәараз,
Сзышьтазаз абра –
Ахақәитра са сцынхәрас,
Уст, ишьтых ура!

Уара уғапхә сара уал
Сымазам, уца,
Адгьыл уакәша, жәфан ухал,
Адуinei уахьза!

*Ииуль 1, 1988
Переделкино*

АҒАРА

Амшқәагьы ирымам ғеҳәара,
Атқхәагьы ирыттам цәгьара,
Мроуп, аацынроуп, пхәацароуп –
Чкәынроуп уи, чкәынроуп, ғароуп.

Иарбан узхьымзо – уанхьамтц,
Икам унызкыло тзамц.
Гәыграла итәуп адуinei, –
Чкәынроуп уи, чкәынроуп, аиеи.

Ссиркгьы дупылоит убра,
Лцәажәара, лыччапшь, лыцшра...
Лыбла утаакәкәалоуп ушцо, –
Чкәынроуп еитахгьы узыхьчо.

Анасың шоуп зегьы рзы, –
Ах, изыртәхьада зыпсы!
Уамшьааит, акыргьы ицьбароуп, –
Чкәынроуп уашьзаргьы, ғароуп.

Ахьз-ацша инақәтқан умал,
Зныкала ишьтоутцашан уалтц,

Урт зызхахьада – хжъароуп, –
Чкэынроуп, дад, икоу, ҫароуп.

Ажәѡан иатцәоуп есқынғы,
Ашәабжыы тытцәом угәы,
Гәахәароуп, гәагуп, ҫароуп,
Хәазго иахьанзагь иароуп.

Декабр 7–8, 1987

* * *

Уаанза икҫажьыз цъара кәакьк,
Зынза ижъакцазахьоу шәакьк,
Бцъар еибамгак еимырххо –
Фыстаароума ишәгәазырцхо?!
Усгы итқьом хәа шәшазыцшуа –
Дарбан сеидроу ишәцәашьуа:
Дыршья змамоуп иантыоруа,
Дыршья змамоуп иахьбыруа.
Иалашәхузеи, нақ ипхьашәк,
Ма икашәыжьза, кәарак иашәт –
Датцхар ааста избалак,
Икалаанза уамак!
Абцъар шәкуазар – мыц зымхәо,
Ажәа шәхәозар – зымѡа имхо!
Абцъар бжысыеит – икҫахар,
Ажәагь ус ауп – итакхар:
Сеидроу уигьы итанархо –
Кәакьк икҫыган иандырххо?
Абцъар кҫажьыз – ианкҫаха,
Ажәа – рыцхасшьоит иаха!
Ажәа кҫамхароуп цъаргы,
Ажәа тамхароуп агәгы,
Ажәа тқьароуп – иантқьатәу,

Ажәа – аргамоуп ишхәатәу:
Агәра шаагац иаагаларц,
Җыстаа хәмарган икамларц.

МАЧК...

Җгәы тацнамҗырц атц еикәара,
Җабла хнамкырц ашәахәа –
Җаччацшь атцаз ацсабара,
Ал ишатцоу азахәа.
Мачк ҳахыччап ҳацәгъа анырхәо—
Сеидроу, устәкъа ҳацәгъаны?..
Насгъы ҳәацхъа шыоук анхырхәо –
Сеидроу, устәкъа ҳацсаны?..

Мачк зегъ зхъааугъы ҳархыччап,
Мачк ҳархыччап хъаа змам.
Ччашъа ззымдыруагъ ҳархыччап –
Мачк дыччархәуп ччара злам.

Җаилгаларцаз шәыда-чгада,
Җусқәа аншәартоу есқынгъы,
Еигъу хыхъчага збахъада —
Мачк ҳахыччалап ҳахгъы.

Ччацшьда алашыцарагъ ҳхытцәап,
Дгъыли жәәани леихашәып.
Мачк ҳацстазаарагъ ҳахыччап,
Иаргъы ҳхыччап иаха шәынтә.

Март 31, 1988

АХАҚӘИТРА

– Сааит, абар, уа уёынзагы, уаапшы,
Аңныш-ашәи, саңшәмахарц уңсы,
Сааит узгарц лашарак ахь цъара...
Сарбан? Ахақәитра соуп сара.

– Уааит, избоит, уңасшьоит цабьргны –
Иарбану сахьуго сытганы?
Сузыңшызшәа иарбан иузырбаз?
Иарбану сзеигәыргъара иааугаз?

Ашьыжь шара абла сызтаңшуам,
Атдых цәцара гәахәа сзартцысуам,
Ажәәан гәаәоуп, иамазам цакы,
Гәама змамоуп адгьыл цәымсаркы.

Баша ухы умыргәакын, агаза,
Истахзам уңхыраара зынза,
Сеилагоит уахьызбо иахагы,
Узтаху дсыздыруам даәазәгы.

Уааизар – уааи, сыкнаха даәазны
Сышьацәала, схы алада ирханы!
Итцегь, итцегь амца еилатцала,
Итцегь, итцегь, итцегь укшала!

Рыңхашьара сыхәазом, игәат.
Салазароуп сзалымтцуа апылхат,
Итцегь сықәыжь, итцегь сыпхатца,
Бҕеитцыхрак аасумтан зынза!

Сычхара, сфырхатцара, сбылра –
Уатцашьыцла угыланы уара!
Уатцашьыцла стәыла цъаҳаным –
Аңтытц даәа тәылак зеиңш аным!

Сыкан, сыкоуп, сшыкац сагынхоит,
Нак усцыртцыр – схи сареи хаизхоит,
Иказам исылымшо еакы –
Ахақәйтра сылшом, ухатқы!

*Ииун 23, 1988
Переделкино*

АТЦЫХӘТӘАНТӘИ АФЫРХАТЦАРА

Атцых мамырцыгә аееитцых,
Адәныка зегь атцак итәан.
Афныкагь лашара хәа ееизак
Абаказ – цәашь рыцхак таауан.

Игәакьяцәа, игәылацәа (усгы
Дыцсгәышьон, ирбон) дырчацшьон,
Ицъаршьон ицсы хәаша зкызгьы,
Шьта игәакрагь цакыдан иршьон.

Ицәымгын уи атцых лашьцара,
Лашаран ицсы зызшазаз:
Ашарахь, ашарахь, ашарахь! –
Атцых иееитомызт цас.

Аашаанза дгәакуан, агәаша,
Даатынчхеит ус-ус шарцазы:
Дымгәакит уеизгьы-уеизгьы баша –
Ашамта иахыкзеит ицсы.

*Ииуль 12, 1988
Переделкино*

ҲАИҲА ЗЫМЧУ

Аныҳаара

Ҳаиҳа зымчу erylпха ҳамаз,
Ргәацха ҳамаз есқынғы.
Мдыррак ҳахьыргы, ҳатамыз,
Цәгьа ҳгәы итамызт уеизгы.

Уаацсырала прашәа ҳмоуааит,
Хәычла-дула зегь ҳаибгаз.
Ҳахәштәарамцақәа шоушоулааит,
Фатәы-жәтәылагы ҳаикәшәаз.

Ҳарахә-ҳашәахәгы дырхага
Рызто ыламкьакьо мзыз,
Алацшыцәгьа илацш хага,
Илацш гага ицям ианыз.

Амашәыргы алпха ҳамаз,
Алпха ҳамаз аихацсыхә.
Ҳахьцалакгы ҳамфәа хиамфәаз,
Ҳамра хнамфәоз хамыштыхәк.

Ҳаиҳа зымчу erylпха ҳамаз,
Анафс иацыз даеакгы:
Ҳаитца зымчугь erylпха ҳамаз,
Рылпха ҳамаз фбангы...

Декабр 17, 1987

* * *

Амра цхоит ихалан икажжы.
Амра, амра, убас укацхала!
Хаала-хаала иаафәуеит цдыск абжыы.
Хаала, стдыс, убас ушәахәала!

Ашәт быбышза ишәтуеит агәы аартны.
Ашәт хазына, ашәт, убас ушәтуаз!
Ашәт иазааиуеит ашьхыцгы пырны.
Ашьхыц, ашьхыц, ашәт убас уахаз!

Амра, ашьхыц, ашәт, атцыс неипшыны,
Рус иафуп, иафуп, иафуп абра.
«Ғумтын!» – рызхәом ауп игәагыны —
Са схәара ртахзам зынза дара.

*Ииуль 9, 1988
Переделкино*

* * *

Ифән, икәыпшыны адунеи,
Ипшзан, ихаан, итәын ашәала.
Җаицлабуан аамтеи сареи,
Җаикәшон, җаинаалон ныкәашәала.

Ала-шьамх усгы иартцысуан,
Саргы сыгәгәан убас шьамхыла.
Саргы сапхныҗланы саауан,
Җаауан җаивасны җаиваххыла.

Сахымзо салагеит нас-нас,
Акырынтә җакәшаны җантала.
Сахытдыуо саадхалеит хөычтцас,
Акалт сацрыхо, сахынхало...

Сумшатан, аамта, уара
Еитах иувафша дупылап!
Сара сааншәыжъ, шәцала шәара,
Сғарамфа пымтҗәакәа шәынхылан.

Ииуль 5, 1988, Переделкино

* * *

– Ҳахынзакоугъ ҳақәшәом анхашъа.
– Абас ауп – зегъ ҳниагәгәа ҳдоит.
– Иааҳадгылоит, иамазам цәцашъа.
– Аиеи гәышъа, баша ҳхы аажьоит.

Ҳаидашшыло ҳааины ҳааидтәалоит,
Изҳаҳтәалоит ҳоыза иҳаҳхаз.
Иҳалшои, иаҳцәызыз даҳгәалоуп,
Ҳаҳстазаарагъ ҳгәалоуп инхаз.

Уа ҳацәгъеи ҳабзиои неидхәыцло,
Иныркыло ртыц еилҳаргоит,
Еиҳарак, ҳаҳстазаара зқәызло,
Штцакыдоу аргама иаабоит.

Нас ашта ҳантыттуеит ашьшьыхәа,
Ҳнеилытцны ҳцагәышьоит ҳара.
Убас акәхап, ҳкәышхарц азыҳәа –
Ҳарт абла ҳтарцштәызаап аҳсра.

Анаоҫ уаҳзыцшыхыр ҳазфыху,
Иац еилаҳкааз акәзам зынза,
Амаҳаз ҳаигәтасуа, ҳаифыхо –
Иаҳхашттуеит ҳзызхәыцуаз уаанза...

Назаза уао дкәышхом аҳсрала,
Иркәышгам – иршәагоуп иара.
Ҳамкәышхарц азоуп абзарала –
Ацәцашъагъы зҳамам аҳсра.

*Ииуль 4, 1988
Переделкино*

* * *

Сышгәакуаз – лашарак каланда,
Исзымдырзо исыхьыз, саапшит.
Инықәпырт ауарбажә лақәланда,
Абардрағы чынчак – чит-чит.

Ашышьыхәа, ашышьыхәа, ашышьыхәа,
Ихиааланы цстхәа бымбылк цоит.
Афәы-хаа, ацшшәы-хаа, абжы-хаа
Еицхыраан ишсытцгәогы збоит.

Избоит Ацсны ахы, Ацсны атцыхәа,
Ацәалкны сшахыцогы збоит,
Сан лытәхәеипш, схәақәа схыхуа,
Ацшалас хәйтхәйтлә исындоит.

Декабр 7, 8, 23, 1987

АТЦЛАҚӘА

Игылоуп атцлақәа цъарак,
Игылоуп ртыцағ инахымцуа.
Ццакырак рымам, еикәшарак,
Моакы ианым еихьымза-еицымзо.

Са сеипш зехьынцъара еихом,
Еихозар – жәфанахьоуп иахьеихо.
Сара ажәфәан, адгьыл – ак сызхом,
Уамак сырәиашашәа урт реиха.

Схәыцхәыцуа рымтцағ снатәалоит,
Рыбгьыцқәа хыхьынтә ихәйтхәйтүеит.
Бызшәак исзеилымкаауа рхәоит,
Арахь – игәакъазаны иснырхуеит.

Абар – атəым бызшəкəа зтəз,
Абар – зхатəы бызшəа зыцəтəымхаз,
Атəым шхатəымхазо зымбаз,
Абар, абар сахьтəоу сеитымха.

Ашышыхəа сгəатаны сыжьжəо,
Хəыгтəас сыртынчуа иахьантəарак,
Ашышыхəа атцлақəа зазо,
Ашышыхəа сыкəырцəоит са сшьара...

Изнымкəац ыкамзаргьы цəоф,
Иагьа игəтəеихьазаргь аамтала,
Сыцсы хəа акрыкəзар са снаф,
Ишмызуа здыруеит – тцəуп изхало.

*Ииун 20, 1988
Переделкино*

* * *

Саамта мааицкəа,
Сгəысеанзамкəа
Салахəзшəа адунеи,
Иалсхырц истаху еилкаамкəа,
Ус сеикəшоит иахьеи-уахеи.

Декабр 20, 1987

АГƏФЫГЬ

Ажəоан тəыуəит еихмырсыгь,
Цəцашьа хəамазам агəфьгь.
Рыжəтəгьы хəамазам цəыкəбарк,
Фəхə-фəымт хəаидхалт, абар.

Ҳақәиан ҳаттапшуеит атуан.
Ҳақоуп – ҳақамзаргъ ауан...
Бзиа ҳақагъы, цэгъагъы –
Ҳақоуп, шыцылароуп зегъы.

*Ииуль 6, 1988
Переделкино*

АХРА ИАҒАХАЗ

Саапсеит сара,
Сызхалом уаҳа,
Скарахт,
Мыч кәарак сыламкәа саапсеит.
Сандәықәлоз – иаақәлон адунеи ашара,
Уажә амра нхықәгылан иаапшуеит.

Саанхеит мѡабжа,
Иабаздыруаз исцеипшыз!
Сағаршәуп ахра агәта.
Уаха затцәык сеиқәхар,
Исхылапшыр Ажәеипшьяа,
Уатцәы схынхәуеитоуп шыта...

Анафс, есышыжь тјака иҒыхо,
Зегъ рҒапхья ицәыртцуа храхуп еитагъы.
Иагъшыцызгоит уи ахра Ғыц изыхо,
Изцеипшу ззымдыруа зегъы.

* * *

– Ушцақоу? – хәа сиязцааит таҳмадак,
Исхаштуам иситаз атак:
– Сышцақаху... бзиак ианиаша,
Уҳәашья сгәапҳом, дад рацәак.

Сышцакоу... хар сымам, ишубо,
Сатцапшуеит ажәфәан – ицқоуп.
Ишцасқәари, сыкоуп ашышьыхәа,
Сыкоуп ашышьыхәа, сеибгоуп.

Азәазәала сөызцәа сынрыжьюеит,
Рылымкаа, ишубо, саауеит.
Сызнымшәаша цыышьо санышәоит,
Чхашьа змазам сычхәуеит.

Абар, даеа мшыкгы сызшахит,
Амра схацхакит еита...
Сышцакаху... сыкоуп ишубо,
Сыкоуп, исурхьуазеи шыта.

АЦСАБАРЕИ САРЕИ

Апта еикәыцәашь мамикәара
Хакәтәан хәхәәеуан хара.
Ицсылмыткуан ацсабара,
Сыцсылмыткуан саргы убра.

Хзынеиҗамцшуа хгәы еидыцтәалан,
Цгәа хәидхалан хәизыцшуан.
Хамкуа цстазаара тшәак халан,
Хәахәфымтуан, хәицгәгышуан...

Усгы икәышми ажәфәан гәшәта,
Абла ххыми – шәыст ақәа!
Ацәыкәбарқәа иаша хгәата,
Хдырцәон цшьаалаза хтахәхәа...

Сөыкәтәан сналацшт ацсабара,
Са саацшит – иаацшит иаргы,

Ихабжамлацшәа гәынхара,
Нак иаххацәаит зынзагы.

Шака еибыхәатә уажә ихамоу,
Уажә иахзеилоу шака хкы:
Хамкуа пстазаарак тшәаха моу –
Уажә икәнахшьоит даҕа шәкы.

*Ииуль 14, 1988
Переделкино*

НАСЫЦ ЗМОУ

Азә анасыц абрантә игарц збаны,
Деимдоит,
Деикәшоит,
Дхәазоит,
Дкәақьоит
Абра дааны.
Уи баша игәы дагоит,
Ицсы дагоит,
Дназхьысуа —
Ишибо илеикәыбгоит.
Дзышьтоу ига моу —
Ашьтамтагы ибом...
Абрантә насыц зызго дкалом,
Насыцгартам ара.

Дызбоит ҕазәы.
Убригы абра дааны
Дзышьтоу насыцпуп.
Аха ипшааны —
Ишарцоуп дзааз,
Иагыпшаауеит иара:

Уи анасың ишоит, ишоит абра,
Ихаҭагы длашоит, длашоит убас –
Уи иакара насыңгы змоу дсымбацт.
Насыңшартоуп ара.

* * *

Итэыцыпхьаза
Иаха ихъантахоит
Апсабараҕе зеггы.
Акы затэык –
Итэыцыпхьаза
Иаха иласхоит,
Итацэыцыпхьаза
Иаха ихъантахоит
Аамта.

Ииуль 22, 1985

АМЗА ЛЫЦШААХҚӘА

Ак азмырхакәа,
Абар, лабҕаба:
Кәыркәа хәычы, Кәыркәа ду —
Кәыркәақәа ҕба!

Амза лыцшаахқәа —
Апхын агәта.
Иахалаша-хаччоит
Амра алакта.

Кәыркәа хәычы, Кәыркәа ду —
Q-гәыграк еицуп.
Адгьылгы ажәҕангы
Рхаргалт, иртәуп.

Амш меигзарахқәа
Рыхаа-рыхчат
Уеигәырғәа-уалача,
Уаланха-уеат!..

Кәыркәа хәычы, Кәыркәа ду –
Акәыркәа ҟба.
Ах, икәыруеит,
Игъежьюеит, аха ишца!

Уеиламган, нас,
Уршанха-урлашә ианцо,
Рышьтақәа хьаан
Удәы цшза ианцо!

Ак азырхакәан –
Рыҟбагъ еихьцшны,
Кәыркәа хәычы, Кәыркәа ду –
Акәыркәа еицшны!

Иуасхәари уаха –
Ҫба узто – ҟба игоит,
Ҫынтәны уангәырғәа –
Ҫынтәны угәырҟоит.

Кәыркәа хәычы, Кәыркәа ду –
Ацхын агәта...
Амза лыпшаахқәа
Уреицхызла шыта.

НТӘАРА ЗҚӘЫМ

Еимгеимцарак абра ҳаҟоуп –
Изакәыхзеи ихарххо!
Нтәара зқәым ахьыҟоу наҟоуп –
Зегь назаза ҳахьынхо.

Аха баша җахынҗалам
Еимгеимцарак ихазшоу:
Ихаздырам нактәи иалоу
Иалоу җдыргәышьоит җазлоу!

Нак җзеипҗызуа – цхызк аабозаргъ –
Уажә абрака җазлацшуоуп.
Нтәара зқәым җәа кыркалозар –
Уи ахыкалогъ аброуп.

Ииун 4, 1984

АЖӘЕИНРААЛАРА

Шә-хәаак сымоуп сара зны,
Шә-уск сыгәтыхоуп, сзыхъзарызеи?
Хәаа сымамшәа стәаны,
Ажәеинраала злазыфрызеи?

Хәаа сымам даеазны,
Стынчуп, срылгеит сусқәа рызегъ.
Хәаа сымамкәа стәаны,
Ажәеинраала злазыфрызеи?

Анкъеипш, сыхаара лбара
Сцошәа, сәалакны лашьцарак,
Ус ауп... Ажәеинраала афра
Иатцоуп, хымцада, цхашьарак.

*Ииун 23, 1988
Переделкино*

* * *

Атцх угәжәажәо уаламхацзар,
Умш лашазар есқынгы,

Хәхәабжь улымха иаумырхацзар,
Лағырз тамтәацзар угәы.

Умта хаарак аумырбацзар
Зыхаа змуцаауа адунеи,
Уқәла ичарағ умкәашацзар
Гәыла-цсыла уаалеиҕеи —

Умцазо нас, уара утәала,
Сышьта ихухуазеи маза?!
Имгәартәыгам сажәеинраала!..
Рыцха, уфашьазаап зынза.

Ииун 11, 1984

АҚӘА

1

Абар, ашоура хеит ашышьыхәа,
Ашышьыхәа иналагт ақәоура.
Ари – са сзыхәа,
Ари – уа узыхәа,
Ари – иаҳзеипшу ҳацсгара.

Абар, иаҳзылпхоит ацсабара,
Макъана иамоуп ҳагәбылра.
Еитах иҳанажьуп ахара,
Еитах иаҳнычхауп ҳгазара.

Абар иахьхатаху ҳзызхәыцша,
Абар ҳахьырпхашьоу ҳара:
Еитахгьы ҳақәырзым ҳазқәызша,
Еитахгьы иалшоит ақәоура!

2

Жэйтэаахыс хазцылоз, ихазгэакьоу,
Ипстатгагоу зэаазхаз ақәа?
Жэйтэаахыс хзышыцылоу шыац аагагоу?
Иқәнаблаауоу мамзар арт адәкәа?

Ашьхыц, ус иаразнак ашәт уахамлан!
Ацәыкәбар уағымхәан, уара, атцыс!
Ах, итәымзааит уи атәа кәпшь шхамла —
Ани ацшқа инаган идыркыз?!

Хаилахан хазцәылоз шыапхыркәақәа,
Зышьтыбжь хгәатца италоз иашәаны,
Хазыпшлап уажә хцәытатәан хлакәакуа —
Иаабац акәу здыруада — хшәаны.

Иахәапшуеит, ираххәозеи, хәатә хамам,
Хабла ихазхырцшылом ахәыцкәа...
Цәгәа хаухьазар — иааизыкәкәан аргама,
Уажә арахь иахзархынхәуеит ақәа.

Ииуль 8, 1984

АТЫША АХЫҚӘАН

1

Адунеиағ уаха цстазаарак миуа,
Азә ихала зегь ааццышәитәыр ауа,
Нас, абар, абар, абар хәхьаанагаз —
Зкышықәсала зымч еихахауа иаауаз.

Ажәған акәзам харт иаҳиааиуа, хтазырхо,
Ажәған акәзам харт ихәхәо, хәикәзырхо:
Хьәхәа-цахәада иаапшит иахьа икказа —
Ха хнапы ишаку аргама хлахьынтца.

Иахѣагылоз наӋ хариаины, ирыцѣганы –
Иахкѣахарцу хӑцсы зкѣахтдоз уажѣ хӑахѣны?!
Схаѣы исзаагом абри акѣын хѣа, ухатцкы,
Зкышыкѣсалатѣи хӑцстазаара атцакы.

Хкы рацѣала ацѣгъа-абзиа еилзыргахъоу –
Иаахадгылеит уажѣ зегъ реихаза ихадоу:
ХашпазныӋѣо хлахъынтца, нас, хнап иаку?..
Шьтарнахысоуп цкыа ианаапшуа хзакѣу.

2

Абри адгъыл таирхар ауазар
Иара иахылтцыз ауаѣы –
Уаѣытѣыѣса
Дахылымтцуазар
Акѣхап
Ахаангъы
Абри збартоу
Даѣа дгъылк.

Март 13–15, 1985

ИУЗЫЦШУП АХѣЫЦКѣА!

Угъежъла, уеикѣшала,
Уатцаз аидара укъуа.
Уахыцалакгъы ухынхѣла –
Иузыцшуп ахѣыцкѣа!

Урт ахылтцит угѣы,
Урт ахылтцит уцсы.
Шьта уаазыхо зегъы –
Дара рзы, дара рзы!

Урт ирѣоутцар – ирѣоит,
Урт иршѣутцар – иршѣуп,

Иуаазар – иуаахоит,
Иахзааигозеи хәа ицшуп!

Узыцсахша уаџсы
Дкалазом даџазәы.
Ргәы нтаџеуеит хәылпазы –
Уанрызней наптацәы!

Алу уатцаз-уахаз,
Иқәх аџыкагы ухы,
Уеилахаз, уеихәлахаз –
Аха ицқыз унапхы!

Мыц умун, мыц умган –
Иашахоит атдыхәтәа:
Уи җыпныхәан уашьтан
Ирзынхоит ахәыцкәа!

Урт узтартцаз хьантоуп –
Аха ишьтухыроуп шыта!
Зеигьатам лахьынтцоуп –
Иузыцшуп ахәыцкәа!

*Февраль 23, 24, 27,
март 12, 13 1986*

ИРХӘАП НАС...

Ирхәап нас: дагеит аџабаа,
Дааизар даҗын акрура.
Ирхәап нас: ихакәын дзызгәааз –
Ихала иркәәт ицсынтҗра.

Ирхәап: дзышьтазгьы жәеинраалан –
Дзышьуадаз ашышьхәа даатәар!
Деиларгахьан аџстаацәа ихалан,
Ируазма бзабаак ибар!..

Ирхәап, аха иарбан ирзымхәо?!
Аиашатәкьа маңфуп избо:
Дызхьымзаз аус ауп дзыцәнымхо,
Изымфыз жәеинраалоуп дызго.

Декабр 3, 1986

* * *

Хаамта анааилак,
Иахтахи-иахтахым,
Хазлытцыз
Анышә ахь
Хцароуп зеггы...
Издыруада
Шакаамта атаххо –
Убри халтцны
Хуаахарц еитаггы?

Ииуль 25, 1985

* * *

Цәахәа-цәахәала —
Жәфахырла, жәфахырла,
Шьяәа-шьяәала –
Ламысла, хатырла,

Уаагәатан хатала,
Иааухан, урфыхан,
Угәатцахь итало
Илакәу шытыбжы хаан,

Рифма хыркыла
Ублақәа хызкуа,

Гәшәмх тарыла
Ашьхара ухәнызго,

Жәеинраалоуп, жәеинраала,
Ифашьом, ифашья,
Мариаала, мариаала
Хдунеи зегь иахьзаша,

Цшза ханзырхаша,
Жәфәнгәшәпхьара иаша,
Шьыри, хазгаша,
Шьыри, хзаазаша!

* * *

Адгьыл самкуа,
Ажәфән самкуа,
Сшеикәшоз – ссанагт ахтәкны...
Иаасхәткәацын – сеихазамкәа
Уа иаасылгеит сыцкьаны.

Уаггы снымхеит – сцоит сыхиаала,
Схалоу-сталоу – зегь акоуп,
Хаарак салоуп, салоуп, салоуп...
Сақәшәеит – стыц ашка саагоуп!

Стытцит изулак сызтымтцуаз –
Адуanei тшәа сызтахаз...
Абри акәын сызмыртынчуаз,
Схәта иссымдырзо – сзышьтаз!

Август 19, 1988

АЧАНДАРАКА

Ашға

Уа, дызбада, уа, дзахада –
Лыцшра-лсахъа деиѣкааны,
Лышьтрагъ наганы, хәарада,
Илуа-илхәо зегъ хааны?

Дыказ ашьха, дыказ ага –
Уи даабар акәын хара,
Абри лфыза агәазырхага,
Хлафсны хцозма еацъара!

Даара, даара, даара, даара,
Даара, даара дахгәацхоит,
Ачандара, Ачандара,
Ачандарака даагоит!

Изышьтадаз Калдахәараа,
Изыпшыдаз Уатҳараа?
Икамлароуп шыта гәынхара,
Акгы хҳаразам хара!

Арцар зәузеи, бзиа збаша –
Бармышь, Блабырхәа, Цьырхәа?
Зынцъы исхәан еипш (дара рхәашья!),
Гәында илышьтоу еицрыхәхәа?

Даара, даара, даара, даара,
Даара, даара дахгәацхоит,
Ачандара, Ачандара,
Ачандарака даагоит!

Аацаа гылан Аацста ахықәан,
Иахзыпшуеит ишанханы,

Амѡа Һартоит Абґархықѡа,
Ҳшацандаратѡѡу баны!

Дѡырцшьаа тацала Һариааиуа –
Малла ибеиоуп – иаарычҺап!
Насгы, Һчарашка ианааиуа –
Харшѡла ишатцамхо Һдырбап!

Даара, даара, даара, даара,
Даара, даара даҺгѡацхоит,
Ацандара, Ацандара,
Ацандарака даагоит!

Сентябр 2, 1987

АЛИСЕИ АЛИАСИ ИРЫЗКНЫ

Ишѡызбозеи, са сҺѡыцқѡа,
Иарбан, шѡыхқѡа кны?
Ицѡгьягѡшьахеит шѡцдатѡқѡа,
Шѡхѡыцгѡшьѡоит шѡтѡаны.

Мпылк шѡнас-ѡасыр адѡахь наќ,
Мацк шѡыцсы шѡымгои,
Нас шѡанааилак шѡыґемыргѡаќ,
Шѡызбатѡқѡа шѡмызбои!

Шѡааи, Һаипцхныѡлап Һамтакты,
Ҳаимтцакьячап нас,
Шѡааи, ҺаҺѡмарп Һнапқѡа еибаркы,
Шѡааи – абас, абас!

Схѡыцқѡа сыхѡацшуеит: «Ҳа Һаб
Рыцца, деилагеит!»
Сеилагап, сеилагацѡап –
Са сҺѡыцра цазеит.

Са схэычреихагы иласны
Ицоит схэыцкэа рхэычра.
Са схэычреихагы фбаны
Ихъаазгоит иара.

Ииун 27, 29, 1988

* * *

Иубама, сзызхэыцуа еилургама?!
Иубап, еилургап, нас, уцшла:
Абзиа ыырбозар аргама,
Ацэгъа цхауеит мазала.

Ацэгъа иадыруеит имфашьо
Цсыгерас иумоу зегъы,
Иакэшэоит ианшэартоу аезашья,
Иакэшэоит ужьашья зынгы.

Иадыруеит аамтала ианцэыртша,
Аамтала иантытша ахапы,
Ахтыстагъ адыруеит иахьхытша,
Иадыруеит иахьылтша ахэатэы.

Ацэгъа иафутцаашагъ амоуп! —
Абзиеипш, ишьтыхцэан ахы,
Хзыргара иашьтам аргама,
Аецэырга-аеырцагъа мыцхэы.

*Февраль 18, 20, 22, 1985
Москва*

* * *

Сара пстазарак сызхоит –
Пхьаҕа снеиларц сыццакуа...
Даеа пстазарак стаххоит –
Исырееирц сыгхақәа.

Аха, исоузаргы ҕаакы –
Сгәы сажьоит акәымзар, шыта –
Пхьаҕа сцахуан сыццакы,
Сышыта схыломызт еита.

Ииун 3, 1984

САЖӘА

Ахразагеипш сгәатца итыжьны,
Исразоит сыцсы ахтынца:
Мыцхәыс иамоу са сҕы иныжьны,
Уа уҕы инеиааит ицқбаза.

Сара сзыхәан иагьтакарыз,
Мца қьоуқбадыз сагьзыхәхо –
Уара узыхәан баша пхараз,
Шәахәарак ааугәзырцхо.

Март 25, 1985

* * *

Улеи арахь афныҕа!
Бзиала уаабейт!
Абар атәарта ахьыкоу,

Ҳамтакы уаатәеишь!
Унсырхом рацәак –
Ҳнеидтәалап, хнеиҶацшып,
Иахгәалашәаша ҳамоуп
Усгы – аҶатә-ажәытә.
ТәымуаҶтас угылоуп,
Иутахым утәар,
Цәсеицш избазом
Лассы-ласс ухабар.
Дарбан, сҶыза, усцәызга –
Исоухәар камлари?..
Амаахыр-бла лакәхап...
ЛныхәаҶагь ҳамкри!

СҶЫЗА УАХЬ

Азә ак уеиҳәоит,
Ҷазә Ҷак уеиҳәоит,
Ирцәагозеи,
Иагьа рҳәоит.
Узтахугьы,
Узтахымгы –
Уртахушәа реудырбоит.

Ус ауп, сҶыза,
Знык уанкаҳа,
Знык уанроулак кәкатәыс –
Иуеицәоу роуп
Зынза узмыхәо,
Узмырцәажәо зегь рытцкьыс.

Изыхәтоугьы,
Изыхәтамгы –
Уара аныкәашьа удыртцоит,
Иахьахәтоугьы,

Иахьахэтамгы –
Ухы ашышыхэа илауркәуеит.

Аха издыруеит –
Уара уфымтра
Шака кәышра атаху,
Аха издыруеит
Уара утынчра –
Итәахны иамоу закә мчу!

Аха издыруеит
Уара ухьаа,
Уара иухәыцуа маза:
Узлахыларызеи рышьта –
Мфак
Ицнамшәазац
Зынза?!

БАЖӘА ЗАТӘЫКОУП

Бажәа затәыкоуп
Сзыргәыцуа иахьамзар уатәы хәа.
Изыззои, исхәап!
Бажәа затәыкоуп...
Акымзарак шәартам са сзыхәа –
Нарцәгы сцаны саап.

Бажәа затәыкоуп –
Избашан нас амфа сызкәыло,
Избашан хыкәкык,
Еихамло-еихымтцуа
Арт сымшкәа ишәахәйтхан игылоу –
Ирхаларын цсык.

Бажәа затәыкоуп
Сызгаша – ма сеикәзырхаша

Сара иахъа абра.
Бажәа затцәыкоуп...
Сацәшәомеи уи ажәа иацәшәаша,
Бзацәшәозеи бара?!
Бажәа затцәыкоуп...

Сентябр 24, 1981

АДЦШӘА АГӘХЪААГАРА

Гәҗыҗрак сықәҗаит,
Хъаак сахәәеуеит убас,
Сгәы татцәыуоит
Зан дыгәхъаазгаз хәычтас.

Схы еилацсазшәа –
Схала сцәажәо, сыбҕаҕо...
Шыри, цсышәак,
Шыри, цсышәак цахәцахәо!

Адунеи сацәтәымшәа
Сықәуп схы кәыншьо,
Сыхгы сзыжъжьом,
Уафгы дыказам сзыжъжьо.

Ацсы злытхьоу
Атцла бҕыжәқәа кәахауа,
Снеиуеит схала,
Снеиуеит цәызда сыцшаауа.

Ацстазаара
Цсышәак атцамкәа зынза –
Тцаара змам ачыс иафызоуп –
Ишшаза.

Схы еилацсазшәа...
Схы еилацса моу! – Анцәа иныс! –
Агәы кыдгылт ацсабарагы шыцшыз!
«Үа рад гәышыа ацсуа хацәқәа!» – нтырқьатәуп,
Дгылыи жәфани ацзаа шнақәдыргара ицшуп.

*Октябрь 8–9, 1983
Москва*

АЦЬНЫШ ИЦАСАЗ

Дағашәомеи зынзагы –
Ивкьоит алабкәа,
Акгы зламыз дағазы
Дықәнатцоит дыцкәа.

«Шьыри» схәартәеипш знымзар-зны
Дамкит ашыацхәа,
Дызит шысхәо – днаскьаны
Дцәытцаччоит цацхәа.

Цьаханымгы сцон сара,
Сцатцәкьон, агәра жәга:
Дшақәшәо збатцәкьозар убра
Ацьныш иқәнага.

ШӘКЫ РКЫНТӘИ АКЫ

Арт амшқәа, сызмоу сеимыркьо,
Ахәыцрақәа мцапшыны исыхкьо –
Зегь схәаргы стахуп, аха иааг –
Изныстцогы ццышәхап ақьаад!

Сгәы итыхо, исыцрыхо, сызго,
Исхатцәаз изыжъха игазго –
Шәкы ркынтәи ак ма ианазхәа –
Иалшоз ахәеитоуп сцәахәа.

Шәкы ркынтәи, шәкы ркынтәи акы –
Исзылцхароуп уигъы сразкы...
Ашамта иазнеихъеит асаат –
Ишкәакәоуп исымтцоу ақбаад.

Декабр 3–4, 1983, Москва

АХТАҢҢЫ

Мысль изреченная есть ложь.
Ф. Тютчев

Иухаштүеит иуаштаз-иугәараз,
Узлаказ, иухыз-иухыз,
Иузеицшхоит ихьтаз-иҫакарыз,
Имшыз, аҫахызар итцхыз.

Иухытүеит ахәыцра узыркараз,
Иушәытүеит иушәымкәа иушәыз,
Иумоу зегь шытоутцоит еидарас,
Иумоу зегь шытоутцоит мыцхәыс,

Анафс – узмышьтуазеи хьантарас,
Ашышьыхәа уфхалоит, упшыз,
Инулзаауеит – иамам мыч кәарак
Ацстазаара иулаҳә узкыз,

Анафсан убас еимгеимцарак
Лашоит адунеи зегь иахьза,

Бла иамбазац атца лашыцарагъ
Аапшуеит (изурбода!) икказа.
Иухѣап нас ажѣала угѣыѣкаара! –
Иубоит акгы шумам хѣатѣны:
Агѣы ишаургоз апсабара –
Ацѣажѣашѣа анутѣа инаркны.

Апрель 6–5, 1985

**ХАЗ ШӘКӘНҮ ИҢЫМҢЫЗ
АЖӘИИИРААЛАҚӘА**

* * *

Илсырдыруам хәа сағғәышьоуп –
Схы исзаншьалом сызташәаз.
Саазырфашьазаз лыңшышьоуп,
Ак, сыгәфарамкәа сыштәаз!

Лықәла ахьырңар дызлагылоу
Азә датәамбазо, блала
Дсаңәажәошәа збоит хықәкыла,
Лыччаңшь сылсуеит мазала.

Мазала – уи сара сзыхәа!
Имазахума ла лзы,
Ағар гәырхаагас изғыхәо –
Сара ишсылсгәышьо лассы!

Ани ассир илымбакәа –
Гәык қалап илзаамыртуа!
Дсыдызцалеи сызлыргәақуа,
Иарбан сгәатца злыртытуа?!

Дсылахәмаруазар имзакәа,
Лхағы имааиуазар зынза –
Рцәашьа шамам иаамбылзакәа,
Знык еиңралар аңәымса?

Мамзар лықәлаңәа зегь злақам –
Сықәра иатдылхзар акы?!
Устәқьа сеамтакәа лакфакра,
Схы снаха-аахапишь саргы!

Урт ахьырңар дызлагылоу
Азә датәамбазо блала,

Дсацэажэошэа збоит хықәкыла,
Лыччапшь сылсуеит мазала.

1985 (?)

ИАХТӘУ – ИАХТӘЫМ

Иахтәу – иахтәым,
Җтабырг – хамц.
Сара игәастеит
Уаф дмыргәамтц:
Иахтәу –
Иеиоахшо зегъы,
Иахтәым –
Иеимақуа зегъы.

Ианвар 14, 1989

АНЫКӘАФ

Уекамыжъкәа – ашә ақынза,
Нас, агәашә, агәашә ақынза,
Нас агәашә унаха цшәаала –
Амәа нагоуп – цшзала, цшзала!

Унанылан – агақынза,
Агақынтәи – ашьхақынза.
Уа шьхагәыла,
Уа храгәыла,

Мшынла-мшынла,
Дгъылла-дгъылла,
Жәәанла-жәәанла нас ухалан,
Адуinei уахыкәша уталан,

Тҫхыла-тҫхыла,
Мшыла-мшыла,
Хаала-хаала,
Мчыла-мчыла,

Гәамчи гәәхәеи ргыра ныхны,
Нас ухыштрала уаахәыхны:
«Сымға, сымға бжатамхандаз,
Сцәымлашыцакәә сзыназандаз!!!»

Ус агәашә, агәашә аҕынза,
Уекамыжкәә – ашә аҕынза,
Убла инытҫыж уашта-угәара.
Ус афнынза уаапса-укара,

Ухы нықәтцаны –
Ох, гәышыа!
Цәымтхаа бзиа!
Уцсы шыагәышыа.

Февраль 27–28, Март 16, 1989

АДСНЫ АГИМН

Итбаауп адунеи, итбаазоуп,
Иагъбеиоуп, иагъыпшзоуп зқыхкыла.
Ацсадгьыл атәы даеакзоуп –
Уи ауп зегь иреигьу атәыла.

Ишәтуаз Анцәа иишаз Адсны
Ашьхеи амшыни рыбжьара!
Назаза иарцхоз иахызаны
Ицшьоу ахақәитра лашара!

Уа хъзи-цшеи фырхатцареи згым,
Зықнашықәса иааирала ицаша!

Бирактас ишьтыхны цсра зқәым –
Цхьақа, цхьақа инагала уиаша!

Ишәтуаз Анцәа иишаз Ацсны
Ашьхеи амшыни рыбжьара!
Назаза иарцхоз иахъзаны
Ицшьоу ахақәитра лашара!

Иахъзоит изызшоу аразкы
Ахачҳара змоу Ацсынтәыла.
Ацсуара иарцшзоит зегъы,
Иартәуеит абри адгъыл цакыла.

Ишәтуаз Анцәа иишаз Ацсны
Ашьхеи амшыни рыбжьара!
Назаза иарцхоз иахъзаны
Ицшьоу ахақәитра лашара!

*Сентябр 6–11, 1989
Переделкино*

* * *

Хәыцра хаарак сцоит сыхәхәала,
Цеипш лашаракгъы сҕацхоит,
Станагалоит, ее, сыхиаала,
Ацәа сҕаҕазан – сагоит.

Амш иаркараз – стынчхоит, аа,
Ирахатхазоит сгәаҕа,
Шьҕа сымҕыхазаргъы хьаам,
Сагъызҕыхазари шьҕа!

Аха исыхоит ацсабара,
Саанарцшыхуеит еиҕагъы:

Иара иалымшазо лшарак
Иазырхатцахны са стәы.

*Сентябр 7, 1989
Переделкино*

* * *

Сыхнагалеижьтеи итцозеи,
Ацәкәырцара ду абра!
Шака хтыс рацәа збахьоузеи,
Шака сафсхьоузеи хара!

Исыхтызгахьоу рацәазаргь –
Исыхтысхьеит, ицахьеит.
Иагьа зузаргь, иагьа схәазаргь –
Изухьеит, нас, исхәахьеит.

Иарбан җыкәу сахьызхытца? –
Иатахызаргь иааигәазаз, –
Цхьака инхаз ауп хәа сьызхәыцуа,
Еимгеимцароуп – знык ицаз.

*Сентябр 8, 1989
Переделкино*

АМХАҢЫ

Заа сгылан (сара стәала),
Амхаҗынза снеизар җенак,
Уа иаанкылан иара ихала
Саб ифеигахьан матак.

Уаха шытыбжык намыргакәа,
Саамырҗыхакәа дааны,

Дышсыхызыозгы смырбакәа –
Ацәа сшалаз иезаны...

Сгәатца итамлацыз уажәада,
Хьаак талт ицъашьатәны...
Са споехатцәкьеит, хәарада,
Убри ашьыжь инаркны.

*Сентябр 9, 1989
Переделкино*

* * *

Акалашәа икоуп ицашьа –
Дхагәтасуеит – дагыхьацшуам даахәны.
Дзыргәамтцуази, бзиаи ианиаша?
Дзышьтоузеи абри деиханы?

Хаитеихәарцаз акәзар хықәкыла,
Хыхь Анцәа икны дөазаны,
Хитцгәап, хнапы данхаргылап,
Дышьтаххып, дахкып дхаракны.

Хыхь дықәтәарцаз акәзар дызхало,
Хнаскьа-ааскьап, дшәартууп мыцхәы!
Далкьан убрахьтә даныбғало –
Хымпада дақәхауеит ххы.

*Сентябр 9, 1989
Переделкино*

* * *

Абзиен ацәгьей, ахааи ашей —
Арака ицәыртцуеит зегь рыхкы,
Сеицыркуеит ахәахәей аиашей,
Исылоу цыршәоит сыхтакны.

Издыруеит, хэмарра сымфохымтцит,
Сызцом еидарада, стацэны.
Анахь-арахь сеикэшоит сеихьымзо,
Ицшуп аусқәа рацэаны.

Атышахь стаҳаит сгэы сeanымкәа,
Сеикәхеит, сагътытцит сеибганы.
Сыртыст цъанатгъы цъаҳанымгъы,
Ара зегъ спылеит цабыргны.

Иансылша знык ишакәхалакгъы —
Ари апстазаара ахгара,
Анафс исхызгап сзықәшәалакгъы,
Инхозеи уаҳа сзыцәшәара!

*Сентябр 10–11, 1989
Переделкино*

УРТ РЫБЗИАБАРА

Ҳаалахёыххоит амфан ианаҳпыло,
Ҳрышьклапшуа инаскьяагоит иахьцо.
Ҳаибабазшәа ҫыц, убра ҳаатгылан,
Ҳнеиҫапшыхуеит ҳартгъы жәа мхәазо.

Шьыри, урт еигымхароуп аргама
Адунеи зегъ агәаздырхауеит.
Иҫоуп урт мышкы еибамбар амуа –
Бзиа еибабоит, еиҫынтцәауеит.

Урт аацәыртцуеит – аацын ҫыц иҫыхоит,
Амра шьтытцуеит амш лапшыла ицшьо.
Ашәапыцъап ашәахәа иаҫыхәоит,
Ацәгъара наскьоит ахы пҳашьо.

Рахатыраз иаттатәом ашәшьыра,
Аетдә кыдлоит ажәџан ду тыртәаа.
Иаттагылан ашыжь ашацкыра,
Хкы рацәала ашәа рхәоит ацсаа.

Рыкәша-мыкәша игәыргъоит ацсабара,
Қыарала итәуеит, итәуеит агәы.
Рыкәша-мыкәша ҳақәйтхар анхара —
Ҳатцанакуеит рынасыц ҳаргы.

Ианахпыло – хрықәныхәап гәаныла,
Ҳақәныхәалап рымџагъ излацо.
Урт рыбзиабара ҳарт ҳайдкылан
Ҳамоуп, алацш ххуп иҳамбазо.

Сентиабр 13, 1989

Переделкино

АѦСТАА ИЛАФ

Иагъа зундаз сара гәаша –
Акгы сзеиџымкааит узгаша.

Ахьта аџастцан – амца еикәутцеит,
Амца уцрастцан – зыла иурцәеит.

Амџа узыскын – наф уахыкәшеит,
Ашҳам устан – ахәшә азуцшааит.

Угәы анцыстдә – уашта стуцеит,
Уа саанмыжкәа ахәгы схуцеит.

Узысхымзарц ацха хыстдәан,
Еидах уааиуеит аџыц хутцан.

Цъара схьупааит, цъара схьухъеит,
Унасыхъзар – алаба схьухъоит.

Акы унатцаханы унхъамтца,
Уаашъа злакоу ас иахъанза:

Нак сахуцап хара имгакъа,
Стыц унықәтәап – насыц шкәакәа!..

Саргъы стынчхап – изуам сымта, –
Уара иноугап сусқәа сымда.

*Сентябр 15, 1989
Переделкино*

* * *

Сара сашта зны саатытцноуп –
Уара уашта са сыштало.
Са сбызшәала зны сазхәыцноуп –
Са сышцәажәо уара утәала.
Зны сазхәыцноуп сара схъаа –
Уара ухъаа сгәы ишакъысуа.
Схы сазхәыцноуп сара заа –
Адуinei зегъы сшазхәыцуа.

*Сентябр 16, 1989
Переделкино*

* * *

Уажә бахылеит рхыцхъазара
Сара сфымта згәапхәхъоу.
Иагъбырѣхъоит сгәалашәараѣ
Убри амш хара ицахъоу.

Ажәеинраала ибзыскыз бгәамцхеит,
Бқышә ишнықәыбтәзгы збеит.
Ус анакәха – уи егьамхәеит,
Ҷеирак шатцам агәра згеит.

Сашьтан, сашьтан Ҷыцымтала
Иаазгарц ажәа снапакны.
Сзыргәтеиуаз ааилацала
БгәаҶы иназгарц ицшзаны.

Иара усгы бара бзыхәа
Адәы сықәын сеикәшаларц,
Дыршьак соур бгәы назыхәо
Сазыхиан иназыгзарц.

Санақәйтха знык хәарада
Бара бзыхәа ак аура,
Ҷак стаххомызт бматцурада,
Уи сазкызаауан сара.

Уи мацарагь гәахәтәыхьзаран –
Сара бзиа убас бызбон.
Ба бзыгәтасыз сымч-сылшара,
Гарта змамыз – хытцны ицон.

Аамта мац цахьоума инықәха?
Ацәгьа-абзиа – ртәы картцоит.
Снаскьагәышьеит саргы – агәықәха,
Сгәы шыбхьыбылуа снаскьоит.

Уажәшьта исылшоит усқан ааста
Еигьу ажәеинраала афра.
Аха бзиа бшызбоз уаанза –
Бсызбом бзиа шыта сара.

*Сентябр 17, 1989
Переделкино*

АБЗИАБАРА

Апстхәа ашәыхны ишьтатца,
Амш аеирыхны зынза,
Шьыри-шьыри, игәыкны,
Амра аеанатейт иартны.

Амахагәа наӀ уцшы –
Иутахузеи арт рәы?
Ртәышья шцамазам уцсы,
Убла, убла – атцәыршы...

Амрей амши – урт еизшоуп,
Реибабара ус ицшьоуп.
Бзиа еибабо мыцхәы –
Ах, ишцармыхьчазои рхы!

Исыздыруам, Анцәа иныс,
Сылацш цәгъазар – сцәам ианыз.
Рееиддырхалааит рызхара,
Җадыбзалааит рыхәштәара!

Сгылоуп, сгылоуп, сқәацазом,
Сара сышьтыбжь сыргазом,
Цхашьатә шрымам еилсыргоит,
Аха исырпхашьяр хәа сшәоит.

Апстхәа ашәыхны, ицқбаза,
Амш аеирыхны зынза,
Шьыри-шьыри, игәыкны,
Амра аеанатейт иартны.

*Сентябр 17, 1989
Переделкино*

* * *

Атдыс дуқәа ашәа рызхәом шамаха,
Хыткьагоуп ирхыфуа рыбжьы оумаха.
Ишьтасуеит, имтасуеит, ижәылоит рыгәтых,
Пыцла, шыацхыцла еибытоуп еиқәных.

Икыруеит, икыжуеит, ихәхәоит, итцәауеит,
Итцәыуеит, иашшуеит, игъежъуеит-ихынхәуеит,
Рымгәа иахамшәало иашытоуп, еимдоит,
Ирцыхьашәо рфоит, ирқакоит, иршыақьоит.

Ихәац-хәацза рчыкәқәа знык иандыртәы,
Уаха изышытоузеи – избоуп дара ртәы.
Атдыс хәычқәа ракәзоуп ашәақәа зхәо,
Аапынра еигәырғьо, амра зхацхо.

Рыц хәычзак рзыцшаар, инықәтәоит махәтак,
Ашәа нахымхәаакәа, илбаардом җатқак.
Атдыс дуқәа уаха ианрымам хәатәы –
Атдыс хәычқәа ихархәоит ассирқәа ртәы.

*Сентиабр 18, 1989
Переделкино*

ААТҒЫЛАРА

Иаацшит шысхәо илеихашәа,
Амш еитанакуеит цәгьашәа.

Хәмаршыас иамоу иара ус?
Самазаму сара усс?

Чмазарашьтахь еипш стыгтоуп,
Сацхьа ицәырцуа гагақәоуп.

Гәәхәә снаҗазом акгы,
Цшшәыдоуп, җамадоуп зегы.

Амаҗәәжә еипш – исырхаз,
Цхызны избозар шыҗахь инхаз?

Ма сапыџлан сахьзахьоу –
Иааиран иҗоу ахь сцахьоу?

Баша сахьақәак еишыҗоуп,
Мшәан, сызҗоузеи – шоуроу хьҗоу?

Изгои, мамзаргы иаазгеи?
Сзықәнагалеишь адунеи?

Сыцәоу, мамзаргы саапшу?
Изакәызеи амшгы зәу?

Сара сычҳара зеипшроу
Еилнакаарцаз агәы иҗоу?

Иаапшит шысҳәо имашьцаха
Илаха-џахоит иахьа?

Хәмаршьас иамоу иара ус?
Самазаму сара усс?

Мамзар сыҗамкәан абра –
Сыҗоу цьысшьозар сара?

*Сентябр 20, 1989
Переделкино*

АЖӘӨАН АЗЫ АШӘА

Ажәөан ҳаһиаалазан ҳалан аамтала,
Аладагь аҫадагь ҳзеипшын, иахтәын,
Бзиабарала, хаара-ңшзарала,
Насыпла – разкыла ҳаңстазаара тәын.

Ажәөан мацарағ назаза инхахьада –
Мышкызны зегьы-зегь арахь илбаауеит,
Нас акәхоит ажәөан ангәнырго ҳәарада,
Ииасхьоу лакәк еиңш харантәи иааңшуеит.

Иагьңьаршьоит иахьтәоугьы ғың ажәөан ихалаз –
Урт ахә ахьырзымшьо изтоу рахтынра.
Уи азбахә хазынак мыргакәан ашәала,
Изцеиңшу убрахьынтә арахь албаара.

Хартгьы нас, адгьылағ ҳааины ҳаатәазар,
Ҳахьтәыуоит – ҳахьынзалаз ғымтзо ҳазгаз,
Ахалара ҳғәахәоит ғазныкгьы иауазар,
Шьта ҳашәа зызкзоугьы иароуп – зеиңш ҕамлаз.

Ғыртуам аңсаатәгьы – ишыңыруа ихиаалан,
Ажәөан иахьынзалоу – ажәөан рызхоит,
Уахьынтә ишлалбааз – ижәөантәу ашәала,
Амахә инықәтәаны ассирқәа рхәоит.

Сентябр 20–22, 1989

Переделкино

* * *

Дыңьбаран иара гәыла-шьамхыла,
Хыла-хшыҫлагьы днаган убас.
Адунеиағ даңәшәомызт ңынгыла,
Игәы аңәңомызт аиаша дзышьтаз.

Ихы ибон – абри ажәфән дыфхалан,
Абри ажәлар разкыла инирхо,
Абри адгьыл дахысны хатала,
Абри ацәгьа иану таирхо.

Зегь насыпк насыпк теигалон рашта –
Азә дишьтуамызт дзыхьзәз наптацәы.
Ихазықәангьы цсеивгарак дашьтан,
Агәра игон уи – иахьамзар уатцәы.

Илихыз амфә дынхымкьакәа уаха,
Иара илшоз дамеигзеит ихы.
Аха имазеит дзышьтаз зегь рыхьзаха,
Итцзазеит дшааиуаз, абар, ишьамхы.

Иажәра лаикәҳаит днацшны даапшаанза,
Амфә данхалт илаба иеантцаны.
Саргьы сәаасхан сааиуеит иахьанза –
Уи дахьанхалаз атыц инаркны.

*Сентябр 22–23, 1989
Переделкино*

ЗАН ДААНЗА ИҶЫХАЗ АХӘЫҶҚӘА

*Уан даанза умҶыхан...
Агарашәа аҕнытә*

Зан даанза иҶыхаз ахәыҶқәа
Ҷреипшуп – ицшаауеит ҳара ҳагәкәа,
Ишцаҳаури данымаагьы лассы?
Иаххылацшуагьы дықазам уафцсы.
Ҷаашәазаргьы зназы – ус-ус ишеит,
Ҷара-ҳара ҳаибажьжъазшәа ҳаауеит,

Акы ҳаёқәоуп – ҳатамыз ҳгазара.
Ҳаёызаргъы ҳаздырам ҳазгара.
Даҳпытцазар ҳазхылцыз ҳқацсаны?
Ҳаитымха ҳаанхазозар тдабыргны!?
Иҳалтцрызеи шыта ҳҳалаза уафрас?
Зхы зпызаҳаз ҳашқақалои нас-нас?
Иахътымқьазацгъы бзиоуп, нас, ҳагәқәа –
Зан даанза иёыхаз ахәычкәа.

*Сентябр 24, 1989
Переделкино*

АМЦАЖӘЛА

Иарлашоит гәыграк схы-сёы,
Сгәатца хьта зталом – сыцхоуп.
Амца иёахәоу еипш, сгәаёы
Жәеинраалак тахәхәоуп.

Уи адунеи зегь иахъзоит,
Сызқәу адунеи,
Аацын арахь иаанагоит,
Иарёыхоит геи-шьхеи.

Ари ацсабараё зегъы
Гәыблыла иаапшуа иқанатцоит,
Сақара сыцлоит саргъы –
Сымцахә лашоит.

Иахъанзагъы саазго абас
Иароуп, ахатоуп.
Амцажәла рацхъаза изёыган иргаз –
Жәеинраалоуп сгәы итоу.

*Сентябр 27, 1989
Переделкино*

* * *

Уеилахоуп, уеилахоит есқынғы,
Узышьтоу, уззықәпо рацәзоуп.
Узыхъаз аайдкыланы зегъы –
Аихшьалаха умоукәан уцазоит.

Уаапсара башазма зынза?
Цстазааразма иумаз? Зегъ аартхоит.
Ари амџа иатцәахзом маза –
Умц-утцабырг нас еилыргахоит.

Уцала, нас, умџа нагзала –
Ари амџа иқәлан пхъақа ицо...
Зны-зынлагъ уаатгылан шытахъқа уцшла –
Ушьта иху роуп аихшьала кәзцо.

Сентябрь 28, 1989

ЗПАРТБИЛЕТҚӘА ЗБЫЛУА ШӘАХЪ

Шәа шәзакәзамзи, иарада
‘Еа цстазаарак зымбоз?
Шәа шәакәзамзи, ажәа наак
Азаххәар – ханзыртәоз?

Иаракәзамзи ишәпызас,
Ишәымазгы ламысс?
Иаракәзамзи ишәымаз,
Аргама шәара мчыс?

Ишышәтахыз, шәа шәтәала,
Хдунеи зегъ аашәырхәуан.
Шәыгенавакны (иманшәалан!)
Атәылагы цәшәырхәуан.

Иаацсатцѣѣит шѣшахынхалаз,
«Иазхоуп – ахѣеит, – шѣнаскѣа!»
Иаацшит – анапцѣа аншѣытцнах –
Шѣзакѣытцѣкѣаз еилыкка.

Нас, иалаз зегъ аналышѣх –
Иазыжѣуазеи уажѣшьта!..
Абас атѣеи «хазына»
Дзаазазгы – хѣгеита!

Еитахгы шѣызхынхало
Ак гѣашѣтахуеит цѣара.
Издыруеит – аламала
Шѣцааѣѣерылазом шѣара!

Апрель 9, 1990

* * *

Уааи, сышьтых, ахы, суархал,
Суман ажѣѣан ахъ ухал,
Анкѣеицш ассирѣѣа хѣцшаап,
Адуinei хѣхыкѣшан хѣап!..

Ауархалыжѣ цѣѣа ишьтоуп,
Аѣазышьтымхуа ихъантоуп.
Снасзар – аѣырра ацынхѣрас,
Сабоуп иаалыѣырыз арахъ.

Иазытцѣан акѣхап ѣѣѣарак –
Иаасымпытѣабейт алакѣ –
Снапѣѣа сгѣытцѣа саатѣеит,
Стѣабырг ѣаза саатѣхейт.

Апрель 6–16, 1990

АПСНЫ

Абарт амш хәашьқәагъ неидкыла,
Нак, аимхәажә еипш, иахнахәап.
Халгеит шырхәо – ҟацхәа игыло,
Апсны иамоуп ус доухак.

Иахәа иқәлаз ицәыс-жысуа,
Зынза иҳамызхырц зызбаз,
Апсни апсуааи ацәгъа рзызуа –
Рыцәгъа рзыгъашкып убас...

Анцәа дузза, хиаша гәатан –
Урт азнеигап мышмышда,
Шатаҟ дроурым егъзымшато –
Хәа иҳамшатахыр еиҟа.

Зегъ еилызкаауа хкы-хкыла,
Зегъ збартоу – дыццакзом,
Хәипырхагамхар хәипыҟлан –
Уи хыхь-хыхыла акгъы избазом.

Иара идырра, иара ихәыцра,
Иара ичҳара хҟахуп...
Зышьтыбжь хагахаз азхыцра,
Хәгәқәа хамнакьарц иафуп.

Апсны иацуп ауадафра –
Уи уажә акәым – есқьынгъы.
Апсны иацуп ауадафра –
Аха иацуп аразкгъы.

*Маи 31, 1990
Ашьхаруаа Ақәа реузара амиш аены*

ХЭЫЛЦАЗТЭИ АҢЭЫШРА

Иеилыхха иаацэыртцуеит амш антцэамтэз –
Узыхызэз, узхыымзакэан инхэз,
Уназвыс-аазвысуаз, иуызгэамтэз –
Указаара, уеикэшара зызхэз.

Зака гэамчи лшареи рыхтынцэузеи –
Амач-сач ихыдоу, цэагы змам!..
Ассиркэа уажэоуп ианцэыртцуа, ибжэоузеи –
Иааигэазоуп, абар, хара цатэзам.

Зегь ааигэоуп – аха иунатом уаха,
Амш иунатом – аарла ацсы еивнагоит.
Ацарда еикэатцэхахара леимаха,
Икамкэа – узхэапшуа зегь аахнаооит.

Хэылцэзтэи аҗэышреипш адунеиае
Игэытшыаагоу ыказам цэаргы:
Аартра дук ахыкэ аҗны уаннеилак –
Ахэлара иааумнахуа зегьы.

Маи 25, 1990

АГЭЫҢРА

Хақэитрада, насыпда – гэыҗрала мацара
Хахыынзацо умбои – иахыынзауа хцалароуп.
Уцши шытахька – мардуантэс хэзлахалаз –
Зака абицара еилараа цэака ишыталаз.

Ххы хамжэзап хрыхызашашэа хатала,
Зегь хаблала иаабашашэа иахьала.
Мардуанкны абицарақэа хнархылап,
Харт хала интэоома – итцегь ауаа гылап!

Ииун 17, 1990

Переделкино

* * *

Аамта хеит, имчыдахт, иазынкылом –
Арыцхарақәа рҕаархеит хкы-хкыла,
Ана шуҳәо, уаацшаанза – ара –
Азхытра, адгьылтысра, абылра...
Иаахәит, еицакт, ицхастахеит ауаа,
Урылацши – иуааума ант иаауа,
Ирцәеилагеит акәышра, агазара,
Ицхаршьом амц, ацсыцәгъара, архәра!
Еичычеит ажәларқәа еибафоит чанчаны –
Ирзымфаша еимакны
Шәаагыл, иазхоуп, уа, шәхы шәазхәыц, интәаз!..
Саацшызар – схала сцәажәоит такәажәтцас!
Саргы сеилагахъеит.
Уа уоуп инхаз.

*Маи 17, 1990
Переделкино*

АЛАМЫС ДГЬЫЛ

Ирзыршон адгьыл доусы иратәаз –
Хыхь ажәған иқәтәан зегьы ирхатәраз
Ирхыкны дықәтәан зегь ирхатәраз,
Азәыкны ирхылацшыз Анцәа.

Ирбеит иахылацшыз, харамызт,
Рхы итамыз тәылак – цъашьатәык,
Цъанатк – ишоурамыз, ихьтамыз,
Цәгъа зтамыз адгьыл – ацшьагыц.

Ицшьан азыхь, ицшьан акәара,
Ицшьан адәқәа, ицшьан ахәқәа,

Ипшыан, еитапшыан ацсабара,
Ипшыан уи иалнахыз ауаа.

Ахэычи адуи рымч еицыртон,
Идырцшзон бзиагы цэгыагы.
Дара-дара хатыр еикэыртон,
Датэамба ивсуамызт азэгы.

Аду рацэамшыакэа иапылон,
Амачгы кэныршыомызт убас.
Иазшан, ианаалон уи атэыла –
Урт ирхэоз-ируаз ацсуатцас.

Инхон-инцуан ашыац мырезакэа,
Рхы хэаас имтакэан Анцэа...
Уа ирбоз ассир агэра мгакэа,
Ипшуан акраамта ашацэа.

Иахыкэтэаз ажэфан хыхь ахыбра,
Абри зегь збартаз илацшыны,
Абас, абас, абас анырба –
Уи адгыл иахызыртеит Ацсны.

«Ахала иацшааит ауаа иатэаз,
Рацэа иламыс дгылуп, рацэа!» –
Ихэан даапышырччеит ихатэраз,
Азэыкны ирхылацшыз Анцэа.

*Ииун 19, 1990
Переделкино*

АНХАФ ИБЛАЛА

Ханхамфа лкажьны хгылт кэцара –
Аиаша иахаргароуп!
Аиаша кѣамхароуп цъара –
Зехьынцъара иахъзароуп!

Хаипхныхэхэо хнеиуан, хашьтыбжь цэгъан,
Зегъ иахтаыхыз акакэын.
Азэазэала хаугозар – хуаан,
Хаидкыланы – хаицакын!

Хархыст игэхь, иных, ишьых –
Ак нымхеит иахпынгылаз.
Ицшьаз хбиракгы хкын ишьтых,
Иахзеипшыз, ишьацштэылаз...

Хаацшызар – хтэыла хымхэа шытан,
Уа хѣацхъа ихэахэа-чахэа.
Хапстазаара зыкыз кэцаран,
Уи иалтцыз – аццышэ, ахэа.

Аиаша иахкэахаз, абан,
Иѣатцыгэгэан: – Шэзышьтоузеи?..
...Хашэтыхуа, хѣалахуа – ианба,
Шьта ґыц хара хзыхъозеи?!

Инхалзаа ицазеи шакафы,
Кэцаран – ицсыда-инхада...
Иахъа дзыпцоузеи анхафы,
Анхамѣаггы – кэцарада.

*Ииун 19, 1990
Переделкино*

«СНЕИРУ – СЫМНЕИРУ?»

Март мза. Рымшап
Калеит ацыгәкәа,
Аатдракәа рцәажәо,
Игоит рбыжькәа:

- Снеиру-сымнеиру?
- Арахь усымбан!
- Снеиру-сымнеиру?
- Убжьы сумырхан!

Зны абла ташьыхуп,
Зны абла тыцьцьоит,
Март-мза ухәеит хәа –
Зны итцәыуоит, зны иччоит.

- Снеиру – сымнеиру?
- Ёааны схәашан, хаи!
- Снеиру – сымнеиру?
- Уааи, рыцха, уааи!

*Ииун 21–22, 1990
Переделкино*

АМШЫН ЦХЫЗ

Иахысхәаара сзымдыруа сыкоуп,
Исзеилкаауам иамоу цакыс,
Саазкәылаз аргама са сыбла
Иаахгылоит амшынаётәи хтыск.

Агба мца мацзак акызар,
Зегь рацхәа абылфәы захауа –
Ахәынапкәа наткьоит еижәылан,
Инхылоит амшын иҕыҕуа.

Адрухэа игылоит амшынуаа,
Ирдыруеит ирцеипшу закәу,
Еитдамхакәа, азәк иеипш иагәйдлан,
Идырцәоит урт амца иаку.

Акраамта ирхаштуам уи ашьтахь –
Ахәынацкәа рцашьа зеипшраз,
Ианшәартаха зыҕба иазнымхаз –
Азы-мшын инахәлаз ицаз.

Изтынчхом анафсгыи урт рыцәа,
Лассы-лассы пхызырла ирбоит.
Амшын кәызга-кәанда ихыхәхәала,
Ахәынац гәырмацгакәа цоит.

*Ииун 23, 1990
Переделкино*

АЗЦШРА

Цшра-сахьалагь хшыфлагь, аиашаз,
Ак лыгмызт, деикәшәан, урт рзын.
Амамзаара дналган дызгашаз,
Харантә азә дылзааип хәа дыцшын.

Уа лаатцраф, лгәы иҕамыз, лхы иҕамыз,
Дафын ацәашь еипш абылра.
Еигәылацәан, зы-мшын рыбжьамызт –
Дызнеиуамызт лымпан иара.

Иагья-иагья дықәхазаргь амфә,
Атцыхәтәан длызнеит дзыгәхәараз,
Иаацәырган илеихәеит аргама –
Абрахь, лара лышкә даазгаз:

– Ба быда ари адгьыл цакыдоуп,
Ба быда ари ажәфәнгыи бгоит,

О, пстазаара сывам ба быда –
Убас сара бзиа бызбоит! —

Абар, уажә аҕәрышь еицш ичапшьза,
Лапхьаҕа даахеит ицсы...
Аарла иналҕықәлан ак ччапшьтас,
Наҕ иналҕықәбеит лассы.

– Суркьаҕозаап – бзиа сумбакәа! –
Уарггы сара сөыза уоуп, гәаҕ!
Иулшозар – сгәы самыргакәа,
Успырзаа уахьызымбо наҕ!..

Иааиқәлашьцеит арцыс агәаша,
Дыпсыдаха иҕынеихеит даахәын.
Ларахггы, лгәы кыдзаан, аиашаз,
Еиҕахггы лразкы дазыцшын.

*Ииун 24, 1990
Переделкино*

МЧЫЛА

Мчыла сықәлеит ацсабара,
Мчыла иаазгеит сәатцахәы,
Мчыла исхысхәеит атцх лашьцара,
Мчыла схалеит ахәахьы.

Мчыла иҕаскит арҕаш хьшәашәа,
Мчыла исырлашеит сыфнра,
Мчыла схы иазысхәеит ашәа,
Мчыла исылтцит ауафра.

Мчыла сөызцәа сыбҕа рыстеит,
Мчыла ипхастеит саҕацәа,

Мчыла анхамѡа ҕыц еибыстеит –
Ицхыз иаламшѡоз Анѡа.

Мчыла срыхан шьоук сырҕыхеит,
Мчыла рынасыцкѡа сшеит,
Мчыла исыркѡашеит аеыхѡа,
Ацхьахѡ мчыла иасыргеит.

Мчыла игѡастеит схы аанкылан –
Са сыцстазаара зегь мчуп!..
Сахѡом уаха сара мчыла –
Мчыла сықѡтцеуеит хѡа саѣуп.

Мчыла сгѡыҕеит – аамта ееихап,
Снаѡсан хаала ауаа нхо...
Аха исзышьтымхуа зегь реиха –
Мчыла исышьтоу роуп ихѡхѡо!

*Ииун 25, 1990
Переделкино*

ИКОУ УМБОИ...

Икоу умбои – еилашыроуп,
Хдѡықѡтца, хѡцсхьазаргь – хѡапшыроуп!
Ианбыкѡыз азѡ ишьтахь хангылаз?
Хѡаз цьызшьѡ дѡашьоит ханкылаз,

Рышьта ханхылап хѡахѡны,
Арт амѡа ианылаз иѡапкны.
Икоу умбои, уѡацши –
Хыхѡароуп икоу – хи-цси,

Уѡызцѡа урацысла, урыгѡтасла,
Унхар утахызар – умтасла!

Аиаша, ҳазқәызхьоу уаанза,
Ҳаалаган амца ацратца –

Ҳафыззаап еиҗах зегъ зѐу!
Анафсгъы, умбои, иахзыпшу:
Аибарцсра, җыц ииааиуа-итҗеиуа –
Ҳашьцылахп уигъы ҳашнеиуа.

Анафсгъы – хъымзгъыс иумшьан! –
Абригъ ҳацәынхахуеит, умшәан!
Ҳзыцәшәахуазеи шыта – ҳазлапшхьоу!
Ҳацсыхуама еиҗах – зны ипсхьоу!

*Ииун 25, 1990
Переделкино*

АБРАКАГЪ УБАС АУП...

Абракагъ убас ауп – қәцароуп,
Абракагъ нақ-аақ – еигароуп!
Шьоук ахаа иазгагоуп, шьоук – аша,
Шьоук амц рқакоит, шьоук – аиаша,
Мгәартәроуп зегъ зышьтоу, зегъ зызхәыцуа,
Рыпсыцәгъароуп рызынтәык зқәызуа,
Шьоук – амцхә, шьоук – амац еимдырххоит,
Досу – дара ирфо иахәхоит.
Шьоукы-шьоукгъы рылоуп – згәы ак амго,
Ирыцхаха, итафахәа рламгәа...
Убартгъы зынхәауа – мгәоуп,
Ирзыфазоуп, хымпада, изго.
Еибафароуп иқоу, еизгыгроуп –
Егъыкам абракагъ ҳзеигәыгра!
...Лақәоуп, ауаа рақәзам сызѐу,
Арахъ – ауаа роуп изеипшу...

Шьта еиҕахтәуа егыҕам – хлахаргы,
Ахәахәдеипш хабжамзи – харфаргы!

Ииун 27, 1990

* * *

Ахышә иаакылсуеит, ашә ахь ушыпшу,
Абзиаbareипш иааиуеит ажәеинраала,
Иазеипшуп усгы амш еилгоу, ишәшьу,
Иныкәоит усгы уи ахахәатәала.

Иныкәоит усгы уи ахахәатәала,
Уахькылнагаша – уи атәы хазуп...
Уаргәыргыап зны, ҕазны уартәап гәырфала,
Уаркәышп ма уаргазап – иара уатәуп.

Уаркәышп ма уаргазап – иара уатәуп,
Зны уарҕаастап, зны уарцшзап уи, хәарада.
Аха ихәатәуп, акы затцәык хәатәуп:
Ишакәхалакгы – шьта узынхом иарада.

Ииуль 4–10, 1990

* * *

«Афстаа дрыбжәаланы икәуп иаазкәылаз,
Рхәоу еибакүам», – рхәоит аүаа.
Сзымыччо-сзымтцәыуо уа сышьхныцсыла,
Сгылоуп абри захауа.

Афстаа са соуп хәа саацәыртыр аргама –
Слакәхап, рацәа сцәашьатәхап:

«Аѡстаа дабакоу – ари уажѡ даабама,
Мацк деилацсазар калап!»

Рымшгыы ргѡы ахытѡкѡам, рытѡхгыы рѡахытѡкѡам,
Хѡаак, гѡырѡа цѡгѡак иашѡуеит.
Рѡѡѡу еибакытѡкѡом, рыѡны еицакытѡкѡом,
Урт лахѡ-лахѡы еишѡклацшуеит.

Ус акѡу, егѡыс акѡу – урт алтѡышт, хѡарада.
Иалтѡышт, ирхырѡашт, иацѡаашт...
Аѡстаа их иазеигѡу кѡаитѡауа зѡахѡада! –
Аикѡымшѡа – еитѡх дыбѡыпсаашт!

Ииуль 13, 1990

АБЖЫ ХАА

Дгѡыли жѡѡани еилашѡыхѡа,
Сара сакѡым – рхы рызѡом...
Сааилнарѡхт атѡантѡ ус абѡы хѡа:
«Ас мацара аамѡа цѡм!»

Сама аѡынанѡхт ашышѡыхѡа,
Уи жѡеинраалоуп – сацны сѡѡит,
Адуѡеи ду ахы-атѡыхѡа
Сѡлацш атѡанза инаѡѡит.

Илахѡыхза апсабара,
ѡыц саѡазшѡа, сѡѡанашѡѡит,
Сѡаѡгыы исѡаамгѡз хѡара-ѡзаара,
Меигзарах исѡанарѡѡѡит.

Сназхѡацшлакгыы гѡаартѡыла –
Ргѡы аатѡеит са сѡын даргыы.

Ари амш, ари атэыла,
Ари аамта зегы.

Итабуп, нас, ажэинраала,
Мацзак акэзаргь – саазыртыз,
Стазырцшыз абас хатала –
Бзиабарала сгэы итэыз.

Уажэгы исзаафлоит уи абжы хаа:
«Ас мацара аамта цом!»
Аипш зеипшу, иаха иахьсыхьуа
Дырны иақоло хэшэы збазом.

*Ииуль 13, 1990
Переделкино*

АЛБААШАРА

Ҷадахьала иара ахала
Амра ҕхалоит иххаза,
Иаргэыбзыгуеит ашэахэала
Нхытц-аахытц аеахьыкза.

Албаашара гэыргьахэ иатэоу
Ашэа цэырыргоит атцар,
Анасыц еипш, амш хаа реато,
Ашэткэа реаадыртуеит, абар.

Аптац хыршэламкэа, икеикеиуа,
Ажэџан аиатцэара цшьоуп.
Адгьыл гэыцқьакнытэ иџеиуа,
Иара агэеипш, азыхьгы цқьоуп.

Ас уёынах – уахьцалакгы
Амџа қьақьаза иаартуп.

Узеилахан уззыпшлакгы –
Уа уахыбаазам, иутәуп.

Анахь – ашьхақәа ғызғазуа,
Иказказуа арахь амшын.
Ари абна, ари акәаза,
Адунеи ду – зеггы рзын.

Хаарас иалоу аңсабара,
Анцәа иишаз, цакы змоу –
Ус ишоуп, нас – ихьантарам,
Сажәеинраалеипш – имариоуп.

*Ииуль 16, 1990
Переделкино*

АГА БҒЫЦИ АШЬХА БҒЫЦИ

Ага бғыци ашьха бғыци –
Ус барей сарей ҳаикәшәеит.
Убриақароуп – ҳнеидытцит,
Ус хазы-хаз ҳцеит, ҳцазеит.

Сыбла ихгылоуп – ба быхәмаруа,
Бхыгцапырха бцоит, абар!
Ах, иауазеи снабыхъзар уа,
Ҳшеицыз, хшеицыз ҳнаскьалар!

Ус ҳаикәшо, ҳаикәшо мацара,
Ҳхало-хтало, хпырпыруа,
Шьыри, анасың гәазҳара –
Аңсабарағ зегь зызхьуа...

Аха, исхәеит ҳәа, шьта базхәыци –
Ари хәмарроума зынза:

Ага бғыыци ашьха бғыыци –
Ацша иазбон ҳлахынҗа.

*Ииуль 15, 1990
Переделкино*

ҲАРА ҲЛАКӘ

Ус ажәа хаақәак хыхь-хыхьла,
Ус лаңшы хаақәак, ус лафк...
Ус маза-маза ҳаиқәгәыҗлап,
Ус аргама ҳаиқәшәалап.

Ус ҳзыхзызатәкьо хатала
Азбахә ҳзымхәазо игәағьны,
Ус ҳнахыкәша-аахыкәшо ҳааилап,
Ак захьымкьысуа итәахны.

Ус ҳаибамхәуа, ус ҳаибамшьуа,
Ус иахьынзауа ичхауа,
Ус ҳаицәымшәо, ҳаицәыпхамшьо,
Ус ҳаибамбаргьы ҳацсуа...

Ус ажәа хаақәак хыхь-хыхьла,
Ус лаңшы хаақәак, ус лафк.
Ус маза-маза ҳаиқәгәыҗлап,
Ус иныкәаагалап ҳлакә.

Октябрь 4–11, 1990

АБЗИАБАРЕИ АҶАРЕИ

Иеибыхәан иказшәа, сырхаргалан мыцхәы,
Ахьапшхагь сымтакәа, иаасхадырштын зны схы,
Урт рыфбагь цеит, ишааз еипш, еиманы,
Саацшызар – стәоуп, абар, сыхбыл-җбылны.

Срызхэышт сеитарызхэышт абарс-абанс,
Ицеит, ицеит, ирыстари гэыбганс?
Нахьхьиза сырзыпшуеит рнапқәа еикәырша,
Иагьшпеинаало иахьеицу, Анцәа изша!

Ианамузахгы – саҳатыр баны,
Урт бзиас икартаз – ицеит еицны:
Ак адлапса еак сыдхалазтгы абра –
Сышрыцхартәуаз еилыркааитоуп дара.

Декабр 9, 1990

МАЛАНЫКӘЕИ МАЛАТӘЕИ

Фыцға хэыларцәақәак ыкоуп –
Сгэы рыцәақазеит сынтәа,
Руазәк ихъзуп Маланыкәа,
Егы ихъзуп Малатәа.

Маланыкәа даапсоуп, дкароуп,
Моакы дықәуп есымша.
Акгы ихамшәалазо дгәароуп,
Ица итәшәышәуеит ацша.

Малатәа дцазом адәныка,
Дахьтәоу дгылом Малатәа.
Атуан иалыфруа фатә ыкам –
Ғашәа имоукәа дчит дантәа.

Дара рызбахә шьоукы ахлафуеит,
Шьоукы – иззымдыруа – ирахартә:
– Маланыкәа амәа дафоит,
Малатәа дагоит акәардә.

Ихы пхеишьан Маланыкәа,
Ас данықәха ауаа рқышә,

Дааит, даазеит дшаарыз аоныка,
Ихгы нкылирхэхэом ахышә.

Дцеит адэныка иеы кәадырны,
Ари гәазтаз Малатәа.
Ртыцкәа еитнырпсахлеит «идырны»,
Урт «ахшыотрақәа» сынтәа.

Аха иацымлеит рынхамәа,
Есымшааира еицәахо,
Ирбагәышьоит ишырзамуа,
Аха ирбартам изыхкьо.

Анс ирхацәо, арс ирхацәо –
Дрылахәмаруамашь изшаз?
Сгәы рыцәкахаит арт ахацәа,
Даара игәнызгоит изықәшәаз.

Декабр 13, 1990

АКЫЗҚӘА

Иаакыжкыжны, илаца-қацан,
Рыжәқа қацақәа еинкьаны,
Абыб шытыцкьо иаагәацгәапын,
Ашта интыпрааит еиманы.

Сыршанхало, ихало, ихало,
Сыбла ишырбоз – ипқахеит,
Ажәфан атдахь итцаакәкәало,
Еес, иахызымбара ицеит.

Ржәытәра ырытцасын ирхаштхьаз,
Ахы ргәаланаршәт абас...
Знык ифышьтнацааит ишиашаз,
Аха иааунажгәышьеит нас.

Мышкәак рышътахъ дара рхала,
Уаха рыламкәа интәаха,
Ашта итәаа-маауа иааталеит,
Җыз цәылдызқәаны җацхәа.

Гәнаҳак иатцалан иааргошәа,
Ипхашьошәоуп ишаауа,
Сара исбартам акы рбошәа,
Рыхқәа ркынаа ганха ицшуа.

Декабр 14, 1990

АМШ ХЪАНҢА

Хаарак атцазамкәан амш,
Ицәашькәыпца итәоуп абартәҗ.
Еиҗу ааиаанза саапшуам –
Сыбла хызҗоит исымбарцаз.

Хәаак ытцахынхәуеит сгәы –
Ус иналкаан акгы сыхуам.
Икрым-җырымүеит алагы,
Ашәваз иадхоит агәы җыҗуа.

Цәам цәымкыр дук дҗырҗыруа,
Стелевизор дтоуп аашазар.
Апхзы ылыҗруеит иара –
Дызмыртәода, мшәан, даапсазар?!

Сдәылтыр наҕ, аха иаба?
Сзаҗапшуамеи амш хлаҳәада!
Сара ишызбо санаба –
Иаргы агәы хынхәуеит, хәарада.

Игәра згондаз Анцәа ма,
Сиашьапкуандаз иара Аллаҳгы!

Ауахәама, аңбаама –
Усс исымахузеи уахьгы!

Ацәыкәбар хәацәоит еиҭа,
Зегь гәырмацгоуп – ахаа, аша...
Сыңсыр, еиғзаргы уашьта –
Дызбазом сыңсы зысташа.

Ианвар 3, 1991

АЖӘЛАҚЬАФ ШАНА

Ассир иалашоу азә боуп,
Бцоит бымфасны быццакуа.
Ба бахьнеиз – ааңынроуп,
Ашәтра иалагоит агәқәа.

Икалап бара бхәта
Зынза имааиуазар бхаҭы,
Ас абзиабара шәтуа
Ишынбыжьуа агәқәа рҭы.

Латцарамзар даеакы
Башьтам, илыбхуам ҭафра:
Мфасшақә илырхуеит шьоукы –
Мфасшақә илабцо бара.

Аха уи беитцанархо
Бызбахьада – бгәыргьо бцоит:
Ус еидш амрагы кацхо,
Зегьы ирышьтоуп, ирыхьзоит.

Март 25–26, 1991

АПШЗАҚӘА ШӘАХЬ

Ишәылахон сыңсы убра саныказгы схаҭа,
Зегы ишәыхьзарц ишәышьтан шәахьцалак.
Изтынчымхеит саныкамлагы еита,
Ишәхапыруеит, ишәыхкәшахуеит, агәаҕ.

Шәарт ацқақәа, шәарт, шәытарак зынзам,
Шәахызбаауеит ишәылахо сыңсы.
Цәахышьа змамоуп шәыпшзара зынза,
Уи тқы иазытәахуам, иазытәахуам касы,

Уи тхы иазытәахуам...
Маалықьтас иҭахәхәа,
Апхыз цъанатқәа ишрылаз изыршаз,
Иабажәдыруеи нас, ашьыжь, шәызхәапшуа,
Ани ашәыта ишәну ахәаанагаз!..

О, апшзақәа, цәашьык-цәашьык шәыблы,
Аринахыс ишәнымхаларц лапштып.
Иаатынчхап нас ирыцҳахаз сыңсгы,
Ацәацәашь цәымза фәыхаа иаарфәышып.

Ииун 1, 1991

АБҒЫЦҚӘА

Асҕак, иахьанза, хааирагь лахьынтоуп –
Иахгәалашәоит уи зқәашьымхакәа ҳәызцәа ицаз.
Цәгьеи-бзиеи ҳарт ҳазхаану рацәоуп,
Ак ҳавымст, акгы ҳагымхт иҳазшаз.

Апшалас ҳарпыруан, хагәтыхақәа хнархәон,
Ашәала ҳгәы ршьышыуан иахтаауаз атар,

Ҳазхыбаазамыз амра ҳазқапхон,
Ҳарыхуан атдых – амш ду ҳғеы пнатцээр.

Иҳаст акырцх зынғы, ҳарзызеит афыртын,
Ғазных ачымазарагь ҳтан...
Аха ҳарғөгөөн, ҳашьтыхны мчык ҳакын –
Ацстазаарахь ҳацшуан, уи ҳацхьа ишьтан.

Ицеит ицаз, ахьтёууара иацсам!
Ацстазаара нагзоуп. Егьыкам шыта ҳаитцазырхо.
Рацёак ҳаанхам – иааигёоуп шыта быгьқацсан,
Атдыхётэантёи шёахёоуп ихёарехаз ҳабафқёа зырцо.

Пша мачзак насп – ҳанғызаап амахё нас,
Уахыкала, хьахёхьачарак камта.
Иаанымхап ҳашьтагьы, ҳанызаазап убас,
Иаацшып зых иакёитхаз ацстазаара ласза.

Ҳара ҳахаштзаны уи амфё инықёлахп ғыц –
Пхьака мацара ицшуа.
Аха иаатгылан зныхгы иааҳазхёыцп –
Уи цхыз иабаз шыоук реипш агёи ҳазхьуа.

Ииун 4, 1991

АНЦӘЕИ АУААИ

Икоуп фажёак, фажёа нагак,
Урт еицуп – Анцёеи ауааи.
Дкалазаргьы хагак, цагьак –
Ицахьада урт ириааи!

Бзия ҳуама, цёгьара ҳуама –
Абриакаё зегь ҳаипшуп:

Анцәа иҕацхъа зегъ харгамоуп,
Ауаа рҕацхъагъ – зегъ хаартуп.

Иагъафы сеицаркырц иашьтаз,
Иагъарыла рееибарк иааи...
Аха исымоуп урт ирхаштыз –
Са сырбоит Анцәеи ауааи.

Рызбахә мхәакәа, рылцха мхәакәа,
Тҕыца сѡахом, зы сахәом.
Убри ауп сымшәа-смырхакәа
Сиаша зназгогъ – маза схәом.

Иҕоуп ѡажәак, ѡажәа нагак,
Урт еицуп – Анцәеи ауааи.
Дҕалазаргъы хагак, цагъак –
Ицахъада урт ириааи!

Ицун 20, 1991

ИМЫРХЪАА...

Имырхъаа уи дышьталеит,
Имырхъаа ибла нтааит,
Имырхъаа цхызк дынталеит,
Имырхъаа ларгъы дааит.

Дааит, абар, иара дзызхәыцуаз,
Мшума, тхума – зышьта дхыз,
Зышьта дхыз, аха дызхъымзаз,
Ицсы змеидарц итахыз.

Имырхъаа иацхъа даақәтәеит,
Имырхъаа дылҕацшуеит,

Имырхъаа длықәшахатхеит,
Имырхъаа длыцны дцоит.

Ара бахчоуп, ара қәатцоуп,
Ара цшзартцоуп, ара цшьоуп,
Акрыбжьоума, зынзак аатцоуп,
Ара цсеивгартан ишьцоуп.

Ара даазгаз имырхъаа –
Лыхъз еиликаарц итаххеит:
– Быхъз абзиараз ирхәааит?..
– Ацсра бзиа, – лхәан, дааччеит.

Ииун 1990, ииун 1991

АРУПАП

Иахәалоз атцыс ашәакәа ахаштын,
Уамақәак ахәоит, абар, уаџтас.
Итатәоуп аихац атцыс-ақәашьда,
Иашьцылеит, ианаалеит изықәшәаз.

Цсцарта змам, икәкыроу абна тоураџ –
Шьта мышкгы иазымычхар калап,
Тып маншәалоуп, аа, ихьтам-ишоурам,
Шәарта ахьыкам иакәшәеит арупап.

Хыда-хшыџда инеилажь-ааилажьуа,
Цьашьатәуп иаџытхәацәо иара.
Уи шьоукы иргәацхоит убас иахьцәажәо,
Ргәы цнатәом – иаџуп архәацәара.

Зны «мшыбзиа!» ахәоит «хәлыбзиа!» атыцан,
Нас «шьыжьбзиа!» ахәахуеит уа иаахәны..

Итатəоуп аихац атцыс насыпда,
Абз тахыстцəап сгəахəуеит инфакны.

Дарцəалоит иаакəымтцзакə – изыргəааз,
Дарехəалоит иахьынзалшо – изыжьжəз...
Иабалак шахəоз еилкаан ауп заа –
Аханатə аихац итəзыртəаз.

Ииуль 11, 1991

* * *

Мрагыларахь сахейт, сейхейт мраташəарахь,
Ладоума, фəдоума – сманшəалам, иауам.
Ацсейвгартə соуам, итшəарахт, итшəарахт,
Сзанаалом, сзанышəом – сахьнеилак сакуам.

Исзалымхит тыцк итбаатыцəу, сызхымсуа,
Саатгылоит сшанхалан – исзаагом схаќны:
Абри адунеи ду ашашьоуп ссызхəыцуа –
Абас еицш идуззан – агəы тшəазаны.

*Август 17, 1991
Голицино*

МЫШМЫЖДА

Икылцшуа итəоуп – маншəаларак ианаќəшəа,
Ианааххашт – уи акəхоит афəхəара,
Иаакылќьаны хайцанакып илакəшəа,
Хəгьнахəлабгап – иаххыччан азхара.

Иаразнак – лабахыла зегь хайлалап,
Уи амш хайбанаркып зегь чанчаны,

Иеилхархып ак аанмыжкэан аламала,
Иеилахтцап хыла-гэыла зегь аархэны.

Аргам ишьтаххып амц, аиаша мцахтэып,
Азыхкэа уаха имааиуа итахарбап,
Иахзыфо хфап, иахзымфоггы пхастахтэып,
Хазнысыз амѡақэа ҳарѡашьяп, ихарбгап.

Иеибакхэап амбатэ-амхэатэқэа ғтызэзэала,
Итибахп ҳаблақэа, ҳахибашьяап ғатцак,
Инхамѡатэны ҳаѡнқэа ҳаблып ҳнапала,
Нас хақазамкэа нақ ҳазцозар ҳцап.

Ҳабацахуеи – ҳахьнеиуағь ҳартахымхап,
Цьарггы ҳатэымкэа ҳаақэхап – ахуаада.
Нарцэықағь ҳақамкэан, аарцэықағь ҳзыхнымхэуа,
Назаза ҳтахэаেলাп инымтцэо мышмыжда.

Уи кылцшуа итэоуп – маншэаларак ианақэшэа,
Ианааххашт – уи акэхоит ағхэара,
Иаакылкьаны ҳаицанакып илакэшэа,
Ҳағьнахэлабгап – иаххыччан азхара.

Август 18, 1991

ХӘЫЛЦАЗЫ

Ҳазхьымзас аганахь ишьтахтцап,
Бацэымшэан, ҳахьзап, ак ҳазбап,
Ихамоу иреиғу нахшэахтцап,
Ҳандэылтцып, цсабарак аабап.

Ажѡан ду шықэгылоу гэахтцап,
Аѡада ашьха рхыжѡабжь.

Агәилкәа рыффы хаара җеахтап,
Җеахаркәабап хъзыла хәылц-шәацшь.

Ихафсхьоу ант хатдых гәлымтәахкәа
Еитахдылап уа хәылпазы.
Еитейбаххәап ажәа лыпшаахкәа:
Сыхаара, сымра, сыпсы!..

Ибасхәап бытцкы цшза шыбнаало,
Ант аймхәыцкәагь быхәда иахоу,
Еитахәашьа шбымам ажәала,
Ибасхәап шака бысгәацхоу.

Напейбарк иаанахкылап амфа,
Иахзырхәап хазбо хдыашьаны:
Абар Анцәа иишаз аргама —
Ахаки ахкәажәи еицны!

Хъызшазоуп, иахнаалоит, җеацшнахтап,
Ишьтаххып уи ахра, иаагап...
Ихамоу ирейгьу нахшәахтап,
Хандәылтцып, цсабарак аабап.

*Август 21, 1991
Голицино*

АХТЫС

Хабла агәра хзымго хшанхан,
Иаххәара җәмшәо хаацшуан –
Рфыцъегь, рнапкәа еикәыршаны,
Ашьыжь игәахтеит ицсны.

«Ахкәажә афны дышизтәаз!»
«Ахатца хазына дызмаз!»

«Раѡстаахэ дырхыччеит раѡѡа!»
«Ее, дад, дырхаштит Анѡѡа!»
Шьѡа иагьа ххѡап, иагьа ххѡыѡп,
Аха зегь башоуп, хѡѡѡыѡп:
Амѡѡѡартѡѡ хѡѡоуп хара,
Аѡѡабыргѡѡартѡѡ – дара.

*Август 22–27, 1991
Голицино*

СЫХЪЗ

Абраѡа кьѡагь, хѡблагьы, мѡагьы –
Саныѡам сыхъз ахымлароуп акгьы.

Сазьыразуп сьзѡырѡыз адунеи,
Иахьынѡалшоз иахьалшоз саанагеит.

Иаѡа игѡѡѡахеит хѡа шѡѡѡоума санѡа –
Сьшьѡнахуазѡгьы, сьшьѡнамхуази уаанѡа?!

Уи мѡыла иахьнырѡало иааганы –
Ижѡбама сыхъз уиаѡара иласны?

Санѡа – сѡѡзеит. Исмоуааит лахьынѡѡас –
Сьѡѡсы гѡеигѡеиуа иѡѡѡо гагѡѡѡас.

Абраѡа кьѡагь, хѡблагьы, мѡагьы –
Саныѡам сыхъз азышьѡыхуам акгьы.

*Август 28, 1991
Голицино*

АХЫТХӘАА

Ассир салашоуп хәарада,
Ассир схәыцит, анцәа иныс!
Гәамчи лшареи акгы мшаҭа,
Ассир шытысхит катцатәыс.

Сакәшеит, савагыжът, игәастеит,
Иаасырхеит, инасырхеит,
Арс ишьтастцеит, анс ишьтастцеит,
Еигъу шыкам агәра згеит.

Схы сымџаха мшыла-тхыла,
Ада збартамкәа цъара,
Имфа-имжә, сымтәа-сымгыла,
Са саҕын ауастара.

Исымпытцәтцәон, еицысшъуан,
Салгеит шысхәоз исцәыцгон.
Шьалашьынла ҕыц сахысуан,
џапхъа ишыказ еицәахон.

Цсык ахастарц ҕыцымтала,
Сахон, сатцгәон сәәҕшьаауа.
Зынза иџашьеит тдыхәапцәала,
Сыздынтцәалоз сцо-саауа..

Шьта иазызура сыздыруам,
Ассир иалсхыз адамың...
Зхытхәаа иақәтәарц изкәадыруа –
Уажәшьта ижәдыруеит итаарых.

*Август 29, 1991
Голицино*

АКӘБЫРҚӘА

Алаф-қыафда

Са сыркыдуп атызқәа,
Срышьтоуп, срыхәом акәбырқәа.
Сара скараха саатәеит,
Дара тьығә-тьығәза иааңшуеит.

«Ирцәан алашара, ушьтал,
Уалга, ирлас, ацәа утал,
Атуан хатцатәоуп абра,
Ацәа уталаанза уара!»

Схыза сөылаҳәан сышьтоуп,
Апхын шоураггы хьантоуп,
Апхзы сылхәатан ицоит,
Аха сцәытцыхәхәар – сырфоит.

«Уцәа тынчыз, умқәацан,
Уцәаз, хьаас хқаумтцан,
Уара дузза, узақароу,
Уахфалап – унтцәар хәа ушәоу!»

Атцәггы сыларцоит, избоит,
Убыскакггы ргәағ сагоит,
Сыцәар – цхызырла уаха
Скалоит хымпада сдағьха!

Зафа-зыткәак стәтәаны,
Даара, даара исгәапханы,
Сыбыз рылачаб икуа,
Исфоит шаанза акәбырқәа.

Сгәы еиланархынхәуеит шыжьы –
Иаха исфаз акәбыржьы,
Уажәгы сшынеибгоу еиҥах,
Исхыкәкәошәа збоит азмах,

Схы сгәахзамкәа сдәылтцүеит наҕ,
Бзиагь сыҕоуп сара гәаҕ.
Сымкәаҕкәаҕзакәа даҕтцас,
Саҕуп сцәажәоит хәа уаҭтцас.

*Август 31, 1991
Голицино*

* * *

Хәҭа-хәҭала, маҭ-маҭ сара сцәа-сжьы еизганы,
Иааибыҭан иҫналеит сыҭсы.
Заманала ишааиуа, наҕ ашәкәа наркны,
Идәықәлашт иааныжьны лассы.

Инижьүеит ус аҭкәын иҭыҭ-иҫнаҭа,
Мариала, акгы дамыргәаҕ,
Изымдырзо ихы зыхиркәаз ихаҭа,
Ихшыҭ лас дагоит хара наҕ.

Сцәа-сжьы иқбаҭтажәхаз еинызаашт зынза,
Хәҭа-хәҭала, маҭ-маҭ, инеиҭхьбашт.
Инхашт дьара иамкуа сыҭсы гагаза,
Изхалара азымдыруа инхашт.

Ажәытәтәи анхарҭа иагьараан иазхьышт,
Аха иазырҕыҭшам иаахәны.
Зныктәи агха затцә убас иахьнархәышт –
Назаза игәеигәеиуа, изатцәны.

*Сентябр 2–3, 1991
Галицино*

АШЪАНТЦЕИ АИХЫМЦЕИ

Лашарак сазкылсырц мѡахѡастала снейуан,
Иаантѡеит амѡахѡаста – бнаршѡыроуп сахѡцшлак.
Ее, сыбѡагы иаалгеит «аѡак» – егьсзырѡеиуам,
Иаасыѡѡашьцеит, салгеит – исзеихгом шьаѡак.

Иаасыдхалт дуней дуззак иазноу сыгѡтыха,
Схы зѡѡыскра сыздыруам, избом сахѡцара.
Акымзарак сыхѡом, азѡымзаразѡ дсихѡом,
Иаасгѡйдтѡан сызшьышагы дсоуам абра.

Акы затѡѡык – сгѡыѡраѡѡ шгѡыѡраз инхазаргь,
Исыцуп, снырмыжыит санней ахѡакны.
Амѡажѡла еитаѡкыхп хѡа сыѡоуп хѡибгазар –
Ашьантѡеи аихымѡеи – хѡанхазар хѡицны.

*Сентиабр 4, 1991
Голицино*

АХЫЦѡЫГА

Сыбзиѡей сыѡѡгѡеи дук рыбжьам,
Иѡицуп, сара истахы-истахымгы.
Ѣѡанатгы снанагартѡ – сыѡшьам,
Сыѡѡгѡам – сагартѡ еиѡш Ѣѡаѡанымгы.

Мышкы санроулак рыххатѡыс,
Сахьырго рзымдыруа илакѡаѡуа,
Ирасѡѡп – збашьѡ змам збатѡыс
Ишьѡыхны баша рхы шдыргѡѡѡуа.

Сахьыжѡго шѡашьѡазар – сара
Иснаало иѡоу ѡыѡ затѡѡыѡоуп:

Шәыскәатц, цъарггы сгатәзам, абра,
Абра иаасашәраза сахьыкоу.

Абра санақәымшәо ақәнага,
Абра ианызба иашак шықам —
Хыңеыгас сшәымаз, нас, сыжәга,
Исымхны ижәга сара схыңеыга!

*Сентябр 5–6, 1991
Голицино*

АГАГАҚӘА

Уара иуцуп, сара исыцуп –
Ҳара иҳацымкәан изцәыртцуам.
Акггы цәырыргом иґыцу –
Рхала урт акггы рызхәыцуам.

Иаххәо еитәрхәоит, иаауа еитәруеит,
Цәгъа иманшәалан, цъа мбазакәан.
Ҳашьта ихылан амшын иааруеит,
Гагақәами – имбаазакәан.

Инхацрымшәо, ххатцкы ицошәа –
Мцуп, ҳаржъарц иағуп реырғашья.
Ак рызбошәа, ак картцошәа –
Урт иртцеит, иртцеит анхашья.

Уара иуцуп, сара исыцуп –
Ҳара иҳацымкәан изцәыртцуам.
Акггы цәырыргом иґыцу –
Рхала урт акггы рызхәыцуам.

Ҳара ххъаа дара ирхъаам,
Ҳхыхьггы-хгәыхьггы рхьымсуа иааиуеит...

Ҳанрызгәаагь – ҳхы ҳазгәааит,
Ҳхы ҳзаиааиуазар – ҳариааиуеит.

*Сентябр 7, 1991
Галицино*

УС ДЫКОУП ЦХӘЫСК...

Лхы угәалырцхоит убас – улфынцәаауа,
Леузааигәалтәуеит убас дааскьазаны.
Насыц зауһыоу са среиғьуп ҳәа ушыцшуа –
Уааныжьны дцоит угәжәажәо унартәаны.

Уешыы, уеыкнаҳа, уекидкьа дцеит, дцазеит.
Ус дшоуп лара – дагьхьаҳәран дыкам шыта.
Уеиламган, уеынкыл, нас, цас икалымтцеит,
Уагьашьтамлан стацшуеит ҳәагьы лгәата.

Лара духаршт – ухы еилкаала уааҳәны,
Гәынхәтцыстала уазнеи угәы итаҳаз:
Издыруада уи атқан ағзаны
Иузымдыруа итатәазар узыхкьаз?

Уцшаа, уеимда, зегь ба, зегь ттаа хәыц-хәыц,
Ус дыкоуп цхәыск – дызцымлазгьы дыбжоуп,
Дызпылазгьы – узықәшәаз убоит, уазхәыц,
Ус дыкоуп цхәыск – ухы улырдырырц дшоуп.

*Сентябр 8–11, 1991
Голицино – Ақәа*

* * *

Азәазәала испыло, сызпыло,
Азәазәала – бзиа зегь збоит.
Ауаа рацәа еидкылан – сгәы рхылом,
Ауаа рацәа еидкылан – срыцәшәоит.

Издыруада цша цәгьас ихзыжьуа,
Ихытцынгы – бзиаак ззынмыжьуа.
Ихәаадоу амшын игазго,
Аныжьракәым – иҕоугь зырбго.

Ухатцоуп, нас, ажәлар урылан,
Иахьеихаз, иахьдәықәлаз умцан!
Рхы итагал, урабжәа иаанкылан:
«Шәабаҕоу рхәеит, ус кашәымтцан!»

Ее, знык ианцысы нахыс башоуп,
Амшын ду – ахагара ззааз!
Ицоит инаухысны иахьцаша –
Уцшьаз, аҕахызар унцәаз!

Азәазәала испыло, сызпыло,
Азәазәала – бзиа зегь збоит,
Сыңсы златазоугьы урт рылоуп,
Аха реанеизырго – сшәоит.

Издыруада цша-цәгьас ихзыжьуа –
Ихәаадоу амшын игазго?
Издыруада ацәкәырц реыззыршьуа?
Издыруада инрыжьуа, идырбго?

1991 (?)

**АТЫХЭТЭАНТЭИ
АЖЭИНРААЛАҚӘА**

АГӘҖАНҘАРА

Узхылтыз уан, уашья-уахәшья,
Уфыза-упыза, уқәла-угәыла,
Ужыра-ухыра, уныха-упшья –
Шьяпцықәла урысит инейдкыла.

Унеила уцәгья нагзала,
Агәымбыл-гәафа-газа-цагья,
Сатәамба усхычча, сгәы пжәала:
«Иола уи уажәеинраала еицақья!»

Ианумам уаха җак уадафс,
Ианумам гәфарастьы цынгылак,
Узхысыз уламыс анафс –
Узхыччо сажәеинраала уцылап!

Үекедқья-үешья, уматха-удагьха,
Уи высшья узатарым еибгала,
Узымқәацо пхьяқа-шьтахьқа,
Үччархәха умфа-қьяшь уанхалап.

*Август 1, 1992
Ақәа*

АБЫРГЦӘА

Абыргцәа ҳатыр еиқәырцоит,
Абыргцәа рмаршәа ейбакуеит,
Рыматц ейбауеит, еихзызоит!..
Сахьрыхәапшуа сгәы цшаауеит.

Рышықәсқәа цеит иццакы-ццак,
Цәгьеи-бзиен зегь реиуахкы злаз.
Рышьтахьқа – цстазаара дуззак!
Рацхьяқа – иарбан иззааз?

Лассы-лассы ирбозаргъы цхызла,
Ирыгымзаргъ хьааи гəырѳеи:
Ирылазеит рымѳа ианызлаз –
Рыгəагъреи, ргəамчи, рѳареи.

Абыргəцəа хатыр еиқəыртоит,
Абыргцəа рмаршəа еибакуеит,
Рыматц еибауеит, еихзызоит...
Сахьрыхəацшуа сгəы цшаауеит.

Август 4, 1992

Акəа

АТЦОУРА

Сара ацстазаара агəра згон,
Итцегъ егъхашашəа збон,
Ашəа схəон, исхəон, исхəон,
Агəы шытысхырц исырехəон...

Схы илтацеит иаахəын иара,
Абар иалцыз арехəара.

Саахəын салагт арцъара,
Абла ихыскылеит зқъы гра,
Ацəгъа излажъыз асырбеит,
Иалзгап, еиғъыстəып сызбеит...

Схы илтацеит иаахəын иара,
Абар иалцыз арцъара.

Иагъсырцъом уажə, иагъсырехəом,
Ацəгъагъ схəом, абзиагъ схəом,
Цшьаала сатцалан изгоит,
Исызкажбуам, агəра згоит...

Иаабан сапхьаҕа иснархэо —
Убри ауп иагыцоурахо.

Август 5, 1992

* * *

Рызбахэ сымоуп шэты быбышкэак,
Рызбахэ сымоуп етэакэак,
Лызбахэ сымоуп пхэызба тэрышкэак,
Тарақэакгы – цшзақэак.

Ацэгъа-мыцэгъа заҕа еидара
Сыхэда иқәхауа сымхэап...
Урт идурхьуазеи – иагыраан
Иуҕагылап, уеикэдыршап.

Угэы тырҕыап, ухы тырҕыап,
Рылға еилахэашь уҕачып,
Ана ипхоуттар, ана ицэырҕыап –
Ирныззала зықҕамчтыц...

Урткэа ракэым сара исбартоу –
Ихаау сашьтоуп, итцоуроу,
Иаха ицкьоу, иаха ишэартоу –
Иаха зырхэашьра мариоу.

Са срыхызоит шэты быбышкэак,
Аетдэ – хьыбла тыцыңақэак,
Шэыта знымгы пхэызба тэрышкэак
Тарақэакгы – цшзақэак.

Август 5, 12, 13, 1992

ΑΠΟΕΜΑΚΘΑ

ҚҒАЛЫШЬ ИБАҚА

Ақ Қғалышь дтахеит ипа Асланбеи ичархғарала,
аха Ацсны Урыстғыла адтцара алахьынтца избахьан.

Атғурых акнытә

Ашьыжь итынчуп, ицқьоуп ацшахға,
Ажәфангы пта затғьик аттам.
Ашьха зыш иавтцыз амра ашғахға
Иғалашо, дгылоуп ахатца.

Ицылахьеит ацғьеи абзиеи акыр,
Икғрахь дымнеизеит ус баша.
Изара мацғазуп, итбаауп ижғафхыр,
Хьышьтрак ирылтцыз, о, дфашьом.

Ихазыр еиварыпцаа ичапоуп игғьышцы,
Икама, итапанча цыф-цыффеит,
Иахға хғьыш иакғуп тынч инапы,
Ижакьа шыта ашлара ахыффеит.

Гғьырғьароу, гғакроу, ма даеаку,
Иарбан иану ихағсахьа?
Издыруада ихғьыцра, игғьыгра закғу,
Иарбан дызхьымз аз ахғаха?

Иарбан цкғьырпоу уажк дызлоу даапцаха?
Икғьыгғгғо иарбан еидароу?
Ахтысқға, ахтысқға дыркуп деимьрхха,
Инымтцғо-ихьртцғагоу мацара...

Бгак амгға итазаша шытғак еимакны,
Зыкьы Мачагғеи еилалан,
Еипьртцит нақ-аақ лабақғак еимданы,
Еизгыгға нырцғ-аарцғ еидынхалоит.

Аиґара ашьаҭа акра мариазоуп,
Настгы иҭацоит иара ахала,
Уи зырцэыцэыша зынза ирацэазоуп –
Ашьаҭа узытцхуам мариала...

Дақә-ица Мада Дшьанаа ртыпха
Мап аницэылк, ихьымзгишбан,
Цсышьацэгъа литеит, аҕама лгырхәа –
Лашьазатцә дынхеит иеизымшыа.

Мада храгәыла дхытцны дцазеит,
Имариа зыҕамлеит уаха.
Дақәаа рынхарагы амца ахацеит,
Уахыкала иццышәха илеилахәит.

«Сатәамбакәа дцәажәеит, ибароуп сзакәу,
Чыҭрыц хәа изышьтоу сара сакәзар,
Издыруеит, издыр, азхарамфа изутәу,
Избоуп, ихасабуп, хәара ақәзам.

Адунеи зегь аахәыргы, иаахәит, егьоурым,
Иарбахын уи сара исзалоу,
Марчыҭ дысзымшыуазар – усқан суафым,
Сеиқәа касыжъеит са схала!..»

Уаф дихәом, уаф иихәо дазхәыцуам Чыҭрыц –
Даанызкыло дыҕам дунеиаф.
Абраҭ Датлыкәагы итыфара дантытц –
Жәы нижьуам, цьма нижьуам дахьнеиз.

Ишьтибахын ргәаҭқәа Иналааи Цанааи,
Еидхалеит, еилоуп хыла-гәыла.
Еинраалашьа рмоуит, жәларык рыбжыпсааит,
Хәаҭыхла нақ-аақ еиҭагылоуп.

Аимхаа Уазберггы еизиган шьоукы,
Тынч, иазырхэщны инареихэоит:
«Ахцэас хзымпхьазаз уи Қылышбажэ ихы
Атцэфан иахахмырсыр, хтахеитоуп»...

Гьеч Батыр, Магь Хэагэыл, Татыгэ Маршьян –
Запшь-ица Алыбеи дрыгэтылак,
Ак дыршоит, ак дыртэиуеит, иавоуп аган
(Дхынхэызаап Алыбеи Тыркэтэылантэ).

Ахтысқәа, ахтысқәа, ахтысқәа ҫапхәа,
Хы змам, цыхәа змам, ихыртәагоу...
Аз иаго изыхәа, утахызар ухәхәа,
Шьтыбжьык иахауама инырхагоу!..

Ашьыжь итынчуп, ицкьоуп ацшахәа,
Ажәфанггы пта затцәык аттам.
Ашьха зыш иавтцыз амра ашәахәа
Ифалашо, дгылоуп ахатца.

Сыдгьыл хәыч рыцха, – дхәыцуеит иара, –
Сыдгьыл, мышгартас унхома?
Дарбан иахыло наӑ-наӑ сахтынра?
Смазара хәмарга-еимтцәатәхома?

Анык илыхшаз еиҫагыла еиқәҫо,
Ишнибахуа – атәымуаа рхатәома?
Иаххылацшу, уа зегь зымчу, зегьы збо,
Абриггы убзоурала иӑалома?..

Дааиуеит Бакланов-аинрал, дааскьазоит,
Инызкылои ар ду ижәыло?
Аублаа еилаӑәәкәа даауеит, дыццакзоит,
Асаз ниртцәеит иҫагылаз.

«Игәыхтәуп, иныхтәуп зынзаск абнауаа! –
Иеибашыцәа дрыцхьоит ргәы рхатц. –
– Ахыз-ацша, амал ду хзыцшуп хара уа,
Хнеип, нас, иахьеигъу хабацо!..»

Сыдгьыл хәыч рыцха, убылуеит, узытуеит,
Утынчымхеит җынла, уахынла,
Ублақәа гәәкәуа ицшаауеит, ицшаауеит,
Мәа рбома урт амца анырхыла!

Иками шытыхшыа змазамгы зынза?
Иарбан шәызтцало, ишәызгома?
Шәазхәыц хы зхагылоу, шәазхәыц, ак шәызба, –
Збашыа змазатцәкәам жәбахьоума?!

Агәәҗәкәа, аҗәәҗәкәа еигәныҗуеит зегы,
Ргәы иҗоузеишь, ргәы иҗоузеишь ахацәа?
Зхаткыс иаиааиуа изы ишәартам акгы,
Зхытцәкәа запысыз дабацои?..

Адәхәыпш иатцәа хыгъежә аккара агәаны,
Ахәы цшза хәыч амтца иахышыҗоу,
Зымпахь имнеиуа аламала игәәгъны,
Извысуа, хара-хара изхыкәшо,

Аусқәа еилыргашыа хәа змам еилзырго,
Ирхаану, о, иагъа гәәкәра,
Ашыкьбжыы ауухәа избан изахго,
Избан җапхәа изтынчрам абрака?

Дыдрыцшь аныха ду амтцан иахәа
Ажәлар нагылт ишьамхнышла,
Уа инапқәа шытыхны жәфанахь ирха,
Дцәәжәоит тахмадак деикәышла.

Дцәажәоит. Макъана дыгәгәоуп деикәҕаца,
Иблақәа амца рхыхәхәыла,
Еитархәоит егырт зегь уи иихәо нагза,
Амрагы пшует ирхагыла:

«Уа, харт иаххылапшу, харт хазхыпшу,
Издыруа уа уоуп ихапсыхәоу,
Ихамаз уа улпха-угәапха, зегь зымчу,
Хзутаазгы ус дук иатдыхәоуп –

Иахьа тоуба шытахтоит умтдан абра,
Харт зегь хазыкны хашгыло,
Шәартак ааныжъны хшымцо цъара,
Аурыс хәатыхла хшицыло,

Уи ацьныш ишиахамто хадгьыл җатцак,
Ғасгы дышхамоу назаза,
Абриаҗ иахфызам – хшимеигзо зынза,
Ишахто кәапеилатцәкьа ишьаза!..»

Амра аҗашәамтаз аарла илашоит,
Икараха, иналымшо уаха,
Ацлақәа иерывакуа, пшьаала дааскьоит,
Ғымтзакәа дгәыргьоит апсцәаха...

Ахтысқәа, ахтысқәа, ахтысқәа җапхьа,
Хы змам, тдыхәа змам, ихыртәагоу...
Аз иаго изыхәа, утахызар ухәхәа,
Шьтыбжьык иахауама инырхагоу!..

Ашьыжь итынчуп, ицкьоуп апшахәа,
Ажәфангы пта затцәык аттам.
Ашьха зыш иавтыз амра ашәахәа
Иҗәлашо, дгылоуп ахатца.

Дхэыцуеит уи: «Дарбан иснызбо мышкы,
Дарбан издыруа са схъаа?
Шә-мѡак ркынтәи – иалхтәуп акы,
Издыруада иалхтәу, нас, заа?

Исызбон избатәхар адунеи зегь әеипш,
Исызбон, еилсыргон зегь хәта-хәтала,
Аха исылшом, иссызбом Ацсны-дгьыл әеипш,
Са исзыцшу, снап иану лахьынтала.

Иалшоит хазқәымгәыгзо дхаур тынхас,
Акалашәа ишоуп ацсабара,
Иалшоит зегьрейха хзықәгәыгуа дхагәтас,
Хайтар атыша лашьцара...»

Ацәкәырц ифрылсуа иааиуеит анышь,
Нахьхьи цъара, абан, ихыхәхәала.
– Издыруада дхытцзар! – дгәыгәуеит Қыалышь,–
Сычкәын даауазар дыбналан?

Шьта зегьы идыруеит, еилкаауп, асултан,
Иаргьы саргьы хзеилгом лыпхала.
Акызатцәык сахәоит – сычкәын Аслан
Анцәа дысзааигааит еибгала.

Уа, сыхьшьыцбабла, уааи уласны,
Уабгьы шьта исылшой, тахмадак,
Аамта цәгьак хтагылоуп, уазхәыц уаатәаны,
Уазхәыц ҳа Хацсадгьыл тынхада.

Хагара, хашьхара, ҳабнара, ҳдәы
Харт ианхазрымта еикәырхашьак,
Хъаас изиоури атәымуаф ҳа хтәы,
Ха ҳауми уи иазташа збашьак.

Хажәларгы абаҗаху уанзеипш уажәы,
Иалазхьеит аамта еикәшара.
Хтак еицтадыршәуама инхазгы еикәшәаны,
Рымчкәа цсаҗоуп хара-бҗара.

Шьоук алада иахеит, шьоук аҗада ихытцт,
Шьоукыхгы – жыхәтак иахьаниаша.
Ачархәацәа ракәзар, иҗеит – ахыцәхәыц!
Ихашьклацшуа ихашьтоуп реырҗашьа.

Еидкылашья рмоукәа, абас ианынха,
Уаҗеимшхароуп хажәлар зызкылсуа.
Нак-аак ҳаҗацәа зегь еицхажәлап хаха,
Игәытҗагахап ашьтыбжь ирхылтцуа.

Еиҗыршап, еихыршап, ҳа ҳадгьыл дрыггап,
Утахызаргы ухәхәа – изахауада.
Ғацсымкәа, ҳабзамкәа, науртцас ҳаанхап,
Анаур шәартас изкуада.

Цсадгьылда, җныда, ҳабжы хмахауа,
Ғардагәап ашыкыбжь иҗеиуа.
Хтәылаҗы хтәымны, ихәгәтасуа, хҗииуа,
Ххымзгыдаха ҳақәхап ҳашнеиуа.

Аха хәацапшьтцас атаххәа ҳантас,
Ғаблақәа таххрым хнапала.
Ғаҗоуп макьяна! Шьяппықәла азә дхәгәтас
Ғаизықәгатцәҗьо ҳаҗам мариала!

Игьежьюеит, игьежьюеит, иара атәы канатцоит
Адгьыл ҳазқәу-ҳазхьынхалоу,
Зны цаҗа иҗоу ақәцәахь иагоит,
Уантә җацхья иаман италоит.

Ицәхәырахан, аршәаа хәа инықәсуеит ацша,
Анкәа зны ибаҳчаз атәыла.
Анкәа зны ицәхәыраз атәыла иахәа
Ишәтүеит, икакачүеит зегърыла.

Атқан иланагеит стәыла иахәа,
Анкәатәи амчхара абақоу –
Егри Цсоуи рыбжьара ибжьахеит ибжьахха,
Ишыкало сеидроу нақ-нақгы.

Иабақоу атәымуаа зырзызоз хбирақ,
Хфырхатца бжы игоз ағарахәа?!
Сычкәынра ззымдыруа, о, сара агәақ,
Сажәра дахыччар – сыгәнахауп.

Злахьынтца иафсны ицахәада цсызхоу,
Ихамам лакфакра-лацшыра,
Хаикәхозар, уиакоуп ҳара ҳаикәзырхо –
Аурыс ҳәынтқар ду ишәшьыра...»

Инхызлоит анышь хәыч, иахьцаз имбазо,
Шәахтас – ишааиуа иныхбалоит.
Дгылоуп бақак еипш Қыалышь дымтцыззо...
Мши-цхи еихытүеит, еихалоит.

Ишьтытцааит-ишьталааит амшын ацәқәырца,
Убас иагәа халааит-ибғалааит,
Анацхаф усгы еилкаауп иуахта –
Идгьыл ддамығноуп дшанхало.

Ашықәсқәа ихырфои-ихыртуеи шақа!..
Ашықәсқәа ирхыхәхәо назаза,
Ацсны-дгьыл ишьтыхны иакуп ибақа –
Ацсны-дгьыл зыцсы атқоу ахатца.

1972–1973

АЦХЫНТЭИ АШЭА

Сфыза-сықала, уааи, ҳаицныкәап,
Ҳцап са сқытахь ҳаиманы.
Сқыта гәакьахь, саб ифныка
Са сцалоит ес-уажәааны.

Ахәафьтәкьа игылоуп ҳкәасқьа,
(Амрагь нықәтәалоит ххәафь!)
Амфадугьы амфохәастагь
Ҳнаргоит хыхь – амзырхафь.

Амашьына ҳа ҳантытцлак –
Амфадугьы уа иаантәоит,
Амфохәаста халоит итцегь –
Ашьха фьтцахь ифаскьоит.

Ашта тцла иатцәак тагылоуп,
Атцлеипш – аштагьы иатцәоуп.
Уахәапш зтыхәа ду бымбылу
Ҳлагра, злымҳақәа фьтцәтцәоу!

Аха уи уара уацәымшәан,
Ҳарт иахдылашт икәашо,
Инаххыкәшап иаакрым-фьрымшәа,
Усоуп «ацсшәақәа» шахәо.

– Хәдыш, уара мыжда, шәышцакоу,
Шәыгәқәа бзиоума зегьы?
Ухала уныжьны, атаацәа абакоу,
Амхы иалоума уажәгьы?... –

Ҳлагра Хәдыш атак камтцакәа,
Ашьхәа иқәгьежь, иццакзап.

Ашыта ххылар – ххымкызакөа –
Ацшахэрханза хназап.

– Бзиа жөуааит!
– Бзиа жөуааит! –
Хнарзыпшып амхы зрашөо.
Даргыы аатгылан:
– Бзиа жөбааит!
– Унан, шөаама хазкөыхшоу?!

Угөыдыркылап, сгөыдыркылап,
Апсуатцас шөеибасырдырп...
Хнеины уа рыгөта хнагылап,
Хрыхөап реагакөа хдыркырц.

Урашөахьоума уара ахаан?
Акалакыаф мых лартцом.
Нас, иуасхөап сара заа –
Арашөараф уаф дсыхьзом.

Өнак шыыбжыаанза са икастөо
Апхзы казымтөац рацөоуп.
Са сырфызам урт, изхаштуа –
Анапкөа аусураз ишшоу.

Ха хакстазаара зырбеио,
Ха хакстазаара зырцо –
Акруроуп – ха хгөы кеикеиуа,
Ххы кеикеиуа ханзырхо.

Хеага-рчагакөа цхафыруа,
Хахап, хахап хамтакы...
Көыту, шөишөиу са исыздыруам –
Хаишөа икөлашт уаха акы.

Нас иаацэыраагап рерашья!
Дарбан қытада инхахьюу?!
Сара сқытауаа рынхашья
Унеины зныкыр иубахьюу?

Сөыза-сықәла, уааи, ҳаицныкәап,
Ҳцап са сқытахь ҳаиманы,
Сқыта гәакяхь, саб ионыка
Ҳаиццалап ес-уажәааны.

Иутахзами ҳаицапылар
Сқыта баҳчафы шыжы?
Иуаҳахьюума шырцазыла
Ҳара ҳтарақәа рыбжы?..

Амра мгылацт... Амра мгылацт,
Аха ифыхахьеит ацар.
Ашәа бзиақәа хкы-хкыла –
Иалх уа иутаху, абар!

Тәатцәа итцыс иахәоит иакәымтцуа,
Тәатцәа игәымбылра дшагаз,
Ишиқәхаз агәнаҳа дызтымтцуа,
Хәажә атыцан ахәфа шааз.

Ихарамкәа бжы хазынак
Ааюуеит, ҳауала изваны –
Уи ардәыноуп, уи ардәыноуп,
Иамоуп гәалакғы, узырфы:

Ахьшыыцба мыжда ишпханарсыз,
Уи, иахьымзаша згәыхәтәы,
Ишахароу – иахьахаштыз
Иреидьу ашәақәа зегғы.

– Шәиу, шәиу! – амлағәйргы
Шьыжнәт ашәира агәаңхоит.
Бжы ссирк амам абағыргы,
Аха усгы ак аҳәақәоит.

– Чыпп-чыпп, тәа-тәа! –
Апхын шоура иаңәшәаны,
Ахьта иаҳәоит чынчак заа,
Азын тәарц игәгәаны.

Ты цымшыдак абна ккарағ –
– Кыуу, кыуу! – игәйрәоит.
Нас – иаңәымшәои ашьыж шара –
Атәла гәәфара илтаңкоит.

– Тәәтәә-тәәиу, шәиу-кыиу! –
Доусы ишырдыруа ишәаҳәоит.
Саргы издыруеит сахьатәиу –
Са сышқытантәу сынхоит.

Сашәа иалоуп ашьыж заа,
Нас – атәарақәа рыбжы,
Ашьха ифәвтцыз амра-тәа,
Нас – ақәатәра еихашышы...

Амра шаша, амра гәйраз
Ас гәйблыла изызкаңхо –
Сара сқытоуп, нас, иудыруз
Уи лымкаала иагәаңхо.

Уахәаңш, уахәаңш, нас, аңшышьа
Амра аңцәыртәуа хара ҳеы.
Жәа мхәазакәа – шақа цсышәа
Уанахәозеи ахағы!..

Сфыза-сықәла, уааи, ҳаицныкәап,
Ҳдәықәлап агантә ҳаиманы,
Сқыта гәакьахь – саб ифныка,
Уа ицъанатуп уажәаны.

Иноупылап сара сқыта,
Анапқәа еитцыхны иузгәыкуа.
Адгьыл тбаара, ахауа зфыда
Уа укарцап зынза уцыруа.

Настгы иуасхәап са сзызхәыцуа –
Уиггы, хымпада, ихәатәуп:
Ус мариала уаф дызнымсуа
Ашьхацамфәагы хзыцшуп.

Дҳамоуп цызара кәзцаша
Ахьча – саб иашьа Дафас.
Аха мацзак ҳаазыцәшәаша –
Ушьамхы цсыгхарушь, афаст?!

Са санду лымгьал агьама
Знык иануба – иугәапхашт,
Настгы, ицыршәахьеит аргам –
Икам еигьу ашьамх ахәшә.

Ацәылашараз сноухагыла
Уфасыргылап – ҳааласып.
Амфә хнықәлап хатца гәыла,
Арахә ҳама ҳнатцысып.

Амра агыламтаз ақыта
Шьтахь иааныжьны, ҳфаскьалап.
Дыхьчахьоума ахьча бжьыда?!
– Рреит, амарцәақәа! – ххәалап.

Апста ккара, апста ккара! –
Ффы хаа, ффы цьбарак ахуп.
Ахьыр-хьырхәа настха кәарак
Амѡа илнахыз иануп.

Арахәхәырта уа иманшәалоуп –
Рымч аатартцап хшьамаҕа.
Акы хнацхап харгыы цшьаала,
Нас хѡагыланы – цхьаҕа!

Уатцә шыыбжышытахь ха хрызкылсуеит
Ашьха цәхәырақәа рхата.
Актәи ахәдаара ханхытцуеит,
Наҕ инхахуеит даҕеа хца.

Хнеилап, хнеилап хгәы камыжъкәа –
Амѡа пышәага хануп.
Хнеилап, хнеилап хгәы камыжъкәа –
Ашьха цагьақәа хзыцшуп.

Лассы хнеиуеит шыта хамтәакәа
Қыта жәытәкаҕ – шыхагәаны.
Жәытә хатгәынқәоуп уажә убраҕа
Иҕоу – цытәала ихѡаны.

Ахра тәцара, ахра тәцара
Бааш хасабла иназкәыршоу,
Иуархалха дәеиужь тбаарак
Цьашьатәыла иҕәйтза ишьтоуп.

Даш-иқыта – иумахацзар
Акәхап иахьзу уи атыц...
Уажә иабаҕоу урт ахацәа,
Анкьа измаз абра насыц?

Рырахә-рышәахә, тынч ишы́каз,
Дара рдәтала ишынхоз,
Нхытцтәи аҭауад Башлы́кәа,
Дашаа рчеицъыка зфалоз,

Аурыс ир ду има дхытцын,
Амца рыжәитцеит абра,
Агәра ргозма зынза цхызынгь –
Асеипш чархәарак дара?!

Бжәаха-бжымш ашәақь еилартцон,
Изыпхъазода ша́каф нтцәаз.
Жәантә ижәылон, жәантә ихьатцуан,
Амитә рылшон – митә ианиаз.

Хәфы затцәык роуп – хәышәфык и́каз
Рахьынтә – абжымш аены инхаз.
Амахагъа уи Башлы́кәажә
Абасоуп қытак шыниртцәаз.

Уаха шрылымшоз анырба –
Дашаа рыбахә, уазыпшы –
Хәфык инхаз убрахьынтә ица,
Реартеит арфаш еилашы.

Тынчроуп, тынчроуп иахьа абра́ка –
Уафцсы зхылаҳәоу дахзам...
Хадгьыл рыцха, иагъа гәа́кра
Ирытцоуп ус – тоурых ианзам.

Мамхәырц цагъа иағанходаз?
Дарбан Дамхәырц итәнтцәаз?
Бгьоутә нырцә зыпсаса хәуадаз?
Дарбан Бзышыха тзыртәауаз?..

Урт апсыуаан, иуаа цагъан,
Рхыпхъазара раѳазан –
Абарт ашьха дгьылқѳеи агеи
Жѳѳантѳ доухала ирзыптѳѳан...

Җнеилап, җнеилап, сфыза-сықәла,
Ашьхацамфала ҳдалап.
Җнеилап, җжәйтәҗы җәтәҗы шытыхуа,
Зегы ирбартаны иҗахтдап!..

Шьта ҳазнеиуеит ҳара ҳашъха,
 Ҳашъха – ашъхақәа иреихау,
 Цақа инҳажьуеит апта кәашқәа,
 Зегъы ирхыхәхәо – ҳара ҳауп!

Знык ханхала, уа хнагыла,
Хабжыы օтаагап игѣгѣаны:
Нагзара аѣзааит хара хтѣыла,
Ха хапсадгьыл ду – Апсны!..

Еибак-еифафойт арфаш хьшәашә,
Хыгәтцәы италоит икәкәза.
Ашьха иргәылтцуа Ажәеипшәа рашәа
Цәа-тарзызагоуп зынза.

Атрым ицоит ақәасабгьы –
Ахра гәаңшь хәхәәаңшуа.
Хыхьза иқәгылоуп абғабгьы –
Бгацьма гәартак зчапшьауа...

Срыҕхэароуп арт абахэ ыыцкэа,
Ажэџан еипшу азиақэа.
Зегы иреидгу ашэа ыыцкэа –
Абра, абраткэџоуп иахыуа...

Иуахахьоума шьха бызшәала
Дцәажәо зныкыр саб иашьа?..
Ашьха ирымоуп дара ирнаало,
Дара ирхылтцыз абызшәа.

Уи иахыџеуит арџаш шыкьбжьы,
Асыпса ткәацра, азхыгәеа,
Ихәу ашьауардынқәа рыкьбжьы,
Афыртын цәгьақәа рхыпша...

Ҳа ҳзыткәаша, ҳзыршанхаша –
Иаҳзыпшуп иагьа маза.
Ирацәоуп ҳара ҳзыхьзаша –
Ҳамџа нагоуп хараза.

Апсынтәыла ахи атдыхәеи
Ҳарт иаабароуп ҳахьзаны,
Уи агәырғьареи агәтыхеи –
Ҳарт иҳамоуп итатәны.

Апхын, апхын гәазырхага,
Ҳамџа пшзала ҳахьыгза!
Указ, ҳамра лашарбага,
Указ, ҳажәџан, уцқьаза!

Ииуль 23 – август 23, 1976

АЦЫЦЦӘХА

1. Аңхыз баапс

Ашьыжь! Ашьыжь гәазырхага!
Апшаҳәамфа тбаала сцоит.
Еидеырбалоит ашьхеи агеи.
Иахъа меышоуп. Амра цхоит.

Уи ахышәахәа сызфыхәо –
Сдақәа ирталоит аешаны,
Сгәатца итыфоеит илахфыху,
Игәыбзығу ашәаны.

Убри ашәоуп, нас, са сықәла,
Сара стәытцәкы – зегь рыцкы...
Снеиуеит схала сымфа сықәла,
Смыццакы.

Ганкахъала мшын иатцәароуп,
Цша хаак хытцуеит ахәхәа-хәхәа.
Ганкахъала хан хытцәцароуп,
Баҳча-шәтышрала итаҳәхәа.

Бзиа избоит ас гәырфа-гәтыха
Зцым апсшьарамшаз сара
Сықалақь ахи атдыхәи
Збарц сантытцуа ныкәара.

Ғыц сахысуеит, ғыц игәастоит
Амфа, ашта, ахан, апарк...
Ибжьасыжьюам амфахәастагь –
Истахуп зегь ғыц избарц.

Истахуп сыбжьы неитдыхны
Ашәа рзысхәарц сызлацшуа,

Ицкъа-зѡыда-итамбо зыхъны,
Уи рызнеиларц иазгѡышьуа...

Сылапш нрықѡшѡеит ѡадахъала
Ауаа еилысуеит ижѡпаѡны,
Цѡоук еидарақѡак рхъынхала,
Цѡоук еидарада, итацѡны.

Саргъы сналалт ацъырмыкъа!
Хамтак сналапшыр стаххеит.
Ус, сыпшызар, избои!!!
Зныказ
Схы агѡра сзымго саашанхеит:

Хачоуп иапхъа еикѡырчақѡа
Иқѡу, иитиуа иара!..
Сыртѡѡ иакѡын...
Уажѡ дабақаз?!
Уажѡ дабаѡушь иртѡѡра?!

Ажѡѡан шызбоз – иаагѡыргѡырит,
Иааилаѡынтит зегъ убра:
Иааиуа, иааиуа, иаасѡагылеит
Сара сықѡлацѡа рхѡычра...

Ашьха дықѡгылан дмақаруа,
Хқыта далапшуан ага.
Ус иаацѡыртцит хара харуаа,
Хаззыпшыз иахъа-уаха.

Хқѡатцаѡытцѡкъа абзарбзанқѡа
Надыргылт ирацѡаны...
Хамч хазнамго,
Хамгѡа тамкѡа,
Хдон хѡыч гѡартак хаццакны...

Мѡа иацнымыз ѡнык ахала
Игылан гѡѡакаѣ убра.
Ҳнытаргалеит ҳаилацала,
Адашьмаѣоуп ҳагыахьдыриа.

Бгахѣыцқѡакгы еибарууан,
Урт инрымаадон ҳаргы.
Аҳѣса ҳалабжьон:
«Шѣымтѣыуан,
Ара ишѡартам зынзагы!..»

Адунеи ҳѡа цхыз пылхатын
Ҳарт зегь рацхьа ҳназлацшыз.
Хызга дуззак хыхь иҳақѡын,
Гѡакран уа, хѡаѣран ҳазѣыз.

Ажѣыр-жѣырхѡа ҳцѡа ҳацрыхон,
Ҳцѡа ҳацрыхон ахѣыцқѡа,
Азқѡа жѣылон уаѡ дырмышѡѡ,
Ицҳауан акатцақѡа...

Ҳзыхдыркьѡзеи?
Ҳазлашѡазеи?
Уаҳа инымтѣѡазои ари?!
Арт абыргѣаггы зыршѡазеи!
Ихѣытхѣытуеит, уаазырѡи:

«Аҳауа иалартѡоит ҳазгаша,
Акаамѣтацшь ҳазкашѡоит,
Хѣыцгы-дуггы уаѡ дзаѣѡѣашам,
Ҳала шаацшуа ҳантѡоит.

Ҳамгѡа итѡлоит ак митѣыла,
Ҳшеимхѡѡ ҳақѡнахуеит ѣакгы,
Ашҳам аурыжьѡеит хкы-хкыла,
Иѡоуп ҳшыччо ҳазгоггы...» –

Зегъ ҳапсуеит, аха измааноузеи?
Изахъзузеи аңсрагы?
Абриакара ҳзаңшәозеи
Уи зегъы?

Сшеимхәо, сшеимхәо...
Исзыхгашам...
Срыңхауп сшеимхәо сеихәлачыр.
Амгәахъ акәымхааит сызгаша –
Срыңхауп уитәкьа сахәнатәыр.

Ашхам ҳалартцааит уахатәкьа –
Ари аңхыз бааңс нзыртәара,
Ашхам – сзырччо сызхаратәкьа,
Ашхам – сшыччо сызгара...

Ишазомызт,
Ишазомызт...
Ҳхыза ҳахәәеуан убас –
Интәазомызт,
Интәазомызт
Уи алаламбатә ҳазлаз.

2. Акыкахш ацынхәрас

Сылаңш наидхалт еиҗа...
Ашоура изихымгозаап шыҗа,
Дгылоуп, абан, кьағзатәы,
Пхашьарак аным ихы-иҗы...
Дысхаштит хәа сшыкәз зынза,
Дыхәхәоит, иҗабаба иҗатца:
«Шәсыкәшала ахаҗа зҗаху,
Шәаханы ижәга изғатҗахәу,
Иавжәымган мчыла шәыңсы,
Зңыбақәа тәу, шәааласы!

Духэазом ауа-атынха,
Парада, ухаттоуп, унха,
Измоу – акрифоит есқынғы,
Уаха изтаһыда «ақғы!..»
Аахәәфцәә азә дцоит, азә даауеит,
Сахьгылоу са сцәә стыпсаауеит.
Ус-ус сназыпшыхуеит ххәычра,
Иаацәыртцуеит ихәфсхьоу хара...
Уарғы сарғы ашыз ҳархәтан,
Алпхынра дуззак хашьтан.
Хқыцьқыцьуан жәә-хызакғы хзымхо,
Ашоурагь ҳтанаршәуан ҳацәнымхо,
Уи ҳаалтцыр – хандәылтцуан ҳгииуа,
Хнатәон цьара ҳабла таауа.
Ҳақан ҳаңсымкәә-ҳабзамкәә,
Ҳаңстазаара цәак аҳазамкәә.
Иабақаз ашыз қадыць ахәшә!
Измадаз мамзарғы уи ахә!
Мамзарғы – уи аңшааха змадаз!
Ҳа ҳөызцәағы ус шақаф шытадаз!
Абас еипш ҳанрыцҳаз ҳара,
Иағыфа-иағыжә изхара,
Иугәаламшәои дшықақәаз хгәыла!
Наңнатәғы деиқәшәан уи зегьрыла.
Адунеи еиқәыбгатцәкьарғы, еиҫа
Иалихуан хымпада ихәта.
«Зегьы-зегьы нтәозаргь интәәаит!
Интәәаит – са сымгәә сыртәлааит!»
Ичкәынцәә рфьцьегь еипшын,
Апхынғы рпалтақәә ршәын –
Убас, дара ртәала, иеырбон,
Уарғы сарғы хгәы ҳадыргон!..
Ҳа ҳабацәә аибашьра ашыра
Ианалаз – иа дытқан ашәшьыра.
Идуззаз азә диман тынхас,

Уиакәхап иара дызланхаз.
Җа җимамызт хъаас зынзакгы,
Җа җзыхәа игәагыазма җатцакгы.
Инытцакшәа ихәон иаргы абас:
«Иказоу малуп тынхас!»
Сацъал ааигәамзи саратцәкыа,
Сацхъатцәкыа игылан апсратцәкыа.
Аха җенак
Шыжымытәнк
Уара уан
Исҗалтҗеит ахына сзаалган.
Иашан, аха –
Уҗы иузтатцозма!
Иашан, аха –
Ихәшәызар – сацәшәозма!
Ицъаршыон убыскан сызбоз –
Ахынатцәкыа ус иахьсгәапцхоз.
Иөежъза –
Сшаргәыргъоз җәарақәым,
Аөежъ –
Са сзы иреигъыз апштәакәын.
Уаргы саргы ашыз итцнафааз –
Ахыноуп җаишыцәазтәыз абас.
Акыкахшеипш еицахфаз аша
Ахаан иаххаштүа җқалашам.

3. «Сан абыстаушыа лыздырзом!...»

...Азә дыпҗеитҗеит, азә диргәааит,
Цьоукгы никылеит даарыс...
Икаитцозеи, җаи, дынтцәааит,
Иеаҗишыаауеит ақәрышь.

«Ахә җароукзацәеит ухача,
Даеа мацзак уеитцаха!»

«Ари быстоума, ахə сырмачуа,
Уан лбысташка уеиха!»

Мчыла, мчылатцəкыа сєынкыла,
Сихэацшгэышьоит дычхауа.
«Иумфааит!» – схэеит гəаныла,
Сцеит сахьгылаз снейлыууаа.

Цшыаала ус сынтанагалеит...
Сықəла, усгəалашэеит еитах.
О, зегы-зегь хə харнаалоит,
Аха ихəмоуп азəы игəаг:

Хəра хəцшзара иазцасуа,
Хəра хəхаара зырцəо,
Хəра хəишəа тбаа иагəтасуа –
Хəра хəишəа тбаафы ичо...

Са саалыкəыхшоуп зегь рацхəа
Уан агəыраз-гəытбаа ицшыоу,
Ихəлалха, ибарақьатха,
Кыркəа зчеицыка сфахьоу.

Атцаатəы хəа – нас дызуста
Лара леицш изчацара!
Уи лыкəтыжь,
Лтцəйтцəыра,
Лбыста –
Аилаць аихə итар-таруа...

Аха исхəароуп...
Ёакгы схəароуп,
Исутазозаргы гəыбган:
Уан ишлыдудтоз ахара,
«Лыцəгьа» шухəагəышьоз уан?..

Амлакра калейт баапсыла
(Хартггы хжыцэза хазхахъан).
Хэыгггы дуггы хнейваргыла,
Амфадара хагахъан.

Илулакггы, илхэалакггы,
Уан шэейтцалаазон таацэак.
Шэаалгон ус – ишакэхалакггы
Илыцшаагэышьон уахтацсак.

‘Енак иаалымтэазан ашыла...
(Иупсахп, агэылацэа еимуркбап?!)
Ишэымтцалтэазаап таацэаныла
Цсымышытыгас акъаткбат.

Уи быстаз цышыа угэазыхэа,
Унахалейт уццакуа...
Изакэызеи, мшэан, уаазыха?!
Амца нрылкбейт унапкэа.

Унацэкъаракэа ирхататаз
Акъаткбат тэага рхыкэкэа,
Уткбейт нак – ушьамхы уеата,
Уцейт агэыларахь ытыуа:

Сан абыстаушыа лыздырзом!
Аа, игэашэта снацэакэа!
Сан абыстаушыа лыздырзом!
Шэрыхэапш, аа, снацэакэа!...»

Иччарызма,
Итэыуарызма –
‘Фашэа змамыз зынзаггы?!
Да ишырмазас уархэарызма
Акъаткбат ахатаггы?!

4. Уаха уи днеираны дыказам Акәа...

– Тәу, уара аңхамшы! – ихәан, дниасит хатцак,
Чкәынакгы дицуп, иара диңахап. –
– Абри аңәәңыга ифызцәа ианраза,
Җақалақь Акәа аффы дыргазап...

Җаи, уара ахатца, аиаша ухәагәышьоит,
Җақалақь хәаас иаурымаху арт.
Уи шақа рзалхуа мацараз иаагәышьоит,
Рыңсы цәгъазагәышьоуп – ишеибгоу ирфартә.

Иабардыруеи урт хара хәыза дызхымзаз,
Иабардыруеи хәаасгы исымоу схата.
Икалап ирымбацзар,
Ирбарцгы ртахымзар –
Җа хәыза дзыцрымтцау,
Дзышьтаху еита...

Уаха уи днеираны дыказам Акәа,
Уаха даниашам уи Акәа «ахы иҗоу»,
Уаха дрыниашам ахан дуқәа уақа,
Амшынгы даниашам уи уаха, мамоу!

Уахагы иаб дихынхалашам:
«Баба,
Җаитгы уа уеиңш ишлахәоума иңатца?»
Уаха даниашам иахьырзуа ачабаба,
Җахык идыркышам –
Иаатыхны,
Иңхаза...

Акәақа дцон иара иаб аказыхәа,
«Акәақа сга!» – хәа дихьтәыуон Уархан,
Дтәыуон җа хәыза хәыҗ, җақәла акыжыхәа.
– Уаагыл, пхашьароуп! – хәа дилабжьон иан.

– Хәлаанза уқәхоит, нан, Ақәа шыапыла,
Аракәым, анакәым... узцом, ухәычуп.
Уаб аңырмакыаҕ еидарак ашыла
Игароуп, умбои, нан, ауалхәацәа цшуп,

Иагъараан уахъзап, нан, иубап, нан, уи Ақәа,
Цыакыр ицап хәа уацәшәома, агаза!
Жәа-шықәса ухымтыцт, макъана уабакоу!
Уаб уаха имам уажәытцәкыа зынза... –

Аамта абакоу! Акырза еитасит!
Дунеигы дахысит, абар, уажә дуафхан.
Жәа-шықәса рнаос ҕа ҕажәижәабагъ мфасит,
Ақәатцәкыа усгы дзанымиеит Уархан.

Ақәа хәа иибаз – ҕакытцәкыоуп, илакәзам,
Ахы хәа дзышьтазгы – Ақәа итазам.
Хайтгы дызгәылтцыз амшын – ари акәзам,
Уажә Ақәаа рчабабагы – фы-хаак ахзам.

Иалшоны иказар – цшрак камтазакәа,
Деиладәықәлон – ассир ипшаарц хәара зқәым...
Уаха даниашам уи ииҕахыз Ақәа –
Изит, иабакоу – хсаалак ианым!.

5. Зыда-кәараш

Иахдыртцит назаза,
Ианцозгы хамбеит,
Ашыжытәи зазан
Ға хқәыцшра нкабеит.

Ианҳамаз – инаххуан,
Иахнымтцәоз хгәырффон,
Аарлахәа ишьтаххуан,
Уи хабҕа цнатцәон.

Бзиарас иалаз
Ҳамбазар акгы,
Избан, нас, уи гәалас
Изҳамоу уажәгы?!

Ашкол ахь ҳцагәышьон
Еимаада бжеихан.
Акласаҗ ҳтәагәышьан
Ҳқыць-қыцьуа – ҳлахәуан.

Иахшәымызт, иаххамызт,
Иахфамызт ҳара...
Ихаамызт, ишшамызт –
Иашан ҳа ҳхәычра.

Уртқәа закәызеи!..
Ҳбызшәатцәкә ианас,
Ҳцәа ҳаатәзызеит:
Ҳзеигәыгузеи нас?!

Ацсышәала ҳдәажәар –
Изыршьои цәгъарас?!
Октябрь ҳажъазар?!
Ҳажъазар «Къараз»?!

О, мап, уи калашъа
Змамоуп зынза!
Ҳаилазго, ҳзырфашъо
Ак ҳалоуп аҗеза.

Атыф еипш, ха ҳамра
Уиоуп иахапаз,
Ҳхақәитратцәкә аамтала
Агәра ҳзымго ҳказтаз...

Иҥоуп иаҳзымтцо
Бышәак – итцоурам,
Ахара изымцо,
Разҥы лаша змам:

Аешә ихыччо,
Ишҳаму цәгъашә,
Ажәлар еичзырчо –
Иреицәоу абышә.

Иреигъу бышәакоуп
Иҳамоу зегъы,
Аазагоуп, гәйтгагоуп,
Гәадуроуп иаргъы.

Гәыхәпыхшуп уи злытца –
Убас еипш ицқоуп.
Җазхылтыз ахзызо
Иҳартаз бышәоуп.

Ацстазаара агъама
Иароуп иаҳзыркуа,
Аиашатқәа аргам
Иароуп иаазыртуа.

Уи хцәызгәышьар – усқан
Иҳамеи хәатәыс,
Ицәыраагои усқан
Җацхамшьо хаҫыс?!

Бышәа рацәа хкыла
Иҫырбозар зегъы –
Ацсышә хаа бжыла
Наҫахтып ҳаргъы.

Бжы затцәла ирхәо
Ашәа зыгәгәам.
Бжы затцәык ззымхо
Ашәагь зпыруам!..

Шә-гәтыхак, шә-еидарак
Җа хқәыцшра иагон,
Инымтцәо еидарак
Иаҗан, игәагәон...

Ртцафыс хара ихамаз
Дызбоит уажә ара!..
Ламыс шыаҗа зламыз –
Дазкын артцафра.

Абар, аҗьырмыкьаҗ,
Ицара еикәарҗеуа,
Даан иахьа цәыкьа,
Дгылоуп җытуа:

«Ижәбозар са схача
Иафызозу – сышәшы!
Иацназго – мачуп –
Арахь шәааласы!»

Җарт уафра злымтцуа
Бнауаас хзыцхьазоз,
Җарт цара ззымтцо
Шьоук хакәны хазбоз,

Иарбан тоурыхыз
Дызҗыз җартцара?!
Иарбан изнихыз
Ихаихәоз иара?!

Насгы иҳазхымғоз –
Дыхәхәон ишакәым.
Ихшыџ ахъазымхоз –
Иацшыын итачкәым!

Цоуп, дкәйтхеит уи мачзак –
Ианикәшәа ихата,
Аха зынзатцәкбагъ
Дыбжамызт еита...

Напхыцла, напхыцла
Напхыцла игъганы,
Дырра хыц-фыцкәак
Еизахгеит, цаны.

Абызкатахагъ
Ахац аґаптәеит.
Аката еилахит,
Ус амрагъ хґацчеит.

Ха хзыиас ахышьтрахъ
Иаахәит, аха еитах
Урт ашыкәсқәа рышьта
Дамығны иаанхат:

Ха хдәы-иатцәа-мґашъа –
Ихнымхәуа хґара –
Изыда-кәарашха
Иагәылхәоуп иара.

6. Сеилызкаауа шәахъ

О, са сыкәлацәа хәицымхааит,
Еицызхалашо етцәак.

Шәсыдсырхалом, шәускәа нымхааит,
Сара ишәасхәозеи рацәак.

Адунеи аґы зегь реиха
Са сеилызкаауа – шәа шәоуп.
Адунеи аґы зегь реиха
Са сзықәгәыцуагы – шәа шәоуп.

Са сахьыкало – санееиха –
Шәыгәтаґоуп.
Са сызкыртоу – санцаршеиха –
Шәара шәоуп...

Ҳа ханысит амґабжара –
Уашьта еихшьалакгы атахуп.
Гәнаҫа иатцоуггы хабжьара –
Илактатцәкьа интаҫәатәуп.

Дцәажәоит хґызакгы иеырдадуа,
Дрылахәзамшәа цәгыара зуз:
«Ацстазаароуп зегь зыхәшьадуа –
Иаамтагәышьан ускан ус».

Доусы ихара – иа дахәхароуп!
Икоуп усқәак – ирххатәым:
Зынза ацстазаара иахарам,
Зынза тәымүаґ дызлахәым!

Пхьа ҳпазозаргь мыщхәы еикәґымтуа,
Иаҫгалароуп акы агәра:
Икоуп Аламыс ицымґеуа,
Икоуп Еицамкуа Ауаґра...

Ғаказынггы, сґызцәа, сшәыхәоит:
Са сышцажәбо, са схата?

Сахьцалакгы сгэатца итыхоит:
Тыңс иныскылои шэыгэҭа?

Цәала сцәажәазом ахаан,
Исатәам самхаҳәар стахым.
О, иеырбагазам ахьаа!
Ҳара ххьаа шытых иаҳкрым.

Ҳацәгьазам, нас, уажә ҳахьааихьоу,
Иҳакәгазааит агәырџа,
Ацәгьа-мыцәгьара ҳазиааихьоу
Шака сгәалашәои сара!

Игәыпцәагамхарц – ибжъажьуп,
Абжак цәыргам – иґахцәоуп.
Исзымцәахызоуп сызлацәажәо,
Жәабжъ еизадам – цыпцәахоуп.

Икан амшқәаггы илашараз,
Икан гәыҭракгы мхәашьзо.
Сеикәзырхазгы урт рыцхароуп –
Уиггы сҳәароуп санахьзо.

Исхәаз акәзам сара сашәа.
Са сызчычоу даґақзоуп:
Амџа иашоуп!
Амра шашоуп!
Ажәџан саркьоуп!
Ашәахәоуп!

Ианвар – март 1977

ИЦОИТ АЗИАС

Афантастикатә поэма

1. Аибабара

Адунеи атынчбжыи гон тчыуухәа,
Агәы каршә азиас цон ашышьыхәа,
Адгьыл шыацран, ашәтқәа шәтуан хкы-хкыла,
Ирфышыган арха тәын хаа-ффыла,
Ажәюан иалан амра – ихалаз мпылха,
Ажәфан иалан апстхәа хыи-бымбылқәа,
Дааиуан арцыс – ишыапқәа дааргон,
Зқышықәсала, убас даауазшәа ибон.
«Нас, иабантә-иабанза абас мацара?!» –
Ишыта ихын уа так змазам азтаара...
Даапса-дкаран.
Ицсы еитеикырц хамтакы,
Дтәеит ашыацраф,
Ибға надтцаны тцлакы.
Иахынтәаауа, иаазцо, изышьтоу ахаштны,
Ицоит, ицоит азиас ашытра итаршәны...
Даашәа-зызеит ус,
Изымдырзо дзыршәаз,
Дфеихеит дгыларц,
Аха дзымқәацеит дахьтәаз:
Иааихацеит хьантыцък, итыфха, мамикәарак,
Иааифачцеит инашьтархх нас мацәыс качцарак –
Аеып-еыпхәа амца ахылкьо ижжаза,
Ак ааихагьежын, иаатәахит ааигәаза.
Амтцәышә еипшын, амаа змамыз, зхы лахаз!
Ақәцәа шықаз хышәк аатит уа дшазыпшуаз,
Пцхәыск даатытцит – дгьылкаф устыи зеипш дқамлац,
Ишқа дааиуеит, ажыи амырхьуа тцака ашыац.

Уи диҕалашеит,
Диҕалашеит убас,
Уи дихалашеит,
Дихалашеит убас,
Дышлыхаащуаз,
Дышлыхаащуаз дшанханы,
Лнапы изылҕьеит,
Лнапы изылҕьеит дааскьаны.
Разкы шкэакэа...
Дипхьоит, дналыцхьоит лара:
«Уааи умшэакэа...
Уаала усыцны ныҕэара!»

2. Жәаҕаҕык атыцхацэа

Жәаҕаҕык атыцхацэа,
Ах, ицъашьатэҕэоуп!
Исзырура рзымдыруа,
Иаасыкэшаны итэоуп.

Ажәған еипшуп рыбақэа,
Рыччацшь – ашәахэа.
Жәаҕа насыц рееизакны,
Аа, иахьсызкацха.

Алашә иҕблэк иитаху –
Сақәшәеит сара убас:
Срылацшуеит ашанақэа –
Далсхуеит исгәацхаз.

Иалухуа хәа дарбану –
Рызынтәык еипшуп,
Иалухуа хәа дарбану –
Рызынтәык сыртәуп.

Еихытаруа рзарақәа,
Рнацәкьарақәа еитцыхәхәа,
Иџагылт атыцхацәа,
Иаақәгылт ацәахәа.

Бырфынцсароуп рыматәа,
Рцәа-ржы еилыцхаауа,
Жәаџаџык еицсеихырхәеит,
Иааскьаны исџацшуа.

Цшыаала-цшыаала-цшыаалаза,
Шәахәабжык хааза,
Иара ахала исыханы,
Сџышътнахуеит сласза.

Ус агәақьхәа аинкьара!..
Снышътаст хышыцбатас.
Шьаратынуп, чарироуп –
Уас-уас-уас!

Атыцхацәа рееибаркны,
Исыкәшоит сырхырпшуа,
Акәашара салашны,
Сықәуп сшыацәхыртәуа.

Кәашарада акымзarak
Ы́казам цьаргы,
Акәашара-аикәшара
Халазџоуп зеггы.

3. Азсара

Мшәан, сабакоу,
Изаке пхызузеи сызлоу? ‘
Сыбла аацшуеит ауп,

Сеилышшоуп соуразоуроу...

Сацхъа дтѣахуп ани –

Саазыцхъаз ацхѣыс,

Снеилыбзаахит

Уи лнацѣкъарақѣа анысхъыс.

– Нан, утынчыз, – нас даацѣажѣеит даалашан, –

Сыцба утоуп, нан, сара исыхъзуп Цѣацъаран.

Узцыкѣашоз ажѣаѣаѣык зегъ еихѣшыцѣоуп,

Ажѣаѣаѣык сгѣазхарақѣа схѣычқѣа роуп.

– Ацхѣыс лаша, мра капхара, Цѣацъаран,

Зылцха шанѣу, иаартны ихѣа нас, ибымзан:

Иарбан тѣылоу, иарбан дгъылу ххы зыкѣку,

Иарбан мшыну хазтоу хѣгба дузза зху?

– Агба хталан ажѣѣан мшын ду халоуп харт,

Ххы зыкѣку атѣыла-дгъыл ааигѣоуп шыта, абар,

Уст, исымх аланарцшыга, уцшы уара –

Жѣаѣа етѣѣа етѣѣак рылычѣоит хара,

Убри аетѣѣ, зегъы инрылкаан икацхо –

Хара хадгъыл, хара хтѣылоуп хазқѣынхо...

Салоуп ажѣѣан схѣаууала,

Аетѣѣакѣа зсоит,

Жѣаѣа етѣѣа ирылычѣо,

Ажѣахатѣи збоит.

Качѣа-качѣа, еитѣакачѣа,

Ассир сазыцшуеит,

Иаха-иаха ѣеитцыхуа,

Цшъаала иазхѣаеит.

Жѣаѣа етѣѣа зхара хѣа

Рыманы збазом,

Ажѣахатѣи иацлахъеит –

Сылацш ахъазом.

Адгъыл усгъы исбартазам –
Хараза ссахъеит.
Агба шана шэартазам,
Уи агэра згахъеит...

Етэа рацэа инымтэазо,
Ифымтэазо иаку,
Иабахоу, нас, рымфақэа,
Иарбан ирхықәку?

Машэырк амфан иақэымшэо,
Ирхылапшу мчык,
Абарт зегъы мфақэызто,
Ирызто тцакык –

Иарбану ма дарбану? –
Уи азтаара ныжъ,
Иалоуп ацсабара ду,
Иалоуп зегъы азыжъ .

Аанфасрада азсара
Салазфоуп саргъы,
Акымзарак уахагъы
Иказам цъаргъы.

4. Цъацъаны

Илакэтэылоуп Цъацъаны,
Сазыцшуеит ицъашъаны,
Мап, исзеитахэом сара
Сыбла хызкуа иахъа абра.
Цъацъаа рыжэфан лашьцазом,
Цъацъаа рымра ташэазом,
Рыдгъыл – иарбан узхэацшра,
Иблахкыгоуп зегъ убра.

Ашәапыцәа рацәазоуп,
Шәты-быбышла ихәазоуп,
Ахьыр-хьырхәа азыхькәа аауеит.
Ахьтәы цсызкәа ртыбзаауеит.
Афнкәа гылоуп – ишьтыпраап,
Ашта унталар – ушанхап,
Иблахкыгоу сара убас,
Цсыуа штатцәкьакгы сымбац.
Ацсаатә еицшуп ауааггы,
Иеилыхха-ласқәоуп зеггы,
Убла ихшәалар, цабыргны,
Иузыххрым игәаггы,
Рыччацшә амреицш илашоит,
Ражәа усггы ахы цнакоит,
Ирхәо-ируа зегь еиҕкаауп,
Зегь аргамоуп, зегь еилкаауп,
Икам ацәгъа, икам амц,
Дыкам рыцха, дыкам гәамтц,
Дыкам цсыцәгъа, дыкам шыыц,
Икам гычра, икам цөыз.
Ирыздырзом еибашьра,
Ирыздырзом еигара,
Амла, ахьта, ахтцәара,
Хысбжы нықәмыҕзац убра.
Иалам усггы зынза ржәар
Итцакыдоу ажәа «ар».
Дгылк еицықәуп, еицтаацәоуп,
Цәацәаа рызынтәык еишыцәоуп,
Рыдгыл рымам еикәшаны,
Баагәарала икәыршаны,
Икам ус хьантә зыжәлоу,
Барақьатроуп зеггы злоу,
Уака ашәакәа рацәоуп,
Ажәеинраалакәа рацәоуп,
Иеырбартоуп хәара зқәым –

Зеипш харт хадггылаѣ ианым...
Ех, ихазтада хара
Уи аѣыза агѣазхара!
Цаѣа хадггыл еимырхха,
Ишеимахкуа хантѣаха –
Иалихыхуазеи изго –
Ихамбакѣоуп хаштабго...
Хшыѣрас иалоузеи ахшыѣ –
Ари ацѣгъара ѣазтѣо!
Ѣыѣрас иалоузеи аѣыѣ –
Ѣѣра иазнымкылазо ицѣо!
Иеибарѣсааит алаѣѣа,
Иеибарѣсааит аѣѣаѣѣа,
Усс ирымоузеи ауаа?! –
Хѣѣаршьѣоит хыхъынтѣ иахзыѣшуа.

5. Жѣаѣа тѣыла

Атыѣѣаѣѣа шжѣаѣаѣыкыз
Саарыгѣтыларѣит ѣаѣѣѣа,
Сыкѣа инталан ишзынтѣыкыз,
Смаѣра интыст ишѣахѣаха.

Дарггы ѣхалеит, сарггы схалеит,
Мап, уарѣалла сымѣырзеит:
Снапѣѣа сываѣсаны схала
Саамаѣѣысын – сцеит, сѣазеит.

Жѣаѣа дггылны саѣѣѣа иѣѣыртѣит
Жѣаѣа еѣѣа сыззыѣшуаз.
Уа сырхаѣырны сырхысит
Жѣаѣа дггыл ахъзы зхъыршаз.

Жѣаѣа тѣыла хиоуп зегърыла,
Урт атыѣѣаѣѣа ирызшоуп.

Ржәәәәәыкгы шәәәәбжыла
Схы-сгәы италазеит, сыткәоуп:

Хамра хаара, ҳа ҳгәәңхара,
Адгғыл хшара, ауафы.
Цсра зқәым иалоу аңсабара,
Цсра зқәым арцыс, узырфы,

Узызшоу абзиабара
Абра иуоуеит тыхәтәа змам –
Жәәәа насың, жәәәа чара,
Жәәәа тәыла зеиңбатәм!

Хан иаҳхылаңшу, ҳатамыз,
Бизыңшуандаз иаҳбырбаз –
Уа ххы итамыз, уа ҳгәы итамыз –
Ххы-ҳгәы далатәеит убас...

Жәәәа дгғыл дырхысит дҳаңны,
Жәәәа-мч илоуп итәахны,
Аетә шаша хыла дасны,
Хакәа интәипсоит ифырпны.

Адгғыл ышытьихуеит цнапыкла,
Амра ифатқакны ирқхоит.
Ажәәан днатәхәан – ашыа афықәла,
Аңсы ахалан еикәәңхоит.

Амахә фатқәкыа уи дназхысыз
Гәазырхагахан ишәтуеит.
Дрыңқахатқәкыоит уи дызцәызыз –
Длакәха дҳакәша-ҳазгәыкуеит.

Уи днасыңны ҳара дҳатоуп –
Ида аңстазаара ҳгәы ахым.

Ҳаипш зеипшу иоуп, ҳара дҳатәоуп,
Дҳамаз, уаҳагғы ҳтахым.

Ҳан лашара, аа, гәтыгғығала
Ҳбыхәоит – ҳарпыс бизқацха,
Цақа идгғылағ иахъала
Дрыцҳауп, илшой, дҳазнырха.

Дрылахтдома зцеипш еикәароу –
Иахъа икоу, уатәы ипсуа?
Иназазоу ҳацсабара
Дҳама ҳалаз ҳызгәышыуа.

Шъыри гәнаҳа шъыри гәнаҳа,
Шъыри зыша-зышаза,
Шъыри гәахәа, шъыри гәахәа,
Шъыри гәышъа-гәышъаза.

6. Жәфангәашәцхъара

Сагғыбзамкәа, сагғыпсымкәа...
Изакәыхзеи сгәы кәзтц?
Уаф дахьынтәаауа имдыркәа –
Дыршъа имоума дахьцц?..

«Иарбан хәыцроу збоит иухалаз –
Агәырфа-цәгъа уеаумырган,
Угәтакы назоит ахала!» –
Лыбжъы сзаафит Цъацъаран.

Иаадыды-мацәысны, ихысны –
Адунеи кказа иааимкъеит,
Жәфангәашәцхъара агәашә сынтысны,
Дгғылк ҳәа снықәлеит – сыбла хкуеит.

Сацхьа ицэыртцит Апсынтэыла,
Нхытцгьы аахытцгьы иахызаны,
Агагь ашыхагь неипынкыла,
Лацш ахымзазо итбааны.

Жэытэ ацсыуаатцэкоуп иаху уа –
Рыцшра-рсахьа, ргэы-ргэата.
Жэытэ ашэацбароуп иахыоуа –
Аетцэ зцыкэашо оада.

Баша сшэозаарын аамтала –
Сымоа еитцыхны илашаркуп:
Цсышэа хаала, цсышэа цшзала,
Цсышэа цкъала адунеи тэуп.

Зышьта анызаахьаз ианзамкэа,
Аха иалаз аз сыпхыз –
Зеиуахкыказам аханкэа
Аамта зеибафа иаазхытцт.

Аицш хазына зчапахьада
Дгьылкае уаха еацбарак!
Аицш гэадурагьы змазада
Дгьылкае уаха еа жэларак!

Игэыгуадаз ма уаошшарак,
Ас иаацэыртцуеит хэа мышкы
Ажэытэ оыра – апсабарае
Оырас икоу зегь рыцкы!

Сцэа ианыруан усгьы ишмызуаз,
Ишыспылахуаз оацхьа...
Ацсуа оыра цшэа сзызхэыцуаз –
Иахьа, абар, иахьсызкацхьа.

Акакала абгъыцқәа еихыхуа,
Аа, иахьыску снапакны,
Ажәйтәзатәи са сыгәтыха –
Ацсуа жәйтәзатәи ашәкөы –

Уаф дызтало, уаф дызхало,
Уаф дзакәхаша – уаф дзакәхо,
Тәурыхс икоу зегъ зынзало,
Икалаша цхьака изхәо!..

Нас, абар агәы казмышьуа –
Мазас иатцоу Ацсынра!
Нас, са сгәыгра, исхәо-изуа –
Зегъ цоуратцәкьоуп, итцоура!

7. Ацхаражәхәаф

Гәтыха сымам, хьаа сымам – исыхцоуп,
Сәы фәихыхны жәакгы сзымхәазо сышьтоуп.
Ируа-ирхәо зегъы збоит, исаҳауеит.
Атыпқацәеи дара рани сырзыпшуеит.
Урт аасыкәшан еилацәажәоит рхы еилакны,
Цьацъаран даатгыла-аатгыло, дмыццакы,
Ччацпшьгы лфықәым, хаарагъ атцазам лыбжьы,
Дцәажәоит, дцәажәоит – еилагылоит са схәы-сжьы:
– Икоу шәасхәап, сылашарақәа, шәзырфөы –
Абар, шәихәапш, дышьтоуп ҳацхьа ауафы.
Ипшра-исахьа – арцыс бзиахә, хәара зқәым,
Дышгәәпҳарахт дгьылк иахшароу уи атәым.
Хыла-хшыфәла хәыдак шиакәым еилыргоуп,
Имч-илшарагъ шьарда шатцанакуа боуп,
Гәыла-цсылагъ уи даҳзааигәоуп ҳара,
Аха, мап, ижәдыр, дызҳаланхом абра:
Ацсабара ду, назаза ҳарт ҳазлоу,
Еимгеимцаракоуп даналоу – нас мамоу.

Уажэазы дхашьтыроуп, дцароуп уахь – дахьааз,
 Цқба дрызхэыцп абрақа иибаз, дызлапшқээз.
 Далақамзаргы макъаназы митэык –
 Далақамхои снапы зхыысыз сара знык...
 Ишья бзиоуп –
 Ашья илоуп уи цсра зқэым,
 Ицэеижь акэзар –
 Ацэеижь иқэуп уи цсра зқэым,
 Ихшыѿ бзиоуп –
 Ахшыѿ имоуп уи цсра зқэым,
 Гөаталагы-хаталагы –
 Уи цсра зқэым...
 Дқалар илшоит,
 Хара ҳаипш, дмажәуа-дымпсуа,
 Дқалар илшоит
 Уи зегь иоуа даазызхьуа,
 Дқалар илшоит
 Ажәфан хыла ишьтыхны иго.
 Дқалар илшоит
 Илам шықам еилирго.
 Даазызхэыцуа, игэы иташәо назо дқалоит,
 Бзиарамзар цэгъара ихтамшәазо дқалоит,
 Дыпстхәа шкәакәан жәфанаѿ дыцәап игәапхар,
 Дшәахәаны дуней дахытцәап игәапхар,
 Дыхтәы мақан шәзара дакәшап итаххар,
 Дразкы лашан шәыкәа дталап итаххар...
 Аха уи анбыкәхо – ус имариазам,
 Иахьазыхәан, мап, уи ҳауара дапсам –
 Изцырхагоу зегъы анызхуа, зегь зшыуа,
 Уи макъана дгьылтәуп, дгьылтәуп иқазшыа.
 Ацсабара хыла-гәыла – ҳабға аниоу, –
 Иара итәала зегь иркшоит ауразоуроу...
 Дылбааҳашьтып,
 Иаабалап нас-нас дзакәхо,
 Хархылапшлап иеипш зеипшу, уа тқа инхо,

Урт – макъана бзиеи цэгъеи еицзыхташәо,
 Зыгәра еибамго зыдгьыл икәу еибаршәо,
 Дырзаҳашьтып цҳаражәҳәафьс уахь ауаа,
 Иазызырфьп иара икынтә ираҳауа...
 Иргәалашәап
 Цыси-хәыхәи рбызшәакәа,
 Иргәалашәап
 Ашәапыцяц рбызшәакәа,
 Иргәалашәап
 Акгьы шыкам гәата змам,
 Иргәалашәап
 Акгьы шыкам хәарта змам...
 Издыруада, амахә цырымко изыкәтәоу,
 Ишнеи-шнеиуа акы еилыркаар изышьтоу.
 Ус, машәыршақә ацсабара ишаным,
 Ауаатәыфса рхала ишнымхо, ишзатцәым,
 Адгьыл кьала ишыкәнамгалаз еилдыргар,
 Адунеи ду ишахәтаку агәра ргар –
 Ускан затцәык
 Хәипш зеипшу ракәхар ауеит,
 Рыцстазаарагь
 Цыхәапцәадахар ауеит...
 Урт рымдырроуп – ргәыгреи рцеипши зегь зыцкьо,
 Урт рымдырроуп – рыдгьыл азатцәра зыхкьо.
 Уи амдырра иаҕагылароуп ахшыф.
 Ауаатәыфсагь агәра рьтоуп уи аеыф,
 Убри акәзоуп, нас, еимаздаша зегьы,
 Гәахәтәыхьзагас икоу хыхьгьы «цакагьы.

8. Атыцҳацәа рашәа

Фызак дҳамоуп ацсабараҕ,
 Дыкәуп дгьыл харак цьара,
 Ацстазаара хаара-бзарас
 Иалоу ҳаилзыркааз ҳара.

Указ, ҳарқис, указ қшзала,
Ҳдоит уааныжъны, ҳғаацацха,
Ҳдоит уааныжъны, ҳдоит аамтала,
О, ҳанбеиқашәахри фацҳа?..

Знык абзиабара аңеыха –
Хьаттра ззымдыруа ацәқәырца –
Ихнатазгы тәаха-цшыха
Рымто инанагоит ишьтцаа.

Икагәышьам Цьацъантәылан
Уи афыза ацәқәырцара –
Зегь зымчәазкуа, зегь зцынкылан
Изылшаша цҳацара.

Хтәыла еинтәыла игәазырҳагоу,
Харатәылагь икацхо,
Ак затцәык, абар, нас, иагу –
Адгьыл шьа-цқьа цаҳәцаҳәо.

Кәанда-цандоуп ҫхәарацтәада
Адунеи ду ҳазлазоу,
Кәанда-цандоуп ҳажәфан ҳәаада,
Кәанда-цандоуп ҳацсы итоу.

Шеишықәсала аамтеикәшара –
Хьта цәгьа, шоура цәгьа зтазам,
Иблахкыгоу апсабара,
Амш лашара цстхәа зыхзам,

Иамазамкәа хьцҳазара,
Ашәт мацара ҳазлацшуа –
Артқәа ираәсуеит еимгеимцарак,
Уи ашьа цьбара иаршуа.

Нас иазымдырзо пынгылак,
Уи мышкызны ицәкәырцо,
Иқәлап, иқәлап ҳ-Цәаңантәылагъ
Ҳжәәфа тәылагъ – зегъ еимдо.

Аха иҫоуп ҳзыргәатеиуа,
Ҳазмыртынчуа даеақы:
Ҳара иҳаланхаз дышнеиуа
Ҳара дҳаипшымхои мышкы?!

Уи афызатцәкә камлароуп –
Ҳгәы еидыптәалахуа зынза...
Ҳналалахуама ацсабара
Бзиабарада итааза?!

Ҳарцыс хаара, указ цшзала,
Ҳцеит уааныжыны ҳара шыта.
О, ҳанбеикәшәахри аамтала,
Адгъыл хшара, хгәығырта?

9. «Ажәлар, шәхатцкы!»

Еитакра дук ыкам дунеиаф,
Ишыгъежыц адгъыл гъежъуеит.
Азиасгъы шнеиц инеиуеит,
Ишышәтыц еипш архагъы шәтәуеит.

Апстхәа хъзыркыра бымбылқәа,
Ишызсалац жәәанаф изсоит,
Амрагъы шхалац, импылха,
Ихалан ихаууала ицоит.

Еитах гәазырхагоуп ашыацра,
Уи атцлагъ еитах иеырбоит...

Еитах убри арпыс уи атла
Иенадтцан дышгылоу рбалоит.

Зны инапқәа жәфәан ахь еитдыхуа,
Ибла тырхахәан дыцшуеит.
Зны тцақа дхырхәоит ашышьыхәа,
Дшьамхнышланы адгьыл дагәзуеит.

Зны дықәла дкәашахуеит ассахәа –
«Атыпқацәа, шәааи, снапқәа шәкы!»
Даатгылахуеит... Нас аҭацахәа
Дагыналагоит:
– Ажәлар, шәхатцкы!

Шәышпацәоу, шәеицгыл, шәеибарҭыха,
Ишәыхъзеи, хәхәабжьык шәмаҳазои!
Уатцәынза хәа ихәзтада ацшыха –
Атыша хтабгоит, шәымбазои?!

Иагоит, иагазоитеи, иахъзода –
Ацша цәгъа имтцанарсит хтоурых!..
Уа сара гәаҕ сыгәра згода?
Ара креилзыргода?.. Ных-ных...

Еитах деилашәахуеит ихала,
Дагьуеит, итацкәымгьы ирххоит.
Уамак «Цьацьаран» хәа дихалеит,
Цхаражәхәарак азбахә ихәоит.

Ихтыгәлогьы:
– Далагт ақәашьда,
Изаахт лахьынцацәгъа изаара...
Ауаа зегь ахрытара иашьтам –
Дудылашам хагак цъара!..

«Цацъаран...
Цацъарахъэажэ... лыпхала...
Цацъа лыхэта, лымтэышэ...
Цацъа лсаан...»
Ус-ус ихата иагъиххалеит
Ахъз иѣакыз – Цацъаран...

Еиѣах гѣазырхагоуп ашьацра,
Атѣлагъ еиѣах иеырбоит.
Икарахаз арѣыс уи атѣла
Иенадѣан ихала дгѣырѣоит.

Тѣыск, Цацъанытѣи илбаазшѣа,
Иаѣхъа иаатѣоит иааскъаны.
Инихѣаѣшны, ихъаа еилнакаазшѣа,
Иѣахуеит иахъааз иѣырны.

Апѣтхѣа хъзыркыра бымбылѣѣа
Уа жѣѣанаѣ ишызсаѣ изсоит.
Амрагъы шхалаѣ, импылха,
Ихалан ихаууала иѣоит.

Азиасгъы шнеиѣ еиѣш инеиуеит –
Иахашѣхъеит, иазхѣыѣзом избан.
Азѣаарагъы ѣаѣа игѣаѣеиуеит:
«Ианбанза, ианбанза, иабантѣ?»

1985 (?)

АХӘЫЧҚӘА РЗЫ

АЖӘЕИНРААЛАҚӘА

АШӘТЫШ

Ашәтыш, ашәтыш, уңшзаза,
Сааины сүхәәңшуеит шыыжьза.
Сгәазырхага, сгәәңхара,
Усызбома сызхара.

Заза бырлашла укәабоуп,
Мра шәәхәала уеилахәоуп...
Ашәтыш, ашәтыш, узхала,
Уффы хаара сырхала.

Уа уанызбо уразза,
Убла тылашо, угәыкза,
Сгәырғәа-гәырғәоит ескъынғы,
Уара сүеиңшуп схәтағы.

Заза бырлашла скәабоуп,
Мра шәәхәала сеилахәоуп...
Ашәтыш, ашәтыш, сгәазхара,
Уааигәа сықаз сызхара!

УА МШЫБЗИА!

Уа мшыбзиа!
Уа мшыбзиа!
Разқы шкәакәа,
Разқы бзиа!

Уа мшыбзиа! –
Бзиа сәәпи,

Сани саби
Ргәы кастапи!
Уа мшыбзиа, шәкәи тетради!
Уа мшыбзиа, ыгеи қяади!

Уа мшыбзиа!
Снықәлап сыфуа,
Исыргәырғап сыбжы зхыфуа,
Саазыхъзо зегъ уа исырғыхап,
Амш лашарахъ срыха-рыхап!

Уа мшыбзиа, амра хаара,
Ага къакъа, ашьха наара,
Иблахкыгоу ашта-агәара,
Ашәапыцяп, аңсабара!

Уа мшыбзиа – бзиа збаша!
Бзиа ухәар – ибжъазуам баша!
Уа мшыбзиа! –
Цсышәа хәашьоуп,

Еибабашьоуп,
Пхъака нхашьоуп!
Уа мшыбзиа,
Амфа бзиа,
Разкы шкәакәа,
Разкы бзиа!

АТЦӘАХАҲА

Амахә иқәтәоуп,
Амахә кнаҳа –
Ззамфа тәапшьу
Атцәахаҳа.

Аа, уаагыл,
Уаагыл, итцасым –
Мчыла иҕыумцаан
Умтцасын!

Зны дахныхэап
Атцла еиҕазхаз,
Иавагьежыны
Ашьапы збахаз.

Адгбыл хныхэап
Уи зықәгылоу,
Ажәфәан хныхэап
Иахагылоу.

Иара злиааз
Аамта хныхэап,
Дәҕәазныкгы
Ус ҳаахырхэап.

Нас иааҕаххып
Амахә кнаҳа
Ззамҕа тәәцшыу
Атцәахаха!

Ианвар 31, 1989

АХӘШӘТӘРА

Аҕстаацәа ран
Дычмазаҕхан,
Лхала деицәкысуа,
Аатцраҕ дышьтан.

Дрыцхасшьан уа,
Саагылт сылҕацшуа.

Усгъы насалхәеит,
Дтәыуо, дашшуа:

«Сықкәынцәа бналт,
Сыпхацәа бналт,
Раб атцлахәыстажә
Датцахт ачалт.

Дсымам тынха,
Нан, сеіқәырха:
Гәыкала исфәутцалак
Сыхәоит – уеиха!»

Сыбла иабон –
Лацәал ааигәон,
Уажәы-уашьтан, аа,
Лыцсы мыцқәа тбон.

Сықәгъежът убра,
Дацәызгарц ацсра.
Лшоурагы даара
Ишьтытцхьан лара.

Илфәастеит анышә,
Ажәакца, абгъыжә,
Илыстеит цаблыс
Ла лкәых – акъынтыжә.

Даакәтәеит лассы,
Иааивылган лыцсы,
Длахфыхза, деихаччо,
Илхалтцеит лкасы.

Дгәыргъон – тынхас
Сахьлызкашәаз,

Лаџстаара лхаштын,
Дхырхэон уаџтас.

Ианвар 31, 1990

АИБАРШӘАРА

Мыми Мыми еибаршәеит,
Еибаршәан наӳ-аӳ ицеит.

Избан акәзар,
Рыҕқәа зәзәамызт,

Избан акәзар,
Рыхқәа ҳәамызт.

Еибаркымызт рхәынтцәрақәа,
Арма-ҕырман ршьатцәқәа.

Рцъыба хыызжәоз
Ҷаса- масан,

Ирхыкәкәозгы
Амбатә – ҟазан.

Мыми Мыми, шәмаашьалан,
Уаҳа шәеибамыршәалан!

Октябрь 30, 1989

АУАРДЫН

Ахәда сфықәтәеит ауардын,
Иаасиркит сабду ачын,

Сиццон абнахь мѣаагара,
Амѡан дсацѣажѡон иара:
Ауардынгы кѡыншьатѡым,
Хѣѡацѣ-ѣацѣ – зейгъ аным!
Уи ахъхало, уи ахътысуа,
Иахъѣало, иахъѣысуа –
Адам здамгы даѣакы,
Иалшо иѣам зынзагы.
Аѡадара иаѣахар,
Ацѣѡа рыхѣда ласцѣахар –
Ускан рыхѣдахъ уѡаскъа,
Ргѣы зрыгѣгѣаша бжъыкгы тга!
Аугѣ рыхѣда ианаршьуама?
Иманшѣалоушь агъатама?
Цѣъа иѣахѣоумашъ ахѣтырха?
Икѣадазар – иаарыхха!
Иалымшѣазааит аклатѣы –
Иааг убриггы ухаѣы!
Абжъы цѣгъазар ауардын –
Имазеиуп асапын,
Ацѣхъа иѣами – иаархѣата,
Иатцшь алыра – иѣыжуам шъта,
Лада уѣал, ѡадаггы ухал –
Бжъыда ихагъежъп абарбал.
Ацѣѡа шѣаѣоушь иѣахѣоу?
Урт ааѣсазаргъ, иаурызхѣо,
Рыѣсы реивырга, иаартынч –
Ачарт иаѣѡуп асаѣыць...
Ѣынч уаатгыл ухаѣаггы,
Уаанаѣш-ааѣш хамѣакы,
Уаарызхъыцларѡуп уажѣнатѣ
Уѣшаа-уѣѣыз, уѣѡым-уѣнатѣ...
Баша хѣмаргам ауардын,
Иагъѣоурыхуп уи хѣ хъын,
Иагъѣоурыхуп, еиѣаггы –

Иалшо маčым иахьагьы!..
Еех, ажəйтə, ажəйтə ханхашьа
Рыцхарами ианхəцəшья!
Сабиц, сычкəынра ицахьоу...
Ацəкəа урмысцəан – о-хоу!

Сентябр, 1985

МАС ИХƏЫЦРА

Мас хəыч
Ацəажəара
Анитцəз
Уажəоуп.
Ицəажəара
Мачзаргь –
Ихəыцра
Рацəоуп.
Ацкəынцəа еицлабны
Ампыл иахьасуа,
Дрыхəацшуа дхəыцуеит
Арцьс хəыч Мас уа:
«Алада иоуа,
Аоада иоуа,
Мпыл рымбазацшəа,
Ассир ианиазшəа,
Арт зегь
Еивасуа,
Арт зегь
Еижəхасуа,
Мпыл затцəык иашьта,
Изыкəузеи аштə?!
Ампылқəа
Акака
Рхьыкзəзар
Дара –

Ампыл
Иамысуази
Нас
Рызхара!»

Август 3, 1979

АШӘАХӘА

Ахышә иавтыцхан, абан,
Игәыбзыгуа, шыжымтан
Азхаз иаакәтәеит, ихъыркха,
Ашәахәа ссир, ашәахәа.

Тцисгы нықәпшын ацатца,
Ицеит атрымхәа иласза,
Иакырц, иафарц, ихъыркха,
Ашәахәа ссир, ашәахәа.

Аха баша имтаст, ишьтаст,
Тцис иазымкит изышьтаз,
Ац иағамшәеит, ихъыркха,
Ашәахәа ссир, ашәахәа.

Тцис хәыц-хәыцуа тцака итәоуп,
Абға иқәтәоу – ашәахәоуп.
Мтарсшьа змам ауп, ихъыркха,
Ашәахәа ссир, ашәахәа.

Сентябр 19, 1990

ЛАК ҲӘА СЫМОУП...

Лак ҳәа сымоуп – аҗақкәым,
Иҗақкәымзаргь – пшзара згым,
Ҷина жәлами – иазҳазом,
Ичығә-чығәуеит – ицҳазом,
Уаха шаанза ичапшьоит,
Иахьа хәлаанза еикәшоит,
Иџуа исышьтоуп сахьцалак,
Афатә хиоуп иагәапхалак –
Ашә, абыста, акәац, ахчат –
Иагьа узаҗозаргь иат!..
Аха иауҗаз абазом,
Иабазаргь – иагәапхазом,
Иуџапшыхуеит – иҗегь ааг!
Иқьачақьуп, иқьачақь!
Маҷк «ирзыуаам» ацыгәкәа,
Маҷк «иҗәибақьоит» рыгәкәа,
Аха ирымоу еимактәыс
Сара исырҗазом збатәыс!
Сдина кәыҗоуп, игазам,
Аицш зеипшугьы раҗәазам,
Абаџхатәрақәа сырбо,
Сацхьа ихәмаруеит иеырбо,
Ихәазоит – мгәацәха-мгәацәха,
Икәашоит – шыацәха-шыацәха,
Иахьа хәлаанза еикәшоит,
Уаха шаанза ичапшьоит,
Сдина, сдина – шәара зқәым,
Ампыл, ампыл – аҗақкәым!

ИАХЪА МХЫК ЛАЗТЦАЗ АЕЫ

Атдых тѣцоуп, ашоура хеуп,
Тынч азазахѣра иаѣуп,
Ашѣац иахоит адѣаѣы
Иахѣа мхык лазтѣаз аеы.

Амза халан икаѣѣоит,
Гоума-шьхоума – зегъ лашоит.
Ѣаѣеи-рхеи ладеи-ѣадеи –
Тынчроуп, псшьартоуп адунеи.

Дгъыли-жѣѣани рхѣоу акуп,
Атдых ргѣытѣахѣѣан иркуп,
Иахѣа мхык лазтѣаз аеы
Ахѣтыраз ѣыртуам, ѣы...

Атдых тынчра уаха абра
Иалахѣааит азхара,
Аѣсы ашѣааит ишахѣтоу –
Уатѣгъы мхы тѣбаак заѣхѣа ишьтоу!

Ииуль 23, 1988

АЦХЪАЗАРА

Акы-ѣба ззеиѣымтѣо – дзынхом,
Дынхазаргъы – дыпшзахом...
Цъыѣѣреи лапѣкѣак аатганы,
Арбаѣ иастѣит иѣырпны,
Насгъы иастѣит ус адтѣа:
– Угѣгъы рѣыха, акгъы тѣа,
Уст, уахалан ипѣхѣаза,
Цыра-цыра зегъ еиѣтѣа!

Арбагъ исхәаз еилнакааит,
Еилнакааитаз ифны иааит!
Акакала ирыхъзаны,
Акакала ицхъазаны,
Цыра-цыра илбааданы,
Иаасҕацшит зегъ «еиццаны»:
«Салгеит, сшатцамхаз убоит,
Итцегъ ааг – исыцхъазоит!»

АЦСЫЗКҢЫ

Амра халоит хәыч-хәычы,
Сытгәгәыр таршәуп азтачы.
Азтачакәзар – иказказуеит,
Ацсызкәагъы еилаф-еиласуеит,
Шьоук ааскяхуеит аҕәарашка,
Исдырбахуеит ргәыштца кәашкәа,
Иртахушәоуп сгәы дырҕыхарц –
Сытгәгәыр мфасшақә ишаҕыхо.
Уажәы-уажәы сытгәгәыр сфахоит,
Аха башоуп, сгәы сажяхуеит,
Ацсыз акәым, хәацгъы аҕаршәым –
Иаҕырцаахъеит, ус итаршәын!
Уажәшьта сыхәацкәагъы нтдәоит,
Дара ацсызкәагъ ганха ицоит...
Ицалааит, егьоурым, нас,
Саргъы ашоура сҕасыркрым, нас,
Шьыри-шьыри схәароуп шыта,
Азы сҕазсароуп схата!
Зны дагьтцасла,
Зны жәфатыхла,
Зны хәзаатцәила, –
Ғеишәа уерыхыла!
Ацсыз срылоуп сышькыруа,

Амроуп хыхьынтә исзыпшуа –
Уи сыцсызкышья агәапхоит,
Азы стытыргы сарпхоит!

АХӘМАРРА

Тцис иакит ахәынап,
Иагьмачым, иагьмыцхәым.
Хәынапы хазынак,
Уаха назтахым.

Иафом, иазыпшуеит,
Иоунажбуеит –
Иакуеит,
Ихәмаруеит Тцис абас,
Уазхәыц иагәазырпхаз!

Ишыхәмаруаз – иацәцеит,
Ахәмаррагь аантәеит.
Абз ақышә ахьшыа,
Уахәацш Тцис шыпшуа!

Ицшаауеит агәы
Тциба, Тцис – ацгәы.
«Даеазны хаикәшәар –
Хазхара хаихәмарп».

Уи ахәынап уаха,
Хәмарра шыта иаараха –
Тцис иамыхьааит хыхь,
Тцис иамыхьааит гәыхь!

Ииуль 14, 1989

АШӘИШӘИҚӘА ЗААЗАХЬАДА?

Ашәишәиқәа заазахьада?
Рхы зшышьхьада, изыжьжьахьада?
«Шәи-шәи-шәи» хәа ирыпхьахьада?
Изыхьтәыуо еилзыргахьада?

Ашәишәиқәа заазахьада?
Ахәац цьацьа зыкәшәахьада?
Иабылхьада, зжыы зцахьада?
Знапсыргәытцахьтә ирфахьада?

Ашәишәиқәа заазахьада?
Ирхагыла изыхьчахьада?
Ашәа ирнаало зызхәахьада?
Ахьшь ирхало зыршәахьада?

Ашәишәиқәа заазахьада?
«Үыргәац шыкарто збахьада?
«Аат-кәыл-кәыл!» хәа зархәахьада?
Убри ачча ианаркхьада?

Ашәишәиқәа заазахьада?

Сентябр 19, 1985

АУТРА

Санду лутра убас еиҫкаауп,
Акәчышь зкылымсуа итахкаауп,
Хаскынк аттам иацырхагоу,
Даара цшза ирашәоуп, икәакәоуп.

Зыффы уцылахьоу харантә –
Ахәсхәа, атцыбра, арахан!

Аха иақәлаз – уи анашоуп,
Аха изақәымлар – ибашоуп!

Ара цыцоуп, ана цыхоуп,
Ана хәылуп зыбғы еитцыху.
Ииатцәкакараза – уцшы
Ишанаалаз ацъымшы.

Ацыш шатцамхаз убама!
Ахәсхәа анафс – абан акама.
Итдыртәааит ари аган –
Апырпыл, апатырцъан.

Атцытцындрагъ, аа, еитахауп –
Бна тцытцындразам – еихахауп!
Акарпыжәгы шыақақәк,
Аанда ихалоит акабақ...

Икалом аутра ахала –
Илаазоит санду лнапала,
Саргы слыщхраауеит дахьтоу, –
Илҕыстаауеит иатахқәоу.

Нас ианааиуа ҕааны цшзала,
Ғааны цшзала, саргы схала,
Схала сталоит утрак шытых –
Исаазоит аутратьх!

ИСТЕИТ АЗСАШЬА САРА...

Истеит азсашья сара,
Исыздыруам аацсара.
Шәааи, ҳаипхныҕлап ҳаисаны –
Адәәкнакәым – азақны.
Акалмаҳаипш скалаза,
Сыбаф сцәыласуп зынза.

Сныкэоит адгылаф сымшэо,
Амшын схылоит са сызсо.

Дгыли мшыни рфы сыгэгэоуп,
Дгыли мшыни зтэу са соуп.
Уажэшъта апырроуп инхаз –
Истдоит апыррагы убас!

Февраль 7, 1976

АРБАГЪ ШКЭАКЭА, АРБАГЪ ЧЫГРА

Арбагы шкэакэа, арбагы чыгра,
Рхабла иамкуашэа – Цымчыгра,
Икалом инеифацшны –
Иааибакыроуп чан-чаны.

– Сара соуп агэазырхага! –
Аеарбабоит арбагы шкэакэа.
Арбагы чыграгы агэы тыга:
– Сеипш дабакоу аблахкыга!..

Рыфбагы, рыфбагы мыцхэы ицагыоуп,
Ирцырхагоугь убриакоуп.
Анафс, еифыргои рацэак,
Сара срыхэапшуеит иахыак:

Рыфбагы рикакэа кацшыуп,
Рыфбагы фтышьала еипшуп,
Рыфбагы хаблак еицатэуп –
Изырцагъаз еилкаатэуп!

– Кы-кы-кыгу! – нырцэ-аарцэ еикэфыртуа,
Еибабаргы – рымч еибырто,
Уаха ирмоуааит хыхьра-гэыхьра –
Арбагы шкэакэа, арбагы чыгра!

АЗЫН

Са сындәылтцит адәахы,
Асы кажьуп шыамхахы.
Амра тциту канатцан,
Апта инавалеит, абан.

Рдәынак ылатәан ачыкъ,
Ифьықәфьықәшәа ауит хәычык.
Апшыц иамхоит ашшағьыч –
Ацакынтәоуп иахьағьыч!

Ашәапыцац қәацазом,
Ашәыб кыдуп, ицазом.
Апсабара еихашышы,
Иазыпшыхуп ғыц асы.

ДАДУИ САРЕИ

– Даду ухьзупеи са сзы,
‘Еа хьзык зуархәозеи хазы?
Даду сиязтааит изгәағьын,
Усгы сеихәеит даасәацшын:
– Зегьы иреигьысшьоит сара
Ахьз исатәоушьаз ура.
Хаи, дааукәыхшоуп даду! –
Длакәны схы днагәзит сабду.
– Дад, укәышыз, дад, узха,
Ууафха, дад, ууафха! –
Дсыпхьоит дад хәа ихатагьы,
Убри сеигәырғьоит саргьы.

Октябрь 30, 1977 (?)

АДАҒ ТАҚБА

Адағ Тақба,
Ахәынтақба,
Бға цәикәара,
Мгәаш цақбақба,
Агәы рғыцны,
Ахы рғыцны,
Ацаф иқәтәоуп
Азы итыцны.

Иахыфтыцыз –
Ланарцшыроуп,
Иахынықәтәазгы –
Шьац кашышьыроуп,
Абла ирбо
Зегы ссируп,
Ашәт иахыкәшо
Хычцапыроуп.

Мшы лашароуп,
Мра кацхароуп –
Аеарбароуп,
Аеарпхароуп!
Изымуада
Тынч иаатәаргы!
Изеицәада –

Иааеырбаргы!
Тынч итәааит –
Иагәацхазар,
Иеырбааит –
Еырбатәхазар!
Аапынрами –
Шәакгы ахәааит,
Измахацгы –
Абжы рахааит!
Аха, ус –

Иахьынтэааз збада,
Изгэапхада?! –
Изтаххада?!
Уа иаацэыртцын
Цстхэа цэыжэжэарқәак
Иларышьтит
Қәа цэыкэбарқәак.

Адагъ Тақьа,
Ахэынтақьа,
Бга цәикәара,
Мгәаш цақьақьа
Аеабатцәахра –
Ианхымкәа?
Иаакәаҕкәаҕит
Иатыхымкәа:

«Икауцозеи
Ас шәахәашьас?
Икауцозеи
Ас ҕырбашьас?
Схыбра абакоу,
Схаргъ абакоу,
Нхашьа сывамзаап
Арака!»

Ибаазар
Ацөымгын даара –
Хыла
Иалацалт акәара,
Цақа икәыкәза
Итцаатәалоуп...
Уаха ишпоурыз
Уара утәала?!

1985–1988

ЧЫРА

Атцла еитеихаз
Ашәшьыра
Даины дататәами
Чыра.

Настха,
Иатцпраауа ашәмхы
Абан,
Иирашәаз имхы.

Еитцыхыз азыхыгы
Уахәацш,
Итцхәраа иааиуеит –
Иарбан уаха!

Иарбан уаха –
Дынхаџуп,
Аңбабаа
Збо уаџуп.

Даара, даара
Ибзиоуп, аа,
Аңа иацу
Абзабаа,

Шъыри-шъыри –
Чыра инхашъа,
Итцла ашәшьыраџ
Тынч итәашъа!

Ицуль 26–28, 1988

УАРХАН

Иаб дѡаитѡацшын Уархан –
Иаб дуаѡ дуззан, иа дхѡычзан.
Ахангы дѡатѡацшын Уархан –
Ахан иа иѡызцѡа шѡѡык акуан.
Ахра ѣкъара дѡаѣацшын –
Игѡыткъаган, имитѡын.
Ажѡѡан дѡатѡацшын Уархан –
Икашѡеит ихылѡа ихшѡан.
Зегы ихыхѡѡѡеит уажѡ Уархан,
Зегы дрытѡацшуеит Уархан,
Аха изымѡашеи мышкы,
Нас дахымзѡи игѡѡакы:
Дгылашт иаб диакараха,
Инапала иѡъашъатѡа
Инаиргылашт иагъа хан!
Дхалашт ахрагы уашътан,
Уи зегъ реиха дѡаракны –
Ажѡѡан далалашт дѡырны.

Маи 13, 1977

АМШѡѡЫСИ АНБАНИ

Анбан аѡтан амшѡ,
Са иасырпхѡн жѡамш:
«Нам-нам, нан,
Нам-нам, нан!» –
Абри ауп иатѡаз,
Анбанаѣ иабаз!
– «Нам» зыхъузеи, амшѡ,
Узыдхалаз жѡамш?!

Анбан инагәтас,
Амшә иахәеит абас:
– Амла иахьзуп «нам»,
Анбан уи анзам!..

– «Нан» зыхьзузеи, амшә,
Уздынтәалаз жәамш?!
Амшә ааскьан шьаҕак,
Иканатцеит атак:
– Са сьзхьлтцыз сан
Азоуп изысхәо «нан».
Сныжьны ицеит, избом,
Анбан са исызтцом,
Нами нани схәоит,
Q-ажәак са исызхоит:
Нам хәа са сыхәхәар,
Нан аауеит иахар.
Ианымааггы сыңсуеит,
Амла цәгьа сакуеит,
Анбан – уа итцала,
Са – крысҕатцала!..

– Амла ушпакуеи, амшә,
‘Енак круфоит җажәантә?!
Хашьхымзақәа тацәит,
Арахь уа умгәа мтәит.
Акрыфараҕ уҕәгәоуп,
Атцараҕы укәадоуп,
Уца, хаинаалом, амшә,
Абна улаз – мҗамш!
«Нам-нам, нан!» –
Уахьтәгыо уашьтаз уан.

АЧКӘЫН ГӘАМТЦИ АМТЦ ХӘАТӘХАМТЦЕИ

Ачкәын Гәамтци
Амтц Хәатәхамтцей
Ртоурых уасхәап,
Уеилахамзар!

Аитцаркәакәа
Шифоз Гәамтц,
Аишәа акыпшыаҕ
Иаакәтәеит амтц.

Гәамтц иаразнак
Амтц дазыткәеит,
Иеитцаркәакәагь
Лаимпыткәеит.

Ахы инакәшәеит
Тцис агәак,
Тцис агәықәха
Дәылкәеит нак.

Адәны итәазшәа
Иазыцшуа,
Дамшәггы нашьталеит
Ишуа.

Кәти шәишәии
Прит нак-аак,
Кәата рцынак –
Уаа-ак, уа-ак!

Аанда хыла
Иаст ахәыс,

Ашта иакәшеит
Хынтә аетцыс

Хынтә ихышәтит
Алагъан,
Ицәгъахеит
Уакъан-чакъан.

Мшәан, иабакоу
Зегъ зыхъяз,
Абыскак
Итызшәахаз?!

Амтц насыпда
Ҥахахъазаап!
Ажәтцыс намтцасны
Иакхъазаап!

Гәамтц игәамтцрагъы
Ҧбахеит:
Еитцаркәакәада
Дынхеит.

Абас рыхыт
Амтц Хәатәхамтцеи
Амтц иазытцкъаз
Ачкәын Гәамтци.

Ари мцызаргъ,
Сара изфызар –
Икалап
Акы иазкызар!

Ииуль 31, 1988

ҒААНЫБЗИАЛА!

Ғааныбзиала,
Ғааныбзиала!
Ғааны – абзиара,
Ғааны – ақбиара!

Ғааны – аиашара
Аңсны ашашарағ!
Гәйргәғәғәшала
Амра ғашыло!

Хара ҳаңшәмара
Ҳамазкуа – дызуа!
Хара ҳауағра –
Ҳаңсуара еитытцуа!

Хата-хатала,
Ғната-ғнатала –
Аизҳара ҳаман,
Аихъзара ҳаман!

Аңғәа мчыданы,
Аңғәа бжыданы!
Ҳамшқәа зғыданы,
Ҳатцхқәа зғыданы!

Ҳағны – абзиара,
Ҳадәны – абзиара!
Ғааныбзиала,
Ғааныбзиала!

АМРА

Амра, амра, амра!
Ахаара, агэыкра!
Ажэсан атцамтцамра!
Азын. Апцынра!..

Бжъаха-бжъымш
ихымкэа,
Амчыбжь нтакэкэа...
Уаха натахымкэа,
Сгэы цнатцэон ақэа.

Дгъыли жэфани срыхэо,
Срыхэо скаианы,
Мрада ишыкам цсихэа
Назгеит ргэафны.

Рыцстхэа зыфа – рхыза
Кнахан идырбеит.
Ашьхара неимызак
Сыцсала икэеицеит.

Мызкы абас ицароуп –
Аилгашъа зеипшроу!
Настэи – усгъы цхарроуп!
Нхароуп – аапынроуп!

Амра, амра, амра!
Ахаара, агэыкра!
Ажэсан атцамтцамра!
Азын. Апцынра!..

*Ноиабр 28, декабр 21, 25, 1989
Февраль 5, 1990*

АРЦУ, АРЦУ ХЭЫЧЫНЗАРА...

Арцу, арцу
Хэычынзара,
Илухуазей
Абнара,

Уахынкацо,
Уахъаакацо,
Хаскын заза
Уакэабо?

Сцоит аоныка
Усыманы,
Уа укалоит
Уацшэыманы!..

Арцу шытысхит
Снахъзаны,
Нас исыма
Сааит аоны.

Аеартынчуам,
Аеарххоит,
Сара исырцэарц
Ашэа схэоит:

«Шышь наани,
Уанани,
Ахътэы гара
Угарами,

Уцэа, сартцу,
Сыхаара,

Нас уара
Уанғыхалак,

Халацшып
Иушәутцара,
Афатә –
Иарбан иуфара!..»

Арцу шытастцеит
Ахчағы,
Ацәа итәлеит
Хәыч-хәычы.

Арцу арцәеит
Сара сашәа,
Саргы сарцәеит
Сара сашәа...

Са санғыха
Шыжымтан,
Арцу гылан
Ицахъан.

Алагырз
Цәыкәбарқәа ѿба
Ахчы илатәан убра!

АРБАҒЪ ИКА-КАЦШЬ

– Арбағъ, арбағъ, кы-кы-кыу!
Бзиароумашъ изызку?
Бзиаразар, узырфы,
Ухы сықәкны даҕазны

Ўутыр – иаазгап уара узы
Хәәзи шырзи еилаффы!

– Кы-кы-кы-кыу!
– Уааи, нас, арахъ,
Хәәзи шырзи –
Абар меигзарах!..

Уаха җымтзакәан,
Арбағъ ааскьеит,
Аика қапшыгы
Мыцхәза иаақапшьхеит:

Җызада, ахала
Амал иахьахалаз
Иеигәыргъеит, рыцха,
Ма ипҳанашьеит.

Февраль 5, 1990

АКӘЧЫШЬ

Акәчышь гәамтцуеит, ихәацәоит,
Цәыуа-цәыуа канатцоит,
Игәытшьаагазоуп абжы –
Еилагылап ухәы-ужы.

Икалазеи, уара, акәчышь,
Узықәшәазеи мықәшәатәыс?
Мла уакызар – имариоуп,
Хьта уакызар – имариоуп!

Хәәзи шырзи утахым,
Апшырҗаңаҗагы угәы ахым!..

Амра каххаауп, амш еилгоуп –
Ахьта ушамкуагь агәра гоуп.

Ус анакәха – баша ушәеит,
Ус анакәха – шыта уеикәшәеит,
Ус анакәха – уаазырџишь,
Ашта атдыхәахь унаџшишь!

Икықә-кықәуеит иуахартә,
Аанда ицәытыпшуеит ақәарт!
Тҷыуа-тҷыуа иазырха,
Утқьа, уан ашқа уеиха!

Февраль 1, 1990

«АДӘЫҒБА»

Иааиуеит ахәыцқәа,
Иааиуеит еицрыхәхәа,
«Адәығба» ихәмаруеит урт:
Гәырц-гәырц-гәырц!

Ашьтыбжь дыдраха,
«Адәығба» ду тҷәаауа,
Иаакәлеит амзырха,
Ашьацра кәахауа:

– Ага уцозар – уааи!
Ашьха уцозар – уааи!
Ацуныхәахь,
Аимтқакьачахь,
Азлагарахь – уааи!

Хдәықәлоит, шәеишьтагыл,
Расидац, Франккыл,

Мрамза, Дыгә, Адгәыр!..
Гәырц-гәырц-гәырц!

Ноиабр 16, 1989

АЖӘЕИНРААЛА – ЦСЫШӘА ХААЛА

Акъяҕ ишәуп –
Икәакәацшыуп,
Аимаа ишьоуп –
Итатацшыуп,
Иара дкәашәуп,
Иара дташәуп,
Иани иаби
Рыкәа дтаршәуп,
Иааидтәалан
Цсышәа хаала
Урт изапхьоит
Ажәеинраала.
Хара имгакәа, –
Цшзала, цшзала!
Дапхьо далагап
Ихала.

Ииуль 29, 1988

АКРЫФАРА

Ари – уан лзы ҕатцак,
Ари – уаб изы ҕатцак,
Уахәшьа лзыхәангы ҕатцак,
Уашьа изыхәангы ҕатцак,

Тцис азыхәан, Дамшә азыхәан,
Арбаҕь икакапшь азыхәан!..

Баша сушьтамзар иахъак, –
Сара сзыхэангы җатцак!

Март 15, 1988

ЦИС АПАЦАҚӘА

– Акы, җба, хпа,
Цшьба, хәба, фба!
Шәааи, иҗацхьазап
Цис апатцақәа!

– Миау, миау, чыф-ф!
Сара спатцақәа
Шәара цхьазатәыс
Ишәызтада, ахәыцқәа?!

Март 15, 1988

ЧАКӘА-ЧАКӘА!

Чакәа-чакәа!..
Чакәа-чакәа!..
Иеикәырчакәа,
Иеикәырчакәа!

Тәа мырхзакәа,
Нас, абрака
Иеикәызтада
Ари аҗәакәа?!

Манча дықәтәеит
Мац икәакәа,
Диехьынтәалеит
Үа Батакәа.

Тач данныкѣтѣа
Хыхъза рѣаѣкѣа –
Рыцшьѣыкгы
Леикѣаѣаит уаѣа.

Рѣызцѣа инхазгы
Наѣ имцакѣа,
Уа инарыѣѣаит –
Разѣы шкѣакѣа!

Ѣыртѣеит, Ѣыртѣеит
Зегы убраѣа:
Чаѣѣа-чаѣѣа,
Чаѣѣа-чаѣѣа!..

Хѣмарра бзиоуп –
Иаѣымцакѣа,
Иаздырхозар –
Са исмырѣѣакѣа!

Сентябр 29, 1989

ЦѢАМТХАА БЗИА!

Зегъ артынѣеит аѣѣа рхалан –
Нхытѣ-аахытѣ, аѣни адѣни.
Уатѣ шьыѣынза шьѣа лыѣхала,
Цѣамтѣхаа бзиа, шьышь-наани!

Ашта атѣыхѣан ихырсысуа,
Аѣѣа италахѣеит аѣтѣыс.
Иѣхъарылан иѣыт-сытѣа,
Иѣѣеит амахѣѣаѣ атѣыс.

Нырцә апкызраҕ ицәоу зыцәоуп,
Цхызла иалацшуеит алакә,
Арцу кәапза ашьацраҕ ицәоуп,
Уигы цхызуазар калап.

Ибымбылуп уара уиарта,
Уцәа уталахан – рахат,
Укәша-мыкәша икам шәарта,
Икоу гарашәоуп – уеат.

Амза аценцьыр илагылан,
Уцәоу, уцәаму абоит,
Амаалықыцәа рхы неидкылан,
Ицәоу рынасыцқәа ршоит.

Зегь артынчуеит ацәа рхалан –
Нхытц-аахытц, афни адәни.
Уатцә шыжьынза шыта лыпхала,
Цәамтхаа бзиа, шышь-наани!

Ноиабр 13, 1989

АҢАЦА

Лкасы шкәакәа
Цыруа илхоуп,
Лытқы шкәакәа
Лшәуп, дкахәхәоуп.

Леимаа шкәакәагь
Ус ицшзоуп.
Зегы лзыззахыз –
Са соуп.

Дыкѣагылоуп
Ғымт акәакъ,
«Тацамш!» лзырхәоит
Дызбалак.

Амра еипшуп
Лхы-лҕы
Стаца-сыкьанца,
Схәычы!

Дыблахкыгоуп,
Илыпшнуп,
Лыцсы тазцо
Дизыпшуп.

Уигъы даазымгои
Уажәы –
Изахны салгеит
Икәымжәы.

Ачыхә амоуп
Ихтырца,
Быззыпшыз иоуп –
Ацсха ица!

Нхытц-аахытц
Дырхысны дааит,
Бызбахә иархәахьан –
Бицшааит.

Шьыгрын еимаа –
Шьацәхыртәы,
Каитан зара –
Ахьзыркы!..

Стаца-сыкьянцъа
Длашоит,
Аха ғылтұам –
Дыпхашьоит.

Декабр 31, 1989

АРБАҒЪ-ЧЫШЬ

Амра анфатцхахоз
Шьыжбы,
«Кы-кы-кы!» –
Иаагеит абжбы.

Иарбан ғызтұа?
Ғызтұа кәчышьуп,
Арбағъ-чышь
Иатцоит ағтышьа.

Фынтәгы, хынтәгы:
«Кы-кы-кы!» –
Аарла итысуеит
Акырқы.

Иамазамкәа
Сабша-меыша,
Иатцалароуп
Ус ағтышьа.

Абжбы трыхәтцәаза
Икаларц,
«Кы-кы-кыу!»
Иаатнаркьаларц.

Октябр 30, 1989

САРА СБЫЗШӘ

Сан даңсыуоуп,
Саб даңсыуоуп,
Са саңсыуоуп
Схатагғы.
Сани саби
Исдыртцазоуп
Сызлаңәажәо
Сбызшәагғы.

Са сбызшәала
Исхәоит мариала,
Иарбан? –
Истаху зегғы.
Уи са сажәоуп,
Уи са сашәоуп,
Иалафашьом
Даеакгғы.

Уи аңсышәоуп,
Уи уафышәоуп,
Җыза цышәоуп
Есқынгғы.
Сан даңсышәоуп,
Саб даңсышәоуп,
Са саңсышәоуп
Схатагғы.

Октябрь 17, 1979

ДАМШӘИ МУРЕИ

Дамшәи Муреи неифацшит,
Ашыр-сырхәа инеифаххит,
Аха тынч инеифафөит,
Илеикәша-өеикәшашәа руит.

Иаахәыц-хәыцын ашьтахь нас,
Инеидытцит сшырзыцшуаз.
Сара сеигәырғеит убас –
Урт еибамфакәа иахьцаз...

Рымға – изеивымсуа итшәазам,
Рыдгьыл дууп – ихкаазам.
Дырпырхагамхар газак –
Еимак рымазам зынзак.

Август 3, 1979

СЫМЗЫРХА

Ижәбахьоума сымзырха? –
Шьац уархалны ишьтоуп.
Икәеицеиуа ииатцәаха,
Шәты-какачла икәтцоуп.

Ухәы ныкәтцан акруфартә,
Сашта цкьоуп убас.
Избалакгы даашанхартә,
Иблахкыгоуп нас.

Итагылоуп агәтаны
Ихыгьежьза тцла дук,
Инапала иааганы,
Еитеихаз сабду.

Шаҕа жәабжъ, шаҕа хтыс
Атҕла иаҕахыоу,
Амахә иқәтәан шаҕа тыс
Ашәақәа рхәахыоу...

Хәашьа сзатарым сара
Сашта сгәазырцхо.
Еигьуп шәзааиуазар сасра
Сқытағ сахьынхо.

«Цсыуа штатцәкьоуп! –
Идырехәоит
Амзырха сызқәу.
– Амзырхалатцәкьагь иубоит
Апсуара закәу!»

Октябрь 18, 1979

ЦИЦУ, ЦИЦУ!

Цитцу, цитцу!
Дҕыхоу, дыцәоу?
Дҕыхазар – дычча!
Адгьыл ҕыхеит,
Ажәфан ҕыхеит,
Арцыс, дҕыха шыта!

Цитцу, цитцу!
Амра гылеит,
Амра пхеит, дыцшы!..
Арцыс дҕыхеит,
Арцыс дгылеит,
Дгәырҕо дцоит шыжыы.

Ахәыч баҳчаф
Иаңхәа инеихьоу
Пшыми ахәычқәа.
Арцыс урт зегь
Аңсшәа реихәоит:
«Шьы-жьы-бзиа-қәа!»

Октябрь 16, 1977

ЧАШӘИ АЧАШӘИ

Тыбра фы-хаак ахтаны,
Нас аңсыуала ихыркны,

Чашә илымтартцеит ачашә,
Аха далакьысуам Чашә.

Ус анакәха – идыруп заа,
Хара х-Чашә акы дшаргәааз.

Аха илаҳамхәар ауам –
Лчашә лымфакәа лызхауам.

Насгы, илдыруаз, изатәзам –
Чашә дангәау дыңшазам.

Икалозеи, Чашә, быччар?
Икалозеи бчашәгы бфар?

Зәыбымтуазеи зынза, Чашә?
Харас иамоузеи ачашә?

Октябрь 29, 1981

ТЫХӘ!..

Тцис, утцыхәа гра сыхьшьуа,
Сшьапы узакәшой усҕацшуа?
Иутахузеи уажә абра?
Круфахьеитеи узхара?

Угәы ҕнацтәазар иахъа аоны?
Усышьтып наӋ ашә аартны?
Иутахызаргь уцә, умшәан,
Ацәартеикәтцараҕе, абан!

Уаха шсымам умбазои?
Ухала ухәмарыр камлазои?
Сшьамхы узыкәтәои ухәнаны?
Мшәан, уабацои уеиханы?

Тциба, Тциба, Тциба, Тцис,
Сышәкәы ушашьтоу уара уныс!
Аха узацхьом, иҳамзап,
Уаагыл, сзыцхьо насыгзап!

НаӋ ушнахара ушьапхыц!
Сышәкәы устом цыжәжәатәыс!
Сара исанаҳәоит ашәкәы
Ажәабжь ссирқәа зегь рыхкы.

Нас иузеитасхәап уаргьы,
Ибжьамыжькәа урт акгьы...
Аха убранза – наӋ устыхә!
Тыхә...

Апрель 29–30, 1979

ЗЕГЪРЕИХА ИГӘГӘАДА?

Уада иеиха –
Дыгәгәоуп Сада,
Сада иеиха –
Дыгәгәоуп Лада,

Лада иеиха –
Дыгәгәоуп Уада.
Рыхык рахьтә
Зегъреиха игәгәада?

Ииун 30, 1979

ХАРА ХБАРЦАҢ

Хбарцәҗ ажәтыс цшқақәа хыуп,
Рцыцқәа җеижьза ишьтых иркуп.
Тәамҗахә амам, ран цшаауеит,
Афатә аман ирзаауеит.

Уи анырбалак даргы
Рыҗқәа еицеихырхуеит зегьы.
Ихбыкьыр хәа сшәоит сара,
Рыхқәа тыргацәоит рытра.

«Аа!

Ңатцәк!

Ңатцәк!

Ңатцәк!

Иааг!

Иааг!

Иааг!

Иааг!»

Ран иауама акы бжьахо,
Зегь еицшноуп ишагәацхо.

Зегъ акакала ирыхъзоит,
Ирызхаша рѣанатџоит...

Шьта икалеитоуп рызхара –
Рыхкѣа тыргазом рытра.
Иаачыт-сытын хѣыч-хѣычы,
Иааибартынчит рытраѣы.

Ран хѣыц-хѣыцуа хамтакы,
Ирхатѣан аѣырхакны.
Нас аганахъ иааскъаны,
Иаачырчырт иагѣацханы.

Октябрь 17, 1977

АЦГѢИ АСАРКЪЕИ

Ианыцшылт асаркъа ацгѣы –
Иаатагѣырѣеит нас агѣы:
«Шьта хѣихѣмарлап хѣзхара,
Сѣызак ыказаап ара!»

Асаркъа инавацшит, абан, –
Аха «аѣыза» аѣазахъан.
Асаркъа инадгылахт иаахѣын, –
Абар, еитѣх «аѣыза» цшын...

Асаркъа иакѣшоит ацгѣы абас,
Цѣашьѣтѣыс иакит иабаз:
Асаркъа «ишаватѣоу» аѣоит,
Аха инеиаанза – аѣазоит.

Ианамыхѣа, инаскъаны,

Инатәеит агәы нханы.
«Хәынаңымзар, сара абас
Ишәаргәындоу цгәык сымбац!»

Тјис иазеилымкааит ахы –
Хшыџла ибеиамзаап мыщхәы!

Октябрь 22, 1979

АМПЫР, АМПЫР ШҢАПЫ ЗЦОУ...

Иахьынзалшоз уеырцагъа,
Иахьынзалшоз уеырбаба,
Уқәлеит, арбагъ, амзырха.
Иахьынзалшоз ухәда тыхны,
Иахьынзалшоз инейтдыхны,
‘Ўутит ушьтыбжъ уамаха.

Ампыр, ампыр шҢапы зцоу,
Адыґаґъа тәыџа зхоу!

Икалазеи, узыниазеи?
Акикихәа убжы зургазеи?
Ухы насықәкишь даеазны!
Митә калазшәа умышәхәазакәа,
Нас иаацәыргеишь узыргәақуа,
Иутаху еилырганы!..

Ампыр, ампыр шҢапы зцоу,
Адыґаґъа тәыџа зхоу!

Иахьынзалшоз уеырчыхны,
Иахьынзалшоз ухәда тыхны,
‘Ўутит пәсеипш еитагъы.
Ухәхәагәышьоит ура баша,

Иухэо иамам еилыргашыа –
Ихыткыагоуп – уаха акгы.

Ампыр, ампыр шыапы зцоу,
Адыгацаыа тэыџа зхоу!

Апрель 28, 1979

АДАҒЫҚАА РАШАА

Еицтаҳэҳэошэа рееибарк ҳацшыак,
Адағықаа ирхыџеит ашэак...
(Итымкыакэа икам рыхқаа,
Ибыр-быруеит акэыбрқаа!)

Адағықаа рзаџа дырехэоит.
Адағықаа рзаџа ргэацхоит.
Убри уамашэа иаабарым,
Адағықаа ргэы нҳархарым.

Рзаџа инапыртцны дара
Ахаан имнеизацт цъара.
Ирдыруоуп ирхэо – кэаџ-кэаџ...
Уаха акгы рзаццом, шэыркэатц!

Октябрь 24, 1979

ИШТЭОУ ЗЫЗХАЗ

– Мгэа мацара –
Зара змам,
Хы зхагылоу –
Хшыџ зызтам!
Уеузышытымхуа

Абыскак,
Узырчызеи,
Акабақ?!

– Саашьаны
Сыштәаз цыарак,
Изымбакаә
Ицеит цхынрак.

Шьта
Исымдыргәышьои
Сзыхъяз:
Дәаастахоит –
Иштәоу
Зызхаз!

Ииуль 29, 1979

КЪЫНЫКЪЫНЫ ПАФПАФ

Къыныкыны Пафпаф
Иани иаби
Илагәырғон,
Рпазатә иакәын.
Дырмаазози
Заза икмырсуа,
Атцыс хшытәкья
Игмырхакәан.

Къыныкыны Пафпаф
Иани иаби
Ркәәкәа дшықәтәаз
Дықәтәагәышьан.
Ихаразеи,
Ибаргызеи,

Иихәалакгы
Калагәышон.

Кыныкыны Пафпаф
Шьта дарпысхейт,
Аха акымзарак
Дазкымхейт.
Иангы иабгы
Хкәакәа улбаа рхәейт
Аха албаара
Итахымхейт.

Август 17, 1979

«ЦЫТ»

Абхәасамтцан ашәт быбыцкәа
Еилысуа ихәмаруан, икацсон.
Ха хазфәizei – Аца, Быца,
Бацарныкәа... – «Цыт» кәхтцон!

Аца дыфуан аҗапарахь,
Быца иеизон амхафь,
Бацарныкәа дцон акәарахь...
Азә дынхон амзырхафь.

Аца-Быца-Бацарныкәа...
Са сынхейт ацыхәтәаны.
Ицазазаап доус рыфныка –
Сыштәаз сыблакәа хәаны.

Са саапшызар, азәгы дыкам...
Астәкәа хәмаршьагы жәбахьоу!
Аца!
Быца!

Бацарныкыа!..
О, шэабаҕоу?
О-хо-хоу!

Февраль 23, 1976

АЦСТҔӘА ЗАЦӘЫ

Җадахыала,
Цшыаала-цшыаала,
Ихиаала-хиаала,
Имыццакзо,
ЦстҔәак аахылан,
Уа иаатгылан,
Цытк ицшыхәуан
Имцысзо.

Жәәан иатцәара
Ахи атдыхәеи
Иамбеит ҫызак
Иззыцшыз,
Ацштәы ахаҕаит,
Агәы нҕаҕаит –
Иеилнакаатцәҕеит
Ишзатцәыз.

Цшакгы амысит,
Қәакгы амысит,
Иара ахала
Иаатцысит,
Аеынеитцнахын
Жәәан цяулаҕ,
Ашьта анымкәа
Иаазытит.

Маи 14–15, 1982

АХӘЫС

Ашыжь заза шытабахьейт,
Адгьыл азқәагьы пҕахьейт,
Хәыск адәхәыпш иатцәә итәоуп,
Уи анылкахәаз уажәоуп.

Ангьы аблақәа разза,
Уи иахьбаауа зынза,
Абыз цьацья ахьырхәазо,
Иахагылоуп ирыбзо.

Иҕагылт ахәыс ейхан,
Инзыкәгылаз адгьыл гәгәан!
Ус акыр, акыр ицшаан,
Ачыргә иақәшәейт атдыхәтәан.

Иагәацхатцәкьян ахш ацәоит,
Уи шыта ишәартам, игәгәахоит,
Ан аехырнаа иазыпшуейт,
Иара атдыхәа хәыч цысуейт.

АИБАДЫРРА

– Амра сыхьзыртәит сара,
Амра сеипшны скапхаларц,
Сөызцәа хәмарларц рызхара,
Ашәт-какацқәа рызхаларц.
Уара... иухьзузеи уара?

– Ахра сыхьзыртәит сара,
Ицьяшьатәузеи, нас, ара!
Ахра сеипшны сыгәгәахоит,

Ахъз исыртаз сапсахоит.
Бара... ибыхъзузеи бара?

– Хътыс хәа сыхъзыртәит сара,
Атдыс еипш ашәакәа схәаларц,
Амреи Ахреи шәгәазхаларц,
Шәааигәа сыказарц абра,
Харт хайфызцәаны хқаларц.

Амра гәыргъан – икацхеит,
Ахра гәыргъан – илашеит,
Урт рыбжьара атдыс цыруеит,
Шәахәабжьыла адунеи тәуеит,
Ашәт-какацкәа рызхауеит.

АХЪЗЫРТӘРА

Фызак дхамоуп, дыцәгъазам,
Уи хигәтасыргыи хтахзам,
Аха изахкуеит цәахәакәак,
Игәы иамыхәаргыи рацәак.

Иан лчацъкәа ифоит Махаз,
Ишәымбои шақа ихаҳаз!
Аха иалхәо кәаитцазом,
Заагаратцәкәа длызцазом.
Иан диргәыргъазом аца,
Цхашьаратцәкьоуп, аха ишца!

Ха хатәеибазом Махаз,
Уи ауп имала дзынхаз.
Иара иқәлацәа ҳа ҳауп,
Дрышьтоуп фызцәас иҳаихау.

Дырхынхалоит, аха, цым,
Уртгы ицагыоу дыртахым.

Мшәан, дызхацимзеи Махаз,
Ныкәара ианцоз хакласс?
Абга дафар хәа дшәаны,
Уи дыздәылымтцит аоны.
Абнаҕ абгақәаг аабейт,
Хара хакәым – дара шәейт.

Илхәо зылхәои артәы,
Махаз, иухъзеи, уаазыры!
Дтәоуп акласс аҕны иара,
Илацш кыдхәлейт цъара:
Ихшыҕ дааныжъны иаацсаха,
Икыдла иҕеиуейт алаха.

Мпылкгы имахуп Махаз,
Халакьирсуама зынзас!
Хәа хәимырсуазаргы еита,
Асшәа итцандаз ихәта.
Асшәа злейтцари, шәазхәыц,
Имамкыкәа хәаницрытц!

Чынчак аатраҕ иаачырчырт:
«Махаз, иухъзеи, чыр-чыр-чырт!
Чырт, иссируп Апсынра,
Аха излоудыруеи уара –
Иумахацзар тдыск абжъы,
Уцәалахозар ес-шьыжъы!»

Уаха изаххәазом Махаз –
Ихала игәейтап иахцәынхаз.
Икаижъыр играқәа –
Икаҳажъуейт хцәахәақәа!

АЦША ХАГА

Иаатытдын гафала,
Цша хагак нафалт,
Адстхәакәа еижәцала,
Иама иаахалт.

Ишабоз ацсабарагъ
Аагәырғеит, абар!
Аарфарауп, аарфара,
Изыпсоузеи цәықәбарк!

Агәра неиужьзан,
Инықәлеит ацша,
Аршәаа инеиужьзан,
Иасит ашақә.

Атцлақәа ирысын,
Рыпсы иахьнарцшит,
Ахыбрахь итрысын,
Ахышә тацнаеит.

Амфәқәа ирнылеит,
Асаба еизыхәхәо,
Ижәылеит, иқәылеит –
Ишалшоз ихәхәо.

Ацтақәа реиуагъ
Аанмыжкәа ихнацеит,
Ус, абла цеицеиуа,
Амра лкацеит...

Ижьоуп ацсабара,
Иабақоу ақәа?!

Апшага хэарчаруа,
Ицеит илтакэкэа.

Цэқэырцоума, цақьоума
Ахы зыннақыз?
Азэыр иахахьоума
Ахы зыхнарқыз?

Ишхыдаз, ишхагаз
Еиҥах иахнарбеит:
Уи цышьада-хахада
Ахы танархеит.

Маи 17–18, 1979

АШЬХАРҢЫС

Азын ахьта илбаанаңан,
Сашта шэартамкэа иабан,
Иааины иаақэтэеит ашьхарҥыс,
Иаламфашьо даҥа тдыск.

Улаңш алахартэ иңшзоуп,
Бжыыхаа-бжыссырзак ахоуп.
Цыара иамкуа, ипыр-пыруа,
Афатэ иашьтам аңсы мтэуа.

Икоуп асас ишихэтоу –
Иабоит рахатыр изтоу.
Цсадгьылс иамоуп ашьхарҥы,
Иалашьцылам хара хдэы.

Цшэыма бзиатцас абра
Уи сахылаңшып сара,

Афатә астап ирхәаша,
Тцисгыи цхастцап нақ иршәа...

Истахп уи сагәацхар,
Сара саштағ иагынхар...
Аха избоит – шақа игәыкуа
Ашьхатәыла иаыцшуа.

Маи 22, 1979

АЦСЛЫШ

Аеыкәаба-аеырхны
Иаатыцызшәа азы,
Ахықәағ игылоуп,
Ицыртлан ахцәы.

Ацшалас хәыт-хәытуа,
Игәыбзытуа ак ахәоит,
Зны-зынлагь ацслыш
Ахцәы неизнахәхәоит.

Амра иаанашьтуеит
Мпахьшьыс ашәахәа.
Саркьан азыжгы
Цырцыруеит цақа.

«Сыхаара сыцшза!..»
Иахзызоит зегьы.
Ацслыш цхашьазшәа,
Ҷнатуам зынзагы.

Аблақәа азхымтуа,
Иаарымтахт иара.

Иахәадшуеит рыбла
Рзаķәымго дара.

Аеыкәаба-аерыхъны
Иааътцызшәа азы,
Ахықәағ игылоуп,
Ицыртлан ахцәы.

Октябрь 13, 1979

СХЫЧЦАЦЫР

Кәыркәа шоура,
Шъыбжъагәы...
Амра инцәытцуам
Зынзагъы,
Схычцацыр хәыч
Тәам цъара,
Ашәт иахоуп
Ицыр-цыруа.

Имақаруеит, имақар,
Изаķәызеи? – Атақар.
Иатахуп,
Избоит, абар,
Схычцацыр хәыч
Танархар.

Аха ишәасхәароуп сара –
Шәартак ыķазам ара,
Баша прыгазам, ижәдыр,
Мтцәыжәфас иамоу схычцацыр:
Ицшандагоуп – ианаķья,
Атақар агоит ицķья.

Схьычпапыр хэыч
Гъежъ-гъежъуеит,
Ашәт иахыкәшо,
Ипыр-пыруеит...
Ассир шәашьтазар – абар,
Ашәтгы ацәнахьчоит атакар.

АПХЫНТӘИ АҚӘА

Ақәа налагеит, абар,
Ихеит, изит атакар.
Ргәы тагәырғьоит абыгьқәа,
Ргәы тагәырғьоит аурақәа,
Ргәы тагәырғьоит ахәқәагьы,
Ргәы тагәырғьоит адәқәагьы...

Итцегь аштә иатцәахашт,
Итцегь ашәтқәа рацәахашт,
Итцегь амра лашахашт,
Итцегь адгьыл еикәапхашт...
Иауеит апхынтәи ақәа,
Иауеит апхынтәи ақәа!

Зегь ирыхәаша кәзтцә,
Хәыда-цсада зегь заазә,
Апсабара, иахьа абас
Ақәа бзиаза хьзырбаз –
Ухалалраз истәхуп
Сара иуасхәарц: «Итабуп!»

Ииун 22, 1979

АХЭЫЧРА

Цъашьатэыла ицшза-халалу
Хамтак хатэашьоуп хара,
Зны затэыкоуп уи ханалоу,
Хъзысгъы иамоуп – Ахэычра.

Ашьхыц, ашэтыц, амра каххаа,
Ацстхэа шкэакэа – еидара змам,
Адгьыл гэыраз, ажэџан бла-хаа,
Ашэткэа ртэыла – шэшъык назхам...

Хазыцшуеит, абар, хгэазыхэо,
Уи – иахзымбаз хазхара,
Ха хзы илакэу иахъазыхэа –
Анкъа итцабыргыз ххэычра.

Ашта иџоуп игэыргъа-хэмаруа,
Аччацшъ хьырџашны ихыгэо...
Амшгъы, абга ртынч икэаруа,
Ицоит – ишныкэо дмырбазо.

Цъашьатэыла ицшза-халалу
Хамтак хатэашьоуп хара,
Зны затэыкоуп уи ханалоу,
Хъзысгъы иамоуп – Ахэычра.

Амџа зырлашо насыцуп –
Аицш абакоу џацъара!
Иухэо ахьыкало цшъа-тыцуп –
Уацыз, уашьтаз, уахъзала!

Ииуль 16, 1979

АМПЫЛ, АМПЫЛ ЦШАҢАЧЫ

Ампыл, ампыл
Цшаҗачы!
Ампыл, ампыл
Цшаҗачы!

Ампыл дасит
Мас хаха,
Аха ампыл
Цеит ганха.

Дасын
Алада ирханы,
Җада идәықәлеит
Иеиханы.

Дасит арғарахь
Даахәын,
Иавалт армарахь,
Ибрын.

Амрагыларахь
Данас,
Мраҗашәарахь
Цъара икәаст...

Амба гылоуп
Итбааза,
Ампыл авсуеит
Хараза.

Ианихымхәыц уаха,
Нас
Дынкахәыцуа дгылеит
Мас:

«Ампыл, ампыл
Цшаҗачы!
Цшаҗачымкәә –
Цәаҗачы!

Ихәатәхамтцоуп,
Җаи, раҗәә,
Наҗ иахыхтәуп
Иара аҗәә!..»

Җакуп ирхәыцуа
Ианиаз: «Ампыл
Җеишәә
Дзасуам
Мас.

Ампыл, ампыл
Цшаҗачы!
Асшәа итҗароуп
Хәыҗ-хәыҗы».

АШШЫЦХЫЗ

Сара исыхъзуп Хәынаҗы,
Сара исыгуп анапы.

Сеицш ирыцхау дҗаларым,
Цыла змам – җәбаа згым.

Амра анылташәо инаркны,
Сус сазнеиуеит сыццакны.

Шаҗа кастәозеи аҗхзы,
Икылстәоит изулак атзы.

Уашьта афналароуп инхаз,
Сымлашьуеит, арахь, интэаз.

Аха дцэыртцуеит ѿ-шьапык
Рыла иныкэо цыашьатэык.

Акы еилартэиуа дааскьоит,
Дааины скылхара ижэагэоит.

Нхашьа сымазам сара,
Убри дыканатц убра:

Уаха шаанза сызёу –
Аапхастеитэуеит сшизыпшу.

Ибатэзами уамашэа –
Сахьазымгац агэыпжэа?!

Уаха ак иазхэогы дкамлеит,
Рацэа сшибарыз сибейт.

Иашак шцаказам цыара –
Сзыхиркьо шэазхэыц шэара!

Даара сшэыхэоит, хайлшэырга,
Шэарт ижэдыруеит ақэнага.

Цақа иатцафуп снапы:
Хэына-хэына-хэынацы.

Ииуль 26, 1979 (?)

АЧАШӘРА

Арцу скит
Атәартағы,
Арцу ала –
Ақыршы.

Ақыршы ахәмарра
Асыртцеит,
Нас исыман
Хәыкаә стәеит.

Сқыршы хәмаруа
Ианаба,
Хлантцы итәлеит
Ахьшыьцба.

Акат исхаз
Уи иабозма,
Акат иалаҳаит,
Изцозма!

Сара сгәыргъеит,
Аха ишца,
Искит маанала
Ахьшыьцба!

Уигъы бзиоуп,
Аха нас –
Ахазыноуп
Пхьақа инхаз.

Ахьшыьцба сыбжьеит
Лассы,
Җыза бзиахт уи
Са сзы.

Сыхышь хэыч
Аблақәа тҕаца,
Смахәар иқәтәан
Иласза.

Сла шәарыца
Снапхьеит: «Шәит!»
Иаргы гәыргъан
Иааласит.

Снылалт издыруаз
Тәартак,
Слаҕра инытцнарпрааит;
Ачак.

Сыхышь ашәақь еипш
Итҕьаны,
Иакит ача
Иахьзаны.

Сара снеины
Аңсы штәз,
Ача амкәытцсымхи
Сзышьтаз.

Имариам,
Ижәбоит зеггы,
Ача хәцынзара
Акраггы.

Аха исоузарггы
Мариак,
Сзалагәыргъомызт
Рацәак!

ААЦЫН АШӨА

Иуцырчыруазеи, атцыс?
Иуцырчыруа иамеи хъзыс?
Са исыздыруам убызшөа,
Аха иссируп уамашөа.
Абриаҕара игөыку,
Иарбан уашөақөа зызку?!

– Аацын гөыргъахө, аҕара,
Шөти какачи рызхара,
Амра шаша акацхара!
Иарбан уаха изызкхара!
Иарбан уаха, ихөа уара,
Ашөа иреигъу хзырхөара?!

Маи 15–16, 1977

ЦСТХӨА ЗАЦӨЫКОУП...

Цстхөа затцөыкоуп
Рацхьа ихалаз,
Цстхөа затцөыкоуп
Амра ицөхалаз.

Цстхөа затцөыкгы
Зышьтазозеи!
Цстхөа затцөыкгы
Зхөартазоузеи!

Аха, абар,
Афызцөагъ хытцит,
Ажөфан дузза
Урт нахытцөеит.

Иаамацәысит,
Нас иагъхысит,
Ақәаршыџгы
Адәқәа инархысит...

Цстхәа затцәыкоуп
Зегъ зырфыхаз,
Цстхәа затцәыкоуп
Ҳзырлахџыхыз.

Октябрь 22, 1979

АШӘТЫШ

Ашәтыш, ашәтыш, уцшзаза,
Сааины сухәацшуеит шыжьжа.
Сгәазырхага, сгәацхара,
Усызбома сызхара.

Заза бырлашла укәабоуп,
Мра шәахәала уеилахәоуп...
Ашәтыш, ашәтыш, узҳала,
Уфџы хаара сырҳала.

Уа уанызбо уразза,
Убла тылашо, угәыкза,
Сгәырғъа-гәырғъоит есқынгы,
Уара суеипшун схатагы.

Заза бырлашла скәабоуп,
Мра шәахәала сеилахәоуп...
Ашәтыш, ашәтыш, сгәазхара,
Уааигәа сыказ сызхара!

АШКОЛ АХЪ

Иааит ашкол ахъ ацара,
‘Еаанбзиала, атцара!
‘Еаанбзиала, атцара,
Хыла-хшыѿла пхъацара!

Ныхѿоуп, гѿырѿамшуп ари,
Мышьѿабзиа мшуп ари,
Иахтѿу иаша мѿоуп ари,
Илашара мѿоуп ари!

Ашьыжь зазала изкѿабаз,
Анакѿ абахѿ акны изгаз,
Ацсабара зегы убас
Иатѿоу атѿаххып мазас!

Тѿарадыррала ҳара,
Зегы ихѿур азҳара –
Ускан иацлоит акара,
Ҳан-ҳацсадгыыл Ацсынра!

АПОЕМАҚӘА

АМШӘИ АБГЫЗРЕИ

Азын тыфрак наӳ ицәйтдан,
Ашьаргәйтца абз ахьшьуа.
Аапын амшә атыфра итытдын,
Адәы инықәлеит имлашьуа.

Ацсабара цәхәуп макъана,
Атцла ирымам иатцәабтъык.
Иузырбода шәырк агъама,
Иузырбода җа фатәык.

Ус ишцоз, иаагылт ицыцза,
Алацш нақәшәеит иааигәаны –
Иблахкыгаха, ибыбышза,
Бгызрак гылан ахәаны.

Агәы тгәыргәаит, иара атәала,
Бжыы җаастала ашәак ахәеит.
Инеины, ихәыцуа, аҗырманшәала,
Абгызра амтцәҗ инатәеит:

«Ари атцла шәтит зегь рацхъа,
Нас зегь рацхъагъы иқалап,
Сазыцшыроуп, ус анакәха,
Сара истәуп, исыхчалап!»

Ааигәа-сигәа цъара иқьалан,
Ак аацәыртцыр – ибыбуан,
Амшә абжыццәгъа рзыгәйтқъаран,
Рышьта дырзырц иццакуан.

Икәларызма нас уи амқан?
Псааи гыгшәыги зымфа ицеит.
Абгызра ифәлеит ус акәамца,
Амшә алымхагы аакәацеит.

Җенак җажәантә иабон агъама,
Ахәнара-албаара иафын.
Икамлейтеи фашьяк аман –
Игәйтцшьяагаха итцәйтцәын...

Амшқәа еицылан – амчыбжь рылтцит,
Амчыбжь – амзахь иццакит.
Ааңын аңхынрахь ихытцит,
Нас – тагалара интаңшит.

...Иазцалон ақәыцьма ажәгәара,
Цыхәабаба кәтыжыла ичон,
Бхәеи, лаҳаи, тамеи атцара, –
Ирфо рфон, ирзымфо ргон.

Аеш иакәшәеит азхаратцәкья
Акакани арасеи,
Ашәыргәында хәыц ажьатцәкья
Утра-сытра тнамырбзеи!

Ашьхарпаға адацгы нымхеит,
Ашьхаражьқәа еилабаахьеит,
Аңьрыц, ашәрыц – иагырзымхеит –
Иашьтаз-иақәшәаз ирфахьеит.

Какатәык... аха иабакәу?
Аамта цшызма – ипырхьеит!
Амшә анынаңш амла игәәкүа –
Азын хьшәашәа шааз абейт.

Ашәапыцап асы рықәхаит,
Асы қахаит шьамхахьы.
Ҷыцха икажьуп амшә агәықәха,
Зынза иатцааит ашьамхы.

Амшә-ацсыцәгьа аҶуп ахәыцра –
Ишбзамыкәхаз шыта иабоит:
Цоуп, зегь рацхьа ишәтүеит абгызра,
Аха зегь рышытахь икалоит.

Ианвар 24, 1976

САБАЖӘГЬАЛЕИ

Ашьха дузза ашьапаҶы,
Амшын цәула ацшахәаҶы,
Цхәысеибак дынхон цьара,
Длыман ца затцәык лара,
Ихьзын уи Сабажәгьалеи –
Афны дтәан иахьей уахеи.

Аха Ҷенак дыхталкит иан:
– Амш хазыноуп, ус умтәан,
Нан, унтытцыр, ак каутцар,
Ак убар, нан, ак уахар...

Уа Сабажә-Сабажәгьалеи,
Икаитцозеи, днамгәагәеи!
Ишицәымгыз дгылт иара,
Дцеит уардынла мҶаагара.

АмҶы еизиган дынтәаха,
Иуардын иакәтца даацсаха,
Дшааиуаз – иацхьа ак кәеицеит –
Гәырк цырцыруа инеиҶачҶеит.

Иаашьтых иақәиршәт ауардын...
Иан длызхәыцуеит: «Бмыццакын,
Иагъа исцъыбшьап ибсыркыр,
Ицырцыруа абри агәыр!»

Дааит афныка, хәылбыгәха,
Иан дицылеит деилыхха:
– Уа Сабажә-Сабажәгәлеи
Иубеи, жәабжьыс исзааугеи?

– Нан, са избаз-исаҳаз
Зегъы иреиғуп ибзаазгаз,
Магәа бымазар захтәыс,
Бтәаны рызахра бағыз,
Гәырк аазгеит – акашәарах,
Суардын иақәуп, бнеины иақәх!

– Унан, уан, Сабажәгәлеи,
Илымбондаз адунеи,
Уи шыта изхъеит, иаабазом,
Агәыр уардынла иааргазом:
Укәағ иалоутар – иааугон,
Нас саргъы сзахуа снатәон.

Даара дхәыцт Сабажәгәлеи,
Дхәыцт акыр иахъеи уахеи.
Иан криғалтцон, иара дтәан,
Аха җенак дыхталкыхт иан:
– Нан, унтытыр, ак каутар,
Ак убар, нан, ак уаҳар!..

Уа Сабажә-Сабажәгәлеи,
Икаитцозеи, днамгәагәеи!
Ишицәымғыз дцеит иара,
Ихахъынахаз цъара.

Ус дышнеиуаз, даатгылт –
Ласбак тѣыуо иааипылт,
Ибажѣгѣаламуан иразза,
Дагъаргѣырѣеит цѣгъалаза:
«Исыбаргузеи, исыма сѣап,
Салахѣмаруа тынч снатѣап,
Сангъы исѣыылшыап – дласзаны,
Схѣы калтѣап ихаазаны!..»

Иѣышытхит аласба,
Аха ишѣазиуеи, ишѣа?!
Икѣаѣ иалеитѣарѣ даѣуп,
Иарах – аѣѣѣара иаѣуп,
Аѣсы маѣѣеит – ианиргѣаѣ,
Дѣеит иааныжъны иаргъы наѣ.

Дааит аѣныѣа хѣылбыѣа,
Иан дѣѣылеит деилыхѣа:
– Уа Сабажѣ-Сабажѣгѣалеи,
Иубеи, жѣабжъс исѣаугеи?

– Амѣан саѣѣшѣеит иѣѣзаза,
Ласба бѣиазак ѣраза.
Скѣаѣ исѣаламѣеит, иѣсит,
Наѣ инѣаршѣны саахынѣѣит.
Бара бакѣзами изѣѣаз,
Скѣаѣ иналатѣан иаазгарѣ?!
– Унан, уан, Сабажѣгѣалеи,
Илымбондаз адунеи,
Рыѣѣѣа, гѣыртѣас аласба
Укѣаѣ ишѣалоутѣоз, ишѣа!
«Шѣит» хѣа унаѣѣѣар – иаѣауан,
Ушьѣа ихыланы иаауан.

Даара дхэышт Сабажэгъалеи,
Дхэышт акыр иахъеи уахеи.
Иан криҕалтзон, иара дтѳан,
Аха ҕенак дыхталкыхт иан:
Нан, унтытыр, ак ҕаутар,
Ак убар, нан, ак уахар...

Уа Сабажѳ-Сабажэгъалеи,
Иҕаитѳозеи, днамгѳагѳеи!
Ишицѳымгыз дцеит иара
Ихахынахоз цъара.

Ус дышнеиуаз, ааигѳаза
Жъак ахтѳаз ибеит аѳза.
«Шѳит!» хѳа дацхѳеит ажъа итѳаз,
Аха ишьтыбжъ назахаз –
Итцкѳан атрымхѳа инеитѳаст,
Абнаршѳыра хыла инаст.
Иацымныкѳеит ажъа «шѳит»,
Иаргъы дгѳаан даахынхѳит.

Дааит аѳныка хѳылбыгѳа,
Иан дицълеит деилыхха:
– Уа Сабажѳ-Сабажэгъалеи,
Иубеи, жѳабжъыс исзааугеи?

– Избеит амѳан ажъа штѳаз,
«Шѳит» анысхѳа, наҕ еитѳас,
Абнаршѳыра иасны ицеит,
Сара исыцны имаазеит.

– Унан, уан, Сабажэгъалеи,
Илымбондаз адунеи,
Иацныкѳозма ажъа утрышѳ,
Инагѳыдумтѳоз уеигѳышѳ!

Даара дхэыцт Сабажэгъалеи,
Дхэыцт акыр иахъеи уахеи.
Иан крифалтзон, иара дтэан,
Аха енак дыхталкыхт иан:
– Нан, унтыцдыр, ак каутцар,
Ак убар, нан, ак уахар...

Уа Сабажә-Сабажәгъалеи,
Икаитцозеи, днамгәагәеи!
Ишицәымгыз дцеит иара
Ихахъынахоз цъара.

Ус дышнеиуаз, даныцшы –
Фыцъа ахацәа, апхзы рфашы,
Иқәын ағъара, ицәагәон,
Ацәқәа ркын, амхы лартзон.

Уа Сабажә-Сабажәгъалеи
Дырфегъ ассир каимтцеи:
Ишьхәа даақәгъежъын, иеигәышә
Нарышьклеитцеит ацәқәа иршә.

Икаҳаит ацәқәа руакы,
Ицитцәазаап ашьапы.
Ацәқәа зкыз ргәы цжәазеит,
Уа илаижәлан дрыпказеит.
Дхәахәан, ибла ахьтоу умбо,
Ддәықәлеит ишьтахька дгәагәо.

Дааит афныка хәылбыгәха,
Иан дипылеит деилыхха:
Унан, уан, Сабажәгъалеи,
Икалазеи, узynieи?!

– Мцуп исабхәақәо зегъы,
Бхәатәы хастом зынзагъы.

Са сышнеиуаз, саныңшы,
Фыңа ахаңа, апхзы рғашы,
Иқәын ағара, иңәағәон,
Аңәқәа ркын, амхы лартңон,
Схамыждараз аңәқәа иршә
Инарышькластеит сеигәышә:
Цақа икаҳаит руақы,
Иңцәазааап ашыапы.
Аңәқәа зкыз сыркын срыпкеит,
Изулакғы, сыңсы згеит.

– Унан, уан, Сабажәгәлеи,
Илымбондаз адунеи,
Уа уанрықәшәа аңәқәа зкыз,
Ишпоузымдыр ихәатәыз:
«Бзиа жәуааит!» наҳәаны,
Уңон ашышьыхәа уеибганы...
Даара дхәыңт Сабажәгәлеи,
Дхәыңт акыр иахъеи уахеи.
Иан криғалтңон, иара дтәан,
Аха җенак дыхталкыхт иан:
– Нан, унтыңыр, ак қауңар,
Ак убар, нан, ак уаҳар...

Уа Сабажә-Сабажәгәлеи,
Икаитдозеи, днамгәагәеи!
Ишицәымғыз дцеит иара
Ихахынахоз ңара.

Ус дышнеиуаз, даатғылт –
Цсыжңаак, аа, днархағылт,
«Бзиа жәуааит!» хәа неихәеит,
Нас аңсыжңаағыы җеихеит:
– Бзиа аауазар умбазои!
Хзыниахъоу хзумырхазои?!

Анышә дахтоит қытак ран,
Арныг, ҳабла уеаумырбан!..
Икаитдозеи, дааццакит,
Дмида-гәидаха дхынхәит.
Дааит афныка хәылбыгәха,
Иан дидылеит деилыхха:

– Уа Сабажә-Сабажәгәлеи,
Иубеи, жәабжыыс исзааугеи?
– Нан, сышнеиуаз, цә саатгылт,
Цсык дахьыржуаз снархагылт,
«Бзиа жәуааитгы» насхәеит,
Урт адсыжцәагы фәихеит:
«Бзиа аауазар умбазои!
Хзыниахьоу хзумырхазои?!
Анышә дахтоит қытак ран,
Арныг, ҳабла уеаумырбан!»

– Унан, уан, Сабажәгәлеи,
Нан, адсыжрафәи уаннеи,
Нак инкажыны ухтырца,
Утцәыуо унықәымлоз убра!..

Даара дхәыцт Сабажәгәлеи,
Дхәыцт акыр иахьей уахеи.
Иан крифалтцон, иара дтәан,
Аха фәнак дыхталкыхт иан:
– Нан, унтытцыр, ак каутцар,
Ак убар, иан, ак уахар...

Уа Сабажә-Сабажәгәлеи,
Икаитдозеи, днамгәагәеи.
Ишицәымгыз дцеит иара
Ихахьынахоз цәара.

Ус дышнеиуаз, даныцшы,
Жәларык гәеитеит штәкаҕы.
Чаран, гәыргъаран убра,
Аха даалаган иара,
Дтәыуо днықәлеит амзырха!
Апшәмагъ дьтқъеит дҕахәатәха:
– Дарбан сгәыргъара зңабо,
Лағырзыла сызкәабо?!
Дабатәида аҳаиуан?!
Сашта дтышәца, дсышәмырбан!

Ажәлар ижәларц инеихеит,
Аарла уантәи ицсы игеит.
Дааит аҕныка хәылбыҕеҕа,
Иан дидылеит деилыхха.
– Уа Сабажә-Сабажәгәлеи,
Иубеи, жәабжыс исзааугеи?

– Нақ быскәатц, акгы зымбеит,
Уаҕа сылшом, саапсазеит,
Мцуп исабхәақәо зегы,
Бхәатәы хастом зынзагы,
Шьта сыбшьыргы снақәацом,
Аҕны сыкоуп, цьаргы сцом!...

Уаҕа дтыцуам амзырха,
Дтәеит назаза дгәырҕаха...
Зегы акака ианырҕу,
Зегы акака ианрызку –
Ашьха дузза ашьапаҕы,
Амшын тәула апшахәаҕы
Дтәоуп дыштәац Сабажәгәлеи,
Хаарак аттам идунеи.

1977 (?)

АССИР-БАҚ

1

Асеипш ассир заҳаҳада!
Асеипш ассиргғы збаҳада!..
Иқан анкьа бгахәычык,
Нымха-хымтәа мыждатцәык.

Алашьцараз абна инылтцуан,
Ақытарахь имѡахытцуан.
Уаха шаанза игәагәо,
Ирытцан аатцрақәа имлаго.
Шамахамзар, аламала
Кәчышьк азымгацыт мариала.
Афѡы рәасуан алақәа,
Иназытцкьон иццакуа,
Ацшәма дфыхан
Атрышә дасуан,
Алажәқәагғы ацрас-ацрасуан,
Амѡа ахадырштцуан излааз,
Иаргғы дәықәлон ажәырт иас.

Цъара ицхартцон,
Цъара ибгартцон,
Ажәакала – цәгъа идыргәамтцуан,
Кәтабаа рыцхак иахкьаны,
Инарцагәышьон ацсракны...
Аха итәеит уахык ихәыцуа:
«Срыма иқәуп сырхыс-хысуа,
Идырқацааит сара сцәа,
Уаха кәтытцрак саназца!»

Уи уажәакәым,
Уи уажәакәым,
Анкьа илакәыз –

Уажә илакәым:
Сеаламхалакәа
Рацәак,
Азбахә шәасхәап
Ассир-бақ!

2

Цәыха-цәыфа абгахәычы
Җнак иҗхалан ахәағы,
Шьыжь ақыта шалаз ацәа,
Җнатит акикихәа, мцацәа:

«Уа, шәабаҗоу,
Абааңсы,
Ацәа шәаламхан,
Шәласы!
Алаламбатә
Тәахны исымоуп,
Сызшәыпхьогы
Убри азыноуп!
Истахуп
Зегы ишәсырбарц
Ассир, ассир,
Ассир-бақ!
Ассир-бақ хәа заҳахьада!
Ассир-бақ хәагы збахьада!
Ссирзак акәзар
Зеипш хамбац –
Ассир, ассир,
Ассир-бақ!

Уажә иазгәахтап ус абра, –
Иҗан анкьа агазара:
Агәра ргон ираҳалакгы,
Иазыпшымызт амц зынзакгы.

Агәра ргеит абгахәыцгы,
Убри җахамшыап җаргы.

Шьыри, шьыри,
Избалак –
Ассир, ассир,
Ассир-бақ!

Уа зегь ғыхеит,
Уа зегь ғылеит,
Амға рибамто,
Инеижәылеит.

Рацхә иприт ачынча Чыт,
Иашьтапалеит артцу Тыт,
Ала Мтцарси ашьхыц Хьыци –
Ага бгыци ашьха бгыци,
Жьабағь Жьакәыр,
Зыс Цәысжыыс,
Лымхадугы – иара аныс,
Алым Бытәи
Мышә гәамчами,
Амға иамкуа,
Уахь еишьтами!
Хәыцрак акәзоуп ргәы иташу,
Урт азхәыцуеит ирзыцшу:

Ассир-бақ хәа захахьада!
Ассир-бақ хәагы збахьада!
Ссирзак акәхап
Зеипцш хамбац –
Ассир, ассир,
Ассир-бақ!

3

«Ла иабо, – рхәеит, – хы иацсоуп!»
Ацстазаара ус ишоуп.
Ассир азбахә ашьха ирхытцит,
Амшын нырцә ахь наҥгы изхытцит,
Зеггы ирхысуеит, рыхқәа тҕьо,
Иалацәажәоит еимырҕьо:

Ассир-бақ зыхьзу жәбахьоума?
Уи зымбацггы крибахьоума?

Шьыри, шьыри,
Избалак –
Ассир, ассир,
Ассир-бақ!

4

Илагылоуп абна қәацәк.
Ғырак адуп: «Ассир-бақ».

Ас еипш ассир ианиахьада!
Ас еипш ассирггы збахьада!
Амҕа рымоуп изызшәаз –
Кәрышьк еитамкәа ғыхтыцсас.

Хәача-мачеи,
Цсааи гыгшәыги,
Иназымхәо ғыки бзыки,
Рхыцхьазара рацәаны,
Еилагылоуп еизаны.

Ацхын – амра ианарцеиуа,
Азын – ахьта ианаргьеҕуа,
Акгы хьаас иҕартцом,
Ассир мбакәа
Шьтахьҕа ицом.

Кәрышьк азыхәа –
Изцыхьамшәода!
Ассир-бақаз
Кәрышьк зымшәода!..

Амшгьы уаха имласзо,
Ацгәы таркызшәоуп ишцо.
Амш цагәышьоит, мап, итгылом,
Аха дара ргәы тагылом:

Шьыри, шьыри,
Избалак –
Ассир, ассир,
Ассир-бақ!

5

Уи ақәацә хәыч агәтаны
Итәоуп, аихац хәыч итакны,
Ассир-бақ хәа ызбахә халаз,
Зегь абас еидызыпхьалаз.

Азәазәала илеины ирбоит,
Избалакгьы – уа ишанхоит:
Абла бақәқәа ахагәта иқәтца,
Итәагәышьоуп, рыцха, икәыкәза –

Ассир-бақ хәа изҗу – мбатәуп,
Ассир-бақ хәа изҗу – даҗуп!

Ас еипш ассир заҳахьада!
Ас еипш ассир ианиахьада!
Избахьада, нас, цьара
Ас ламысдатцәкьа ажьара!..

Анкьа иқаз даҗа аамтамзи,
Ас еипш ассирқәа рацәамзи...

Иҗаз ыҗан – егьюурым,
Җцо-җаауа – иҗарҗацәарым!

– Җыхәабаба, ухы еилацсама?
Мшәан, иабаҗоу ассир шана? –
Инеихаччоит ахаҗы
Ацәәтамза-цәәтачы:

– Абар иахьыҗоу ассир шана!
Убла иамбои, улашәхама?!
Уара уда избалак
Илакәыршьоит ассир-бақ,
Рызынтәыкгы
Чча-ччо идәылтцуеит,
Изымбацгы
Җзымфахытцуеит:

Шьыри, шьыри,
Избалак –
Ассир, ассир,
Ассир-бақ!

– Ассир-бақ збахьюу рацәазар,
Избахьюу зегь гәыргьо ицазар,
Рызынтәык газацәаны
Икалатцәҗьозма, цаны?!
Исхәо егыҗам
Нақ сақәытци,
Иатцоу здырхуада,
Саахәытци!
Ссирзак акәзарггы калап...
Умш аабзиахт –
Шьта сцалап!

Акакала аҗәрышықәа еикәылеит,
Тдыхәабабагъ ханк аргылеит.
Ассир-бақ иабзоураны,
Хыхъ иыфқәтәеит ихәнаны.
Нақ еимажъны атыфәа хышәашәа,
Иатҗагәыргъон амра шаша.
Анкъеипш уаҳа ихәынтәәха,
Ажәырт иахозма интәәха,
Алажәқәатқәба уи дыргәамтҗуа,
Ҙьара ипхартҗо,
Ҙьара ибгартҗо,
Кәчышық азын апсы тҗуа,
Аатҗа иавазма игиуа!

Аеафгычан хыыразныла,
Инхагэышьон ус разкыла...
Иажбан, иакагэан излаз,
Ахы ныкэнагон ахтас.

Абас икоуп, ахәыцқәа,
Ассир-бақ атызшәақәа.

Ари ажѣабжь баша лакѣым,
Шѣаргы иззеилымкаауа шѣакѣым,
Цыхѣабабоуп уи зызбаз
Хшыѣла имачуп – агѣра згаз!

Дарбан, мамзар, уажѣ иахъала
Ассир-баѣажѣ иахъынхало!
Зегъы ижѣдыруеит, изатѣым,
Цшак ахъаслак ишцатѣым.

Амѣа иѣѣуп иагъа цшалас,
Урт апшаласѣа идырѣъалаз –
Цоит еивас
Иахъабалак:
Ассир, ассир,
Ассир-баѣ!

Октябрь 1–4, 1978

КѣЫБРЫЦ

Кѣыбрыц дахъатѣиу

Кѣыбрыц дызбахъада,
Дзымбацда шѣа шѣахътѣ?
Избахѣѣак шѣасѣѣап,
Шѣаасыдтѣал арахъ.

Игѣеилгара бзиоуп,
Ихшыѣ еилѣаѣоуп,
Апшалас даѣысуеит,
Иухѣап – дыѣцырѣъоуп!

Ихьызгьы цэгъам, нас,
Иауазеи, шөазхэыц,
Ихагам ицагъам,
Ибзиоуп – Қәыбрыц.

Иара дахьатәиу
Хамхәаргьы – ицшзахом,
Цсадгьылда ахала
Атдысгьы зынхом.

Алада – мшыноуп,
Аџада – шьхоуп,
Ашьхеи амшыни
Ицсадгьыл рыбжьоуп.

Атәылақәа иреигъым,
Мамзаргьы иреицәам,
Ус еицш атәылақәа
Усгьы ирацәам.

Ажәџан – иатцәа цқъа,
Адгьыл – ачашә,
Инымтәазо – амџа,
Ажәлар – агәацшь!

Изуам арака
Икаууршәыз арыц...
Ажәакала – дызраны
Ды́кам Қәыбрыц!

Рацхьатәи аикәшәара

Татрашь-Гьаргьалашьи
Стиопеи хәрфым,

Ижәдыруеит урт рызбахә,
Ирҗыцны ихәатәым.

Аха ишәхәазомеи
Кәыбрыц изы акгы!
Уи Стиопеи Татрашы
Дреицәам зынзагы.

Ажәфан ихы атқакшо.
Дгылам дауны,
Икәлацәа рааста
Дыкоуп дхәыцны.

Аха дыкәныршыязом
Рыкәла даргы.
Еицныкәоит, еицыхәмаруеит
Урт ескынгы...

Аштаҗ еидшыланы
«Џыит» иахәҗу,
Хихәапшып хнеины
Хфырхатца дзакәу!

Ачыкь хәыч дагәылала,
Иеизеит Кәыбрыц,
Цшаашыа анимоуза,
Изҗыртит: «уаацәыртц!

«Џыит» аҗы иамуит
Иахыала – иаабоит,
Аха җа хәмаррак
Акынгы хайкәшәоит.

Уака иумыхәар
Калоит ухәычра!...»

Кэыбрыцгы деитцамхо,
Даацэажэоит убра:

«Сеидроума, сөызцэа,
Иаабап, нас иаабап,
Макъана хабакоу,
Иагъараан хаикэшэап!»

Ампыл асра

Татрашь-Гъаргъалашы
Кэыбрыци еикэшэеит,
Рымала ампыл
Еицасырц рызбеит.

Амбақәа адырсит
Адәеиужь наӕ-ааӕ,
Урт ирхадырсит
Наӕ-ааӕ ѿ-бираӕк.

Азбаѿ даагыланы,
Дасит атыршә.
Ажәѿан иналалеит.
Ампыл андыршә.

Татрашь инаивӕъан,
Иантала цӕӕа,
Дамтцасны дытцӕеит
Кэыбрыц-афцырӕъа.

Аха Татрашь уи
Дишьтуазма рацәак,
Еразнак дихъымзеи,
Еихиган шыаѿак.

Кәыбрыц дкәыр-кәыруеит,
Кәыбрыц дкәаратцоит,
Армарахь дыфны,
Арғарахь дцоит.

Дымпылха иекаиршәын,
Татрашь дихкәашеит!
Дымпылха дышьтыцан.
Амбахь деихеит.

Дикыргы – димпыткьоит,
Димкыргы – дицәцоит...
Татрашь-Гьаргьалашь ду
Иускәа цәгьахоит.

Ианамуза – амбахь
Ишилшоз дытрыст,
Кәыбрыц уа даннеиуа –
Дабацо – дикырц.

Амба ишәахатцәкьеит
Татрашь-Гьаргьалашь.
Ицәгьеитәит,
Ицәгьеитәит
Кәыбрыц хәыч икәашь!

Анахьи
Арахьи
Кәыбрыц дшакь-шакьеит,
Дихыкәшеит,
Диҕыкәшеит –
Неишья камлеит.

Ацыхәтәаншәа игәеитеит –
Амфа ааимкьеит:

Кәыбрыц хәыч Татрашъ
Ишьапқәа днарбыжъкьеит.

Ампылгъы шикыз
Амба дынталт.
Ифызцәагъы гәыргъо,
Аңыңахәа иааилалт.

Татрашъ-Гьаргьалашъгъы
Деихаччеит убра:
– Избоит,
Иахъыспуго
Рацәазаап ура!

Кәыбрыци атәыци

Илакәу, иаргамоу
Сыздыруам схата,
Кәыбрыц дзықәшәахьоу
Ирхәоит шьоук еиҭа.

Азиас хышхытцәан.
Ицоит еилашуа,
Кәыбрыц дымтцанарсит.
Абар дахъашьуа!..

Армарахъ,
Аргъарахъ –
Даршәуан наҕ-ааҕ,
Дыцәгъамкәагъ азсашьа
Идыруан, агәаҕ,

Аха, иабаҕоу,
Данархәом ихы,

Азиас анхытцлак –
Ишәартоуп мыцхәы!

Иақәнакт азиас
Уи дпыхаа дагарц –
Ачык-ачык игхеит
Ацаф даннақъарц.

Убыскан дазытрысит
Иааиуаз атәыц,
Иаразнак атәыц
Дахынхәлеит Кәыбрыц.

Атәыци Кәыбрыци
Азиас иақьоит,
Аха ишазымхәәеуа
Шьта еилнаргоит.

Ирхыкәласуеит баша,
Егърыхуам дара,
Изса-зсо,
Хыхь-хыхьла
Ихуп азы убра.
Рфыцъагъ цзаакәрылом –
Убас иласуп!..
Иаха-иаха
Афықә ахь
Анеира иафуп!

Митәеикәатцәа ихыган,
Дызхытцит Кәыбрыц.
Абас деикәнархеит
Кәыбрыц уи Атәыц.

҂азәызар, хәарада,
Дцаакәрылон азы,

Атәыц иннакыло
Дабакоу ҕазәы?

Цышбада,
Хаҕада,
Дагон дылтаҕаах...
Кәыбрыц
Икәыбрыцра
Ихәеит еиҕах!

Кәыбрыц иҕыццәа рашәа

Хәыза бзиа
Хашәа далоуп.
Ашәа бзиа
Харт иахуалуп.

Ашәа ззаххәо
Ха х-Кәыбрыц иоуп,
Ашәа заххәо
Усгы ипрыцоуп.

Алым деицшым
Уи зынзасгы –
Иоура мачуп,
Дфархуп насгы.

Аха усгы
Уи деиҕаами,
Иказшала
Хагәкәа ҕаами.

Хахыцалакгы –
Уи дхагәтылоуп,

Уи дзыгэтыламггы –
Деитымуп.

Уи дахьыкоу –
Икам гәҕыҕра,
Икам хыхьра,
Икам гәыхьра!

Икоуп, икоуп
Ачча-хәмарра,
Амш лашара,
Амра пхара...

– Икалазеи,
Мшәан, Кәыбрыцхеит,
Икалазеи –
Укәыбрыцхеит?!

– Ахьы иаҕырцшны,
Са сыршазаап,
Нас, ахьеипш,
Сарггы схәычхазаап!

– Уа Кәыбрыцхеит,
Иуфо зуфои?
Икалазеи –
Изумыцлои?!

– Са сымхәыцкәа
Крысфацәома!
Са сымхәыцкәа
Сызхацәома?

– Уа Кәыбрыцхеит,
Заа уххәеитеи,

Узымха-зымтцо,
Уахцэынхейтеи!

– Изтахыда
Агэыцэ изхымхэаз,
Акгы зэамлаз.
Ак зытнымхаз!..

Уа Кэыбрыц,
Ихагымхаша,
Хақәла бзиа,
Хыыза мөашыа.

Уи дахыыкоу –
Икам гәфыгъра,
Икам хыхъра,
Икам гәыхъра.

Икоуп, икоуп
Ачча-хәмарра,
Амш лашара,
Амра цхара.

Кэыбрыци ашахмати

Аицлабра рымоуп
Афар – атцацэа...
Кэыбрыц уажэ
Дызымдыруа
Дцъаршьоит рацэа.

«Хаит,
Ихы итоузеи
Абри ахэыцза!

Дшыхэмаруа уихэаңш,
Деитамхо зынза!»

Жэаха стол гылоуп,
Жэахафык тэоуп,
Кэыбрыц хэыч дабакоу? –
Астолкэа дрыбжьоуп.

«Шах!» – ихэоит имфатэ,
Дымфасны дышцо.
«Шах!» – хэа дырхысуеит,
Зегьы днарыхьзо.

Арцарцэа нагакэа
Тэоуп рыхкэа кны.
Ихэыцуеит,
Ихэыцуеит,
Зегьы-зегь неипшны.

Еицрицеит уи зныкала
Жэахафык шах.
Икееицалт атшэара,
Изицэцахуама шытах!

Еилыркааит азэзэала –
Егьрылиршом, мап.
Кэыбрыц мыжда «шах» ихэар –
Иаанагоит «мат!»

Кэыбрыци атцыс авақыци

Атцыс хэычы пыц фежь
Атра иныхшэеит.
Кэыбрыц уа дышнеиуаз,
Иацхэа инкашэеит.

Атдыс пшқа паќь-паќьуа,
Амѡахѡаста ианхалт...
Кѡыбрыц уи дахзызо,
Инапы инаниртѡалт.

‘Ееишѡа данахѡапш,
Аусқѡа цѡгъазоуп –
Амтѡыжѡѡақѡа рзымхѡацт,
Азвакъыцк птѡѡоуп!

Деитѡамхакѡа инақѡитцт
Ипшаан ахѡырбгъыц,
Ахѡра чабрала
Иѡеихѡеит Кѡыбрыц.

Иѡышьтых атра
Иныхиртѡалт дазгѡыкуа.
Ангъы чырчыруа,
Иахъзеит иццакуа...

Еиқѡхеит,
Егъамыхъит.
Ибзиахт атдыс.
Инхыпраан ицеит.
Акыр тѡеит уиаахыс.

Аха ибжъамыжкѡа,
Есаапынра
Кѡыбрыц хѡыч иѡнаштѡѡ
Иаакылсуеит иара.

Ара-махѡ инықѡтѡаны,
Ашѡа изақѡоит.
Ашѡабжъ ақабла
Зегъы иахънакзоит:

«Кәыбрыц Кәы-Кәыбрыц,
Свакьыц, свакь-вакьыц!
Тдыс-тдыс-тдыс-тдыс!
Кәыбрыц ухаткыс!
Кәы-Кәыбрыц
Кәы-Кәыбрыц!
Кәы-Кәыбрыц!
Кәы-Кәыбрыц!

Аеырыѳраѳ

Ажәлар хәычи дуи
Лыхнаштә дыртәит.
Аеырѳра иалагт,
Аеыѳқәагы прит.

Аеыѳқкәынцәа аеыбга
Иқәиеит зынза,
Рлымхәѳ ахауа
Шәышәуеит итарза.

Абар, инарылкъеит
Аеыѳқәа җеикәак,
Адгьыл иахьымсуа,
Иласуп ашьапқәак.

Иахәацшуеит ажәлар
Уи цъашъаны:
Иқәлама ахала
Лыхнаштә иааны?!

Аеыѳқкәын дабакоу?
Азәгы дибазом.
Аха зынзакгы
Аеы мѳахкъазом.

Ассир убар
Утахызар – абар!
Ассир убар
Утахызар – абар!..

Иацхьақа иехырнаа,
Татрашь даныцшы,
Еразнак дидырит
Иақәтәаз аеы.

Дидырит,
Изҗитит:
– Уейтамхан, Кәыбрыц!
Иоунаҗыит аеыҟгы,
Егьагым ипрыц.

Зегьы-зегь даагәартеит –
Азә дақәтәоуп аеы.
Еихачоит дыздырыз
Иҟызцәа рхы-рҗы.

Уи дакәша дантала,
Аиааира ганы,
Ажәларгы убыскан
Дырбеит дааигәаны.

Дырбеит афырхатца
Кәыбрыц ихата...
Ахалатцәҗа аиааира
Азгозма аеиқәа!

Иагьырхәеит:
«Абасейцш
Аеыҟцкәын дзықәтәаз,

Ицьоушьартә иҕам
Аиааира ахьагаз!»

Кәыбрыц иҕаскын

Иҕоуп ҕаскынжәлак
Ақытаҕе ҕара.
Кәыбрыц иҕаскын ҕәа
Иашьтоуп иара.

Арахә ирыхәоит,
Рызфа рыхнацоит.
Ибзааины,
Акғы рмышьуа,
Ацәа рханатцоит.

Атәыфа зхагылоу,
Атәыфа зхазам –
Цырак узтазар,
Уаха атахзам.

Уи акәхап,
Ақытаҕе
Иубоит уахьыцшуа,
Арахә цыҕ-цыҕуа
Иахьықәу ихәуа!..

Иабду иоуп изҕитцааз
Кәыбрыц убри ахәшә.
(Уаҕ қыазақ иакәын
Цсата шкәакәа Махә.)

Ихәшәқәа зегь башахар
Арахә рхақым,

Шәашьтал хәа реихәоит
Кәыбрыц ихаскьын.

Кәыбрыци аңьныш Чыгрыци

Ипхызу,
Ипхызму
Хаздыруам, шәымбои...
Апхызи
Аиашеи
Еикәшәаргы камлои!..

Амҗа даныла,
Дышнеуаз Кәыбрыц,
Илапш наикәшәеит
Аңьныш Чыгрыц.

Зны дааигәахоит,
Дәәазны дхарахоит,
Ауаргыала дақәтәоуп,
Ихала дгыалоит.

Изблак еимахәлоуп,
Изблак тыцьцьоит.
Аптақәагь хыжьлоуп,
Амрагь качқоит.

– Абзиара умаз,
Сыуа Кәыбрыц,
Цқьа хайбадырқәап,
Арахь умҗахытц! –

Кәыбрыцгы даатгылеит,
Убри дцъашьаны.

Иажәа ирґыцит
Аґьныш дласны:

– Иуасхәоит имзакәа,
Уансықәшәа иахәа,
Ғеишәа игәынкылан,
Уазхәыщ са схәахәа.

Уныкәа схәатәала,
Ушыкало убап,
Ахныкәгашәа бзиа
Сара иусыртцап.

Еснагь иужьалароуп
Узлоу ант ауаа.
Уиалоул макьана
Саргыы сызлаауа.

Иузалгом феидак
Акрура-кырхәара,
Баша мышгагоуп
Узґу атцара.

Аламыс акәзаргыы –
Нак ишьтатца,
Иузеиґу мацара
Уазхәыщуа, цхәа уца.

Уашьцәа дара-дара
Еичурчар – еислап,
Ухала унахаланы
Рмал уфалап.

Уаргыы-саргь ҳаицныкәап,
Ғаицгылап,

Ҳаицтәап.
Абри адунеигы
Ҳа ҫтәала ихаркшап...

Аңныш Чыгрыц ус
Митәыла дхәаңәон.
Есааира Кәыбрыц
Деиашәон,
Деицрашәон.

Дагытқъеит.
Дагыхәхәеит:
– Усқыртц, алахша!
Уара сымфахуқьо –
Са сақәтәам аңша.

Узбахә хәанхәахла
Сара исаҳахьан,
Аргама усымбацызт
Абас, амишәан!

Агәымха-гәырмацга,
Аңәаңеыга-фығар,
Деилоугаргы улшоит –
Газак униар!..

Гәадурас са исымоу –
Сызлоу ауаа роуп.
Ауафра – цшәымоуп,
Амалажә – уаароуп.

Агәамчи
Ахачхареи
Зхылтцуа акруроуп,

Хшыџла сеибызто
Сызџу атцароуп.

Аламыс акэзар –
Сзыкэгэыџуа цэашьуп,
Пхьа цагас исымоуп,
Ламысда – слашэуп.

Сашьцэа сахьрылоу –
Акгы сацэшэазом.
Зашьцэа ирыгэтасыз –
Хара дызцазом.

Дыцьнышуп,
Дцэыршэагоуп
Убри – уа ухаџа!
Уз абыржэытэџьа,
Уз, аџааста! –

Ацьныш дшэазызеит,
Дышџашьазгы ибеит,
Асаба џаргылан,
Дныџаба дцеит.

Кэыбрыц иашэа

Схы сахашшаауам
Сара –
Аура сымоуп –
Сызхара.

Уаџа сзымџар –
Егьоурым!
Исызџаргь –
Соуцэахарым!

Ҳазинтәык
Ҳайкараны,
Адәы хнықәларгы
Ҳайцшны,

Хаарак атқан
Избазом,
Ҳайцш гәйрғыґагы
Калазом.

Ахшыф игзамызт
Абас –
Ҳарт ҳаиламфашьо
Ҳазшаз.

Акьяф датәамба
Ау дымцар,
Рфыґагы бзиа
Еибабар,

Абри иахъзу –
Ауафроуп,
Зегы ирейґугы –
Иароуп.

Ау дахьаматәам
Цъара,
Акьяф даматәоуп
Убра!

Акьяф илымшо
Ғакы –
Илшоит ау
Иаразнакы.

Ҳайфызарағ –
Уағ дмыцхәым,
Ҳайфызарағ –
Уағ дхәычым.

Ау – длақәуп,
Ақбағ – дөазап,
Иагъа ус ду
Ирыхъзап.

Ахшығ игзамызт
Абас –
Ҳарт ҳаиламфашьо
Ҳазшаз.

Изызходаз
Хағ затцәык!
Изызходаз настғы
Бжбык!

Ахъажьқәа роуп
Хағғы змам,
Ахъажьқәа роуп
Быжьгы зхам!

Еицтақыжуашәа
Ҳацшыак –
Рашәа хаарада
Уацәшәап.

Хшығ ду иман, нас,
Абас –
Ҳарт ҳаиламфашьо
Ҳазшаз!

Абааш акны

Апионерцәа
Меышак аены,
Рцыза драцгыла,
Интытцит еицны.

Ажәйтәтәи абааш ахь
Ицоит ныкәара.
Кәыбрыцгы, хәарада,
Дрыцуп убра.

Амџа иахыкәу
Ихәмаруеит, иччоит.
Амра хаҕыгьежь
Лашоит, икацхоит.

Инытсит аккара,
Иџхалеит ахәы...
Абааш ахь икылсит,
Цьа мбакәа мыцхәы.

Уи амцан иаагылеит
Аҕар еикәшаны,
Рцызагь даагылеит
Уа рыгәтаны.

Дналагт ашьшьыхәа
Абааш атоурых.
Аҕар акгы раџшәом –
Ицшуп рыхкәа шьтых...

Ақәылацәа шқәылоз
Лассы-ласс абра,

Ишрылымшоз усгы
Абааш агара.

Рабдуцәа рфырхатцара,
Рыгәаґра, ргәамч,
Рыцсадгыл азыхәа
Ишгылаз ихьамтц!

Ишықәцоз иазәыкны
Адугы ахәычгы,
Ақәылацәа шыргоз
Иғәых есқынгы.

Инацылтцеит насгы
Ишәартаз хтыск.
Избахәгы ралхәеит
Иналкаан арцыск...

Ар цәа змазамыз
Абааш ахь ижәылт,
Абаахьчацәа ракәзар –
Ашәарта интагылт.

Бжымш еицынкылан
Фырхатцала иқәцон,
Аха иаҳа-иаҳа
Рымч кәадахон.

Афатәгы рымтәон,
Ирымтәон азгы,
Убас есымшаaira
Интәон рцяпқангы.

Убыскан даацәыртцит
Арцыск ихәычаз,

Абри шәа шәфызә
Кәыбрыц иакараз.

Абааш ду дынкылкәраа,
Дцеит дласзаны,
Ақәылацәа ртәартә
Дазнеит иезаны.

Урт даурызгәатахуаз,
Атцхгы лашьцан.
Атцх лашьцазамзаргь,
Дызбодаз – дхәычзан.

Иалеитцеит ашхам
Рыфатә зеггы!
Дхынхәит егымыхькәа
Итыц ахь иарггы.

Ашьыжь ашараз
Итынчран убас...
Ақәылацәа еилажьын –
Ашхам иагаз!

Абасоуп ишыкоу,
Иаххәап еитаггы:
Егърыхуам еидгылар –
Адуггы ахәычггы.

Кәыбрыци ашьыци

Ахьз-ацша ахьыкоу –
Ашьыцрагь калоит.
Ашьыцра-цәгьахәыцра
Ашьыцфы дахәхоит!...

Изара ду нкылан,
Даацэыртцит Ашыыц,
Ўитит аргама:
– Узымцеит, Кэыбрыц!

Избоит,
Шьоук иузырхэо
Мыцхэы ухнацаацэан,
Иухаштит хэа сыкауп,
Афыза, са сцан?!

Хаисып хлеиҕагылан,
Иулшогоь аабал!
Ухьз-уцшагь ухэом –
Аман усырхэап! –

Ашыыц ихапыцкэа
Ирытцгон аҕҕа.
Иблақэагь амца
Рхын, иара нтцэа.

«Ее, гыди, сабиц,
Сишьуеит агаза,
Сымш дапырахт,
Ари дцэыггаза!»

Кэыбрыц даахэыц-хэыцын,
Даацэажэеит убра:
– Астцәкьа убзамыкэны
Усшбазомызт сара.

Атэыҕақэа сымам,
Ишубо, суаҕуп,
Ацыхэагьы сымам,
Схапыцқэагь ҕакуп...

Уеисла, нас, сыцәапшь,
Иахықәу абан –
Иақәшәап хәа сыкоуп
Убри уара уқан!

Мамзаргы – сла Дамшәи
Уареи шәеибакы!
Уи мап уцәакрым нас,
Ицшуп, ухатқы! –

Ашыыц ихапыцқәа
Леихеикшахт – аҕақ,
Итачкәым дуқәа иратқан,
Иааихигеит шыаҕак.

Убра дагъзахымсит,
Днытцакка дцеит:
Дамшә ахапыцқәа
Аарцшны, инарбеит!

Дгъежыт ахәацахәа,
Игәы дахапжәо.
Ишьклацшуан
Дамшәгы,
Атцыхәа рышәшәо!

Кәыбрыцгы даацәажәеит,
Ила дзыпшуа:
– Дзыкалом хәыцъагы
Хәшеицу хазшыа.

Амчи ахшыџи
Еицызар – умшәан!
Уихәацш ахшыџда –
Ашыыц-амишәан...

Кәыбрыц изы ашәа

Маҗ-саҗкоуп ишәасхәаз
Ара сыццакшәа...
Иазхазааит иахьала
Кәыбрыц итызшәа.

Дызхысхьоу,
Дызтысхьоу –
Акырза ирацәоуп,
Макьанагы иаҗхьаҕа
Амҕа ду шытоуп...

Иззымдыруа дыҕоуп хәа
Сыкам шәа шәахьтә –
Амҕақәа шкьақьам –
Ибылгыартә акәтагы.

Аха агәра згоит
Агәра згоит,
Агәра згоит:
Кәыбрыц афырхатца
Имҕа дахьзоит.

Хатала дхәыҗызаргы,
Гәатала дҕацоуп,
Убас деилкьа-еилгәыцәуп,
Дцыруп,
Дымцоуп.

Иоура хәыҗуп хәа
Дыкөнуща уакәытц –
Узацлабша,
Узхьыпшыша
Дагырейгыуп Кәыбрыц...
Акалашәа иҕоуп
Адура-ахәыҗра,

Мачк уи ҳазхэыцыргы
Ҳалшоит абра.

Ауракэым икоу,
Акьяёрагы – убас,
Дуаџ дууп
Аус ду,
Ахтыс ду зырџиаз.

Иоура хэычуп хэа,
Дыкэнушья уакэытц –
Иреиџу уа уџызцаа
Дыруазэкуп Кэыбрыц.

Уи уара ухала
Иубозар калап.
Макьяна иумбозаргь –
Уныкэлар – иубап!..

Ацстазаара дуззаџ
Ак шэартас имкы –
Дарбан ихьамтцуа,
Иазнеиуа зхыкэкы?

Дарбану, амра
Ахататцэкья анлашыцо,
Аччацшы лашара
Зыцэмызкэа цхья ицо?!

Кэыбрыц иоуп уи –
Ахьз-ацша
Змоу есымша!
Кэыбрыц – Ауаџ Дузза,
Кэыбрыц – ахькэыршэа!

1979 (?)

АБНА ЛАКӨ

«Саргъа-саргъатәи стацкәым!
Сарма-сарматәи стацкәым!» –
Абас иалагоит алакә,
Нас ҳахькылнаго ҳбалап...

Амшә шыыжык –
Ақәыцьма иапхьейт,
Ақәыцьмагы –
Абга иапхьейт,
Абга мцшыкәа –
Ажъа иапхьейт.
Аизарагы
Нас уиакәхейт.
Иаайдтәалт
Абнара агәтаншәа:
Амшә,
Ақәыцьма,
Абга,
Ажъа.

Амшә иауан ахантәәфә.
Ус иагыналагеит иара:
– Саргъа-саргъатәи стацкәым!
Сарма-сарматәи стацкәым!
Шәанацьалбейт,
Ҳабна хыршьааит,
Шәанацьалбейт,
Ҳкәара тыршьааит,
Ҳзаәа-зыткәакәа
Табейт,
Ҳтыфәра-цстыфәрақәа
Еилабгейт...
Шьта ҳаркуеитоуп

Ҳаимлаҳәә!..
Уара, ақәыцьма,
Угыл, ихәә,
Уалацәажәә
Аус-ахәыс,
Уа уоуп издыруа
Еихабыс!
Саргъа-саргъатәи стацкәым!
Сарма-сарматәи стацкәым!

Ақәыцьма гылан
Иааскъаны,
Ицәажәеит
Амца ацратцаны:
– Сымшә хафылаша
Ухатцкы,
Уара исыдутцә
Зеггы
Са иҕацтоит,
Аха зынза
Ҳусқәә
Ирымам
‘Еырқәаца:
Иамхзар еиҕын
Абга наҕ,
Аус иамаҕтам
Рацәак!..
Абга гылеит
Иццакы,
Уиггы цәажәеит
Амца аркы:

– Ҳамшә хафылаша
Ухатцкы!
Ҳқәыцьма цсыцқъа

Уцсатцкы!
Са саиааиуеит
Снапынтца,
Аха ишәасхәароуп
Имза:
Избан баша
Сызтахо?
Ажьоуп
Хусқәа еитцазырхо!..
Иаақыць-қыць,
Ацәа интас-тас,
Ажъя налагеит
Абас:
– Хамшә хаҫылаша
Ухатцкы!
Хқәыцьма цсылаша
Уцсатцкы!
Сыбга-сыбга,
Слахьынтца,
Баша ихышәымтцәан
Сцатца,
Стцыхәа сашьтам,
Иҫахтцәоуп,
Стцыхәа хтцәазаргы –
Сеибгоуп,
Слымха дуқәа
Рыгәра жәга,
Хара шсымам
Еилшәырга...
Иасыркааит сара
Сышә,
Зегь ахарамзар
Анышә. –
Иахәлашәазшәа аҳаца,
Уаҳа нацнамтцеит ажъя.

Ақәыцьма тәоуп
Ацсы заны,
Абга тәоуп
Ацсы цаны.

– Изақәызеи исахауа! –
Зегь арзызартә
Ихәаауа,
Ифатцыббит амшә ахьтәаз. –
– Ааит,
Ушпацси ушыбзас!
Уара, ақәыцьма,
Угәра ганы,
Баша усымазма
Уртәаны!
Саргъа-саргъатәи стацкәым!
Сарма-сарматәи стацкәым!
Хусқәа цәгъамхарц
Пхьаказы,
Абри умаз
Иахъазы! –
Амшә тацкәымла –
Ақәыцьма иасит.
Ақәыцьма гәаан –
Абга иасит.
Абга гәаан –
Ажъа иасит.
Ажъа гәаан –
Анышә иасит.
Анышә иачхауеит зегъы –
Уаха акымзар акагъы.
Абна хшьаауп,
Акәара тшьаауп,
Атыфра-цстыфрақәа
Еилабаауп.

Абна ихыршыааз
Агэаншэа,
Акэара итыршыааз
Аханшэа,
Аизарашьтахь
Амшэ тэаны,
Ус ахэахуеит
Ашэаны:
– Саргъа-саргъатэи стацкэым!
Сарма-сарматэи стацкэым!..
...Абра ицахамтцэар алакэ,
‘Ееикахь хкылнамгар калап.

Ииуль 20, 1979

ШЬХАН-ШЭАРЫЦА ИЦА УАХСИТИ ИАРА ИФЫЗЦЭЕИ РЛАКЭ

Ажэеипшыаа дукэа ззылыпхаша
Шьхан-шэарыца ица Уахсит,
Зхымта камшэац баша-маша,
Ашыжь дгылан, дааласит.

Арцыс гэыраз, арцыс нага
Иабцъар цишэахьеит, мцахэом.
Зегы изеипшуп – ашьха, ага,
Амфа дныкэлеит, деитцахом!..

Амра пхозма, аурт шэышэуазма,
Амфа шэартазма уамак,
Адэкэа шэтүазма, адэкэа цэхэуазма –
Урткэа ханахэом алакэ.

Цъара дхало, цъара дтало,
Арцыс шыардагы днаскъеит,
Шёарах затцёык, ус ма икъалан,
Ашьта икыртёеипш егымбеит.

Дкара-уара, днылс ахаа,
Ккарак днытцалеит цъара,
Нымфахытцша атцла гёаа,
Амшё таффышёо ибеит убра.

Уи зышьтазеи? – ацха иашьтан,
Абыз нықёнашыуан ақышё.
Ацха абаказ? – атцла иаман,
Атцла иамтцагъежьюан мышё.

Деитцахозма – ишёакъ неихыхны,
Амшё ацсырта инаирбеит.
Дгёазтаз амшё аеыфеитцыхны,
Уа иаатгылан, ус ахёеит:

«Аа, сумшыын, сумшыын, сыгёнахауп,
Истахым сара цёгъарак,
Сувагылап агъарахёа,
Уа узы исылшап хёартарак».

Ас ианихёа – иабцъар длахеит,
Амшё аайдгылт иааскъаны.
Нас уи акёхеит, ари лакёхеит,
Амфа иныкёлеит урт еицны.

Амра цхозма, аурт шёышёуазма?
Амфа шёартазма уамак?
Адёқёа шётуазма, адёқёа цёхёуазма?
Уртқёа ханахёом алакё.

Ус ишцоз, ишцоз, еитахгы,
Дэыбгак рымѡа неихнатѡеит.
Аха изымцо анахыгы-арахыгы,
Абѡар шнаѡеикыз абеит.

«Аа, сумшыын, сумшыын, сыгѡнаѡауп,
Истахым сара цѡгыарак,
Сувагылап агыараѡа,
Уа узы исылшап хѡартарак».

Ас ианихѡа – иабѡар длахеит,
Абга аайдгылт иааскыаны.
Нас уи акѡхеит, ари лакѡхеит,
Амѡа иныѡелеит урт еицны.

Амра цхозма, аурт шѡышѡуазма?
Амѡа шѡартазма уамак?
Адѡѡа шѡтуазма, адѡѡа цѡѡуазма?
Уртѡѡа ханаѡѡом алакѡ.

Ус ишцоз, ишцоз, еитахгы
Рымѡа жыак инеихнатѡеит,
«Ѣак» аргеит Уахсит ишѡаѡыгы,
Ус, уаѡѡас, ажыа иаѡѡеит:

«Аа, сумшыын, сумшыын, сыгѡнаѡауп,
Истахым сара цѡгыарак,
Сувагылап агыараѡа,
Уа узы исылшап хѡартарак».

Ас ианихѡа – иабѡар длахеит,
Ажыа идгылт иааскыаны.
Нас уи акѡхеит, ари лакѡхеит,
Амѡа иныѡелеит зегь еицны.

Амра пхозма, аурт шәышәуазма?
Амҗа шәартазма уамак?
Адәкәа шәтүазма, адәкәа цәхәуазма?
Уртқәа ханахәом алакә.

* * *

Дцоит Уахсит, ифызцәа ицуп –
Амшәи, абгеи, нас ажъеи.
Ихаздыруам шыхак дынхытү,
Ма дахысзоу адунеи.

Дыкәуп,
Дыкәуп,
Дыкәуп,
Дыкәуп...
Цәхәырак дыкәуп, интәазом.
Уа, дыпшызар – ашәшы ифыкәуп,
Дтәоуп тахмадак – дкәацазом.

«Икалазеи, ас гәырҗала,
Уаңбал ааира уазыпшы?
Узыкәшәазеи, рыцха, ухала
Абрака уеушыр утахны?»

Атахмада ихы дааҗахейт,
Ихәыцра далнахын иахаз,
Аарла дцәажәейт: «Сара уаха
Сыкам, сцәахажәоуп инхаз.

Мчык сызнымхейт, ахлахәада –
Сымцахә ырцәоуп, сыбга цтәоуп.
Спазатцә дызит слашарбага,
Уажә, абар, дхахәны дышьтоуп.

Аңныш-такәажә лыпсы далтейт,
Лдырды атыхәа дағашәан.

Уи лдырдтцыхәа зкыысыз далгеит,
Даахахәылтәуеит хәгеитан.

Шәзықәнагалаз хара хтәыла,
Ауаапсыра нлыртәахьеит.
Уахыпшлакгы – хахәыршәыла
Ахы-атцыхәа зегь лыртәхьеит.

Абни абахә ґааста акалтаґ
Дхахо лқәацәажә дыфнатәоуп.
Азәгы длафлыжыуам длызгәамта –
Дзықәлыршәаша угыи избоуп.

Цсыхәа лымам, дтазырхаша
Хатта дыказам цьаргы.
Ухынхәыроуп, арцыс, баша
Уталырхоит, умцан уаргы».

Цәгьа игәырфөеигеит, цәгьа дархәыцит
Шьхан-шәарыца ица иахаз.
Амца ицралеит, амца ихысит,
Амбатә цәыртцуан дахыпшуаз:

Ауаф сахьа змоу ахахәқәа
Улапш рхьымзартә ирацәоуп.
Ацьныш-такәажә иагьа гәнаха
Қалтахьазаргь – иацхьа ишьтоуп.

Нас дхынхәуазма – лышьта дхылеит,
Шьхан-шәарыца ица Уахсит.
Ифызцәа рақәзар – иацхьа игылеит,
Зегь еидгыла инатцысит.

Цқьа инапшызар – алфатцә халоит,
Абахә иакәшоит еикәаза.

Уа даатгылт Уахситгы цшыаала,
Ифызцааг икәшеит ааигәаза.

Амшә аагылан, аеыркәышны
Ус иаацәажәеит: «Уажә хара
Хмыццакыкәа, ееишәа ххәыцны,
Хашьталароуп лтархара.

Хеылҗахажьыр – уи лдырдтыхәа
Хазлацәцозеи хаибганы!
Аха иҗоуп даеа цсыхәак,
Уи хазбароуп хлатәаны.

Сара ысылшогы нашәасхәап,
Шәара ишәылшогы нашәхәа,
Зегь халшарақәа неицахтцап,
Хаха хнеирым – иаашәычха.

Са сылхыкәшан, абахә кнаха
Схалап ақәцәахь сеиханы.
Цақа ибгастцалап агәгәахәа
Уантә ахахәқәа рыбганы.

Ацъныш-такәажә уи дархагап,
Лқәацә дындәылкәап дбыр-быруа.
Дгылар – дкахап, дгылар – дкахап,
Лашта дықәхап дгьежь-гьежьюа».

Амшә аналга – абга налагт:
«Саргы лаатцраҗы сыҗеза,
Стәаны суулап бжыы җаастала,
Лгәахы кыднахыртә зынза».

Ажыа цәажәеит: «Ус анакәха,
Лыцсы лылзаауеит ларгы,

Саргыы снеины, слымбазакәә,
Имтасырсуеит адырды».

* * *

Ус неибырхәеит, ус иагыныкәеит:
Амшә ахахәкәә бғанатцеит –
Дыдратцас абжыцәгә рхылкәеит,
Абга ауура ныхнатцеит.

Аңныш-такәажә лқәацә даадәылкәеит,
Лдырды шытыхны дбыр-быруа.
Дыткәеит-дыцеит, дыткәеит-дыцеит,
Илуа дақәшәом, дгъежъ-гъежъуа:

«Сыбға-сыбға, сымгәә-сымгәә!
Сдакья-сдакья, сыхәда, схы!
Аа, свакыцкәә, аа, сгәышпцлымхә!
Аа, сваныза, аа, сшьамхы!»

Идыдуеит ахахә ибғало,
Нас ауубжы – чхашья змам...
Ладахьала, җадахьала,
Дахьцалакгы – лшьапкәә акуам.

Даақыць-қыцьын – лыпсы лхаҳаит,
Лыкәша-мыкәша иаалашьцеит,
Уа лдырды лымпытцшә инкахаит,
Нас, ицшуазма, ажъа кәырзеит.

Хык захьымзо, лацштцашәаран,
Адырды шытнапаан иприт.
Иахнамыртцит еимгеимцарак –
Шьхан-шәарыца ица инаркит.

Амшә аатгылеит, абга нкылцшит,
Алымха аркьацэзеит ажьагъы:
Ацъныш-такәажә дфатцпеит мпылшәа,
Дкаҳаит, дыцеит еитагъы.

Цсышьацәгъала жәахантә дакәшеит,
Дхәазаны дахыст адәы.
Нас дыцшызар – лылацш нақәшәеит
Арцыс иикыз адырды.

«Аа нанькьа... нан, кәыхшаша,
Сычкәын, сычкәын, сбыр-бырфын,
Иац ацшаша, иахьа ахәаша
Уара уааира сазыцшын.

Сдырды уцшаама, нан, уаафәхеи,
Уааласы, нан, уааласы!
Гәырғәфәхәшак арт афәха
Ирхианы итәахуп уа узы.

Сызлаха-ха-ха-ха-хахо,
Сдыр-дыр-дыр-дырды – сыцсы!» –
Днапырхаха-шьапырхахоит,
Лцынтә икылсуеит азыцсы...

Шьхан-шәарыца ица длызжьозма
Ацъныш-такәажә – цсыцкьа зхам.
Лгәырғәфәхәша дазыцшуазшәа,
Лыгәра игозма гәра змазам!

Инеифитцәан лдырды афәфәхә,
Иршәны ылышьклеитцеит убра,
Ибла ишырбоз нас афәфәхәа
Дналагт ацъныш абылра.

Артџаа нхылтџеит лымхатџхыган,
Амџабз абахџ иаџџашуан.
Ѣшатлакџ хаган лашџа дыџџын,
Алџа еикџара џџитџџиуан:

«Слымхџ-слымхџ, сџынџа-сџынџа,
Сыбла-сыбла, сџыхџа, сган.
Аа, снапхыџџџа, аа, сшыапхыџџџа,
Аа, схаџыџџџа, аа, сџапан!»

Дук мыртџыкџа дџеит дыџџышџа,
Лыџџышџа ныџџагеит аџша.
Ус ашышыџџа адџыл шџџышџа,
Иаџхџа иџџыртџеит дахыџџшуа.

Хџыџгы-дугы рыџсы џалеит
Адырдџыхџа иагахџаз...
Хџашџа хџџарым ажџала
Шаџа гџырџара џалаз.

Амшџ кџашоит ашыапџџа еишыџларсуа,
Абга – аџынџа шыџархџазо,
Ажџа џшума – иџџо-ишыџасуа,
Иџџуп уа џыгџхыршџџ џџџо.

* * *

Дџоит Уахсит, иџызџџа иџуп –
Амшџи, абгеи, нас ажџеи.
Хџа ихџздыруам шыџак дынхыџџу,
Ма дахысџоу адунеи.
Ѣџара дхало, џџара дџало,
Арџыс шыардагы днасџеит.
Шџарах џџџык, ус ма иџџалан,
Ашыџа икыртџеиџш егымбеит.

Ус дышнеиуаз – тэылак далалт,
Дахыпшлак – ақьацтақәа,
Ладахьала, ҫадахьала, –
Игэытшыаагоу ашәиқәа.

Амшә иазытәахуам агәала,
Абга алабжыш кашуеит,
Амҫа иқәуп зегь гәырҫала,
Ажьа алымҳақәа хьышышьуеит.

Ус даацәыртцуеит лыбга цыыкәза
Амҫа атыхәахь такәажәык,
Цгәык шәарыцоит абла тқыкза,
Длабаркыгәуеит лыгажәык...

Уарла-шәарла, цқьа инапшызар,
Ауаа шықаз еилдыргеит,
Аха усгы лыгажәымзар,
Такәажәымзар уаҫ дрымбеит.

Дара уртгы неипынкыла
Ашәеиқәароуп ирхыкәкәо.
Цъара цхәызбакгы дырцылом,
Цъара рцызбак – деибаго.

Диазтаагәышьеит нас ашьшьыхәа
Дназыдгылаз лыгажәык:
«Изыкамлазеи шәара шәзыхәа
Зегьы ирзыкоу цъара мшык?

Изыхҫоузеи иахьа шәшьыла
Абри ажәәан ҳазтацшуа?
Изыниазеи шәара шәтәыла?
Иарбан гәәкроу шәызхәәеуа?»

Инаитцаргәа илабашья,
Атаҳмада дцәажәеит тынч:
«Үа згәыхәтәымџа назыгзаша...
Митә азыкалт ҳара ҳдынць.

Хтәыла дақәлеит хгәыла мцацәа,
Иҳақәмақаруаз есқынгы,
Лаба ҟышьтызхуаз ахацәа
Абцъар шытыхны ицеит зегъы.

Ханхагәышьеит ҳарт абрака
Зшьамхы инанамгоз шыоукы.
Иҳазмырхакәа уи агәакра,
Иааҳазцәыртцит даеакы.

Үаџ даныкамла изыцәшәаша,
Хбааш иџхалеит агәылшьап:
Амца аҟытцуеит иара интәаша,
Имақаруеит: «Шәызбылзап!».

Афатә ҳақәнәтт: цәтапсарала
Пхәызбак дахтоит есымша.
Атцәы лықәшәеит уажә иахьала
Ҳлашарбага – аҳ ипҳа.

Ҳаҳ ипҳазатцә дигәаггәышьеит,
Ижәлар, идгьыл еикәирхарц.
Уи шыыбжышьтахь даагагәышьоит,
Агәылшьап агәы кахтцарц».

Ари ажәабжь цәгъа игәыпжәагахт,
Иеыршыыгахеит мыцхәы.
Амшә ахьгылаз зынза ихагахт,
Аха иакажеит ахы.

Абга абла зынза иттцйтит,
Ахапыцккәа аҗҗа рыхга,
Ажъя алымхақәа җеитцйтит,
Иааилагылт апатқақәа.

Цәгъя игәырҗеигеит, цәгъя дархәыцит
Шьхан-шәарыца ица иаҳаз.
Амца ицралеит, амца ихысит,
Аха дытцымкьеит хаха.

Ус нареихәеит тынч иҗызцәа –
Амшә, ақәыцьма, нас ажъя:
«Хьзи-цшеи гәәкреи ҳарт еиҗызшо –
Ҳаицапылап агәылшьап!

Аха, ижәдыруаз – хаха ҳажәлар,
Амца ҳажәнатцашт иара,
Иҗазамкәа ҳауа-ҳажәла,
Зегь ҳлеиқәыццышәуеит убра.

Савтагылап ашәаҗ снейны,
Хыхь абаашаҗ сыхәнаны.
Шәыхҗык шәтәап ааигәа шәмазеины,
Ҳаит анысхәа – шәыхианы!»

* * *

Ус неибырхәеит, ус иагьныкәеит:
Дхалт Уахсит абааш дласза.
Иҗызцәа ракәзар – наҗ адәныҗа
Реырхианы итәахьеит маза.

Ашә дынкылцшит иҗоу збап ҳәа
Шьхан-шәарыца ица Уахсит.
Агәылшьап асаса раҳа
Цьаҳанымтцас дынтацшит.

Усгы ахәахуан абыз тыхуа:
«Сымгәа бталар – баасырцхап,
Сцынтца итасуеит ба быффы-хаа,
Бааи са сышка, сгәазыр...хап!» –

Агәылшыап асаса еихыхны,
Иналзытрыст ах ицха,
Иацсуа кама атра иаатыхны,
Длеит Уахситгы дуамаха.

Хаит анихәа – ақыц-сыцхәа
Ифызцәагь кылкьеит имцаха.
Агәылшыапгы, ахы ршышыып хәа
Ишымааз дырны, ижәылт хаха.

Инаимто зынза цсгаха,
Амца ижәнатцеит Уахсит...
Ифыртынха зны дышътнахит,
Зных акәакь дыкәанакит.

Амшә убыскан абга иласын –
Абга фкылжәеит агәылшыап.
Абгагь амгәа илацрасын,
Амгәа лкылжәеит агәылшыап.

Ашацахәа атдыхәа илахан –
Ацкәа налацсит ажъя.
Уаха-саха, уаха-саха,
Инеилыхеит уамашәа.

Абга ахькылжәаз – амца фхәйткьеит,
Амца лхәйткьеит амгәацәа.
Агәылшыап атдыхәагь хәйткьеит –
Амца дәыкәлеит итцарза.

Абга икылкьон, амгәа икылкьон,
Ахы-атцыхәахьтә – амца кшон.
Амца шыра адәныка идәылкьон,
Ус маҷ-маҷла амца нтәон.

Иамтәеит амца – шыта изафьтцуам –
Баша ләахәашьк нафьббит,
Нас ааигәа дазнейны, ахытәкьа
Нхицкьааит камала Уахсит.

Агәарахәа уа илеикәахаит
Агәылшьап цәыршәага еитцхәа.
Нас дышьтицааит ашацахәа –
Дарбан жәдыруеит – ах ипцха.

Ихәда днакәшеит лнапкәа еитцыхны,
Иааит маҷ-маҷла лыпсы ицаз.
Ус даацәажәеит лфь фейыхны:
«Уа уфь сыкоуп, сеикәзырхаз!

Абыржәытәкьа харт хаиццароуп,
Саб иахтныка хаиманы,
Сеикәзырхазгы уисырбароуп,
Икоу схәароуп иаахтәаны.

Са сгәы ушақәшәаз схәап имзакәа,
Сгәы шизымцо даҭа рцыск.
Сабгы дықәхашам длак-қакуа –
Уара уалихышт махәыс!...»

Аетә шаша зыкәа италаз,
Даашанхалеит, аха нас,
Нас даацәажәеит зынза пшьаала,
Апхыз даалтцызшәа дызлаз:

«Сыбла тшаша, сымрахэага,
Сгэазырхага, сынцэартцис,
Ба бансоуггы лашарбагас,
Сара исымоузеи хэатэыс.

Аха исылшатѣѣом иахьала,
Амѣа сашэахьеит цэгьала.
Уатѣы сталап башта еинаала –
Аашар сымѣа базыпшла!»

Ах ипѣа ссир лымѣа дныкэлеит,
Лгэы дтагэырѣо, дааласны.
Даапса-дкара иарггы дныкэиеит,
Уада чыдак ахь дцаны.

Иара иѣызцэагь хэахэа-чахэа,
Уаха нрылымшо иаапшуан.
Иаауцѣашьартэ ахаѣсахьа –
Амшэ аѣышэ, ацынтѣа чхьан.

Абга гылан абла азхымтуа,
Абѣа заѣхьа, атцыхэа цэхэны.
Ажьаггы зазон азѣымтуа,
Алымѣа рпцззагаѣа еикэахэны.

Дук мыртцыкэа нас ишьталеит –
Ацэа рыѣэахьан зеггы.
Амза ѣавтѣит абахэ пшьаала,
«Цэамтхаа бзиа!» – хѣаап ѣарггы.

* * *

Цэамтхаа бзиа... Мап, уахала
Цэамтхаа бзиа атам абааш.
Дтэан иѣыпхьак адэахьала,
Ах иѣыхьча – агьангьаш.

Шьхан-шәарыца ица дахыцәаз
Ашәаргәында ашышьхәа длеит.
Абцъар еилнахуеи, мцахәыцәа –
Амахагъа икама икьейт.

Нас дындәылкьейт игәы тыцо,
Ах ипха дналыхъзаны,
Дналҕагылейт пхъа дмышьтыкәа,
Икама ацынтца налҕакны:

«Ма – быцсыроуп, ма – быстәхароуп,
Хәашъа боуам зынза мап,
Сара сакәушәа набхәароуп
Ахы хызсаз агәылшьап!»

* * *

Афырхацәа агәгәахәа иеыжәтцит,
Ртәыла дыкәцаны раҕа.
Агәыргъа шыкьбыжъ ҕацхъа ихытцит,
Чара дуззахеит иахъа.

Чкәыни зҕаби еидеырбалоит,
Абыргцәа иргәалашәоит рҕара...
Дылбаауашәа ажәҕан пшьаала,
Ах даадәылтцуейт иахтынра.

Иаргъарала – иеыхъча дгылоуп,
Иармарала – иара ипха.
Урт афыцъа рнапқәа нкыла,
Ус даацәажәейт: «Шәааскьақәа!

Шәихәапш, сыуаажәлар, дыжәдыруаз
Сара сымахә исгәапхаз –
Сара сеыхъча, сара сгәыраз,
Са сыпхазатцә деикәзырхаз.

Сара сахра, сара стёйла
Дахагылар қэнагахап –
Хатца гёйла даёагыла,
Ахы хызсаз агёйлшыап!»

Амахагъа дгылоуп цагъа,
Ипатца ъежъқёа қёац-қёацо.
Ах ицхазатё – агёйтшыаага –
Лагырзуп илфысны ицо.

Аха дарбан, уажёазыхёа
Хыс изкуада даазықёшёаз?
Уи акымзарак налзымхёо,
Лаб иёыхъча дыширшёаз?

* * *

Иамбац ыкам апсабара,
Иамбац ыказар – шёазхёыц,
Хыхъ абаашаф иахъа ашараз
Шёахёапш икалаз ахтыс:

Шьыжь ифыхан иёагылеит –
Амшё, ақёыцьма, нас ажъа.
Рёыза иуада илыёнашылеит –
Уа иагънылагылт ашьа.

Инеихагылеит цсы ихазамкёа,
Шьхан-шёарыца ица дышьны.
Ихи ихёамци еихазамкёа,
Ихёда камала ихсаны.

Насгъы ирдырит: рыцхарала,
Гёнахарала – дшыцёаз дшыуп.
Амшё хёыц-хёыцуа аказшьала,
Ус ахёахт: «Акы збатёуп!..

Са сазәыкны – ихы шытысхуеит,
Ихәамц иамаздоит... Шәара?»
Абгагы цәажәоит: «Сыбз нахысшыуеит –
Ихәхәда еипысшыуеит иара убра...»

Ажәа ахыгылаз: «Үс анакуха –
Уадафк ыказам инхаз:
Сара снеины санифәтәхәа –
Иңсы талоит иаргы нас».

Имтәазакәа, хара имгакәа,
Рускәа ирылган иааифәцшит,
Үс ишгылаз имқәацакәа...
Дфықәтәеит ашырхәа Уахсит.

Иара ифызцәа шақа игәыргәаз
Харт хәазахқыргы – ихазхәом.
Дызвагылоу зфыза гәыраз –
Шәартәк шәартәс иңхәазом.

Икәшамыкәша цқәа дыңшызар –
Ашәаршәы шахьаз ибеит.
Гәнахарала убра дышшыызгы –
Үи дымфашьо иааилиргеит.

Ғымт иаразнак даалызхәыцит
Ажәа изтәз – ах иңха...
Хьтак наилсит, мцак наихысит,
Нас днатрысит дыңшаха.

Шьхан-шәарыца иңа хықәкыла
Имфа цоит ахтынрахы.
Ифызцәагы ицуп еишытагыла –
Иазынкылашам ахгы.

Амахагъа дгылоуп цагъа,
Ицатца ъежъкъа къац-къацо.
Ах ицхазатцә – агәытшыаага –
Лагырзуп илҕысны ицо.

Аха дарбан, уажәазыхәа –
Хыс изкуада дзыкәшәақәаз?..
Ажәлар гәырҕоит ргәазыхәо,
Ах ичараҕе иахъа иааз.

Шьоук ахысразы еицлабуеит,
Цәҕъарак кыдыртцеит – акөтаҕъ.
Ашта атдыхәахъ шьоук еиззатәуеит,
Шьоукгы хъзибартәуеит арахъ.

Аха ус иаразнакала
Иааибартынчит зегъ убра:
Шьхан-шәарыца ица дааталеит –
Цъашьатәшәа икалеит иаара.

Ах ицхазатцә артцәаа нхылтцеит –
Лылапш икәшәеит деикәзырхаз.
Амахагъа ицәа дтазызеит –
Ҕаи, рацәа дыцсит дшыбзас.

«Икалазеи, сымра цхара?» –
Ах дналазтцааит ицха убас.
Лара днатцкьеит – ахыткьара –
Дыѿ дицылеит илгәапхаз.

Лылабжышқәа дызхәаеуазгы,
Ишаҕыц иаҕын аара.
Ахы-атдыхәа дзыкәшәахъазгы,
Имариазма ахәара!

Лыцсы еивылган, нас даарылацшт,
Ицшуп ажәларгы мтцысуа.
Иаршанхалан еилагылоуп –
Цхызшәоуп илхәо шрахауа...

Амц назаза иннархахьада? –
Уи тархагамхар ауам.
Нас аиашагь зхәәезахьада? –
Иагьа цсыргьы, аиаша цсуам...

Ах даацәажәеит хыма-псыма:
«Ацәгьа мфасит, ацәгьа цсит...
Афырхатца – сара сымахә –
Шьхан-шәарыца ица Уахсит...

Амахагьа шәисны дфашәхәа,
Уаха сыбла дашөмырбан!»
Ах иауиртахуаз ахәаха –
Исны дфархәахьеит, абан!

Аеыхьча аетдыхәа дадфәхәалан,
Аштә днықәхәа дама ицеит.
Агәыргьа шыкьыбжь фәпхьа ихалан,
Адунеи аеахьнагзеит.

Харт иаххәаргы, ихамхәаргы –
Чара ссирзахеит ара.
Амца ацрартцазеит афаргы,
Абыргцәагь ықәлеит кәашара.

Амшә кәашоит ашьапқәа еишькласуа,
Абга – апынтца шьтархәазо.
Ажьа пшума – итцпо-ишьтасуа,
Иқәуп уа цыгәхыршәт кәтцо.

Шәәхәарала шьоук рыҗепышәо,
Кәашарала шьоук еикәңо,
Уаҗ дашьымкәа, уаҗ дымзышо,
Зегьы агәырҗара ргәаңхо,

Зеипш ахаңәа рызхалаша,
Зеипш атаңа – дкат-като!
Зеипш ачара ҳахатәаша –
Арт шәареи сареи ҳантәо!

Сентябр, октябрь, 1979

ЛАКӘ ИҚЫҢАНТӘИ АЛАКӘ

Лакә-лакә-лакә...
Сеимдо сышнеиуаз –
Аҳ игәара сынҗашылт.
Аҳ иңҗа затңәгы дшеишеиуа,
Снеира деигәырҗан дысҗылт.

Лакә-лакә-лакә...
Аңыс чырчыруан,
Амахә ашәтың аҗышәшәон.
Лакә-лакә-лакә...
Арашь кьыркьыруан,
Амҗа нымтңәазо еикәшон.

Амат таҗеҗьуан Маткәара,
Артҗу иаршон аңаңа.
Аңан тыңын аңангәара –
Бнаңә дук нарңон иңхатңа.

Уа шьхарңыла,
Уа гаҗала

Уа жәфәнгәыла
Сцон сара.
Атцлагъ збеит ачацьқәа зфалоз
Уажә иабәхтаху ара!

Лакә-лакә-лакә...
Хамцап харакгы –
Шәа шәзырфы – сара сыхиоуп.
Лакә-лакә-лакә...
Абар алакәгы –
Лакә иқыта ҳацхәа ишьтоуп.

* * *

Ахьча Такәа ицьма Закәа
Ҷнак иахьгәартцыз имхынхәзеит.
Ашьта дхылан днамтәазакәа,
Дшашьтаз бна-цәгьакаҫ дахьзеит.

– Закәа-цшзакәа,
Улахь ҫаша
Разкы анызаарын, абар!
Уажә сааухымзахызтгы,
Баша,
Баша унылазуан абард!

Такәа Закәа иацхәа иргыла,
Има дшааиуаз – ижәфа ткеит,
Дзынеитамтцуа пкызрак дылахт,
Алашьцарагъ неихатәеит.

Аха Такәа игәы неицамкуа,
Даанацшызар –
Ихааза –
Илацш нақәшәеит харацәамкәа,
Нырцә лашара хәчык тааза.

Тзы змазамыз,
Шьака зцамыз,
Абна иларшөыз ақаацә
Фныс илыман псыцкьа зхамыз
Ацныш такәажә гәамшьыргәацә.

‘Еынла дтынчын уи маалықшәа,
Лқәацә даадөылтцны дкәапза дтәан.
Тынчран иказ лыкәша-мыкәша,
Лырбағь ацшь ахы лшьышьуан.

Аха леалак алашьцара,
Деыжәлон,
Джәылон дуамаха:
Лқәыцьма днақәтәан ахыткьареипш,
Дцон ақытахь есуаха.

Цәгьа илыргәамтцуан,
Цәгьа илыргәакуан
Уи дахьнеиуаз, ҳағеиҗа!
Арахә дрысны илфон, илқәакәон,
Лыцсы тәыхуамызт еиҗа...

* * *

Лакә-лакә-лакә...
Ицоит алакәгы –
Амрагь амзагь еицкапхоит.
Агәра ргоит изаҳалакгы,
Саргы сеигәыргьан исхәоит...

Ацныш такәажә лқәацә еицакьа
Такәа днадгылт уажә, абар.
Ус, даадөылтцит ларгы убрака –
Тажәцәаталазагәадар.

Икыжэ-кыжэ
Илшэоугы илхоугы –
Зегь азага-баа рхыкэкэоит.
Илфо здырхуада, лҕы иҥоугы,
Егылымфозаргы – дҕамкэоит.

– Уа хэылыбзиа, апшэма бзиа,
Сбыдкыл, сбысасуп уаха!
– Ауаф бзиа, ауаф қыа,
Мап уцэыскуам, сгэацацха! –

Ахьча дналыпхэит лыфныка,
Деигэыргъазшэа лхэеит иаара:
– Тэымцъарам,
Уфноуп уахыкоу,
Уцэа унықәиан узхара!

Дықәиоуп Такәа.
Ла дгәам-гәамуа,
Дықәагәамуеит лықәыфәра.
«Закәагь аблақәа шамшамуа,
Азхаз иқәгылоуп убра.

Ацъныш тәжә-баа ус налхэыцит:
«Такәа дсырцәап – Закәа сфәп».
Лықәыфәражә дықәалт-дықәытцит.
Такәа дыцәом: «Илуа збап!»

– Нан, узмыцәои, Такәа еинаала,
Атцых тынчуп – лакгы шуам!
– Сыцәа кәалеит шыта уахала –
Сан дысгәалашәеит, иауам.

– Уан ишцалуаз уцәа анкәалоз?
– Сан абас еипш калтцалон:

Атахызаргъ шә-тхык еихалоз,
Лыхәтак азна амшынз аалгон.

Аилаць сзылуан уи азала,
Саргъы сеилахан исфон,
Нас сышьталон – ее, сыхиаала,
Ацәа хаара сама ицон.

– Уи мариоуп! – аҳәахагъ имта,
Лкәыцьма лышьхәа нарбаны,
«Хәит!» – налхәан, ахышә дынкылца,
Дцеит алыхәта кынцааны.

Нак дандәылзаа ацьныш цәаха,
Такәа Закәахь дыццакит,
Аха, абар, асаса раха,
Лырбагъ хәхәарц аеазнакит.

– Ааит, уара ацьныш, уз! – анихәа,
Ацәартгәатцахь аеазеит.
Закәа ндәылиган ашьшьхәа,
Амфәа инықәйтқан – ицеит.

Днықәтәахт дааины ацәартагәтцыхәа,
Тажә длызхәыцуеит:
«Дахьырхәтәуп!
Хацуқыта еазназыхәа
Дзаламлартәеипш дфәкәатәуп!»

* * *

Лакә-лакә-лакә...
Ахахәқәа цәажәон.
Абга атцыхәа ацсыз акуан.
Амшә ақышә азыхәашь ажәуан,
Амгәа тәуан – ахы тацәуан...

Усҕан Тажә амшын дзыхгыла,
Лус даҕын,
Апхзы лҕашын:
Лцѣацѣа лыхѣта азы ннакыло
Икалтцеит – излалырчын.

Нас амшынз итылтаз лыма,
Лқәыцъма днатцакѣан – дыткѣеит.
Лқәацѣ дааѣнацалт – акырцыма!
Илхәо лҕамшәогъ даашанхеит:

Дыкоуп ахьча – икам ацъма!
– Аччархә Такәа, – лхәеит дааскѣан, –
Са сжѣаны усыцѣоцз цѣушьазма?
Уажә дугәаласыршәап уан! –

Деимырхәакәа,
Игәиѣанзамкәа,
Аатцә дук неихалырцеит.
Ахы нҕалхәан цѣа мбазакәа,
Лнапқәа еиынлѣан,
Даақамсеит:

– Ацъма сцәыззаргъы уахала,
Ахьча дсымоуп дҕахәаны!
Ибга кыдсыршаап қәнагала,
Сеихатәы лаба цшааны!..

Такәа дѣасит аатцә хыла –
Тажә дандәылтц лабаагара.
Иара дтытцын – лқәыцъма аанкылан,
Аатцә илтеитцеит ицымхәра.

Аха адәныка дымцазакәа,
Дхалан дѣықәтәеит ахәбылра.

Үажә даафналеит хара имгакәә,
Лаба дуззак лкуп убра.

– Устеит, Такәә – лаатцәа дасуеит,
Лқәыцъма тытцәауеит цәгъала.
Лара дгәырғоит: – Сыцсы уастеит!
Сқәыцъма лацс еипш утцәаала!..

Шьта дысшьит хәа, ипсра дахгәәкәуа,
Иааплыртлеит лаатцәа дласны:
Такәә итыцан – еилакәәкәә,
Лқәыцъма нлымтцахит ицсны.

* * *

Лакә-лакә-лакә...
Иаххәап аргамә –
Ацәгъа ахьугалак ицәгьоуп,
Пшак нагәтасны
Нак иазгамә –
Усгы ицсыдазам, ицәгьоуп.

Лыбла шхамкәә
Амца рхылан,
Үажә-мыждакәшәа деилацсеит,
Зны дышьтасит тцәка хыла,
Нас дангыла
Хынтә деикәшеит.

– Хәи, сышцакәуах ура интцәашә! –
Лқәәцә даафнагъежыт лара:
Имахызма Такәә җзашьә –
Ишьапкәә шытасуан асаара.

Дист еитахгы,
Деимырхәакәә,
Лаатцәа ду неихалырпахт.

Ахы неалхэан цъа мбазакэа,
Лнапкэа еиныхъан,
Даақамсахт:

– Сқэыцъма шыызаргы уахала,
Ахъча дсымоуп дѣахэаны.
Ибга кыдсыршаап қонагала,
Егы сцыр лаба цшааны.

Такэа дфасхит аатцэа хыла,
Тажэ дандэылтц лабаагара.
Лырбагъ апщъ гызмал аанкылан –
Аатцэа илтеитцахт ицымхэра.

Ацъныш дааихын лаатцэа дасуеит,
Лырбагъ тыкаауеит цэгъала.
Лара дгэыргъоит:
– Сыңсы уастеит!
Сырбагъ апщъ еипщ укаала!..

Шьта дысшьит хэа, ицсра дахгэакуа,
Иааплыртлахт лаатцэа дласны:
Такэа итыцан – еилакэакэа,
Лырбагъ нлымтцахит ицсны.

– Хаи, сушьзазаап уара интцэаша! –
Ддэылтцын дишьталт – аха дааг!
Лқэыцъма лытцшьаауп – лфыз мфашъа,
Лыбгагъ нылапцдэеит – аѣак!

– Сырбагъ-сқэыцъма!
Сыхъча-сыцъма!
Сырбагъ!
Сқэыцъма!
Сыхъча!
Сыцъма!

Хәлоума-шоума?
Сыбла тшәоума?
Лада сцома?
Ғада сцома?..
Пхьака дахан –
Шьтахька дкаҳаит,
Лыбла итасызшәа аихатцәы.
Акгы анлылымшаза уаха –
Шьытцәрак налылжәеит лыхцәы.

Лмамыршәага-бжыцәгәа нхылтцеит,
Лнапқәа ҫышьтылхын иртцәахә,
Дмыркатылхан атцла нхылтцәеит,
Имкакакәа илфеит ахахә.
Адагь дақәҳаит,
Амат дацҳаит,
Лпцынтца иацәагәеит анышә;
Адгьыл дацҳаит,
Ажәҫан дацҳаит,
Дацҳаит насгы
Лхата лқышә.

Ускан Такәа, мшрак ианиаша,
Дцон аҫныка деиханы.
Ицьма Закәагь абла тшаша,
Агәашә иадгылан ицшыны.

* * *

Лакә-лакә-лакә...
Ишуазаап лакгы –
Хтәашьа еишуазар калап.
Лакә-лакә-лакә...
Интцәеит алакәгы –
Лакә иқытантәи алакә.

Дыкам,
Дықэзааит аңныш цсыцэгъа,
Абна днылахэаша дцеит.
Ахъча хатца гәыцқъа-цсыцқъа –
Нырцәка тынч ицсаса хәуеит.

Ибаргәузеи – ауаф қыиа!
Саргъы убрантәоуп сахъаауа...
Разкы бзиа,
Цсынтры бзиа,
Цәымтхаа бзиа – изахауа!

1983

ҒӘАКЪЫН ИЛАКӘ

Хәыцгъы дугъы изаҳалак –
Изгәапхаз иртәуп алакә.

Икан қытак мыцхәы итбаамыз,
Аха усгъы мыцхәы итшәамыз,
Иаабац қытан изеипшыз,
Нхара-нтцыран ауаа зәыз,
Цәағәан – рыдгъылқәа рцәағәон,
Латқан – ирцәағәаз лартқон,
Рашәан – илартцаз драшәон...
Нхафык икеитцоз картқон,
Ирышьтуамызт усда мшык,
Иахъа хәлаанза акрыуан,
Акрыуан, аха митәык
Цыла рымамкәа иаауан:
Афатә агын рыкәыфара,
Афы тамызт рыщара,
Рырахә хьомызт,
Рыцсаатә цомызт,

Дара-дарагъ
Рхәоу еикәшәомызт.

Мшәан, излакалои еикәшәашъа –
Мазала иахъа-уаха
Уи ақыта иеыроашъа
Афстаа далан дмыждаха:
Ацха хыртцар – иҕаҕәон,
Азы еитцырхыр – ихәынгон,
Ашхытцә атцеитцон рымхы,
Ашхам алеитцон рхәы,
Бзиа иуамызт цәгъа баны,
Нас дырхыччон днаскъаны.
Даара игәаҕхъан анхацәа –
Афстаа дрылачон рацәа,
Усгъы ироуамызт икырта,
Длацәкәуа далазан ақыта.

Аха ҕенак анхацәа рахьтә
Хатцак дгылт – измаз агәагъ,
Уаха ззымычхаз Гәакъын
Ддәыкәлеит ицсахы еибакын,
Дашьталт афстаа итархара:
Дышцеизымцшаари цъара,
Знымзар зны уеизгъы дихъзап,
Ма дыпхеитцап, ма дишьзап!
Нас ибеиахап реафара,
Рырахә-рышәахә, рыкәыфара,
Рыцсы еивыргап анхацәа,
Ицсы еивигап ихата,
Дыкәцап ажәлар рразказы,
Ишәтып рқытагъ пхъаказы!

Цъара дхало, цъара дхытцуа,
Дцоит Гәакъын абас дхәыц-хәыцуа...

Дымцазацкәа хараза,
Азә дааипылеит дыңшзаза.
Апсшәа ааибырхәан дара уа,
Иаатгылт рөыңагы еиҗапшуа.
– Ак уасхәашан, уаазырөы,
Умәа абахоу, анхаөы?
– Аөстаа сишьтоуп, дсыңшаауеит,
Даныспыхьашәа – дысшьуеит!
Ируа рпыло ауаа нхааит,
Са сҗахозаргы сҗахааит!
– Аөстаа иакәзар узышьтоу –
Уаңхьа сгылоуп – сҗаҗа соуп,
Ухы уакәгәгыгуазар, уааи,
Ушысиааиуа збап – усиааи!
Джәылеит амшә еиңш уа Ғәакьын,
Иеикәҗеит рөыңагы еибакьын –
Иааидыххыла
Махцә-махцәыла,
Еитҗагыҗьны
Бҗартҗахыла,
Маҗакрыла,
Хәдацәакрыла,
Цәгы бааңсыла еибакьеит,
Маанас ирдыруаз җартҗеит:
Аөстаа – җекаршә,
Шьапҗаршә – Ғәакьын,
Аөстаа – җаршә,
Цыгәхыршәт – Ғәакьын!..
Аха дҗахәуам азәгы,
Иеибакьахуеит еитагы...

Даара акырза еикәҗахьан –
Аөстаа дҗахәит имч җапсан,
Игәы длықәтәеит уа Ғәакьын,
Дихәәеуеит, абар, дикьын!

– Аа, сумшыын – таслым, таслым!
Иахьарнахыс сыцэгъауфым,
Унапафы сыкоуп, сшата,
Зынза итумхын сыцсы,
Сушыыр иарбахын иунато: –
Адэы сықэзааит уара узын:
Сара сфынтэ напык ахы
Уара иуоулап есымша,
Шықэсык ала хэдацэахы
Ахы уалатэап, уцшла!
Уанфыхалак ес-шыжыы
Ифышьтухуеит тынч ухчы,
Иаатцухуеитоуп уи ахы –
Иарбан еигъу фатцахы!
Дааилнаршшеит Гэакын иахаз:
«Сара сакэын разкы змаз,
Мшэан, исоуазеи дысшыр,
Иеигъми доусыжыыр, дсышьтыр?
Цъа мбазакэа амал сырхап,
Цъа мбазакэа сагъынхап!»

Афстаа дгылан дцеит дкьахэ-кьахэуа,
Дааит Гэакын афныка игэахэо,
Цэгъа дахыццакуан амал –
Уаххъа заа ифан дышьталт.
Ашыжъ днатцацшын ихчы –
Напык аатцихит ахы!
Адырфаены шыжыгъы убас,
Адырхаены шыжыгъы убас,
Мчыбжыы накъак иара убас
Ахы иоуан дзыгъхэараз...
Аха нас...
Фадхъа шаанза даапшын,
Ихчы фышьтихзар Гэакын,
Иатцазамызт зынза хы –

Ахгъы налкѣеит игѣахы.
Адырѣаены шыжыгъы убас,
Адырхаены шыжыгъы убас,
Мчыбжы накъак иара убас –
Ахы имоуит дзыгѣхѣараз,
Аѣстаа уаха акгъы ааимгеит.
Гѣакъын ихъыз еилиргеит:
Уахагъ дыкъам даараны,
Дыпшаатѣыхуп даеазны!
Амѣа дныкъѣлеит, игѣы пжѣоит:
«Амазара ду сыцѣоит,
Аѣстаа дсылахѣмарт рацѣа,
Ус дахъынзацогъы збап,
Даасцыхъашѣар, ихѣдацѣа
Пѣсеипш снытцасны итцыскаап!»
Цъара дхало, цъара дхытцуа,
Дцоит Гѣакъын абас дхѣыц-хѣыцуа.
Аѣстаа дгылоуп – даныцшы
Зны иахъеикѣшѣаз адѣаѣы –
Дгылоуп далаччо ицатца,
Цѣгъара итцамшѣа зынза.

Днызкылозеи шыта Гѣакъын –
Аѣстаа дижѣлеит дыццакын,
Пѣаса ишеикѣпаз еипш еикѣпеит,
Еибарбылгѣеит, еибарпѣеит:
Ѣацхъа игыла
Иааидыххыла.
Иааидыххыла,
Махцѣ-махцѣыла,
Еитцагъежыны
Бгартцахыла,
Макакрыла,
Хѣдацѣакрыла,
Цѣгъа баацсыла еибакъеит,

Маанас ирдыруаз картцеит:
Аѡста – ҕекаршә,
Шьяпҕаршә – Ғәакьын,
Аѡстаа – таршә,
Цыгәхыршәт – Ғәакьын!
Аха датцахом азәгы,
Иеибаҕьахуеит еитагы...

Даара акырза еикәпахьан –
Ғәакьын дкаҳаит имч капсан.
Аѡстаа диқәтәан дихәәеуеит,
Ибла шаапшуа дишьуеит!
– Аа, уаагыл! – ихәеит Ғәакьын. –
Сушьуеит усгы, умыццакын,
Аха суазтцаауаеит акы,
Атак сымтакуа сумшьын!
– Иарбан зтцаароу, ухатцкы,
Уаха сывам, уццакы?!
– Актәи ҳаикәцараҕ укаҳаит,
Аѡбатәиҕ сара скаҳаит,
Рацхьа иуламызт рацәак,
Узыргәгәзеи уажәы аскак?!

– Атак устап, узырѡы,
Икоу уасхәап, анхаѡы:
Рацхьа сшыказоуп уажәгы
Сшыкоу – иацсымтцеит акгы...
Уара уеупсахт, агаза,
Умчгы иагхеит хараза:
Рацхьа уашьтан уара аиаша,
Уқәцон ужәлар рразказы,
Ашьтахь – малуп узырѡашья,
Ахьы уашьталт ухазы,
Убриоуп уагытазырхо! –
Ихәеит аѡстаа иерыгәгәо...

Хәтәыс имоузеи Гәакьын?!
Абыржә дзеикәхар, җазназын –
Дықәҗаҗомызт ахьазыҗәан,
Ахьазыҗәан, ихазыҗәан –
Дықәҗаҗон уи аҗаа рзы,
Иара иҗызҗәа рразҗазы.

Абас җанахәоит алакә –
Җаңшлап иҗало наҗ-наҗ.

Ииун 3–5, 1987

Переделкино

ГӘАҖАС ИЛАКӘ

Лакә-лакә-лакә, сышнеиуаз җенаҗ,
Абҗышьхак снархысын наҗ,
Лакә игәара сынташылт,
Лакә игәараҗ лакәк аасҗылт...
Қытак иақәлеит ар ду хыт,
Рхыҗхьазара – ахыҗәхәыҗ!
Лаба җышьтызхуаз еиҗылт,
Ахәаҗыхла раҗа иҗылт,
Аха дрылазам Гәаҗас,
Ирыздыруам дахьагаз,
Амхы ишалаз уажә ааигәа,
Амшә ду зхәынҗаз ишьтагәа!..
Ахәхәабҗь, аҗәаабҗь ааигәахоит –
Гәаҗас аитҗарҗәәҗәа иҗоит,
Дтәоуп ашәшьыраҗ, дыҗҗакзом,
Акҗы хьаас иҗаитҗом.
Иашҗа итеибаҗалт, абар,
Уаҗа рылам – еибарҗарт,
Ижәлар қарҗалеит зынза –
Аха иқәҗоит аҗыхәтәанза.

Абыржәеипшоуп еибашьфык,
Еибашьфык данрафсуа шәфык,
Иара ашәшьырафы дтәаны,
Даара, даара игәапханы,
Хатыр ақәтца, дмыццакзо,
Шәартак гәфарас иҕамтцо,
Цьам дук мхәтцә дула дахоуп,
(Уи дзымбаз иан лымгәа дтоуп!)
Иаабац цьамк акәым иара –
Мариа усым атарцәра!..
Адунеи аахәуеит, ибгоит,
Ижәлар ивараф иқәцоит,
Иашта шытырхит, еибашьроуп,
Хыла-гәыла зегь еилоуп,
Иацәынхода, сеидроу, шыта –
Акааметапшь ахәта!
Ана драқәцоит азә аафык,
Егьи икәшахьеит жәафык,
Жәохәфык драбашьуеит Тлабған,
Жәафык дрыхәом Алухан,
Кәах-кәах-кәах! – ашәақькәа тҕьоит,
Бзарбзанк «агәыз!» аатнаргоит,
Бҕыжәи мцабзи еиларфынт,
«Агәыз! Агәыз!» – даеа фынтә...
Ргәы мытрыскәан еитаггы,
Иқәцоит иқәлацәа зеггы.
Аха рымчкәа кәадахоит,
Амацәаз ахы итахоит,
Лассы ирыкәшоит раҕацәа,
Нас иаарылгоит иныртцәа.
Абыржәеипшоуп еибашьфык,
Еибашьфык данрафсуа шәфык –
Иеитцаркәақәа ифоит Гәатас,
Абжа илеицахьеит абас...
Аҕа дшааиуаз иахәа иҕьеит –

Ицѣам иақәшәан – иааикәнакѣеит!
Амца ихкѣеит
Убра Гәатас,
Дгәаан,
Дрылалеит
Даутцас:
Иарма нап
Арахь икѣан –
Жәафык шыталеит ишытыкѣкѣан,
Иаргѣа нап
Аникѣа знык –
Уа даарылгеит фажәафык!
Даарылагѣежът –
Афыртын,
Уаа-шәфык хитәхәалеит амшын,
Данрылахәхәа артәаа нас,
Иааитцагәгәеит егьырт инхаз,
Зшьамх иагаз – реадыргеит,
Зшьамх иазымгаз – уа ишытахеит,
Дыриааит, икәицеит абас,
Ар даарылгазеит Гәатас.
Ижәлар еикәирхаз зегъы
Икадыршәуам ихатцкы,
Рнапы дықәдыргылт дышьтых,
Ддыршәит, дхалартцеит зны хыхь,
Абас иеигәыргъоит жәлара,
Аха дгәыргъазом иара,
Ибла ирхылом зынза ччапшь –
Иигәырфәзеишь адауапшь?!
Ихы фышьтымхзо дааскѣан,
Нас ашәшьырафы даатәан,
Ицѣам дахәапшуеит иңеыз,
Ицѣам – аитцаркәакәа зныз,
Хазы имхатцә ду каршәуп уа,
Дтәоуп Гәатас игәы цшаауа.

Ижәлар дрыцхашьо изыцшуеит,
Арахь аччарагь иакуеит:
Амхы ишалаз уажә ааигәа,
Амшә ду зхәынчаз ишьтагәа,
Аскак ар ду тазырхаз,
Аскак ажәлар еиқәзырхаз –
Цьамк изыцшаамзар еита,
Дахыцсаатцәкьоит, хәгеита...
Алакә салгеит, ухатқы, –
Уашьта уиартыхь уццакы,
Ацъам сымам, цабьргуп,
Цъам дук устаргы имыцхәуп,
Амцхә иачычаз – есқьынгы
Иарцшзом, иарфеаастоит зегьы,
Зегьы иреицгуп ақәнага,
Абри уатәасшьоит, ига,
Цәыццак устоит ахыртцәы,
Цшзала ифыхаша уатцәы!

АМЦ-УАА РЛАКӘ

Ари лакәуп, ма иаргамоуп,
Иацхьаз – ацха гьама игьамоуп,
Хәшала-хчатла ихәы чацоуп,
Хьы-разнылагьы дкәабоуп!

Мцымзар цабьрг ихәазомызт
Амцхәаф Мац,
Амц имхәакәан иркәацзомызт
Мышкы ашьац.
Мцла мацара дыгехәафын,
Мцла дыфхалон ажәфан хыхь,
Амц имхәар – дычмазфын,
Изтысуан аыхь-агәыхь.

Дмыцѐазакѐа цхыз ибон,
Дымкѐацакѐа нхытц дагон,
Ица итамыз илагон,
Ифы итамыз икакон,
Уама иѐытцѐацѐон, даѐын,
Рыѐкѐа раѐа шыоукгы цшын,
Амцѐаѐ иажѐа, имц, иуаз –
Агѐра ргон ираѐауаз –
Иргѐацхон!
Мцымзар цабыргык цъара
Иказамшѐа рбон дара –

Имцуаахон!
Аамта цон, ицон убас,
Амцѐаѐ амц еитеихѐон дас –
Икѐша-мыкѐша дызланхоз
Иртдан амцѐѐара, зегы,
Даара дцъаршыон мыц зымѐѐоз,
Игѐра ргомызт зынзаггы.
Икан жѐа-мжѐала ижѐаны,
ѐада-уацла икѐабаны!

Хы-разныла
ѐа хкѐабоуп!
Хѐшала-хчатла
Ххѐы чацоуп!

Амц-уаа рлажѐкѐаггы цыгѐтцас,
ѐѐынац кѐрынан изышьтаз,
Ахыу-хыухѐа рцыгѐкѐа шуан.
Амшѐ аарцыхѐашѐар иршьуан.
Асасааирта цырцыруа
Иеилдыргон уа ркѐыцѐмакѐа,
Карматцароушѐа ичырчыруа
Амахѐ икѐтѐан рыцѐмакѐа.
Ркарматцаракѐа цакны,

Амхы италон ес-аапны.
Хъаада икъуа, Цъызда ицшаауа,
Раштае игъыруан ркэйткъа.
Акэтыцрае ихтэалан,
Нак икаркаруан –
Хыртцлагдагъ итцон рхэакэа...
Абас амц-уаа рхэоу еибытан,
Дара ртас ала иаауан,
Амц-зыхъ лыхэтала иаатыртан,
Иатдашышь акэыркъ-кэыркъ иржэуан.

Ишнеи-шнеиуаз
Ус аамтала,
Рымч антала,
Ркъаф антала,
Илеибыртан рыжэфахыр,
Ишьтартцеит амц-хан ауасхыр.
Шьакас иатцадыргылт амц,
Амцкэа ирылырхит атзамц,
Амц-хыб нақэтцаны иаатэеит,
Амц-хан кэапца иаарчацеит.

Хъы-разныла
Ха хкэабоуп,
Хэшала-хцатла
Ххэы чацоуп!

Уи аханае амцхэаф Мац
Хыхъза дтэан,
Игъежьюамызт иблахатц,
Ахра иуан.
Егъырт асны
Инхон-интцуан,
Амц аадрыхуан,
Амц драшэон,
Амца натцатцан ачуан.
Амц уны иаакных ирфон.

Атцарауаагь дара ирылан –
Мцын итыртцауаз хықәкыла,
Ажәинраалақәагь рыџуан,
Амц-хан иасзаны идырҕхәон,
Мац дахьтәаз игәазҕауан,
Деикәацхон, ихы игәацхон,
Мцла дзаазоз уа рхы ишышыуан,
Мыц зымуаз дибар дишыуан.

Хьы-разныла
Җа хкәабоуп!
Хәшала-хчатла
Җхәы чацоуп!

Атцабырг абаказ –
Иагәтасхьан хара,
Избанзар абрака
Иатыцмызт иара!
Аха назаза
Атыша иагама,
Ицсыма ишыбзаз?
Мап, цьушьт, еибгами,
Иаакәлеит аргама
Атцабырг цшатцас!
Абар, агәарахәа
Ицеит илеилахә
Амц хан ианас!

Хьы-разныла
Җа хкәабоуп!
Хәшала-хчатла
Җхәы чацоуп!

Иахьнырхалан ицсы ахац,
Дцеит дахьырымбара Мац.
Амц-уаа ракәзар – рымц-хан
Кәыбаса иларықәхан,

Изалтцуам, рнапкѣа дырххоит,
Иеилауатыруеит, ихѣхѣоит.
Иахьтѣуоит атѣабырг ипѣхартѣаз:
«Хашрыщѣау умбои, иумаѣаи?
Хуѣхѣоит уара ѣаикѣурхарѣаз,
Хѣахѣоит уара удлаѣса, уааи!»

Амѣ-уаа рхала ирѣаз амѣ
Убас иашѣаѣаит, иаѣахт,
Рхы рѣаѣѣгом – иаѣѣыргар рѣаамѣ,
Рѣаамѣ акуеит рхы ргар еитах.
Иалазгалаз амѣ абас,
Абри аѣѣгѣара дзырбаз –
Рѣыза дрыхѣазом ѣъаргѣы,
Игѣаѣ рымоуп уажѣ даргѣы!
Акгѣы рѣарамшѣа рѣата
Ишьѣоуп амѣѣѣаѣ Маѣ ихъзарѣ,
Дрыхѣѣамшьаѣѣа, ѣаѣеита,
ѣадауаѣла дыхрѣабарѣ!
Аѣа дыѣам, дааг, нас, аа,
Ихы дырны дрыхтѣит заа,
Дара жѣа-мжѣала ижѣаны,
ѣадауаѣла иѣабаны.
Рыла тѣбаѣуа иааичырѣан,
Амѣѣѣаѣ Маѣ абас дыхыѣѣан,
Иѣатагѣы ихы дахыѣѣан,
Дныхѣѣзаа дѣеит –
Алакѣгѣы нѣѣеит...
ѣаѣаѣп шыѣа –
ѣаргѣы ѣааѣсеит.

Ари лакѣуп, ма иаргамоуп,
Иаѣѣѣаз – аѣѣа гѣама рѣамоуп,
Хѣшала-хѣатла рѣѣы ѣаѣоуп!
Хѣы-рѣзнылагѣ иѣабоуп!

Август 1–2, 1992

АИҒАГАҚӘА

АУРЫСШӘАХЫТӘ

АЛЕКСАНДР ПУШКИН

* * *

Жәлары зегъ зну мѡадукаѣ акѣзааит,
Ма ныхәартак сыѡназ цъара,
Ацъдъахәа ахыырцаргъ срылатәазааит –
Сыртәыртәуеит схәыцрақәа сара.

Исхәоит: азиас хамтцанарсуеит,
Иагъа ханхаргъы ирацәаны,
Мышкызны ҳазынтәык хамѡасуеит,
Иахзоужьуп хамшқәа цхъазаны.

Ма ацъ жәижәых затцә сазыпшуазааит,
Са схәыцуеит: атцлақәа зегъ раҳ,
Саргъы, сызлоугъы – ҳаѡнахуазаап,
Ҳазхылтцыз шаѡнахыз, еиҫах.

Ма апшқа гәыргъахә дсырхәмаруазааит:
– Сычҳа, саҫамыз! – сгәы цшаауеит. –
Сара сканзоит, уарах – ушәтуазааит,
Са сцоит – атыц узҫасырцәуеит.

Абасеипш хәыцрала инаскъазгоит
Арт амшқәеи атыхқәеи зегъы,
Урт рахъынтә иарбан сацбал аазго? –
Исымоуп гәтыхас есқынгъы.

Апсцәаҳа гәымбыл сҫаирхома,
Имцапшыу сшалоу еибашьрак?

Ма схала мѡакаѣ даасыхъзѡма?
Ма снышѣнап соуру ѣаѣъара?

Са сѣа-сжы хышѣашѣа псахазамкѣа,
Ианыруа иѣамзааит насыпѣк,
Аха истахуп ихараѣамкѣа,
Сабдуѣаа рывараѣ зѣаѣтыпѣк.

Уа хыхынтѣ иааѡуа гѣыргъа-ччараз,
Ишѣтуаз, ихѣмаруаз аѣара,
Зегъы-зегъ ззеипшу аѣсабарагъ
Назаа исхаеырбоз убра.

1829

ЕВГЕНИ БАРАТЫНСКИ

* * *

Раѣхъа адунеиаѣ данѣѣыртѣ ауаѡы,
Данреихырхѣоз ассирѣаа иибоз,
Ианимамыз уи зегъ хѣыѣ-хѣыѣ иѣѣааны,
Хѣыѣѣас дызлаѣшуаз агѣра анигоз,

Иахыынзалаз уи аѣсабара игѣы-иѣсы –
Убас дагѣаѣхон аѣсабарагъ,
Зегъ реиха дзыѣгѣыѣуазгъы ѡызан иа изы,
Иагъѣаѣѣон игѣакъѡу бызшѣалагъ.

Амѡан уи шѣарѣак шиѣеипѣшу абар –
Иѡунажъуам алаѣѣа кыруа,
Иѣеипѣш дазырхѣыѣуа, ишалшо дѣахар,
Иѣеникылар шеипѣгъыз ирдыруа.

Ақәыцма леишәацәгъа ицнагалон зынгы –
Дзыцәшәози, нас, имџа маншәалан:
Ахацәа драцгыла, цхъа днеиуан иаргы,
Аџныкагъ дхынхәуан хызла-цшала.

Ацәхәыраџ ихалар ахәыхәкәа цыруа,
Дшеикәшәоз идыруан насыцла,
Иреигъу ацхәызбагъ, лыхцәы ссир шыкыруа,
Дааигон акаитан-зара, ахыбла!

Нас дкәышхеит дышнеиуаз – ихшыџ агәра игеит,
Дагәтаст илапыкәшәа-ицәанырра...
Ацсабарагъ агәатца дызтамцшуа ихнаџеит,
Дахькылнагогъ илшом адырра.

1839

ФИОДОР ТИУТЧЕВ

АБГЪЫЦҚӘА

Ацсатцлакәа тынчза
Игылаз цъарак,
Алзынрак ахъта
Иацәымшәо зынзак,
Акәымгъ иатцәа рыкәуп
Абгъы хәа – гә-зызтам,
Ахаан имџажьхаргъ, –
Ахаан шыа злам.

Хәа хәкәзар, хласқәами,
Хашәтуеит, хдырцыруеит,
Амахә хәрџалан,
Аамтала хсасуеит.
Алпхынра дуззак

Насыцла хлашан,
Амра гәйбзыгуан,
Азаза хәахәуан.

Ус рашәақәа ирылган,
Ацарақәа прит,
Ашәтқәаггы еилаканзеит,
Амраггы шәшыт.
Иабахтау хартггы
Хшыкнахау хкычыр,
Еигъзами хныжны
Ихацәцаз рахь хацрыр!

Ацшацәгъа-фыртынқәа,
Шәласы, о шәласы,
Амахә гәыптәага
Хзыхгатцәкьом шытазы.

Хамтцарсны шәытрыс нак,
Ихалшом ацшра...
Шәыпры, нас, шәыпры нас!
Шәа хшәыццоит хара.

1830

АҢЫМТРА

Ашышыхәа, җымтзакәа уцала,
Угәтыха, ухәа зегь зала,
Урт жәван икыдло етәатцас,
Угәатца иақәитны итазас,
Убрака игыла-иташәалоз,
Убжы мыргакәан урзыцшлоз.

Ахы злацэырнагои агэы?
Еилкаашьас имоузеи җазэы —
Уара узакэу, уцсы златоу?
Имцуп агэтыха – хэашьа змоу,
Азыхь урфынтыр ихэашьуеит –
Уи җымт уаҗыхәаларц иаауеит.

Угәатца уцстазаара такза,
Угәы дунеиуп – итбааза –
Маза зкыы тоуп иҗашьатәны;
Ашыкьбжыы иамхәаеырц адәны,
Еицакра рмыхьырц – урт тәахыз,
Убраҗа цәымзаны иакыз.

1830 шықәса иахыгам

* * *

Апстазаара хзыкәнаршәалакгы,
Агәыгра ссирқәа хгәы итаҗеым.
Инхоит наунагзатәи амчгы,
Нас апшзарагы еицакра зкәым.

Нас зегь ирзеипшу дгьылтә канзарагь,
Ижәфәнтәу ашәтқәа рахь изцом,
Аенышыбжьонтәи аҗакаразгь,
Азаза ирҗықәу рҗабазом.

Игәыгра ахаан иеиҗьазатцәкьом
Еснагь агәыграқәа ирхьыпшуа.
Абраҗа ишәтуа зегь канзатцәкьом,
Зегьытцәкьа мәасуам хазлапшуа!

1870

АЛЕКСАНДР БЛОК

* * *

Апкызыртае, акалакы ныжыны унаскыар,
Ахабла гыгтышааган зегырыла.
Уа инхон апоетцаа. Дара-дара еикешаар,
Иатейибамбо ус инейдгылон.

Уа башаза ихалон амра жжаза,
Абаарае лахейхра каломызт.
Афыйжери аусури рыда зынза
Уа инхоз еа дунеик рбазомызт.

Дара-дара цэгъа еибарехэон ианашылак,
Ирхэон ирешэозгы имшэазакэа.
Ргэы еилахынхэуан ашыжъ. Уиашытахъ рыхыак,
Асура реартон имцшзакэа.

Алабааипш ирдэылыгэгэа ркыалакэа нас,
Амшын акэеицеира ихыпшылон.
Ахцэы бырфын тыпцацаа рыбла нзыкешааз,
Ирфэгэхэааны ирышыклацшуа игылон.

Ирхэон игэыбзыгха аамта ссирк атэы,
Ашэкэтыжыоцаа ирзыцэхауан иасны.
Шэтыш хэычзак, цташ хэычзак хыаас икы,
Урт рылагырз леиуан ирешашны.

Инхон апоетцаа. Нас иарбан, ихэа,
Уа уеиха урт рахэума изхацаоу:
Узхамшэало уускэа уркын уеимлахэа,
Изыхэашыха урылоуп иуфатцао.

Мап, сымш! Уа уоуп мыш лашарак зымбаз,
Апоетцәа, ианамух, ирымоуп:
Ахцәы бырфын, ацташ, аамта ссиркгы убас...
Ак ыказам урт уа иузылоу.

Утәоуп уара уцхәыси ухи еикәнарго,
Узинқәа узхоит иҕахтәазаргъ.
Апоет адунеи зегъ ижәуеит итыркәкәо,
Уи зинк дызтазом – итбаазазаргъ.

Алажә еипшггы сцәытацсааит аатцраҕ слахәуа,
Апстазаара схалааит сеиҕыхуа,
Еиҕах агәра згоит: Анцәа иоуп сызтәахуа,
Фыртын хаауп исхоуггы игәыбзыгуа.

1908

ЖӘАҒАҒЫК

Апоема

1

Атх еикәара,
Асгы шытоуп.
Иқәмақаруа,
Ижәыло-иқәыло пша тәытәзоуп.
Уи ацшацәгъа
Адунеи зегъы иахьзатқәкоит!

Асы шкәакәа еиларгъежъ
Ишьтнахуеит ацша.
Асы атқака – тәауп цәгъашәа.
Инықәгылаз – днықәтәыр,
Дарбанзаалак ҕыцха
Дцоит дықәкыа – ах, рыцха!

Ахыбрақәа наҕ-ааҕ
Ашаха рыбжъданы,
Ихшъуп аплакат:
«Аизара иазбааит аусқәа зегъы!»
Атакәажә – лылагырз леиуеит,
Илзеилкаауам, дгәәтеиуеит,
Иамаркузеи, иабатаху, иаба,
Абриаҕара итбаау аба?
Зака шыапкәырша рзалтдрызеи уи ахәыҕқәа,
Урт иршәым-ирышьям – ршыапқәа хычча.

Атакәажә дыкәтрабааха, асы цуа,
Дылхо днеиуеит убра.
– Ох, Анцәа ҳазтацшуа!
– Ох, абольшевикцәа ҳтарцалоит адамра!

Ацша ҕацоуп баапсыла,
Атцаак еицәазоуп.
Малуафык, аа, дахыгылоу,
Ицынтатцәкыаҕ тахәхәоуп.

Ани дарбахын? – Ихәхәы лашьтны,
Кәындкәындроуп дызғугы, ибжы хәәены:
– Амаҳаҕацәа!
– Итахеит Урыстәыла!
Дышәкәыфә цаҕахап –
Дажәаркәзоит дахыгылоу!...

Абан дахыцәырцуа
Ицшь кахәхәа ҕазәҕы.
Иарбаншь узырхәыцуа,
Апап ухатцкы?

Иугәалашәоу, цасаз
Умгәа рчны ушаалоз,

Иарбан ыарсахъаз
Ауаа ирѣаурччоз?..

Лхамы дташышы ахкѣажѣ, абан, наскъагы,
Лфызак лхы налыкѣылкын:
– Тѣыуаран, тѣыуаран хазѣыз харгы...
Адык! – аашытлыргеит дныкѣкъан,
Леагъааитцылхт убра.

Хай, хай:
Дышытых уааи!

Хѣмаршыа цѣгъала ихѣмаруеит,
Афыртын аапкуеит,
Изыхъзо ркалткѣа шытнахуеит,
Зегы еилнархаауеит,
Иахоит, иажѣжѣоит рацѣа
Аплакат хтакы:
«Аизара иазбааит аускѣа зегы»...
Иаанагоит ажѣакѣакгы цытѣтѣа-цытѣтѣа:

...Аизара хаман харгы...
...Абар, абри афнаѣы...
...Ихазбеит –
Ишытаххит:
Знык азы – жѣаба, шаанза – ѣажѣи хѣба...
...Убри деитцаны азѣ даахашытуам – ицѣѣоуп...
...Хацѣап, иазхоуп...

Атцх наскъахъеит.
Амѣакѣа тацѣхъеит,
Нкыдыгѣгѣала рыцхак
Дгылоуп деицъыцны,
Ацшагы шышыѣеит...

Еи, ахлахэада,
Уааишь арахъ,
Хаагэыдибакылап...

Ача!
Сабацари, гәәк?
Уца нак!

Ажәѡан шәикәара – шәахәа злам,
Агәаг шәикәара тѡа змазам –
Агәкәа еилазыршыз...
Агәаг цәгъа, агәаг цшьа...

Аѡыза! Угәуеаныз,
Амарцъа!

2

Еиланарѡынтуеит ацшатлакә, асы.
Жәаѡаѡык неиуеит, абан, цхагәазы.

Ршәақькәа нтарс – аґақ, аґақ!
Амцабз хәытцкьоит уахыпшлак...

Ртатынкәа рґарқәацә, рхылца рхаргәагә,
Рызкәа иадцатәын туз, аха иааг!

Ахақәитра, ахақәитра,
Цьарсахъада, ах!

Кәах-кәах-кәах!

Ихьтацәгьоуп, аѡызцәа, ихьтацәгьоуп!

– Ванкеи Каткеи аѡыжәыртаґ итәоуп...
– Лара лқылцад акеренкақәа тоуп!

– Ваниуша дбеиахт ихата...
– Ҳара дахтәым, дсолдатуп шыта!

– Ы, Ванка, амалуаф, алахша,
Иаабап, нас, иалуго уаха!
Ахақәитра, ахақәитра,
Цьарсахьада, ах, ах!
Каткеи Ванкеи уажә анахь
Изфү здыруада – ахлымзаах?..

Кәах-кәах-кәах!

Амцабз хәытқьоит – уахьыцшлак...
Рабцьар шытых ицоит еицфак...

Афызa, умшәан, ушәақь аанкылан,
Иагәыдтц, уамеигзан Урырстәыла —

Ишьамтлаҳәу,
Инеитамхәоу,
Итәарфәфәу!

Ех, ех, цьарсахьада!

3

Ицеит, ицеит ҳара ҳхьырцар,
Ар Қацшь иалалеит дара –
Ар Қацшь иалалеит дара –
Ахақәитразы қәцара.

Ех, аңастазаара, уабақоу,
Гәақроуп, гәырфәроуп!
Рышәтцатәы хьыжәкәыжәуп,
Рабцьаргьы уаароуп!

Харт амалуаа пыхха иҥахтоит,
Адуinei зегъ амца аҥрахтоит.
Ҫыкәабaгac – ашьаршәы! –
Анцәа уҥахәа, уахзыцшы!

4

Асы иҫанахәоит урт ирышьтоу, дыхәхәоит,
Ванкеи Каткеи ықәхысаа ицоит —
Аеыуардын иахынхалоуп
Фымца лашаракгы...
Ах, ах, ацсра зықәшәаз!..

Исолдат шьнел ҫаза бҫаагәышьахуеит,
Ихы-иҫы бзамыкәза иаацшгәышьахуеит...
Иршоит, иршоит ипатца еикәатцәа,
Ипатцагы иршахуеит,
Лафқәакгы ихәахуеит...

Абар, нас, Ванка – ижәҫа тбаауп!
Абар, нас, Ванка – иажәа еиҫкаауп!
Катка еилымга дгәыдикылоит,
Ажәа хаала дхихуеит...

Лара ләынхыршәтшәа даацшуеит,
Лхацыц бырлашқәа лашоит...
Ах, бара, Катиа, сара с-Катиа,
Сыхәдатцкәашәааду...

5

Быхәдаҫы макъанагъ, Катиа,
Ахәызбатыц цкәа имҫазацт.
Бгәахәпы илатцак, бара, Катиа,
Анапхыцтыцгы мҫазацт!

Ех, ех, бкәашала!
Бшьапы цшзақәа цкәа иаарцшла!

Уаанза ибшәыбтцалоз цьоухарын –
Уашьта ибшәыбтцо сымбари!
Уаанза иалыбхуаз – дфицарын –
Уашьта ибоуа дсымбари!

Ех, ех, ус бцала!
Ак сгәы итцалеит цәгъала!

Дыбгәалашәоу, Катиа, сқама
Ани афицар иахәхаз...
Иара убригъы бхы иткәкәама,
Бара ахәымга, бара хаас?

Ех, нас, ҟацхәа сгәы катца,
Снаган бышьтахь сышьтатца!

Закә қылцад ссирыз ибышьаз,
Шоколадла бчон бҟамкәо.
Иункерцәамзи уаанза ибышьтаз –
Уажә салдатцәоуп беимзырҟьо?

Беимдырххоз, нас, беимдырхха!
Быцсы тынчап ус иаха!

6

...Еиҟах дхәқь-цсықьуа деиханы,
Уи рымҟа пицәоит дрыхъзаны...

Уаагыл, уаагыл! Андриуха, уиныс!
Петруха, иацхәака униацыс!..

Трах-тарарах-тах-тах-тах-тах!
Асы еилаҟынтуа ихалт еиҟах!..
Деиҟацеит Ванка – дкәаратцеит..
Ухыс ҟазнык! Ухыс, дуцәцеит!..

Трах-тарарах! Уашьта иубоу
Атəым цхəыс лымтцарсра зеипшроу!

Дыбналт ала! Уцаз уажəы,
Сухьзап, уабацари, уатцəы!

Дабакоу Катка? – Аа, дышьтоуп!
Ахызатцə кəапца лхы итатəоуп!

Изтынчхоу, Катка, шьта быпсы?..
Бышьтаз, уа былажьыз асы!

Ареволиуциаз убас ескьынгьы!
Ацəа иалазам ҳағацəагьы.

7

Жəафəфык уа рееивахала,
Рабцъар шьтых цхьа ицоит еита.
Ауəфшьра кəзтəз, гəырфала,
Дытəны дыкоуп деикəпата.

Илакта фəйтцихуам, гəнаҳа,
Икəша-мыкəша зегь лашьцоуп.
Дцоит мыждакəшəа, фəйтзом уаҳа,
Ихы-ифьы маапшуа итəхəхəоуп.

– Улахь зеикəузеи, əфьыза?
– Ас уеицакьртə, уцшқəхоу?
– Ҳай, Петруха, уцбабафьызаап,
Мамзар, Катка улхыпсаауоу?

– Ох, əфьызцəа, уи апцхəызба
Са сыпсуан сылфьынтцəааны..
Дқамлазацызт лара лфьыза,
Атцхқəа хрылан ҳайманы...

– Лара лыблақәа имацәысуаз,
Амцабз апырқьхәа исзыркуаз,
Насгы лыана пшза сназхысуаз,
Лыхәда илатцак санагәзуаз,
Ех, сеиларгазеит, аф зысыз –
Исыздыруам дзыхсырқьаз... ах!

– Кох, узлажькәоузеи, уакәымтцуа,
Петка, упхәысхама уара?
– Уртқәа еиларго, ирызхәыцуа
Уаф дузыпшаарым ара!
– Пхашьарамы уқыцкыцуа!
Уалт, ухатцоуп агәырәа!

– Аха змада уара угәтыха,
Ари аамта хазлоу,
Иагәа хдылап пхьақазыхәа,
Убри ааста еицәоу!

Ус Петруха даалахәыххоит,
Мачк иааитакны иныкәашәа.
Иеириашоит, ихгы шытихуеит,
Акгы ихьаазам еицәа.

Ех, ех! Еицәгы
Гәнаха датцазам азәгы!
Ашәқәа ееила иашәыркла,
Икалахуеит архәрақәа!

Агәыхәгәйтцәақәа уаха –
Икыдыртцоит рыцсәта!

8

Ох, уара, агәырџа-гәыпцџага,
Агәырџа-гәықәха,
Амалаеыршьыга!

Аамта схызгап,
Исхызгап убас...

Сыцсы ааивызгап,
Иааивызгап уаџтас...

Сгәаг зегь ихызгап,
Ихызгап сзыхъаз...

Ахәызба тызгап,
Дахәхап заңал ааз!..

Уеикәасырхәып, амалуаџ, уабацаришь!
Ушьа жжәып сатцашышь,
Лшьа зуп сгәы исзалымхыз,
Исымпытцәцсыз...

Лыцсы ртынч, хазшаз, уара уматцуџы...

Ари гәґыґрацәґьоуп!

9

Изыџуп ақалақь неимазак,
Абааш неватәи еиқәпатоуп,
Уқәыл-ужәыл иаґа утахызарґь –
Узбода-узкуада – зегь шәақьоуп!

Амалуаџ амџагәтан ицынтца,
Атцаа иґнамхырц итцәахуеит.

Атцыхәа агәытцарены ла рыццхак,
Еицпыцны ивагәгәа иаапшуеит.

Аламлашь деицшуп уи амалуаф,
Азтцаара дыргеицшгы дхәахьеит.
Ажәытә дунеигы мчыдан, аарла
Инафс, алажә еицш, ивтыцшуеит.

10

Афыртын шацхәа имақаруеит,
Еиқәтәазом, еиқәтәазом!
Илашыцароуп, илашыцароуп,
Уацхәа игылоу дубазом!

Асы халоит игъежьюа,
Рыбла тнахуеит изғахәуа.

– Ох, фыртын баацсуп Анцәа!..
– Петка, хурцхашьеит рацәа!
Дарбан нцәаху зыхъз ухәаз,
Иарбан бзиас иуирбаз?
Ухы иагуп уара, аиашаз,
Цқъа уазхәыцишь узырфашьаз,
Иарбан артқәа узырхәакәо –
Катка лшьакәхап иухыкәкәо?
Ареволиуция еибашьроуп, идыр!
Уишато дыкам уага – думшьыр!

Цхьака, пхьака, цхьака,
Аусуцәа, цхьака!

11

Ицоит урт рызынтәыкгы шеицу,
Ржәәәәыкгы – нцәа дызмам,
Зеггы ззеицшу,
Рыцхашьара злам...

Цәгъароуп икоу раҕа изыхәан,
Рабцъар икәкуп мыц зымхәо...
Афыртынггы уаф дамыхәо,
Игъежы-хынхәуеит ихәхәо,
Иамазамкәа хәарта-цыхәа,
Асы еикәнажъуеит еизыхәхәо.

Абирак қацшь
Цырцыруеит.

Ашьапышьтыбжь
Иардыдуеит.

Аҕа хәымгагы –
Аа, даацшуеит...

Уахгы-еынггы рыба тнахуеит,
Рхы рыхнахуеит
Урт аурт...

Цхьака, цхьака,
Аусуцәа, цхьака!

12

Цхьака инеиуеит шыаҕа еикәшәала...
– Зәыззаз уарбахын уа, еи!
Абирак қацшь ацша иала,
Рацхьакала ицырцыруеит...

– Еи, адә икәһаз уарбан уа?
– Абирак кәцшъ шытызхыз уарбан?
– Цәгъа илашыцоуп, дызбартам цкъа!
– Цәыркъа-цәырас иааиуа уарбан,
Афнкәа уерывакуа маза.

– Уцсы штоу уесутар еигъуп,
Уахыцалак усыцшауеит.
– Еи, афыза, абцъар уқәкуп,
Уалга, уехат, мамзар, уахшыуеит!

Кәах-кәах-кәах! – Анахыгъы арахыгъы,
Афныбжъара ахысбжы еиныфт...
Инеиужны ауртгы ччахуеит,
Асы шытнахуеит еиларфынт...

Кәах-кәах-кәах...
Кәах-кәах-кәах...

...Ус еиццоит ацшацәгъа гәыхны –
Рлажәгы аауеит ибгархәазо.
Абирак шыаршә рацхъа ишытыхны,
Аурт уалцшынгы думбо,
Хызатцә ыкамкәа дызго,
Асы еиларфынт бырлаш дала,
Ицшқарахзоу ныкәашәала,
Ишәт гәыргын шкәакәа еилыцхо,
Рацхъа дцоит Исус Христос.

МИХАИЛ СВЕТЛОВ

ГРЕНАДА

Зны хнеиуан ашышьыхәа,
Зны хжәылон цъара,
Харт «Иаблочко» – ашәа
Хқышә иқәкын убра.
Ах, ашәа, уи ашәа
Ахаштуам уажәгы
Ақаруа хаскын-ға
Иафычо адәгы.
Аха сара сөызә
Дышьтызхуаз ғакын,
Уи дғыл харак азбахә
Еснагь иғакын.
Дшәәхәон уи гәыблыла
Шыжы-хәылпазы:
«Гренада, Гренада,
Гренада сыпсы!»

Ихәон абри ашәа
Ғырхәала иара...
Иабантәааигеишь арцыс
Аиспанцәа ргәырға?
Ихәа, Александровск,
Нас, Харков, ихәа:
Шәкалама аиспанцәа
Шәрызгәакъан иаха?
Ихәа, Украина,
Абракәзами, нас,
Тарас ду Шевченко
Ипсы ахьәғәараз?
Иабантәааугеи, сыуа,

Ари ашәа хазы:
«Гренада, Гренада,
Гренада сыңсы?»

Уи арпыс игәтыха
Ааиртуеит дмыщакы:
«Гренада хәа тәылак
Сыңшааит ашәкәаґы.
Хъзы бзиоуп, хәарада,
Иңшзоуп уамашәа,
Испаниатәыла
Иагәтылсоуп, сашья!
Са сқәацә хәың ааныжъны,
Уахъ сцоит еибашья,
Адгъылқәа рзысшарц
Нхафьжәлар убра.
Шәынсыжьюеит, нас, сашьцәа!
Шәымшәан сара сзы!
Гренада, Гренада,
Гренада сыңсы!»

Иткьон абзарбзанқәа,
Ибгон адунеи.
Харт аибашьяра иалаз
Аабатцәкьон, аиеи.
Хашцоз амра гылон,
Хашцоз иташәон,
Инрылымшо уаха,
Хазгоз аеқәа ааңсон.
Уа «Иаблочко» – ашәа
Пхъа иргон хескадрон,
Уи ашәа гәытшьяага
Дунеи архәацәон.
Иабақоу, мшәан, уашәа,
Са сфыза, уааңшы:

«Гренада, Гренада,
Гренада сыңсы!»

Иеы днахышышыт уа
Ахызатә зыкәшәаз,
Уажәада зкәадыр
Инахымтца иаауаз.

Са избон: амза шнеиуаз
Иаатгылеит цъара,
Цсы зламыз икышәкәа
Инрыкәбеит: «Грена...»
Дабакаху сыуа,
Дахцәызит зынза,
Уахь, иашәа ссир има,
Дцахъеит хараза.
Убринахыс идгьыл
Иахымфыцт ибжы:
«Гренада, Гренада,
Гренада сыңсы!»?
Ифызцәа ирызгәамтеит
Иара дыштахаз,
Урт «Иаблочко» – ашәа,
Иафын ишафаз...
Аха мраташәараз
Ашәацшь кацшь, иубартә,
Иналатәеит алагырз
Еицшыз цәыкәбарк...
Апстазаара иазбеит
Уажә ашәақәа ғыц.
Ишәартазам ашәа,
Ахьырцар, шәафәытц!

Гәырфаада, гәырфаада
Цхъа шәнеила шытазы...

Гренада, Гренада,
Гренада сыңсы!

1926

ЛЕВ ОЗЕРОВ

* * *

Сыңсыр стахгәышьям ааңын агәтаны,
Аға антдысуа, ианышәтуа аңсабара,
Ианыцкьоу ажәџан хәаада са сханы,
Ианеигәыргьо зегьы-зегь амра пхара.
Нас аңхынразгьы истахым аңсра,
Санахәаңшуа абгьы иатцәа еиңынчыла,
Агәил афџы смаҳакәан сызхара,
Сәысзымкәабакәа икәандоу кәаршаџыла.

Аңсра хьантоуп тагалан еихагьы,
Абаҳча қьуа иангылоу шәырла ихыбны,
Ишны имеикәтәакәа итәстәаз аџ-џагьы –
Сышпацари абартқәа ус иааныжьны.

Сыңсырцу, нас, сара азын мшы аены –
Излазгәағьрызеи, уаҳа гәсызтазами,
Исшьуама сџызцәа-стынхацәа лаҳәны?
Ааңнынзагьы ушьта рацәак бжәзамеи!

* * *

Са снеиуеит, сымџа саңхьа ишьтоуп,
Уа хәыцпак схоуп.
Гәаныла исхәоит – ари лашоуп,
Ари лашьцоуп.

Ауаа ҫнамлацзар аҫны –
Макъана ҫным.
Амш ҫамлацзар усла итәны –
Макъана имшым.

ИУРИ ЛАКРБА

АИЦХНЫҪЛАРА

Амҫаду!
Ҳара ҫ-«Волгагъы» шытхыс
Ҳама ишҫеиуаз,
Афон ҫамҫазацкуан,
Ҳаахатҫеины
Ҳназвалаз аетцыс –
Аҫаанахт иҫаваххы иҫатҫкьан!

Уи аицлабрахь иҫацхьоит имшәа,
Иаанымхакәа иагъааиуеит ишытхысаа...
Ҳаи, аныкәцаҫ,
Иаармач ҫныкәашәа –
Иҫацысааит аетцыс,
Иҫацысааит!

Апсуа хацәа рыгәкычга апхьарца,
Аеҫазара хьзы змоу инеиужьны,
Абри адгьыл аҫеицш-лахьынтца –
Зегь рыхьзала иҫашьтып иҫацыжьны!

АЖӘЫТӘ БАҲЧА

Ҳжәытә баҳча ахызаауеит шыта,
Ҳатцлақәа шәтуам, акгьы рҫалом.

Ишпахаура, ипахакап, саша,
Рышьтақаа нытцак еихала.

Иқааагап аха, амытмыць,
Еитымтас игылоу атцатцла...
Иқааагеит рышьата нмыжь,
Икан – уажә икам ақәатца.

Анкъеипш еицлабны шыжыы
Ацарақаа ирхыфуам ашәакгы.
Урт атцлақаа ирымтан уажәы
Ихамандаз ма пхьарцақәакгы.

Ишышәтуаз рхәарын амытмыць,
Ишышәтуаз рхәарын урт атцатцла.
Иахашәышәуа цшацәгыоуп еиужь,
Сыла итахааху адәаза.

АГӘАЛАШӘАРА

Хаштра сзақәым – чарак хаман,
Афы еиқаахтәон меигзарах.
Уажә сыцшгәышьоит – зәыр дынхама,
Сфызцәа сзеизгазом еитах.

О, сашәақәлацәа, шәабакоу? –
Ғыстуеит – иказам атак.
О, хнеипыртцит ихамбакәа,
Имырхәаакәа рацәак.

Зегь анеилкааха нас-насоуп,
Зегь аргамaxeит шытазы:
Азә дшәаргәындоуп, азә дфырхатцоуп,
Доус дзакәыз аацшит лассы.

Анкъа хазынтэык хазэыкын,
Хамцахъ иаазгодаз цэгъара!
Ицагэышьеит, икан – икам
Уи хайдызкылоз хѣара.

АИТНЫЦСАХЛАРА

Асаат ахтныстцеит
Аапынтэи акэыкэу,
Ёнатлап
Анхара-анцыра сгэы азтатцэ.
Смацэаз ахтныстцоит
Ачча лаша зѣыкэу
Акэарацча – аккара рѣыхо ицэ.
Асаат, акэыкэу,
Амацэаз, акэара
Иахтныстцоит арт зегъ
Чарак сзыѣхэароу –
Ацхъахэ згаз аѣыѣ
Иазыруа чарак...
Исыман ѣыѣк зны
Убасеипш ифцыркэоу.

Асаат, акэыкэу, амацэаз,
Акэара, ачара –
Илхтныстцоит пхэызбак
Арт зегъы срыгэтас.
Уи лыда
Нхашъа сымам ацсабараѣ,
Уи лоуп аргам
Иахъа абас сзыткэаз.

Иахтныстцоит арт зегъ
Лыччапшь гэазырхага,

Уи лылагырз гә-зытам,
Сызго сбылны,
Уи лыбла
Зны сзыргәырғо, зны сзырхаго
Иҕама ццышәха
Исылало ҕазны.

АХЬШЬ АГӘХЬААГАРА

Исгәалашәоит, иоусыжът – уца!
Иоусыжът – исыхәомызт уаха.
Ажәфан аацшуан ихәашьза,
Иатцамызт адгьыл цшзара хәа.

Хынтә иблакьейт уи аены,
Хынтә ганха ицейт – имҕахытцит.
Иоусыжът наҕ, сгәы азынханы,
Иоусыжът, избанзар – ибжьысит.

Иоусыжът иахыхны ахьшытцәтцәа,
Ианыстаххо сеидроу мышкызны.
Сәацшызар ус, хыхь, изатцәза,
Сыхьшь дырҕацазшәа еитцыхны,

Ажәҕақәа еикәамцсо зынза,
Жәҕанаҕ ицсыр аҕахызшәа
Игьежьюан, игьежьюан ахьшыыцба –
Избон зыгәра сзымгазо цхызшәа.

АГЕРМАН БЫЗШӘАХЫТӘ

ИОГАН ГИОТЕ

* * *

Ашьхара цшьяала
Иахалеит ашәшъы.
Атцарақәагъ абнахьтә
Иааџуам рыбжьы.

Итцысуам цъара бгъыцкгъы,
Итынчхеит зегъы.
Уаамыццакын, нас,
Утынчхап уаргъы.

1780

ГЕНРИХ ГЕИНЕ

АСРА¹

Асултан ицқа хазына
Хәылпазыла тцака длалбаан,
Афонтанқәа рашәа леатә,
Лахтынрацхәа тынч длеиџеиуеит.

Есыхәылпаз уа науртцас
Тәымуаџык – арпызбак – дгылоуп,
Афонтанқәа рыцпхь наиқәтәо,
Есымшааира дшъада-цәышхо.

¹ Ари ажәа «ацсуа» хәа аанагоит.

Ахкәажә цхәызба убри дгәалтан,
Хәылпазык убас днаиазтааит:
«Са истахуп уа ухъз еилыскаар,
Уабатәиу, узышьтрада?»

Атакс арцыс: «Махмыт сыхъзуп,
Еимынтәылатәуп. Са сышьтра
Цьалс абзиабара рымоуп...
Иааигәазоуп шыта саргы сацьал».

ИОГАН БЕХЬЕР

АБИРАК

Данкаха, ифызцәа еипчеибатца инеит.
Ишпаруаз, ихырфеит чабрала ихы-иҕы.
Ачабра еразнак ишьала иҕацшьхеит.
Ашьа иҕыкьасо дышьтан адәаҕы.
Дызгылом уи уаха. Итәахуп ихы-иҕы.
Бирак ҕацшьуп ахатца хаҕыс итынхаз.
Бзиала, аҕыза! Биракс уа ухы-уҕы
Иахьарнахыс иҕама хцалап хара инхаз.

1932
Еиҕагоуп февраль 25, 1968

ЕГЫРТ АБЫЗШАҚА РАХЫНТӘ

ҚАРЫМ МЫХЦ ¹

СЫЗЛОУ ШӘАХЬ

Ацикл «Абазаша» ақынға

Ашәқәа аашәыртлароуп лассы-ласс,
Иаартызааит ахышәқәа!
Шәзырфы! Ишәахауама?! –
Бжы ссирқәак аафәеит харантә:
«Радеда» пшза рыма
Ихафсхәу ашәышықәсақәа рышқа
Ицоит урт, хазхылтцыз,
Ихазтаз Ацсадгьыл хара.

Ашәқәа аашәыртлароуп лассы-ласс,
Иаартызааит ахышәқәа!
Шыжь заа ишәырфыха –
Изырфып, ирахап ахәычқәа:
Ашәуа фырпынбжы шырхыфәуа
Арт хашьха даушқәа,
Шақа игәазырхагоу
Хәеқазацәа инеиуа рбыжьқәа.

Ашәқәа аашәыртлароуп лассы-ласс,
Иаартызааит ахышәқәа!
Цсызхоу уаф дқалома
Ажәытәашәа абжы змахауа:
Кына ицха² лылабжыш леиуеит

¹ Абаза поет.

² Кына ицха Минат – ашәуа лакә тыцха. Ирхәоит лхата данцсы ашәа лтынхеит хәа.

Рәәшшәә ихышхытцәә,
Ижәдыруама уи
Зака зқышықәса иргәылсны иаауа.

Ашәкәа аашәыртлароуп лассы-ласс,
Иаартызааит ахышәкәа!
Ҳа хгәыргъоит уажәы,
Аха хгәыргъозма ас ескъынгы:
Ирблыз ҳа ҳанасыц
Еикәыхьшәашәа ишьтамзи иццышәха,
Ҳа ҳшьала икәабазы закәнтә
Абри ҳадгъыл зегъы!

Ашәкәа аашәыртлароуп лассы-ласс,
Иаартызааит ахышәкәа!
Ҳгәырг҃абжы неилааит
Ашәышыкәсакәа рышк҃а цхьака.
Икалоит ҳа ҳацстазаара
Уажәеихаг҃ итцег҃ ишәтышха,
Ик҃ьяк҃ыза рым҃цаг҃ы нагаз
Апеидш лаша а҃кынза ҳагәкәа.

Ашәкәа аашәыртлароуп лассы-ласс,
Иаартызааит ахышәкәа!
Шәзырәы! Ишәахауама? –
Бжыы ссирқәак аафәуеит харантә:
«Радеда» пшза рыма
Ихафсхәу ашәышықәсақәа рышқа
Ицоит урт, хазхылтдыз,
Ихазтаз Ацсадгьыл хара.

СЫЦСТАЗААРА

Аацынра мѳасуеит,
Апцхынра хталоит –
Са сѳеиуеит сышиашоу
Ашьха саѳалан.

Апцхынра мѳасуеит,
Иааиуеит тагалан –
Са сѳеиуеит сышиашоу
Ашьха саѳалан...

Шьыжыказ шѳаагылан
Ашьхахь шѳанацшуазар,
Уи ақѳцѳан ихалаз
Аныкѳаѳ дшѳымбозар,

Алада агѳаѳахь
Шѳеимымдан лацшыла:
Ашьхақѳа ирхацыруа
Ауарбақѳа шѳѳрылацш!

ЦАНАШѳ ҲАЗАРАТ¹

СЫБЗИАБАРА

Абырг дысгѳапцхоит сара – агѳашѳ апцхѳа итѳѳу,
Ажѳабжѳ хазынақѳа ихѳоит дзыниахьѳу.
Бзиа дызбоит иара убас есқынгы –
Забду дызмыртынчуа, цѳа изымтѳѳ ахѳычгы.
Бзиа избоит: абду, дмыццакыкѳа рацѳаѳ,
Кѳышрала ишыкайтѳо азѳаарақѳа рѳак,
Амаѳа ипшышыѳа – ак иаѳшѳѳзар хѳа дшѳѳны,

¹ Аедыгѳа поет.

Абду уи дышихэацшуа дыгэцаракны.
 Са сзы игэазырхагоуп абду данҕахо,
 Сгэыргбоит иахьыздыруа игэыҕра дзырҕхо:
 Уи амҕан дызхысыз, иибаз-иаҳаз,
 Имата изынижьюеит иҕышһа ирҳаз.
 Абырг дысгэаҕхоит сара нас ҕаказгьы –
 Имшқһа анхьанҕазгьы – дымтҕыут зынзагьы.
 Бзиа дызбоит уи, дрыхызо ахэычқһа,
 «Ишһызҳа, дад, ишһызҳа!» – аниҳһо дгһыкуа.
 «Узҳа, дад!» – даргһыргбоит ари заҳауа,
 «Узҳа, дад!» – даркһышуеит ари заҳауа.
 «Узҳа, дад!» – уи ауми ҳаргьы ҳаззырҳаз,
 Уи ауми абас еипш иахһа ҳазрыгһгһаз!..
 Бзиа избоит абдуи аматһи сара,
 Бзиа избоит иазэыкны изғһу цһаацара.
 Убас еипш иазэыкнатцы урт есқынгьы –
 Амрагьы ҕхоит, изазоит амхқһагьы.

АМЦАЖӨЛА

Аибашһра
 Аамҕа цгһан уамаза,
 Амцажөлаз хгһылацһа
 Аауан шарцазза.
 Иабаһаз аспичка –
 Уи рымамызт азгһы,
 Амцажөла иашһтан
 Ускан зегһы.
 Ханду рыцһа, шһалла
 Зхы-зғһы тахәхәаз,
 Датәхәан еиқһылтһон
 Амца иғһахәаз.
 Ахһа неипхһышһыһаан,
 Акһеицқһа аалырҕшуан,

Амцагъ – дадырызшәа –
Ус иааибакуан.
Рацәала ичышәыз,
Ихыблааз лнапқәа,
Алџафџы рхымзи,
Ирхымтџуа зынза.
Иҕамызт урт реиҳа
Ицҳаз анапқәа.
Ажәларгъы хырхәо,
Ицон иццакуа...
Санду леипш убас
Истахуп есқынгъы
Сахънеилак иназгарц
Апҳара саргъы.
Анасыц рыстоз
Дунеиаџ аҕаа...
Дарбан – уи атқкыс
Еиҳау зыцшаауа!

АСКАД МУХТАР¹

АЗАКӘАН

Адунеизегътәи аидибахалара –
Жәџантә планетақәа рхала ирызкнү?
Җара ҳайдгылара, ҳара ҳаиуара –
Җа ҳзакәанқәа мамзар даеакнү?

Җайднамхалазои ҳагәқәа рыпҳара,
Җаҕами агәырғъараџ, агәәкраџ ҳазәны?
Адгъыл дзыкәғъацом, мап азәы ихала,
Җаицуп ҳарт зегъы. Азәгъы дҳалтџуам дзатцәны.

¹ Аузбек поет.

ЧАШЫТ МУҤАЗ¹

АЦХЫЗ

Ан лгәалашәара

Сан ашәхымс дынхытцит,
Сныжъны схала.
Дцеит –
Афныҕа уаҕа дымхынхәуа...
Аха ақыта аныцәоу иҕахәхәа,
Зны-зынла
Дысзааиуеит лара цшәаала.
Лара лакәым, лыгагоуп иаауа,
Лышьтыбжь слымха иҕафәуеит
Ацәа сшалоу.
Лара шлакәу здыруеит
Уи лыбжьала.
Дааскьаны даагылоит, лгәы цшаауа.
Дысзыцшуеит гәыблыла
Сан – сгәацхара:
«Иумозеишь,
Акрькоума узынхьуа?»
Сыбла хыстыр – дныцaboит фацхьа –
Сымала
Сагәылоуп атх еикәара.
Сыцәоит са сымгәаҕуа
Ус фацхьа.
Сан днаскьоит ашәхымсахь
Цшәаала, цшәаала.
«Сан, баагыл, бымцан!» – хәа
Сылхьынхалоит,
Фацхьа сәыхоит – ицәоуп зегь тахәхәа.

¹ Акабарда поет.

ГАЛАКТИОН ТАБИЗЕ¹

* * *

Иарбан вулкану иткәаңыз анака?
Атх лашьца иналкъаз иарбан мцоу?
Зшыа цкъа катәода? Дпоетуп игәакуа,
Зашәақәа хытцны ишыа рфашха ицо.

Иарбан цта еикәароу амра зәафазкуа,
Ажәџан абжара зтәахыз зәахьыгза?
Ари – апоет, уара уажәақәа еицазкуа,
Уагацәа ршыкьбжьоуп, измам тыхәаптцәа.

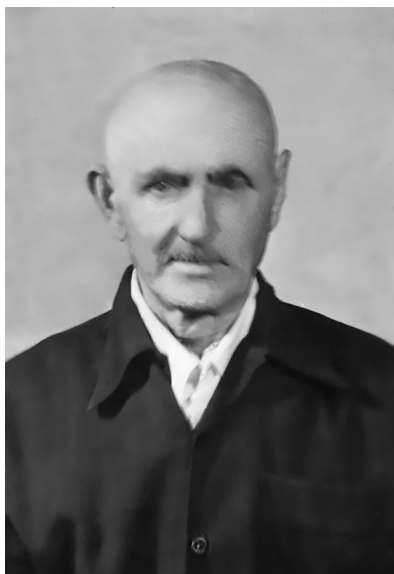
Иарбан фыртыну, дыдроу џапхьа ицәыртыз,
Иарбан ари: ибылуама адунеи?
Икәпоит ауп уа уажәа, аиаша иахылтыз,
Ркамақәа еиғасуеит уага цәгыей уареи.

Иарбан шытыбжы хаау ихало есаaira,
Иарбан лашароу насыцны икапхаз?
Апоет, уара уиаша иагеит ауп аиаaira,
Ари уара уашәоуп – ага дтазырхаз.

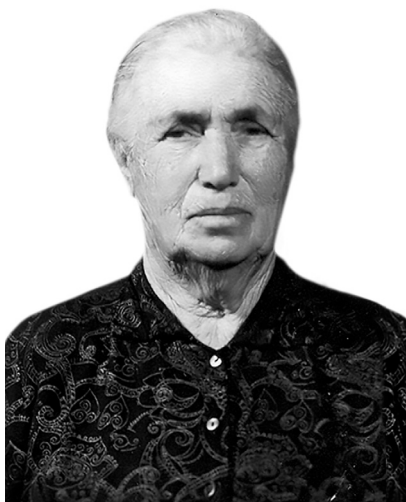
1916

¹ Акыртуа поет.

***Апоет иаб Шъаадат,
Еслам-иңа Ацьба***

***Апоет иан Бганба-Ацьба
Елена Қъаамын-иңха***

*Шъаадат Аѣба иѣааѣара ду.
Цака игылоу Таиф хэыч иоун*

*Ашкол ашықасқәа раан.
Армарахъ ала игылоу Т. Аѣба иоун*

**Т. Ацъба арра данахысуаз
(1958 ш.)**

**Астудентра ашықәсқәа раан (1963 ш.). Арғъарахъала
итәоу Т. Ацъба иоуп**

*Аръарахьынтә
армарахь: Таиф Ацъба,
Валери Касланзиа,
Валикәа Шамба, Арсен
Киут, (1965 ш.)*

*Т. Ацъба
данстудентыз
ашықәсқәа раан
(1965 ш.)*

Т. Ацьба аус ицызуаз рыгэҭаны

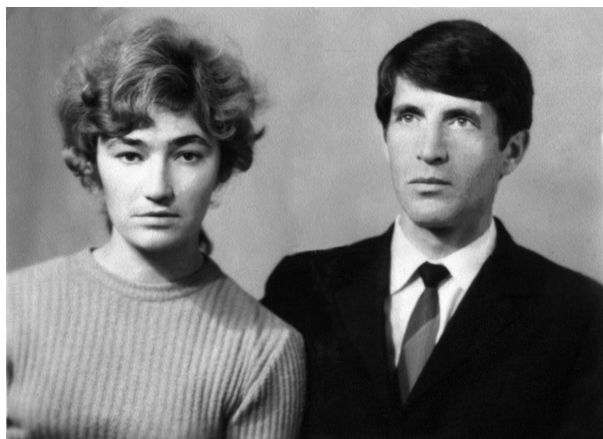
*Нак-аак игылоуп Таиф Ацьбеи Анатоли
Ацьынцэали, рыгэҭаны – Лиудмила Аргэынҭха*

Таиф Ацьбеи Нели Ғарпҗаи

*Таиф Ацьбеи Рима
Коғониапҗаи аҗаацәара
ианалалаз
(Пицунда, 1972 ш.)*

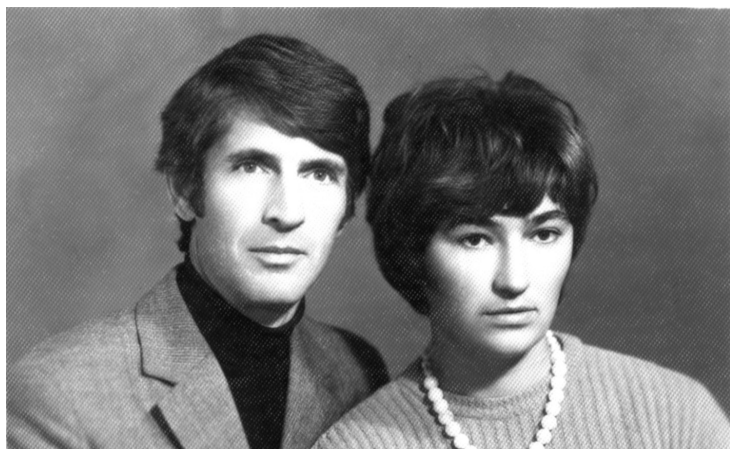
Таиф Ацъбеи Рима Козониа-Ацъбеи

Т. Ацъба итѡацѡеи иареи

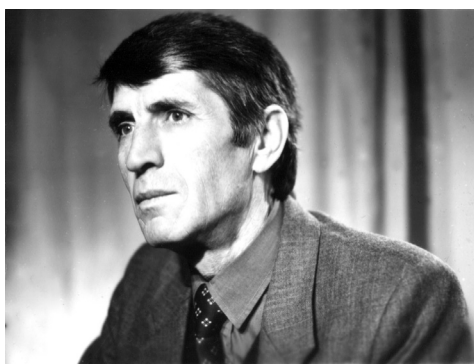
*Арғыраһытә армарахь: Таиф Ацьба,
Цьума Аҳәба, Алықьса Цьения*

Т. Ацьбеи Р. Коғониа-Ацьбеи

Т. Ацъба и таацæди иарей

Т. Ацъба (1980 ш.)

Таиф Ацъба абыргцәа рыгәтаны

*Т. Ацъба ашкол ицалгаз ифызцәеи иареи
рейкәшәараан (1976 ш.)*

*Т. Аңба Иреихазоу алитературатә курсқәа ицалгаз
иқызцәеи иареи С. Есенин иңсадгьыл ианатәаз (1984 ш.)*

*Т. Аңбеи итаацәеи
С. Есенин иңсадгьыл
акны (1984 ш.)*

*Арзъарахътә
армарахъ: Таиф Ацъба,
Иван Асазба,
Җақыбеи Кәарсаии*

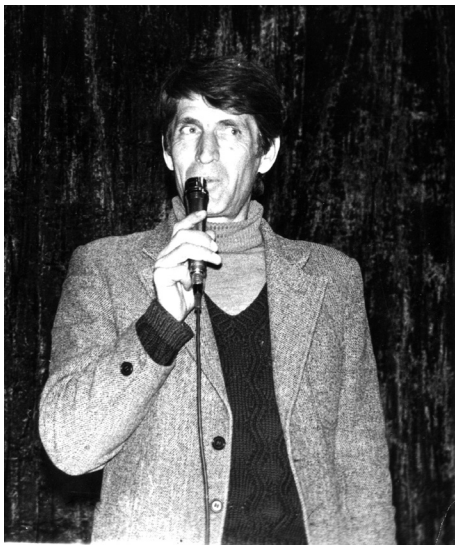
Таиф Ацъбеи Иван Асазбеи

Ашәкәтәыжыырта «Алашара» аредакцияҕы (арҕыарахытә армарахы): Таиф Ацъба, Руслан Қапба, Нели Тарпҕа, Владимир Басариа, Сергеи Кәыйһниа

Таиф Ацъбеи Терент Чаниеи

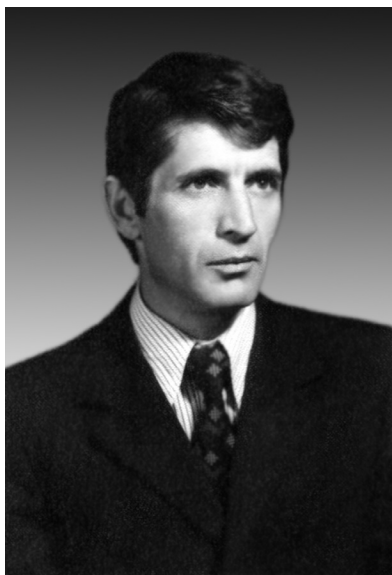
***Т. Аѣба агъаѣца
рѣыларан***

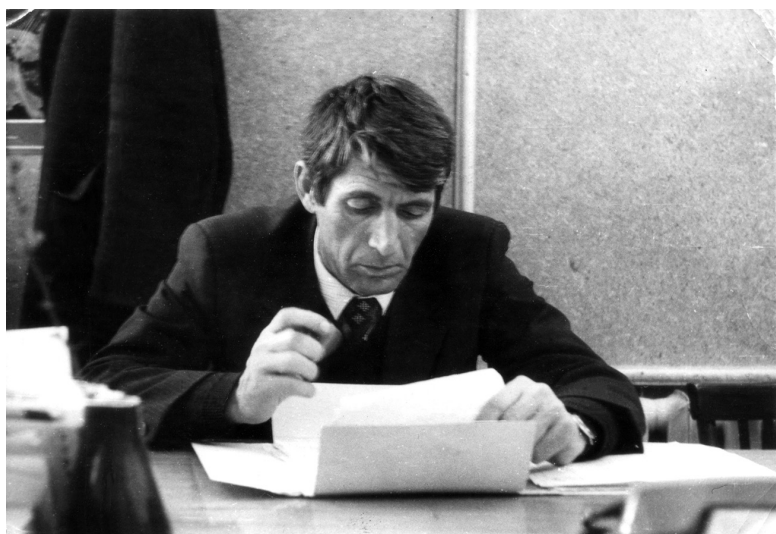
***Аркади Гаидар
убаѣаѣы***

Т. Ацъба (1974 ш.)

Т. Ацъба (1978 ш.)

Таиф Ацьба иусуратә уадакны (1979 ш.)

АХҚӘА

«Сымцеит сара баша сымфас...» *Валентин Кәағәаниа* 3

АЖӘЕИНРААЛАҚӘА

АИЗГА «АЖӘЕИНРААЛАҚӘА» АҚНЫТӘ (1968)

Сыңсадгьыл.....	17
Уааи сыфнықа	18
Аңсынтәыла	19
Жәытә қазшыала	20
Раида.....	20
«Ааит, аҳаҳаи!».....	21
Ауыра	22
Ағәыґра.....	22
«Абри ашьха ду ақәцәан сызхалар...».....	23
Ҳаи, сааукәыхшоуп, ахатца!.....	23
«Сара ағәақра сақәшәахьеит...»	24
Шьыбжьон	24
Ушьтытц!	25
Ааңынтәи ашьыжь	26
Кәантыр.....	26
Амца	27
Аңстазаара иазкны	27
Агәили, ақәыци, амфаси	28
Аңыс	28
«Акы ахы алада ирханы...»	29
Қәаңәи Машьеи.....	29
Ахатцеибей аңхәысеибей.....	30
Аңхәыс.....	31
Арыңґа ибжьы	33
Аласбақәа	33
Ағәалашәара.....	33
Аңхьаф иажәа	34
Ф-гәаанагарак азәы лзы.....	35
Атыңґа	35

Ала	56
Анцсы. <i>Алегенда</i>	57
«Ицэоуп амшын...»	59
Аеы	59
«Ицэазна афьжэны дынеыжэлан...»	59
Атахмада	60
«– Саапсеит, иагъа зундазгы...»	60
Ахэыс	61
«Стэоуп абахчае...»	62
Апшэма	62
Ф-цстазаарак	63
«Амши амши еисаны...»	63
«Иганае ифьзцэа иаарысуа ирыпкон...»	64
Сара сзиас	64
«Иазыцшушэа збоит ауаа...»	64
Апхыз	65
Ашэахэаф	66
«Адэыгба цеит, ицеит хара...»	66
Шьыжымтантэи сахьак	67
Шьыбжьонтэи сахьак	67
Хэылбыхатэи сахьак	68
«Шака гэтыха, хьаа...»	68
«Икоуп, издыруеит...»	69
«Сышьтахька ашьхакэа апта рхачын...»	69
«Иарбан зыжью ха ихабжьала?...»	70
«Ауафы данцсуа...»	70
«Зны-зынла сара сызлакоу ссируп...»	71
О, истахуп сара абри адгьыл	71
Сымшира ауыха	72
«Лани лаби – шэлыкэгэыргъа!...»	72
«Схэыцреи сареи ххала суадае хайцынхеит...»	72
«Еилыскаарын ускан бгэы иатахыз...»	73
Ашэа	73
Абжьы	74
Апоет уахь	74
«Ари амшгы цеит ашьшьыхэа...»	75
Сыцстазаара-сдакьа	76
Агэалашэара	76

Сцәахәақәа	77
«Ирхәоит...»	77
Издыруада?	78
Са схәыцрақәа	78
«Уи дсыхәапшуан акалашәа...»	78
«Цаса сышпаказ, цаса сзакөыз?...»	79
Атқи амши	79
«Соушәыжь, соушәыжь!» – Акәыкәухәа...»	79
Хәылбыгәа	80
«Цыхәаптцәара змам аусқәа...»	80
Ауафы	81
«Ашоура аныкоу, амра анцеиуа...»	82
Амра сыхәаччоит хәычтцас	82
«Иббома ишҕыа апсабара?...»	83
Ахахәқәа	83
«Адунеи ду снаниалан...»	84
Амшцәгәа ашьтахь	84
«Схәыцуан: знык избонда, шыири...»	85
Слахьынтца	85
«Цшацәгәак насын...»	86
«Амца агәгәахәа изцоу ақәаб...»	86
«Уахгәапхон харгы, хадас ухаман...»	87
Цхызлеи лабҕабей	87
Адагьқәа	88
Атцыхәтәанзатәи агәыгра	88
«Ажәфан иатцәара ихагыжьбуа ишалоу...»	88
Ажәакгы хзеибымхәеит	89
Амзеи ахәычи	90
«Слықәшәон лассы-ласс абра уажәаныла...»	91
Ахх, исзынкылом, игәәкүеит сшыапқәа!	91
«Иауан ақәа. Иауан. Иауан...»	92
«Ирацәан урт афыца ирҕагылоз...»	93
Азы афада ицоит	93
«Имариами уанлеиуа азиас ухиала!...»	93
«Унапы умкьазаргы ушьтыхны уагоит...»	93
«Аха ацакьа иалкьа иантало?...»	93
Асас	94
«Ацстазаара, ацстазаара...»	94

«Агэылацэа ргэы цызтэахьаз, абар, атыхэтэан...»	94
«Са сѳагылеит шарпазы...»	95
«Иагьсархэеит: сызхысыз шыамхыла...»	95
Ахацэа рашэа. <i>Алаф</i>	96
Уареи сареи	96
«Исымаз уахгьы-еынгьы гэтыхас...»	96
Пхызла	97
Апхэызба лашэа	97
Ақэа	98
Ан лразкы	98
«Жэац бысцылар – сара сгэыргьон уи азы...»	99
Агэаларшэага	100
Абри аума изахьзу?	100
Атаца	101
«Снеиуеит иахьамуа сёынкыло...»	102
Хѳык	102
Абырг	103
«Уѳыза дылкажьны, шытахька...»	103
Агэыцреи апшрей. <i>Ажалар рхэамтахьтэ</i>	104

АИЗГА «АМШ ИАНАЦЛО» АҚНЫТӘ (1973)

Аныхэапхьыз	106
Амра ссируп аташэамтаз	107
Аеқэа	107
Алакэ ақнытэ	108
«Схэыцрақэа, итыхо сгэы итаз...»	109
Атэатцла	110
Арѳашқэа	110
«Сабажэго?»	111
«Еынла хьызхэыцуа, хзеипхьызуа уахынла...»	112
«Ажэа тлапқақэа, ажэа гэаѳақэа...»	113
Быгькапсантэи ацхьызқэа	114
«Иатцалеит адгьыл ацхара...»	114
Аеырбара	115

«Схьаакәа еицыло маҷ-маҷ еизыкәкәеит...»	115
О, сукәхшоуп, адгьыл сызкәу!	116
«Уара, атцыс хәыгч, сылашара...»	117
«Амра убомызт...»	118
Ә-ашәак	119
«Асаати асаати еишьтала...»	119
«Сусқәа неилажъны сцароуп аамтала...»	120
«Игәастеит ажәәангы цкәза...»	121
Ашьыжъ аккараә	122
Ажәытә баллада	123
Амхы шкәакәа. <i>Азынтәи ажәеинраалақәа</i>	123
Рацхәтәи акәыкәу	127
Аапын мшы	128
Имәахытдыз аеы	129
«Изакәызеи исыцрымшәо...»	129
Аапынтәи ашәа	130
Амза цәажәазом, атцла цәажәазом	131
«Икастдап макъана иагъа гха...»	131
Изеипш арцарцәазеи илеиеырбрз...»	132
Уатцәтәи амш	133
«Сынбыжбу, бынсыжбу – сыздыруам...»	134
Сәыза гәыраз	135
«Изыпшыхын тдыси хәыхәи...»	136
«Сара снейуеит бара бышкә – бгәыбеаныз...»	137
«Уаә изышьтымхуаз еидарак...»	137
«Аиаша сыздыруам ишсыхьыз...»	138
Ашьхатәылан	139
«Са сзын шәара ижәуа сымбакәа!...»	140
Абахә	141
Амш ианацло	141
«Иарбан мацәазу сыздыруам бызкылсыз...»	142
Аелегия	143
«Сцон аоныкә хәылбыхала...»	143
Ацәыкәбар хәыгч	144
Сымши сымчи	145
«Амәахәастеи, амза итәуи...»	146
Ацстазаара агъама	146
Сыгага	147

Сбыхэон.....	148
Сытцла	148
Уацсуара узахымпеит хэа сазхэаз иахь	149
Афыхара	149
«Бшыстахугы бдыруеит...»	150
Ахьзынфылара	152
Сан	152
Шыыбжъаанзеи шыыбжышьтахы	153
Шыыбжъонтэи атынчра	154
Аицылара	155
Ажэа.....	156

АИЗГА «САРА СТЫНЧРА» АКНЫТӘ (1977)

«Атцабырги амци еилгап...».....	157
Абрыскыыл изхэыцра	157
Абицара ҕыцқәа рахь	158
Атышэынтәалара	160
Ғнактэи апстазаара.....	160
Икоуп убас аамтакы.....	161
«Ғаибадыруеит ус хыхь-хыхыла...».....	162
Аамтеи сареи	163
Апхыз ашьтахь	164
Амхацъырцәа рахь	165
«Са истахым сгәыхәтәы сахьымза...»	166
Амацәыс-адыд анцәыртцүа. <i>Алегенда акнытә</i>	167
Зегы звызбо	168
Иахытыпзам нақ дыргылан – дтархатәзам!	169
Сара стынчра.....	169
Сашәа.....	170
Са споетуп иахьа!.....	171
Амшыни сареи	172
Ауафы.....	174
Абла иамбо	174
Ашәтқәа рбахча.....	175

Харантәи ашәкәы.....	210
Ахьычпапыркәа	210
Ажәытәзатәи ажәфан ду амтцан.....	211
«Ажәфан ашқа са сашшын...»	212
Ацәаңыга	212
«Ҳаибадырбап, ма ххала ҳаибабап...»	213
Ба бзын исыфуам сара акгы... ..	214
Алафашәа аресторан азы	215
Ҷарамзан. <i>Алегенда</i>	216
Афстаацәа рашәа. <i>Ажәамаана ацынхәрас</i>	217
Ацәашыы.....	219
Амфа иқәу ашәахәа.....	221

АИЗГА «АМФА ИҚӘУ» АКНЫТӘ (1979)

Амфа	222
«Уанындәылтцуаз ашыжь ашәхымс уахкәашеит...»	222
Агха	223
«Ашәа сыцуп...»	224
Данихгы.....	225
Ҳар рзы ашәа.....	226
«Ага итытцу...»	227
Маитәи ашыжь	228
Зегь рыцкы	229
Амш гәазырхага	230
Ашықәс ҫыцазтәи ажәа.....	231
Апоег изхәыцра	232
Ф-ажәак абзиабараз	232
Истаху	233
Азатцәра	233
Ардәына.....	235
Аныфбжькәа	236
Аамта	236
Ахбаа.....	237
Ахәыцра.....	237

«Са схэыцуан схы саназынха...»	238
«Ианбанза? – са сгэы насѣагылеит зны ѳнак...»	239
Апшаара	239
Амшын ахь	240
Аѳымтра ацынхѳрас	241
«Азѳ дыѳоуп убасшѳа...»	242
Алакѳ азхѳыцра	243
Апшеи абѳги	244
Азатѳра	245
«– Амра, амра, сгѳы зырѳыѳуеи...»	245
Ҳазлахало	246
Агѳрамгара	247
Апстазаарахь	247
Атахмадеи апсѳѳахаи	248
Адырды	248
Атѳыхѳтѳантѳи аччапшь	249
Са снеиуеит...	250
Аиашахь шыѳѳак	251
«Рапхѳа иѳыць-ѳыцьит иахѳгылаз...»	252
Сара сызлапшыз	253
«Амра апхашѳа бзиоуп...»	254
Азын азхѳра	255
Апхыз	256
«Ашѳт сызрылтѳуам, срылахеит...»	257
Сапхѳа итѳѳоу апѳѳы иазкны	257
Ҳара хѳѳѳыртѳра	258
Агѳнаха	258
Тагалантѳи амшѳѳа	259
Атѳыс иатѳѳа абѳѳы	259
Аимѳѳалаѳѳа	260
Аиѳѳажѳѳара	261
Атѳыси асарѳѳеи	262
Аѳѳѳраанѳѳа	262
Алыми ашышѳамси	263
Ахѳынапѳѳа рѳырхатѳа	264
Аиѳѳызараз	265
Ахѳынапѳѳа аѳѳѳы, мамзарѳѳы – Ахѳтѳы ѳѳѳѳа	266
Уажѳ ѳаазѳѳылаз, ахѳынапѳѳа	266

Амаамын	267
Амахә. <i>Ажәлар рлаф</i>	268
Акәраан.....	268
Ирхәо-ируа	268
Гәнаха. <i>Лафшақә</i>	269
«Ари жәахоуп, Шәпагәа!..»	270

АИЗГА «УАХЫНЛАТӘИ АШӘТ» АКНЫТӘ (1984)

Са сбаагәара	272
Ари адгъыл	273
Ажәйтәуаа ражәа	274
Ажәцарақәа.....	275
Сара издыруеит.....	276
Пшәаала-хаала	277
Уарада, гәышәа... ..	279
Иаарту ашәкәы	279
Деспина	281
Ажәтыс кьала	283
Ихнымхәыз аибашьфы ибжъы	284
Асыңса	286
«Шәышықәса зхытүаз...»	286
Уахынлатәи ашәт	287
«Аңсра ушазыңшу есымша...».....	287
Азтәара иаша	288
Иахьатәи ахьаа	288
Тцхыбжьонтәи аныхәара.....	289
Ацәкәырцақәа.....	290
«Икам атцых хәа хазы...».....	290
Ахәатәы	291
Зышьха ихалаз	292
Аҕар	293
«Са сгәы итазоуп сыбла ирбаз...».....	293
Ашьха ду ақәцәан	294
Амш ашьра	294

«Зныхгьы хәта-хәтала еиҥысхуеит...»	295
«Иаххьаауп, иаххәаргьы ихамхәаргьы...»	295
Апшфы лахь.....	296
Ақәатцаҥ.....	297
Нас азыхәан.....	298
«Арт амш насыц гәырҭҥақәа – са исыхәтаһаз...»	299
Апсраҥы.....	300
«Иарбан тәылоу шәхәозар хыла...».....	301
«Икыдысхып хҥак ала цәкьарак...».....	301
Ахықәаҥ.....	302
Исхәарызеи?.....	303
Сымҭа.....	304
Арҭаш хага. <i>Лафшақә</i>	305
Ашыыцраз абаллада.....	306
Архынхәра.....	307
Атцыс иатцәа ашәа	308
«Анакә хытцуан еитыхәхәа...»	309
Атәым сқбалаҥы.....	309
Анасыц хьантә. <i>Асассаиртәҥтәи ахәыцра</i>	310
Амҭа ианхалаз	311
Амра аташәамтаз.....	312
Апсцәаха ихырқьиага.....	314
«Тачкәымтцас сгәы сратцәеит...»	315
Амш бзиа	316
Арцыс хәыц изхәыцра	317
«Сынтаргалт шьоук цхызла...»	318
Аихьзара	319
Сыгәтыха	320
Арыжәтә	321
Зегьы ртак	322
«Апстазаара сгәы ннархоит лассы-ласс...».....	323
Жәсан ахатарнак.....	323
«Анасыц уашьтоуп...»	324
Иахзеипцу агәнаха.....	325
Ашәа	327
Аразкы	328
Сацхьака	328
Атынчра.....	329

Аапын ашәә	330
«Исхәом – изтахыда!..»	331
Акәацкәа рхатыпан	332
«Уакәгәыг, нас, азын маъана...»	333
Азынтәи атцыс	334
Ашәара	334
Алахьынтда	336
Ацәгъа-абзиа	337
Ирхәази исхәази	337
Ахатцара аамта	338
Абри	339
Усда-хәысда	340
Аимак баша	341
Ашәарта ацыхра	342
Амра ацәыртара	343
Барей сарей ххала	344
Ашәа	345
Рацхьатәи айцылара	346
«Пхашьафыкгы сакәым сара аиашаз...»	346
«Илхәа – илызхәом...»	347
«Ашырпаз...»	348
«Сыкамкәа суада иаафналан...»	349
«– Нас, ибгәаламшәои, ишеисуаз харт хәгәкәа...»	350
Ашыкәскәа рымшын. <i>Абаллада</i>	351
«Амра талахьан ахшьыра...»	352
Ацых затә	352
«Уа уда сзынхом хәа зхәахьазгы...»	353
Ашәткәа ырылоу атыцха	354
«Назаза ацхынра зыцхом...»	355
«Адагъ фаган икәдыртәан ахан...»	356

АИЗГА «АНЫХӘАЦХЫЫЗ» АКНЫТӘ (1989)

Амш	357
Ауаара	357
Ацәыкәбар	358

Ажәеинраала	359
Акәа.....	359
Алашыцараҕ.....	361
Ахыгыцапыр	362
Арбагы	362
Ахахә ыршәуп.....	363
Ақалақы бахчағ	363
«Шыта уахыза уи амш лашара...»	365
Ацгы ағы азәзоит.....	365
Амза зхалаз	366
Ахызыншылара	367
Ажәеинраалаф.....	368
Аеынкылара	369
Ацсуашәа	370
Ажәа	371
Ауаа рныхәаға.....	372
«Рапхыза ицәыртцит абри иаххапхо...»	373
Ҳацстазаара.....	374
«Ак схаштызшәа сшыкоу спыкцышьтуа...».....	374
Шалуа Цәыцба игәалашәара	375
Ахәычра	376
Избан?.....	377
Ахәаакәа	378
Асас мзышәа.....	379
Ахъажь	380
«Ашара иахубартә ухы...»	380
Агәалашәара.....	381
Аилытира.....	381
Ашәа ацымхәрас	382
Аамта	382
«Иацтәи амш зырехәоз иацралан...».....	383
Сазыцшуп атак!	383
Ахәрашәа	384
«Бызбеит – ибылахеит сыцсы...»	389
Сажәеинраала	390
Ағара	391
«Уаанза икҕажызы цыара кәакык...»	392
Мацк.....	393

Ахақәитра.....	394
Атдыхәтәантәи афырхатцара.....	395
Ҳаиха зымчу. <i>Анықәара</i>	396
«Амра цхоит ихалан икажжы...»	396
«Иҫан, иқәыпшын адунеи...»	397
«– Ҳахьынзақоугь ҳақәшәом анхашья...»	398
«Сышгәақуаз – лашарак қаланда...»	399
Атцлақәа	399
«Саамта мааицкәа...»	400
Агәҫығь.....	400
Ахра иаҫахаз	401
«– Ушцақоу? – ҳәа сиязтааит таҳмадак...»	401
Ацсабарей сарей	402
Насыц змоу.....	403
«Итәыщыпхьаза...»	404
Амза лыпшаахқәа	404
Нтәара зқәым	405
Ажәеинраалара	406
«Атцх угәжәажәо уаламхацзар...»	406
Ақәа	407
Атыша ахықәан	408
Иузыпшуп ахәыгқәа!.....	409
Ирхәап нас.....	410
«Ҳаамта анааилак...»	411
«Цәахәа-цәахәала...»	411
«Адгьыл самкуа...»	412
Ачандарақа. <i>Ашәа</i>	413
Алисеи Алиаси ирызкны	414
«Иубама, сзызхәыцуа еилургама?!»	415
«Сара цтазарак сызхоит...»	416
Сажәа	416
«Улеи арахь аҫныка!..»	416
Сәыза уахь.....	417
Бажәа затцәыкоуп.....	418
Ацсшәа агәхьяагара	419
Ацъныш ицасаз	420
Шәкы рқынтәи акы	420
Ахтаҫы.....	421

ХАЗ ШӘКӘНҮ ИҢЫМҢЫЗ АЖӘИИИРААЛАҚӘ

«Илсырдыруам хәа сағәышыюуп...»	425
Иахтәү – иахтәым	426
Аныкәәф	426
Ацсны агимн	427
«Хәыцра хаарак сцоит сыххәхәала...»	428
«Сыхнагалеижьтеи итцозеи...»	429
Амхафы	429
«Акалашәа икоуп ицашья...»	430
«Абзиет ицәгәеи, ахааи ашеи...»	430
Урт рыбзиабара	431
Аәстаа илаф	432
«Сара сашта зны саатыцноуп...»	433
«Уажә бахылеит рхыцхьазара...»	433
Абзиабара	435
«Атыс дукәа ашәа рызхәом шамаха...»	436
Аатгылара	436
Ажәәан азы ашәа	438
«Дыцьбаран иара гәыла-шьамхыла...»	438
Зан даанза ифыхаз ахәыцкәа	439
Амцажәла	440
«Уеилахоуп, уеилахоит есқынгы...»	441
Зпартбилеткәа збылуа шәахь	441
«Уааи, сышьтых, ахы, суархал...»	442
Ацсны	443
Хәылцазтәи акәышра	444
Агәыцра	444
«Аамта хеит, имчыдакт, иазынкылом...»	445
Аламыс дгьыл	445
Анхаф иблала	447
«Снеиру – сымнеиру?»	448
Амшын цхыз	448
Азцшра	449
Мчыла	450
Икоу умбои	451
Абракагь убас ауп	452

«Ахышә иаакылсуеит, ашә ахь ушыцшу...»	453
«Аѡстаа дрыбжьаланы иѡоуп иаазқәылаз...»	453
Абжьы хаа	454
Албаашара	455
Ага бғыици ашьха бғыици	456
Хара хлакә	457
Абзиабарей аґарей	457
Маланыкәей Малатәей	458
Аґызқәа	459
Амш хьантә	460
Ажәлаґьяѡ шана	461
Ацшзақәа шәахь	462
Абґыицқәа	462
Анцәей ауааи	463
Имырхьаа	464
Арупап	465
«Мрагыларахь сахейт, сеихейт мраташәарахь...»	466
Мышмыжда	466
Хәылпазы	467
Ахтыс	468
Сыхьз	469
Ахытхәаа	470
Акәбыркәа. <i>Алаф-қьафда</i>	471
«Хәта-хәтала, маҷ-маҷ сара сцәа-сжы еизганы...»	472
Ашьантцей аихымцей	473
Ахыцәыга	473
Агагақәа	474
Ус дыѡоуп пхәыск	475
«Азәазәала исцыло, сызцыло...»	476

АТЦЫХӘТӘАНТӘИ АЖӘЕИНРААЛАҚӘА

Агәеантцара	479
Абыргцәа	479
Атцоура	480
«Рызбахә сымоуп шәты быбышқәак...»	481

АПОЕМАҚӘА

Қыалышь ибақа.....	485
Ақхынтәи ашәә.....	493
Ацыпцәаха.....	502
Ицоит азиас.....	518

АХӘЫЦҚӘА РЗЫ

АЖӘЕИНРААЛАҚӘА

Ашәтыш.....	537
Үа мшыбзиа!.....	537
Атәахаха.....	538
Ахәшәтәра.....	539
Аибаршәара.....	541
Ауардын.....	541
Мас ихәыцра.....	543
Ашәахәә.....	544
Лак хәа сымоуп... ..	545
Иахәа мхык ләзтәз аеы.....	546
Ақхәазара.....	546
Ақсызққы.....	547
Ахәмарра.....	548
Ашәишәикәа заазахәада?.....	549
Аутра.....	549
Истәеит азсашәа сара... ..	550
Арбағь шкәакәа, арбағь чығра.....	551
Азын.....	552
Дәдуи сареи.....	552
Адағь тақьа.....	553
Чыра.....	555
Уархан.....	556
Амшәхәыси анбани.....	556
Ақкәын гәамтци амтц хәатәхамтцеи.....	558
Ғааныбзиала!.....	560
Амра.....	561
Артцу, артцу хәычынзара.....	562
Арбағь ика-қаңшь.....	563

Акәчышь	564
«Адәыҕба»	565
Ажәеинраала – цсышәа хаала	566
Акрыфара	566
Цис апатцакәа	567
Чакәа-чакәа!	567
Цәамтхаа бзиа!	568
Атаца	569
Арбаҕь-чышь	571
Сара сбызшәа	572
Дамшәи мурей	573
Сымзырха	573
Цитцу, цитцу!	574
Чашәи ачашәи	575
Тыхә!	576
Зегьрейха игәгәада?	577
Хара хбартцае	577
Ацгәи асаркьей	578
Ампыр, ампыр шыапы зцоу... ..	579
Адаҕькәа рашәа	580
Иштәоу зызхаз	580
Кьыныкьыны Паопао	581
«Цьит»	582
Ацстхәа затцәы	583
Ахәыс	584
Аибадырра	584
Ахьзыртәра	585
Ацша хага	587
Ашьхартцыс	588
Ацслыш	589
Схьычцапыр	590
Ацхынтәи ақәа	591
Ахәычра	592
Ампыл, ампыл цшатачы	593
Ашшыцхьыз	594
Ачашәара	596
Аапын ашәа	598
Цстхәа затцәыкоуп... ..	598

Ашәтыш	599
Ашкол ахь	600

АПОЕМАҚӘА

Амшәи абгызрей	601
Сабажәгәлеи	603
Ассир-бақ	611
Кәыбрыц	618
Абна лакә	646
Шьхан-шәарыца ица Уахсити иара ифызцәеи рлакә	650
Лакә иқытантәи алакә	670
Ғәакын илакә	679
Ғәатас илакә	685
Амц-уаа рлакә	688

АИТАГАҚӘА

Аурысшәахьтә

<i>Александр Пушкин</i>	
«Жәлары зегь зну мфадукаә акәзааит...»	695
<i>Евгени Баратынски</i>	
«Рацхә адунеиаә данцәыртц ауафы...»	696
<i>Фиодор Тиутчев</i>	
Абгьыцқәа	697
Ағымтра	698
«Ацстазаара ҳзықәнаршәалакгы...»	699
<i>Александр Блок</i>	
«Апкызыртаә, ақалақь ныжьны унаскьар...»	700
Жәафәфык	701
<i>Михаил Светлов</i>	
Гренада	714
<i>Лев Озеров</i>	
Сыцсыр стахгәышьам аапын агәтаны...»	717

«Са снейуеит, сымѡа сапхъа ишьѡуп...»	717
---	-----

Иури Лакрба

Аипхныѡлара	718
Ажѡытѡ бахча	718
Агѡалашѡара	719
Аитныпсахлара	720
Ахышь агѡхъаагара	721

Агерман бызшѡахътѡ

Иоган Гуоте

Ашьхара пшьаала...»	722
---------------------------	-----

Генрих Геине

Асра.....	722
-----------	-----

Иоган Бехьер

Абираќ	723
--------------	-----

Егъырѡ абызшѡаќѡа рахъынѡтѡ

Қырым Мыхѡ

Сызлоу шѡахъ	724
Сыпстазаара	726

Панашѡ Хазаратъ

Сыбзиабара	726
Амцажѡла	727

Аскад Мухтар

Азакѡан.....	728
--------------	-----

Чашьтъ Мухаз

Апхыз.....	729
------------	-----

Галаќтион Табизе

Иарбан вулкану итќѡацыз анаќа?...»	730
--	-----

Таиф Шъаадат-иџа Аџьба

АИЗГА

Q-шәкәыкны

Актәи ашәкәы

Таиф Шаадатович Аџба

СОБРАНИЕ

В двух книгах

Книга первая

На абхазском языке

Аредактор
Акорректорца
Асахьатыхфы *Р. Габлиа*
Компиутерла еикэдыршәеит *Н. Картозиа, Л. Малхасиан*

Аформат 84x108/32. Атираж 500 ц.
Икатә. акь. бгы. 24,25. Инықә. акь. бгы. 41.
Ағатпаңка №